

Verneområdestyret for
Oksøy-Ryvingen og
Flekkefjord
landskapsvernområder

Møteinnkalling

Utvalg: Verneområdestyret ORF
Møtested: Scandic Bystranda Kristiansand
Dato: 23.03.2026
Tidspunkt: 09:00

Eventuelt forfall må meldes snarest til verneområdeforvalter.

Saksliste

Utvalgs-saksnr	Innhold	Lukket	Arkiv-saksnr
ST 7/26	Godkjenning av innkalling. Protokoll fra forrige møte er allerede godkjent.		
ST 8/26	Valg av ett medlem som skal underskrive protokollen sammen med styreleder		
ST 9/26	Orienteringssaker		
RS 6/26	Referat saker		
RS 7/26	Melding om bilkjøring - etterspør tiltak - Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde - Kristiansand - Belteviga - ulovlig opparbeidet vei		2024/5010
RS 8/26	Ber om redegjørelse - sakslister og møtedokumenter - Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder - rådgivende utvalg - 2024 - 2027		2023/8458
RS 9/26	Oppfølgingsspørsmål - Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder - rådgivende utvalg - 2024 - 2027		2023/8458
RS 10/26	Vedtak - Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde - Kristiansand 401/20 - Kapelløya - gjenoppføring av loshytte - Ny Hellesund velforening		2022/10608
RS 11/26	Klargjøring av unntak - Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder - verneforskrifter for militær operativ virksomhet		2026/2062
RS 12/26	Informasjon - opplegg fra og med 2026 - ferdselstelling i verneområder - Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde - besøksregistrering med ferdselstellere		2024/10653
RS 13/26	Vedtak - Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde - Kristiansand 401/36 - Helgøya - flytting av eksisterende vannrør til to private fritidsboliger		2026/175
RS 14/26	Svar på henvendelse - Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde - Kristiansand 401/36 - Helgøya - flytting av eksisterende vannrør til to private fritidsboliger		2026/175
ST 10/26	Flekkefjord landskapsvernområde - evaluering av skjøtsel på Hidrahei - Gården Li og Stykkje		2024/12245
ST 11/26	Flekkefjord landskapsvernområde - Skjøtelsesplan for Fidsel - Hege og Øyvind Andersen		2022/6078
ST 12/26	Prioritering av midler for 2026 på bakgrunn av tildelinger fra Miljødirektoratet		2025/10961
ST 13/26	Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde - Klage på vedtak om dispensasjon fra verneforskriften til å		2026/802

	arrangere konsert på Ryvingen - Naturvernforbundet i Agder	
ST 14/26	Songvaar - Hellersøya og Kubbøya naturreservat - Søknad om dispensasjon til oppsett av minneplate på Hellersøya - Songvaar fyrs venner	2026/2494
ST 15/26	Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde - Søknad om godkjenning av tilbygg til sjøbu ved Belteviga - FCB arkitektur og rådgivning	2026/1367
ST 16/26	Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde - Søknad om utvidelse av hytte på Sesøy - Børre Friberg	2025/6105
ST 17/26	Eventuelt	

ST 7/26 Godkjenning av innkalling. Protokoll fra forrige møte er allerede godkjent.
ST 8/26 Valg av ett medlem som skal underskrive protokollen sammen med styreleder
ST 9/26 Orienteringssaker
RS 6/26 Referat saker

Teateret, Kongensgate 2, Kristiansand

Telefon 45605646

Til styret i Oksøy – Ryvingen landskapsvernområde

I styremøte 15.09. 2025 fattet styret dette vedtaket: *Vedtaket i styresak 13/25 den 10.06.2025, omgjøres. Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder avslår søknad om dispensasjon til kjøring på Beltevigveien (ca. 55 meter)*

Ved behandling av klagen fra Naturvernforbundet skiftet styret syn på motorisert ferdsel inn i verneområdet over Beltevigveien fra å gi tillatelse til kjøring inn i området over statens grunn Beltevigveien til ikke å åpne for denne virksomheten.

Naturvernforbundet er svært tilfreds med det enstemmige vedtaket som samsvare med intensjonen i klagen vår.

Vi opplevde imidlertid ved besøk på det aktuelle stedet selv bilkjøring, og snakket med en av bilførerne. Vi opplyste da vedkommende om forbudet (jfr skilt) og om styrets enstemmige vedtak. Rapport om forholdet ble sendt til styret, 22.10.

Bilkjøring inn i verneområdet over Beltevigveien synes å foregå i stor grad til tross for vedtaket. Vi viser her til fotografier (Naturvernforbundet) tatt nå i februar.

Vi er kjent med at styret ønsker en nærmere avklaring om vernegrensene noe som ikke berører Beltevigveien. Det kan ikke herske noen tvil om at denne vel 50 meter lange veien er i verneområdet og at det i tillegg er statlig grunn. Eier er Miljødirektoratet som har motsatt seg bilkjøring i henhold til vernebestemmelsene.

Erfaringer over tid viser tydelig at folk ikke respekterer skilting og opplysning, og at det foregår utstrakt bilkjøring inn i verneområdet.

Naturvernforbundet ber derfor styret om å gjennomføre tiltak slik at kjøring på Beltevigveien blir fysisk umulig. Det vil være en naturlig oppfølging av styrets vedtak. Vi forutsetter at dette gjennomføres i løpet av våren. Området representerer stor friluftsverdi og blir godt besøkt ikke minst av barnefamilier. Den omfattende bilkjøringen representerer derfor også stor fare for påkjørsler.

Med hilsen Stian Bue Pettersen og Peder Johan Pedersen, medlem og varamedlem i Rådgivende utvalg for landskapsvernområdet

Fra: pederjop@online.no[pederjop@online.no]
Sendt: 20.02.2026 12:37:35
Til: Skansen, Ronny[ronny.skansen@statsforvalteren.no]
Tittel: Bilkjøring, Beltevigveien, LVO

Styret for Ivo - Oksøy - Ryvingen

Tiltak for å stoppe bilkjøring på Beltevigveien i Ivo Oksøy - Ryvingen

Med hilsen Peder Johan Pedersen, fra

Naturvernforbundet
i Agder

Teateret, Kongensgate 2, Kristiansand
telefon 45605646

Vi viser til styrets svar på spørsmål fra Agder bonde og småbrukerlag.

Det blir i et par spørsmål og svar pekt på bl.a. informasjon fra VORF til oss grunneiere. En av få muligheter vi har for å tilegne oss informasjon ang. vår eiendom og interesser er via saksdokumenter til møter i forvaltningsmyndigheten, f.eks. styremøter. Vi opplever sakslister og oppsett av evt. sakspapirer som uoversiktlige. Vi registrerer og at enkelte punkter i protokoll flere ganger ikke har opplyst noe ang. hverken behandling eller vedtak i bl.a. saker vi har sendt styret, og som vi ser har vært til behandling i styremøter. Vi ber om en lettfattelig redegjørelse for påpekte.

I styrets vedtekter fokuseres det flere steder på publisering via styrets nettsider. Hadde det vært mulig å fått mer informasjon på nevnte nettside, og for å hindre evt. misforståelser, hva er adressen til styrets nettside?

Vi har ikke funnet verneplanen for FLO. På styrets publikasjoner ligger et dokument som omhandler Dovrefjell nasjonalpark. Vi ber om å få tilsendt en kopi av verneplanen for FLO.

Hilsen

Hege og Øyvind Andersen

Fidsel

Fra: Øyvind oyvind.andersen[oyvind.andersen@kleppnett.no]

Sendt: 25.02.2026 17:48:24

Til: Postmottak SFAG[sfagpost@statsforvalteren.no]

Kopi:

Hannah.Teigland@politikker.agderfk.no[Hannah.Teigland@politikker.agderfk.no];Silje.Varlid@kristiansand.kommune.no[Silje.Varlid@kristiansand.kommune.no];arne.fodnestol@politikker-flekkefjord.no[arne.fodnestol@politikker-flekkefjord.no];dammekleiva@gmail.com[dammekleiva@gmail.com];roarsvi@online.no[roarsvi@online.no];

Tittel: Til Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder

Hei

Vi viser til vedlegg

Hilsen

Hege og Øyvind Andersen

Fidsel

Fra: Øyvind oyvind.andersen[oyvind.andersen@kleppnett.no]
Sendt: 13.02.2026 15:15:55
Til: Postmottak SFAG[sfagpost@statsforvalteren.no]
Kopi: Hannah.Teigland@politikker.agderfk.no[Hannah.Teigland@politikker.agderfk.no]; Silje.Varlid@kristiansand.kommune.no[Silje.Varlid@kristiansand.kommune.no]; arne.fodnestol@politikker-flekkefjord.no[arne.fodnestol@politikker-flekkefjord.no]; dammekleiva@gmail.com[dammekleiva@gmail.com]; kusolsen@gmail.com[kusolsen@gmail.com]; roarsvi@online.no[roarsvi@online.no]; Helene.Reiersol@flekkefjord.kommune.no[Helene.Reiersol@flekkefjord.kommune.no];
Tittel: Re: Melding fra Statsforvalteren

Sett i lys av nevnte behandlingstid samt dialog rundt temaet, hadde ABS forventet mer oppklarende svar på disse spørsmål. Nevnte punkt i nevnte protokoll oppleves derimot i stor grad som oppklarende, det samme gjelder dialogen med styret.

ABS ser det nødvendig med noen oppfølgingsspørsmål (vedlagt). Vi ønsker for orden skyld skriftlige svar på disse.

ABS registrerer at av styret bebuda møte ikke har funnet sted.

Agder bonde og småbrukerlag

Øyvind Andersen

Fredag, Januar 30, 2026 15:40 CET skrev "sfagpost@statsforvalteren.no" <sfagpost@statsforvalteren.no>:

Vår ref 2023/8458

Vennlig hilsen
Ronny Skansen | verneområdeforvalter

**Verneområdestyret for
Oksøy-Ryvingen og
Flekkefjord
landskapsvernområder**

Postadresse
Postboks 504
4804 ARENDAL

Besøksadresse
Fløyveien 14
Arendal

Kontakt
Sentralbord: +47 37 01 75 00
Direkte: +47 37 01 75 64
sfagpost@statsforvalteren.no
<https://www.nasjonalparkstyre.no/oksoy-ryvingen>

Øivind Andersen

Saksbehandler Ronny Skansen

Vår ref. 2023/8458-46 432.2

Deres ref.

Dato 30.01.2026

Svar på spørsmål 18.11.24 og 24.11.25 - rådgivende utvalg

Det vises til innkommende spørsmål fra Agder bonde og småbrukerlag til rådgivende utvalgsmøter datert 18.11.24 og 24.11.25. Verneområdeforvalter har fått i oppdrag av verneområdestyret å svare på disse spørsmålene skriftlig. En del av spørsmålene er betraktninger/ påstander fra Agder bonde- og småbrukerlaget (ABS) som i seg selv kan være vanskelig å gi noen konkret tilbakemelding på. ABS står selvsagt fritt til å ha sin mening og/ eller oppfatning.

I forhold til at det er klaget på at spørsmålene ikke er besvart ut tidligere, er det ikke klageadgang iht. forvaltningsloven. Men som nevnt lengre ned i svarene på spørsmålene, burde forvaltningsmyndigheten svart ut dette tidligere.

Spørsmål datert 18.11.24:

1.

Landbruket har en viktig rolle i å opprettholde verneverdiene i store deler av FVO. Opphør av drift og gjengroing er viktige trusler mot verneverdier. Vern gjennom bruk er ifølge VORF et utgangspunkt for en langsiktig og bærekraftig forvaltning. Er ikke vern gjennom bruk avgjørende for langsiktig og bærekraftig forvaltning? Burde det blitt brukt mer ressurser på landbruk i verneområdet?

Vi deler ABS sitt synspunkt at landbruk har en viktig rolle i Flekkefjord landskapsvernområde for å opprettholde viktige verneverdier. Verneområdestyret samarbeider med en rekke grunneiere som driver innen landbruk. Å ha en aktiv landbruksdrift er en av flere faktorer som bidrar til å sikre verneverdier og verneformål. Siste del av spørsmålet vil ikke være opp til Verneområdestyret å ha så mye mening om, men Verneområdestyret samarbeider både med landbruksforvaltningen i både kommunen og hos Statsforvalteren i Agder i relevante saker i landskapsvernområdet.

2.

-Grunneierrettigheter og -interesser skal ifølge VORF vektlegges. Vektlegges dette nok i dag?

Grunneiere og andre har sine rettigheter og muligheter skal primært ivaretas gjennom de styringsverktøyene som Verneområdestyret forvalter landskapsvernområdet gjennom, altså verneforskriften, forvaltningsplanen og besøksstrategi.

3.

-Det meste av landarealet i landskapsvernområdet er i privat eie med 350 grunneiere.

Er det nok informasjon om hvilke roller, rettigheter og plikter o.l. grunneiere i FVO har?

Som nevnt i svaret overfor så finnes det informasjon i de ulike styringsverktøyene som forvaltningsmyndigheten styrer etter. Det bør i hvert fall være mulig å finne informasjon som er nyttig for den enkelte.

4.

Friluftsliv er ikke en del av verneformålet. Friluftsloven regulerer ferdsel også i verneområdet. VORF mener friluftsliv er en viktig del av grunnlaget for landskapsvernet og at vernemyndigheten bør ha en aktiv rolle for å ivareta friluftinteressene i området. Er dette rett bruk av VORFs ressurser og er dette til det beste for vernet? Bør og må VORF bruke verneområdet til å tilrettelegge for kommersielt reiseliv? hvilken rolle har grunneier/bruker i.h.h.t. denne tilrettelegging?

Gjennom forvaltningsplan for Flekkefjord landskapsvernområde som er under slutføring, har Verneområdestyret blant annet uttalt følgende om friluftsliv: «*Verneområdestyret mener friluftsliv er en viktig del av grunnlaget for landskapsvernet og at vernemyndigheten bør ha en aktiv rolle for å ivareta friluftinteressene i området.*» Verneområdestyret tilrettelegger primært ikke for kommersielt reiseliv, men samarbeider med ulike aktører gjennom blant annet besøksstrategiarbeid for å sikre at verneverdier og verneformål blir ivaretatt. I henhold til forvaltningsmyndighetens retningslinjer skal alle tiltak skje i samarbeid med og godkjennes av grunneier.

Spørsmål datert 24.11.25:

- 1. Grunneierne i verneområdet har etter 1 år fortsatt ikke fått svar fra VORF på spørsmål ABS stilte VORF før møtet i RU november 24. Vi blir minnet om at svar på nevnte spørsmål er viktige for veien videre.
Hva kan grunneiere i verneområdet forvente av VORF når spørsmål fra disse stilles skriftlig?**

Spørsmålene skulle vært svart ut tidligere. Det beklager vi.

- 2. Vi viser til Miljødirektoratets (MD) strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder. Når denne leses samt at grunneieres erfaringer legges ved, oppleves det som at VORF tildeler midler etter tilfeldige kriterier og hva verneområdeforvalter (VF) prioriterer. Det legges lite faglig dokumentasjon eller styrevedtak for dagen ved nevnte tildelinger. Hvordan vil VORF forvalte verneverdier i verneområdet slik at dette imøtekommer MDs strategi?**

Verneområdestyret søker midler iht. Miljødirektoratets strategi for bruk av tiltaksmidler i sine verneområder hvert år. Miljødirektoratet tildeler midler hvert år på bakgrunn av innsendte søknader. Det rapporteres inn til Miljødirektoratet hvert år på bruk av tiltaksmidler. Det er ingen tilbakemelding på at midlene ikke er brukt iht. Miljødirektoratets strategi.

- 3. Hvordan vil VORF legge til rette for forutsigbarhet for grunneiere/brukere med tanke på kontinuerlig drift og skjøtsel av kystlynghei, naturbeitemark, slåttemark osv. som krever beitedyr og tilpasset landbruksdrift?**

Verneområdestyret samarbeider med mange grunneiere/ beitebrukere gjennom skjøtelsavtaler for skjøtsel av nevnte naturtyper. Vi tildeles tiltaksmidler for hvert enkelt år og kan primært ikke garantere for mer enn et år av gangen. Men verneområdestyret har alltid en intensjon om samarbeid over flere år i de områdene som styret prioriterer iht. våre planer.

- 4. Hva og hvor i verneområdet skal skjøtsel og annen ivaretagelse av verneverdier prioriteres, og hvor må det gro igjen?**

Verneområdestyret prioriterer tiltak iht. skjøtelsavtaler og tiltaksplaner i forvaltningsplan. Kommende forvaltningsplan for landskapsvernområde har i den sammenheng gitt noen føringer for bruk av tiltaksmidler. Forvaltningsplanen skal på høring om ikke lenge og ABS må gjerne gi innspill gjennom høring.

- 5. Hvordan vil VORF motivere grunneiere/brukere til vernefremmede tiltak i verneområdet når det i dag er betydelig mer lønnsomt å ivareta f.eks. trua arter og naturtyper, samt gjennomføre naturrestaurering utenfor verneområdet? Grunneiere kan da søke støtte på nevnte tiltak direkte hos MD.**

Verneområdestyret for sine tiltaksmidler gjennom sine årlige tildelinger hos Miljødirektoratet, og vil alltså kunne jobbe opp mot sentrale myndigheter for å sikre mer midler for gode tiltak i verneområdene.

- 6. Grunneiere/brukere i verneområdet som ivaretar verneverdier ved drift og skjøtsel etterlyser samarbeid med VORF. Har VORF noen strategi for å imøtekomme dette behov?**

Verneområdestyret samarbeider med mange ulike grunneiere og brukere. De som eventuelt er misfornøyd med samarbeidet har selvsagt anledning å ta det opp med verneområdestyret.

7. Bør grunneiere/brukere årlig melde inn behov for neste års skjøtsel/tiltak?

Det er full anledning å melde inn behov for midler/skjøtselstiltak, og så vil det være opp til verneområdestyret å vurdere og beslutte om det gis tiltaksmidler til aktuelle prosjekt.

8. Arbeidet med besøksstrategi (BS) har vært en lang og uryddig prosess, også for oss grunneiere. Grunneiere i FLO bidro i sin tid til arbeidet med BS, men i likhet med andre aktører i RU kjenner vi oss ikke igjen i produktet som tilsynelatende nå skal godkjennes av VORF uten ny høringsrunde. I løpet av nevnte prosess er det f.eks på Hidrahei skjedd forandringer som er relevant i forhold til BS. Her nevnes bl.a. at grunneiere har sagt opp turstier i 2020, eiendommer har byttet eier og det er store feil i kartet for soneinndeling. Dette for å nevne noe. Mener VORF at en slik saksbehandling på sikt er tjenlig for en evt. BS?

Besøksstrategien har tidligere vært på høring, noe som Miljødirektoratet har vektlagt i brev datert 30.06.25 da den ble godkjent med noen mindre justeringer. Verneområdestyret vedtok i styremøte 24.11.25 følgende:

«Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder godkjenner besøksstrategien for Flekkefjord landskapsvernområde. Besøksstrategien legges ut på styrets hjemmeside. Besøksstrategien har tidligere vært på høring. Det er beklagelig at denne prosessen har tatt uforholdsmessig lang tid og det er forståelig at en kommer med innspill. Imidlertid med tanke på at også andre vil kunne ønske å gi innspill og at dette vil kunne føre til ytterligere forsinkelser, vil ikke disse innspillene bli vurdert.»

Med hilsen

Ronny Skansen
verneområdeforvalter

Dokumentet er elektronisk godkjent

Mottakere:

AGDER BONDE- OG
SMÅBRUKARLAG
Øivind Andersen

v/ Tønnes Hamar
Bergejordet 2C
Fidselveien 101

4580 LYNGDAL
4404 Flekkefjord

Kopi til:

Kurt Stanley Olsen

Fasselandsveien 64

4520

Lindesnes

Verneområdestyrets medlemmer:

Per G. Nilsen

Hannah Teigland

Silje Vårlid

Arne Fodnestøl

Reaksjon på VORF sitt svar 2026

Det vises til svar på spørsmål stilt skriftlig av ABS til VORF i sammenheng med møte i RU 181124 og 241125.

Vi registrerer at VF ser det kan være vanskelig å gi konkrete tilbakemeldinger på påstander og betraktninger og at en del av disse spørsmål sorterer under dette.

I punkt ang. klageadgang i brevets innledning viser vi til Styrets vedtekter, punkt 6.2 ang. behandling av klager på vedtak.

1-24 Vi viser først til VFs svar. Vi viser videre til protokoll fra VORFs styremøte 190126, der det vedtas at i forvaltningsplan skal det tydeliggjøres at aktiv drift, beite, slått og skjøtsel er sentrale virkemidler for å opprettholde verneverdier, og at tiltak skal utformes slik at ordinær landbruksdrift kan opprettholdes.

Hvorfor er det betydelig forskjell i signaler gitt av styret kontra VF?

2-24 ABS sin oppfatning er at da spørsmålet ble stilt, er svaret på dette klart nei. Grunneierrettigheter og -interesser vektlegges ikke nok. Denne oppfatning er den samme etter at VF har svart ut spørsmålet. Under punkt 5 i nevnte protokoll fra 190126 vedtar derimot styret at det i forvaltningsplan skal presiseres at det skal være dialog med grunneier i saker som berører privat grunn samt at grunneiere deltar gjennom etablerte strukturer, som RU.

Vil styret kvalitets sikre at grunneierrettigheter og -interesser vektlegges samt at grunneier får mulighet til å delta gjennom etablerte strukturer?

3-24 Her er ABS enig med VF når denne hevder: « Det bør i hvert fall være mulig å finne informasjon som er nyttig for den enkelte». Her har VORF en vei å gå. ABS får signaler om at det er utfordrerne å finne relevant informasjon. Det blir flere steder i styrets vedtekter pekt på publisering på styrets nettsider, som oppleves og framstår som mangelfull. Ellers nevnes lite informative møteprotokoller, uryddige sakslister, roller og rolleforståelse, plikter, rettigheter m.m. Spørsmålet hvor verneplanen til FLO er blir og stilt.

Hvilke tiltak vil VORF gjøre, og når, for å få nevnte informasjon opp på et akseptabelt nivå?

4-24 ABS stiller fortsatt spørsmålstegn ang. ressursbruk når VORF påtar seg en aktiv rolle i en sak som ikke omfatter verneformålet.

Trenger verneverdiene og verneområdet denne ressursen, og aktive rollen fra VORF?

Når alle tiltak skal skje i samarbeid med, og godkjennes av grunneier. Hvordan kunne da Besøksstrategien vedtas? Viser her til omfattende korrespondanse.

1-25 Hva kan da grunneiere i verneområdet forvente av VORF når spørsmål fra disse stilles skriftlig?

2-25 ABS viser igjen til MDs strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder, send som vedlegg til spørsmål.

Ville det vært tjenlig at grunneiere/brukere rådføres ang. behov og kapasitet før søknad om midler blir sendt?

3-25 Hvilke kriterier legges til grunn når styret prioriterer hvilke områder som ved intensjon ønskes samarbeid med over flere år?

På hvilket grunnlag blir nevnte VORFs planer lagt?

Kan nevnte planer og prioriteringer gjøres uten kartlegging av området og evt. Hvordan?

4-25 Spørsmålet er stilt etter at flere grunneiere har fått beskjed av dagens VF at alt ikke kan vernes.

Når forvaltningsansvaret og dets roller er kjent oppleves spørsmålet særs relevant. Hvor må det gro igjen?

5-25 Hva avgjør hvor mye midler styret søker om?

Hvorfor søker ikke styret om mer midler når VF stadig melder at styret har for lite midler?

Kan grunneiere/brukere bli mer involvert i nevnte søkeprosess?

6-25 Her registreres det nå tydelig vilje fra styret til samarbeid. Dette ses på som særs positivt. Grunneiere/brukere ser fram til et konstruktivt samarbeid med styret, til det beste for vernet.

7-25 Her hadde ABS håpet på at svaret ble: « Ja absolutt, vi setter pris på initiativ».

8-25 Hvordan kan dette vedtas når her omtalte grunneierrettigheter, medvirkning, prosess, lovnader osv. vektlegges?

Hvordan ble kjent dialog og korrespondanse med grunneiere, bransjeorganisasjoner og andre vektlagt og behandlet før vedtak?

Hvordan vurderer styret lovligheten samt det juridiske ved vedtaket?

På vegne av Agder bonde og småbrukerlag

Øyvind Andersen

Kristiansand
kommune

NY-HELLESUND VEL
c/o Jonny Ånensen
4620 KRISTIANSAND S
Jonny Ånensen

Vår ref.:
BYGG-26/00352-3
(Bes oppgitt ved henvendelse)
Deres ref.:

Dato
02.03.2026

Kapelløya - GB 401/20 - Tillatelse - oppføring av loshytte

Eiendom (gnr/bnr/fnr/snr): 401 / 20 / 0 / 0
Tiltakshaver: NY-HELLESUND VEL

Vedtak

Vi viser til søknad om oppføring av loshytte, som vi mottok den 30.01.2026.
Søknaden er godkjent.
Det er tegningene og situasjonskartet som er vedlagt vedtaket, som er godkjent.

Følgende tiltak (det du har søkt om å bygge) er godkjent:

- Oppføring av loshytte.

Betingelsene for tillatelsen er at disse punktene blir fulgt:

1. Du må følge plan- og bygningsloven med forskrifter.
2. Du må sende inn søknad om ferdigattest når tiltaket er ferdig utført.
Bygningen/bygningsdelen kan ikke tas i bruk før det er gitt ferdigattest eller midlertidig brukstillatelse. Sjekk nettsidene våre for mer informasjon.
3. Tillatelsen gjelder i tre år. Hvis arbeidet ikke er satt i gang innen tre år etter at tillatelsen er gitt, faller tillatelsen bort og er ikke lenger gyldig. Tillatelsen faller også bort dersom arbeidene er i ro i mer enn to år.

Du kan sette i gang tiltaket nå.

Vedtaket er fattet med hjemmel i plan- og bygningsloven (pbl.) § 20-4.

Bygningsmyndigheten behandler søknaden etter delegasjon gitt plan- og bygningssjefen.

Sikker post
www.kristiansand.kommune.no/eDialog

E-postadresse
post.byutvikling@kristiansand.kommune.no

Postadresse
Postboks 4
4685 Nodeland

Besøksadresse
Rådhuskvartalet,
Rådhusgata 18

Kommunalområde
Byggesaksbehandling

Saksbehandlers
telefonnummer:
97990378

Telefon
38 07 50 00

Nettadresse
kristiansand.kommune.no

Org. nummer NO985713529

Opplysninger om byggesaken

Kort beskrivelse av byggesaken

Bakgrunnen for søknaden er at Ny-Hellesund vel ønsker å sette opp en kopi av den gamle loshytta på Kapelløya i Ny-Hellesund. Plassering og utforming blir lik som den opprinnelige loshytta og den skal plasseres på de gamle fundamentene. I søknaden sies det også at plasseringen er like i nærheten av den etablerte kyststien over øya og at hytta vil bli en naturlig del av opplevelsen langs kyststien. Det sies videre at loshytta ikke skal brukes til varig opphold, men være åpen for allmennheten og bidra til formidling av kulturminneinteresser i friluftsområdet.

Loshytta skal oppføres på ubebygd eiendom.

Vi mottok søknad med vedlegg den 31.01.2026. Søknaden anses komplett etter mottak av uttalelse fra Verneområdestyret for Oksøy – Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder den 27.02.2026.

Kart med plassering.

Historisk bilde.

Opplysninger til matrikkelføring

Bebygd areal for loshytte er oppgitt til 5 m² BYA.

Bruksareal for loshytte er oppgitt til 4 m² BRA.

Det gjøres samtidig oppmerksom på at endringer på eiendommer vil gi oppdaterte kart- og matrikkeldata, jmfør Føringinstruks for matrikkel kapittel 6.

Hvilke planer gjelder for eiendommen?

Eiendommen er uregulert, men er avsatt til LNF (landbruk-, natur- og frilufts) - formål i kommuneplanen for Kristiansand kommune. Kommuneplanen er vedtatt den 28.02.2024.

Tiltaket skal også plasseres innenfor en hensynssone for bevaring av kulturmiljø.

Spesielle forhold

I brev datert 13.01.2026 ga kommunen følgende tilbakemelding på forespørsel om tiltaket: «Slik tiltaket beskrives, vurderes det at det vil være i samsvar med LNF-formålet i kommuneplanens arealdel. Spesielt siden loshytta plasseres i nærheten av etablert kyststi og dermed kan inngå som en del av friluftslivsopplevelsen».

Avstand til sjø er oppgitt til ca. 93 meter:

«I kommuneplanens § 10 står det at det tillates tilretteleggingstiltak for allmennheten i turområder langs sjøen, når dette tjener formålet. I dette tilfellet er det snakk om gjenoppføring av en historisk loshytte, knyttet til en langvarig lostradisjon langs kysten. Tiltaket blir tilgjengelig for allmennheten og er av

begrenset omfang. Det vurderes derfor at tiltaket kan ligge innenfor unntaksbestemmelsen i kommuneplanens § 10. Det trengs dermed ikke dispensasjon fra plan- og bygningslovens § 1-8, forbud mot tiltak i 100-metersbeltet langs sjøen for dette tiltaket».

Uttalelser/vedtak andre myndigheter

Agder fylkeskommune har, på vegne av staten som rettighetshaver, godkjent at det kan oppføres en loshytte i statlig sikret friluftsområde. Godkjenningen er datert den 22.03.2023. Godkjenningen er gitt på følgende vilkår:

- Loshytta skal være åpen, fritt tilgjengelig for allmennheten og ikke ha en privatiserende bruk.
- Kristiansand kommune skal eie og ha det formelle drift- og tilsynsansvaret for hytta, men kan fritt inngå avtale med velforening om bygging, drift og tilsyn.
- Grunneier av gnr. 401/20 må skriftlig godkjenne at Kristiansand kommune kan oppføre en loshytte på eiendommen, og at Kristiansand kommune har det formelle drift- og tilsynsansvaret i tråd med bestemmelsene i skjærgårdsparkavtalen som er inngått med staten. Kopi av avtale sendes til postmottak@agderfk.no og post@miljodir.no.
- Loshytta skal oppføres som en kopi av bygningen som tidligere stod på samme sted.
- Agder fylkeskommune ved avdeling for kulturminnevern og kulturturisme skal involveres ved en eventuell videre prosess for oppføring av hytta.

Det er en forutsetning for godkjenning etter plan- og bygningsloven at vilkår fra Agder fylkeskommune følges.

Verneområdestyret i Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder har i vedtak datert 26.05.2023 gitt dispensasjon fra verneforskriften for oppføring av loshytte. Dispensasjonen er gitt på følgende vilkår:

- Arealet på loshytta skal ikke overstige 5 m² og høyden skal ikke overstige 3,25 meter.
- Loshytta skal oppføres som en kopi av bygningen som stod på samme sted. Materialbruken skal være bærekraftig og skal så langt som mulig utformes i naturstein, ubehandlede trematerialer som for eksempel osp, furu eller eik, og i tråd med god lokal skikk og bruk.
- Det forutsettes at Agder fylkeskommune ved avdeling for kulturminnevern og kulturturisme involveres i arbeidet med oppføring av hytta.
- Loshytta skal være åpen og lett tilgjengelig for allmennheten.
- Eventuelle bygningsavfall skal transporteres ut av landskapsvernområdet og deponeres på lovlig måte.
- Tillatelsen er gjeldende i fire år (juni 2027).
- Byggearbeidet skal skje med hensyn til natur- og friluftsliv. Byggevirkomheten skal legges utenom hekke- og yngletid for vilt, dvs. utenom perioden 15. april – 15. juli.
- Når tiltaket starter opp sendes det en melding til Statens naturoppsyn v/ Halvard R. Pedersen og når tiltaket er gjennomført sendes en kort rapport med bilde som viser gjennomført tiltak til Verneområdestyret med kopi til Statens naturoppsyn v/ Halvard R. Pedersen (halvard.ranestad.pedersen@miljodir.no)

Det er en forutsetning for godkjenning etter plan- og bygningsloven at vilkår fra Verneområdestyret følges.

Bygningsmyndighetens vurderinger

Privatretslige rettigheter

Bygningsmyndigheten gjør oppmerksom på at en tillatelse etter plan- og bygningsloven kun tar stilling til den offentligrettslige siden av saken. Det kan derfor foreligge privatretslige forhold til hinder for gjennomføringen av tiltaket. Det er opp til tiltakshaver å skaffe de nødvendige privatretslige rettighetene.

Det foreligger avtale med tidligere hjemmelshaver til GB 401/20 om gjenoppføring av loshytte med vist plassering.

Det foreligger også avtale om etablering og drift av loshytte på Kapelløya mellom Ny-Hellesund vel og Kristiansand kommune.

Det vises til avtaler i sin helhet i sakens dokumentasjon.

Hvordan berører tiltaket naturmangfold?

Vi har sjekket kommunens database for biologisk mangfold. Vi har ikke funnet registreringer i området. På bakgrunn av dette vurderer vi at tiltaket ikke kommer i konflikt med naturmangfoldloven.

Visuelle kvaliteter

Plan- og bygningsloven § 29-2 gir føringer om at nye tiltak skal planlegges og utføres slik at det etter kommunens skjønn har gode visuelle kvaliteter (oppleves som vakkert og godt tilpasset) både i seg selv, og i relasjon til sine bygde og naturgitte omgivelser og plassering.

Agder fylkeskommune og Verneområdestyret for Oksøy – Ryvingen og Flekkefjord landskapsverområder har satt vilkår om at loshytte skal oppføres som en kopi av bygningen som tidligere stod på samme sted. Bygningsmyndigheten forutsetter at vilkåret fra fylkeskommunen/Verneområdestyret gjennomføres og konkluderer da med at tiltaket vil være i tråd med lovens krav om visuelle kvaliteter, både i seg selv og i relasjon til sine omgivelser.

Tiltakshaver har ansvar for utførelsen av tiltaket

Det er tiltakshavers ansvar at tiltaket blir utført i samsvar med alle bestemmelser gitt i og i samsvar med plan- og bygningsloven.

Klage

Det er mulig å klage på tillatelsen, både for tiltakshaver, naboer og andre med rettslig klageinteresse. Fristen for å klage er tre uker fra du mottar dette vedtaket. Vil du ha mer informasjon om klagemulighet, se vedlegg.

Gebyr

Tiltaket gebyrlegges etter kommunens gebyrregulativ og betalingssatser for kartgebyr.

Følgende gebyr skal betales:

Beskrivelse	Varenr	Beløp
Behandling av søknad – loshytte	40082	9 800,-
Kartavgift	40135	1 000,-
Totalt gebyr å betale		10 800,-

Faktura ettersendes tiltakshaver:

Ny-Hellesund vel
c/o Johnny Ånensen
Auglandslia 1
4620 Kristiansand
Org.nr. 918997172

Gyldighet

Vedtak om tillatelse har gyldighet i 3 år fra vedtaksdato. Etter den tid faller tillatelsen bort, jamfør plan- og bygningsloven [§ 21-9](#).

Med hilsen

Terje Axelsen
Byggesaksbehandler

Arne Kjell Brunnes
Byggesaksleder

Dokumentet er elektronisk godkjent og har ingen signatur

Vedlegg:

D Situasjon_utomhus
Bilde historisk 2
Bilde historisk
Loshytta søknadstegninger_nov.2025

Kopi til:

AGDER FYLKESKOMMUNE
MILJØDIREKTORATET
MOLO CONSULTING AS
VERNEOMRÅDESTYRET FOR OKSØY-RYVINGEN OG FLEKKEFJORD
LANDSKAPSVERNOMRÅDER
Espen Arvid Nilsen
Kim Haakon Nilsen

Du kan klage på vedtaket

Frist for klage

Fristen for å klage er tre uker fra man mottar vedtaket. Klagen må være sendt før fristen går ut.

Har dere ikke mottatt vedtaket, er fristen tre uker fra dere ble kjent med vedtaket eller burde ha skaffet dere kjennskap om vedtaket. Selv om dere sender inn klagen for sent, kan vi i noen tilfeller etter en konkret vurdering behandle klagen. Se forvaltningslovens bestemmelser om å klage på vedtak etter fristen.

Klageadgang

For at vi skal behandle klagen, må man være part i saken eller ha rettslig klageinteresse. For at man skal være part i saken, må vedtaket rette seg mot dere, eller direkte gjelde dere. For at man skal ha rettslig klageinteresse må man ha en tilknytning til saken. Man kan også ha en rettslig klageinteresse om man har en viss tilknytning til saken. Dette gjelder naboer, gjenboere, beboere i nærområdet, velforeninger og interesseorganisasjoner hvor saken berører eiendommen fysisk (sol, luft, lys og skolevei) eller økonomisk (konkurransforhold og verdiforringelse). Om man har rettslig klageinteresse vurderer vi i hvert enkelt tilfelle.

Slik klager man

Klagen må være skriftlig og sendes oss på post.byutvikling@kristiansand.kommune.no

For å behandle klagen, trenger vi følgende:

- Skriv at det er en klage.
- Skriv hvilket vedtak det klages på, for eksempel saksnummer eller navnet på saken det gjelder.
- Skriv hvilket forhold dere har til saken, som at man er nabo eller næringsdrivende i området.
- Begrunn hvorfor dere klager, og skriv tydelig hvordan dere ønsker vedtaket endret.
- Hvis dere har ny informasjon som ikke er omtalt i saken, er det viktig at man sender den inn.
- Klagen må være underskrevet av deg eller din fullmektig, for eksempel advokat.
- Hvis man ber om at gjennomføringen av tiltaket stoppes til klagen er avgjort, må man legge ved en egen begrunnelse for dette (utsatt iverksetting av vedtak).

Rett til å se gjennom saksdokumentene og til å kreve veiledning

Med visse begrensninger har parter rett til å se gjennom dokumentene i saken. Reglene om dette finnes i forvaltningslovens §§ 18 og 19. Trenger dere veiledning om hvordan dere klager, ta kontakt med bygningsmyndigheten på 38 07 50 00 eller

post.byutvikling@kristiansand.kommune.no

Utsetting av gjennomføringen av vedtaket

Selv om man har klagerett, kan vedtaket vanligvis gjennomføres straks. En kan imidlertid søke om å få utsatt gjennomføringen av vedtaket til klagen er avgjort (søke utsatt iverksetting). Søknaden må begrunnes og sendes til

post.byutvikling@kristiansand.kommune.no. Bygningsmyndighetens avgjørelse om utsatt iverksetting kan ikke påklages, men man kan selv bringe spørsmålet om utsatt iverksetting direkte inn for statsforvalteren til ny vurdering.

Kostnader ved omgjøring av vedtak

Når et vedtak som følge av klage blir endret til gunst for en part, kan parten kreve dekning for vesentlige kostnader som har vært nødvendige for å få vedtaket endret. Forutsetningen er da vanligvis at det organet som traff det opprinnelige vedtaket har gjort en feil slik at vedtaket blir endret. Man må da sende kravet til byggesak innen tre uker.

En kan også søke om å få dekket utgifter til nødvendig advokathjelp etter reglene om fritt rettsråd. Det gjelder visse inntekts- og formuesgrenser.

Vilkår for å reise sak mot kommunen

Søksmål om gyldigheten av dette vedtak eller krav om erstatning som følge av vedtaket, kan ikke reises uten at vedkommende part har nyttet sin adgang til å klage over vedtaket, og klagen er avgjort av klageinstans.

Klagen sendes

På e-post til: post.byutvikling@kristiansand.kommune.no eller
Byggesak, Postboks 4, 4685 Nodeland

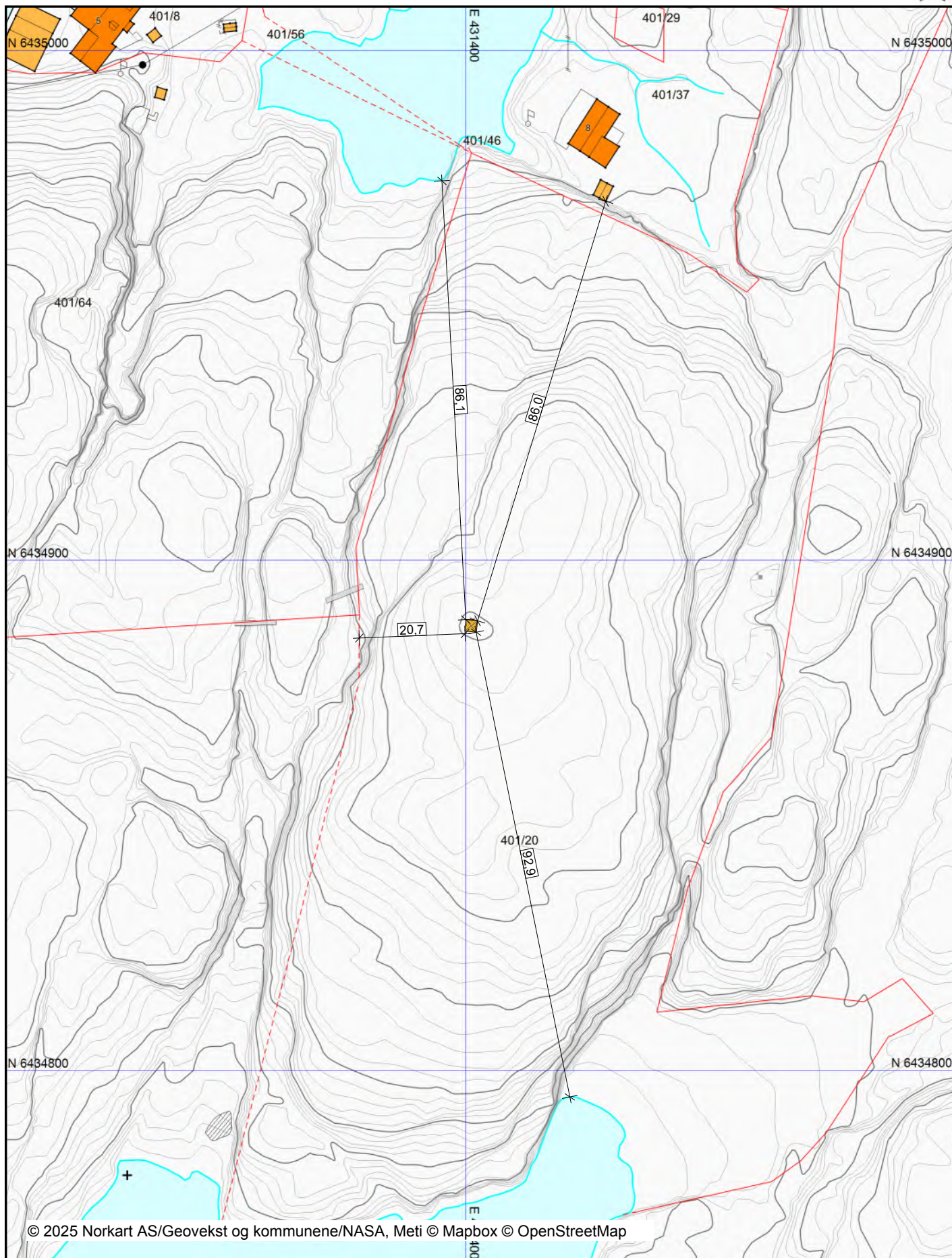

401/20

Dato: 08.12.2025

Målestokk: 1:1000

Koordinatsystem: UTM 32N

© 2025 Norkart AS/Geovekst og kommunene/NASA, Meti © Mapbox © OpenStreetMap

Det tas forbehold om riktigheten eller fullstendigheten av opplysningene i dette dokumentet. Det kan ikke rettes krav som følge av at disse opplysningene benyttes som grunnlag for beslutninger.

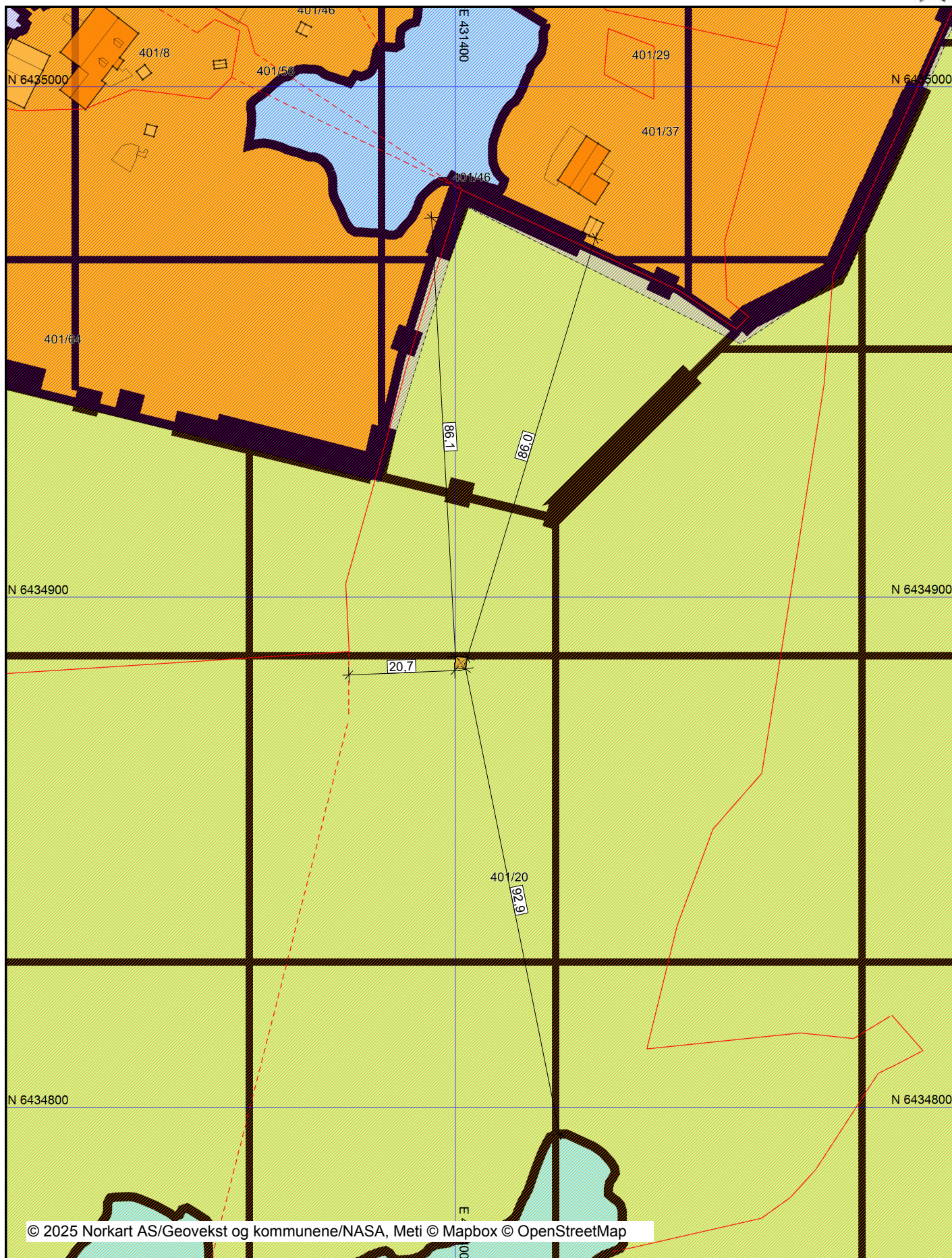

401/20 Loshytte

Dato: 08.12.2025

Målestokk: 1:1000

Koordinatsystem: UTM 32N

© 2025 Norkart AS/Geovekst og kommunene/NASA, Meti © Mapbox © OpenStreetMap

Det tas forbehold om riktigheten eller fullstendigheten av opplysningene i dette dokumentet. Det kan ikke rettes krav som følge av at disse opplysningene benyttes som grunnlag for beslutninger.

25/4-19

Vedlegg til erklæring om rettighet i eiendom, ref.nr. GB-1/20-205

1

Søknadstegning 3D nord

2

Søknadstegning 3D sør

christian.bilstad@sogne.vgs.no

Rev	Beskrivelse	Dato

Ny-Hellesund Vel

Loshytte Kapelløya

3D-fasade søknadstegning

Prosjekt nummer 2547

Dato 10.11.25

Tegnet av Author

Kontrollert av Checker

Målestokk

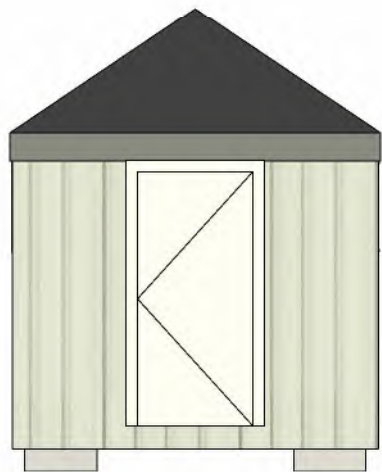
E-6

1 Fasade sør
1 : 50

4 Fasade øst
1 : 50

2 Fasade nord
1 : 50

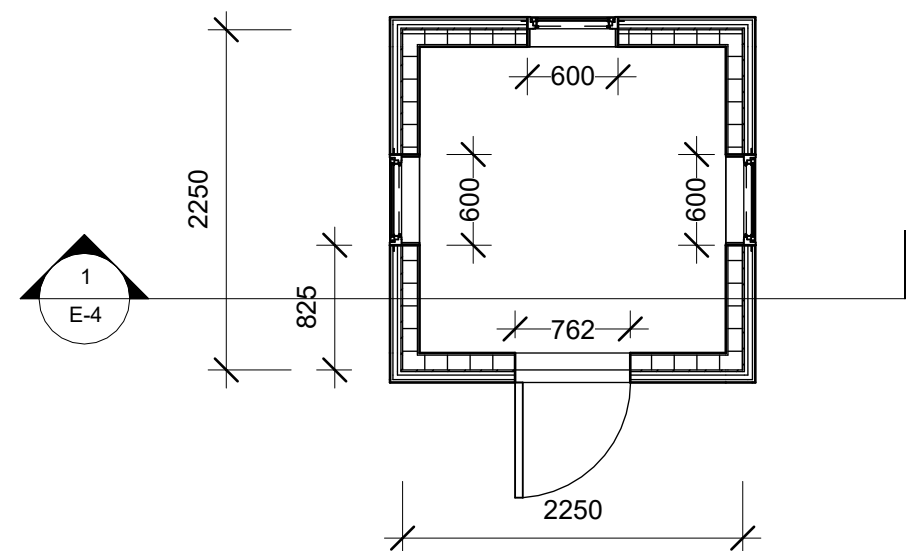

3 Fasade vest
1 : 50

christian.bilstad@sogne.vgs.no

Rev	Beskrivelse	Dato

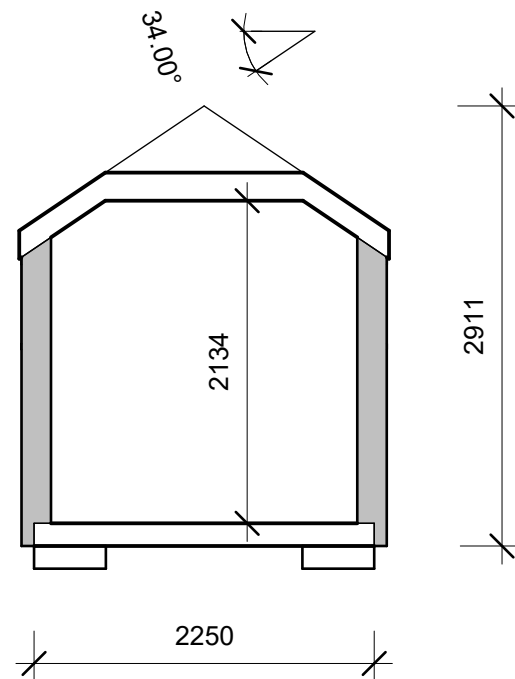
Ny-Hellesund Vel Loshytte Kapelløya	Fasade søknadstegning		
	Prosjekt nummer	2547	E-5
	Dato	10.11.25	
	Tegnet av	Author	
	Kontrollert av	Checker	Målestokk 1 : 50

christian.bilstad@sogne.vgs.no

Rev	Beskrivelse	Dato

Ny-Hellesund Vel Loshytte Kapelløya	Plan 1.etg søknadstegning		
	Prosjekt nummer	2547	E-2
	Dato	10.11.25	
	Tegnet av	Christian	
	Kontrollert av	Checker	Målestokk 1 : 50

christian.bilstad@sogne.vgs.no

Rev	Beskrivelse	Dato

Ny-Hellesund Vel Loshytte Kapelløya	Snitt søknadstegning		
	Prosjekt nummer	2547	E-4
	Dato	10.11.25	
	Tegnet av	Christian	
	Kontrollert av	Checker	Målestokk 1 : 50

VERNEOMRÅDESTYRET FOR OKSØY-RYVINGEN OG FLEKKEFJORD LVO
Postboks 788 Stoa
4809 ARENDAL

Trondheim, 08.02.2026

Deres ref.:

Vår ref. (bes oppgitt ved svar):
2026/1795

Saksbehandler:
Hege Langeland

Klargjøring av unntak i verneforskrifter for militær operativ virksomhet

Vedlagt oversendes brev fra Klima- og miljødepartementet 16.01.2026 med klargjøring av unntaket om militær operativ virksomhet i verneforskrifter.

(Dette brevet sendes til statsforvalteren, nasjonalpark- og verneområdestyrer og kommuner med forvaltningsmyndighet for verneområder.)

Hilsen
Miljødirektoratet

Dette dokumentet er elektronisk godkjent

Terje Qvam
seksjonsleder

Hege Langeland
seniorrådgiver

Vedlegg

- 1 Klargjøring av unntak i verneforskrifter for militær operative virksomhet
- 2 Orientering til forvaltningsmyndighetene om definisjonen av militær operative virksomhet

Miljødirektoratet
Postboks 5672 Torgarden
7485 TRONDHEIM

Deres ref

Vår ref
25/4573-

Dato
16. januar 2026

Klargjøring av unntak i verneforskrifter for militær operative virksomhet

Vi viser til vedlagte brev 3. april 2019 der Klima- og miljødepartementet gjør rede for hvilke av Forsvarets aktiviteter som er omfattet av unntaket for «militær operative virksomhet» i verneforskrifter.

I første avsnitt side 3 klargjør departementet (med vår understreking her) at det «*kun er "utrykningsøvelser med militære styrker" som er unntatt fra søknadsplikt. Øvrige øvelser er etter verneforskriftene ikke å anse som "militær operativ virksomhet".*»

Departementet viser til at dette bare er ment som en presisering av hvilke typer *øvelser* i forbindelse med lavtflyging som er omfattet av unntaket for militær operativ virksomhet.

At presiseringen ikke skal forstås videre, fremgår etter vår vurdering klart av siste setning i sitatet, som innledes med nettopp «Øvrige øvelser». Formuleringene er ikke ment å innskrenke andre deler av definisjonen av militær operativ virksomhet som er gjengitt i St. meld. nr. 62 (1991-1992) *Ny landsplan for nasjonalparker og andre større verneområder i Norge*. Denne må anses som fortsatt gjeldende.

Dette betyr blant annet at militær operativ virksomhet omfatter i fredstid all virksomhet som er nødvendig for å planlegge, forberede og gjennomføre overvåkning av land-, sjø- og luftterritoriet.

Vi ber Miljødirektoratet orientere forvaltningsmyndighetene om ovennevnte.

Med hilsen

Øivind Dannevig (e.f.)
avdelingsdirektør

Ernst Inge Espeland
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Vedlegg:

Brev 3. april 2019 til forvaltningsmyndighetene om definisjonen av militær operativ virksomhet

Kopi

Forsvarsdepartementet

Adressater ifølge liste

Deres ref
2015/442-0

Vår ref
18/700-5

Dato
3. april 2019

Spørsmål om definisjon av Forsvarets operative virksomhet

Klima- og miljødepartementet og Miljødirektoratet får enkelte henvendelser vedrørende Forsvarets virksomhet i verneområdene. Det gjelder både ferdsel og motorferdsel på bakken og lavtflyging, bl.a. med helikopter. Henvendelsene har synliggjort et behov for å klargjøre hvordan verneforskriftene skal tolkes når det gjelder militær virksomhet, særlig på bakgrunn av at Forsvaret har endret sin definisjon av hvilke aktiviteter som regnes som "militær operativ virksomhet".

Verneforskriftene for det enkelte verneområde er avgjørende for hvilke aktiviteter som er tillatt i verneområdene. Forskriftene og forarbeidene, dvs. foredraget til kongelig resolusjon, er noe ulikt utformet for ulike verneområder når det gjelder Forsvarets aktivitet. Dette skyldes ulike verneformål, ulikt behov for Forsvaret til å benytte de ulike verneområdene, endringer i Forsvarets behov over tid, og at verneområdene er opprettet over en lang tidsperiode hvor det er skjedd en utvikling i utforming av forskriftene og foredraget til kongelig resolusjon. Som en følge av utfordringene Forsvaret står overfor, har også Forsvarets egne definisjoner og begrepsbruk for ulike aktiviteter endret seg, og vil fortsatt kunne komme til å endre seg, over tid. Som følge av dette, kan det oppstå uklarheter om hvordan Forsvarets aktiviteter skal kunne foregå innenfor verneområdene.

I verneområdene vil Forsvarets aktivitet primært kunne innebære ferdsel til fots, motorferdsel og lavtflyging med jagerfly og med helikopter. Hvordan dette skal håndteres innenfor det enkelte verneområde avhenger av hvordan verneforskriften er utformet, om det er en planlagt aktivitet, eller om det er en aktivitet som skjer som følge av akutte behov i gitte situasjoner.

Forsvarets aktivitet skjer i form av operasjoner, øving og trening. Forsvaret legger til grunn at begrepet operativ virksomhet omfatter operasjoner og øving. Det vises til at operativ virksomhet planlegges, ledes og gjennomføres i fred, krise og væpnet konflikt i og utenfor Norge, alene eller i allianse. Trening gjennomføres for å kunne oppnå operativ status, og defineres ikke som del av den operative virksomheten.

Klima- og miljødepartementet og Forsvarsdepartementet har drøftet de ulike problemstillingene. Forsvarsdepartementet presiserer at det ikke har vært deres intensjon å endre Forsvarets aktivitet innenfor verneområdene som følge av endret begrepsbruk eller endrede definisjoner på ulike aktiviteter. Det skal fortsatt være en god balanse mellom forvaltning av verneområdene slik at verneverdiene opprettholdes, og Forsvarets nødvendige aktivitet som i noen tilfelle også vil berøre verneområdene.

I praksis er det særlig verneforskriftenes regulering av motorferdsel på bakken og i luften som har praktisk betydning for Forsvarets virksomhet. Noen forskrifter har også regulering av organisert ferdsel, som vil kunne omfatte forsvarets ferdsel til fots og ulike former for opphold i disse verneområdene. Reguleringene innebærer at de nevnte aktivitetene gjennomgående er søknadspliktige i store verneområder.

Verneforskriftene har som hovedregel et unntak for "militær operativ virksomhet". Dette innebærer at den del av Forsvarets virksomhet som anses som "operativ virksomhet" etter verneforskriftene er unntatt fra søknadsplikt til myndigheten som forvalter verneområdene. Hvordan dette begrepet har blitt tolket i forbindelse med vedtakelse av verneforskrifter, fremgår av ulike dokumenter.

I *St.meld. nr. 62 (1991 -92) Ny landsplan for nasjonalparker og andre større verneområder i Norge* er begrepet definert i pkt. 5.6 militære interesser. Det fremgår av denne at «*militær operativ virksomhet omfatter i fredstid all militær virksomhet som er nødvendig for å planlegge, forberede og gjennomføre:*

- *Overvåkning av land-, sjø- og luftterritoriet*
- *Forsvarsplaner herunder feltbefestninger, anlegg for installasjoner og stridsmidler*
- *Beredskapstiltak herunder utrykningsøvelser med militære styrker*
- *Rene militære operasjoner i spesielle situasjoner herunder søk og redningstjeneste.»*

Det fremgår videre at vanlige øvelser ikke omfattes av unntaket, men det forutsettes at der sivil virksomhet eller trafikk er tillatt, kan tilsvarende militær virksomhet uten videre finne sted.

Dette er lagt til grunn i brev av 07.01.1997 fra Forsvarets overkommando, som anses å ha vært gjeldende retningslinje også ved utarbeidelse av nye verneforskrifter. Det er i dette brevet understreket at programmerte øvelser samt trening som ikke tar i bruk faste stridsanlegg, i denne sammenheng er å regne som vanlige øvelser.

I NOU 2001:15 "Forsvarets områder for lavflyging" er operativ flyging definert som flyging iverksatt som følge av en reell hendelse, i motsetning til trening og øvelser (kap. 5.5.6.1 Unntaket for militær operativ virksomhet i verneområder).

Når det gjelder tolkning av begrepet "Militær operativ virksomhet" i verneforskrifter, og spørsmål om hvilke tiltak som er søknadspliktige, er det fortsatt denne forståelsen som skal legges til grunn. Dette innebærer at det kun er "utrykningsøvelser med militære styrker" som er unntatt fra søknadsplikt. Øvrige øvelser er etter verneforskriftene ikke å anse som "militær operativ virksomhet".

Forsvarets operative hovedkvarters bruk av begrepet operativ virksomhet har imidlertid på grunn av utviklingen i samfunnet, endret seg. Det kan derfor ha oppstått uklarheter om hvilke aktiviteter som er søknadspliktig innenfor verneområder. Klima- og miljødepartementet vil presisere at det som regnes som operativ virksomhet etter verneforskriftene ikke endres som følge av Forsvarets interne endring av dette begrepet. Klima- og miljødepartementet legger til grunn at forvaltningsmyndigheten og Forsvaret oppretter dialog om all planlagt aktivitet som vil kunne berøre verneområder. Forvaltningsmyndighetene skal vurdere om det er behov for å søke tillatelse eller ikke avhengig av hvordan den enkelte verneforskrift er utformet. I noen verneforskrifter er det tatt inn særskilte unntaksbestemmelser knyttet til spesielle behov i bestemte områder.

Aktiviteter i regi av Forsvaret som ikke faller inn under søknadsbestemmelser i forskriftene, vil det kunne søkes dispensasjon for etter naturmangfoldloven § 48. Dersom det er aktuelt å søke dispensasjon etter naturmangfoldloven § 48, må det i det enkelte tilfelle vurderes om hvilket av vilkårene i bestemmelsen aktiviteten skal vurderes etter. Unntak for vesentlig samfunnsinteresse omfatter tungtveiende hensyn av nasjonal betydning. I andre tilfeller vil Forsvarets virksomhet normalt være å anse som et viktig samfunnshensyn som skal tilleggs vekt i vurderingen av om dispensasjon skal gis, dersom vilkårene i § 48 er oppfylt, og dersom det er nødvendig at aktiviteten eller tiltaket skjer innenfor verneområdet. I nødvendighetsvurderingen må det bla. vurderes mulighet for alternativ lokalisering. Det vises for øvrig til Miljødirektoratets veiledning om skjønnsutøvelse ved dispensasjon pkt 8:

<http://www.miljodirektoratet.no/Documents/publikasjoner/M106/M106.pdf>

Forsvarets lavtflyging med jagerfly er regulert i de verneområdene det er aktuelt. Det vil si at det er gitt helt eller delvis unntak fra forskriftenes forbud mot lavtflyging. Slike reguleringer er mest utbredt for nasjonalparker, og forbyr flyving under 300 meter over bakken. Unntak for lavtflyging med jagerfly varierer mellom områdene ut fra både forsvarets behov og ut fra de konkrete verneverdiene.

Lavtflyging med helikopter er oftest ikke gitt tilsvarende unntak. Dette skyldes primært at det ikke har vært en relevant problemstilling når vernevedtaket er blitt fattet, og at behovet for unntak derfor ikke har blitt vurdert. I enkelte områder kan imidlertid dette ha endret seg over tid. I nyere verneområder som bla. i Raet nasjonalpark og i utvidelsen av de Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark er bestemmelser om dette innarbeidet i verneforskriftene. I nyere skogvernforskrifter er det tatt inn generelt unntak for landing og start med Forsvarets luftfartøy. I verneområder hvor dette ikke er spesifikt omtalt og regulert, forutsettes som omtalt over, at det er en dialog mellom forvaltningsmyndigheten og Forsvaret om planlagt helikopterflyging og hvordan dette mest hensiktsmessig bør behandles gjennom eventuelt søknad om tillatelse/dispensasjon. Ved ikke-forhåndsplanlagt lavtflyging knyttet til f.eks. krisesituasjoner og vanskelige værforhold o.l. vil det være å anse som en nødrettssituasjon

som vil kunne gjennomføres. Flyving som ledd i militær operativ virksomhet i forbindelse med akutte hendelser er gjennomgående unntatt søknadsplikt etter forskriftene.

Klima- og miljødepartementet vil for øvrig vurdere om det er behov for en ytterligere presisering i verneforskriftene knyttet til Forsvarets nødvendige aktivitet, spesielt innenfor nasjonalparkene. Dette vil skje i forbindelse med andre planlagte endringer av nasjonalparkforskriftene.

Dette brevet er utarbeidet i et samarbeid mellom Klima- og miljødepartementet og Forsvarsdepartementet.

Vi ber fylkesmennene distribuere dette brevet videre til de kommunene som har forvaltningsansvaret for mindre verneområder.

Med hilsen

Øivind Dannevig (e.f.)
avdelingsdirektør

Ingunn Iversen
fagdirektør

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Adressater: Nasjonalpark- og verneområdestyrer
Fylkesmennene

Kopi: Forsvarsdepartementet
Miljødirektoratet

Fra: Line-Kristin Larsen[Line-Kristin.Larsen@miljodir.no]

Sendt: 11.02.2026 13:20:27

Til: Skansen, Ronny;Gulbrandsen, Jenny Marie;Odden, Alf;Haug, Jørn Trygve;Grevrusten, Stein Magne;Stokkenes, Aina-Elise Bolstad;Løken, Øivind;Valan, Sindre Kolstad;Sveen, Kari;Ullring, Ulf;Liebe, Morten;Granli, Stein Egil;Sørli, Kristine;Rødstøl, Mari Melbø;Stensby, Trond;Skarsaune, Ingvild;Nystuen, Hilde;Berge, Eirin;Sem, Gunhild Kirsti;Svendsgard, Bernhard;Nystad, Ingvild Hansen;Wika, Jannike Elise;Kvalshaug, Ole-Jakob;Aarstrand, Bjørnar;Brekke, Marte;Lium, Sigrid;Miltz, Cecilia;Aalstad, Guro Hedemann;Sætermo, Benny;Moldestad, Torbjørn;Buttingsrud, Trond Erik;Jaren, Hege;Olsen, Monika;Borud, Dag Evert;Kråkenes, Lars;Skjemstad, Oddrun;Stine Emilie Alfonsdatter Nøding;Benonisen, Rune;Storm, Nina Andrea;Bjerka, Ida Steien;Vistnes, Ingunn Ims;Salmila, Karoline;Østereng, Geir;Solbakke, Jørgen Eira;Kristiansen, Kai Ove;Kollstrøm, Rolf;Birkeland, Ingve;Tødås, Tore;Valan, Sindre Kolstad;Thyrum, Kirsten;Bull, Hans;Nisja, Eli Grete;Slettom, Lars;Berger, Marit Sophie;Henriksen, Linda Forbregd;maren.katrine.kallak@statsforvalteren.no;Jonsson, Sofie;Nøstvold, Lina;Sjømæling, Anne;Herregården, Kristian Kvaalen;Postmottak SFMR;Dobbedal, Eirik Johansen;Haavik, Astrid Bakke;Snøtun, Trygve;Hauge, Tor Arne;Sveen, Kari;Nedrelo, Eldrid;Nornes, Anbjørg;Vallestad, Jorunn;Underdal, Maria Alarcon;Gudmundsson, Aron Freyr;Steinar Garmann Sørli;Røyrvik, Alf Erik;Holmgren, Anita;Gudmundsson, Aron Freyr;Aasland, Øistein;Anne Gerd Nysveen;Krister Hovde;Herregården, Kristian Kvaalen;Heitmann, Kjetil Olav;Postmottak SFTF;Postmottak SFVL;Postmottak SFAG;Postmottak SFNO;Postmottak SFTL;Postmottak SFOS;Postmottak SFIN;Postmottak SFVT;Postmottak

SFRO[ronny.skansen@statsforvalteren.no;jenny.gulbrandsen@statsforvalteren.no;alf.odden@statsforvalteren.no;jorn.haug@statsforvalteren.no;stein.grevrusten@statsforvalteren.no;aina-

elise.bolstad.stokkenes@statsforvalteren.no;oivind.loken@statsforvalteren.no;sindre.valan@statsforvalteren.no;kari.sveen@statsforvalteren.no;ulf.ullring@statsforvalteren.no;morten.liebe@statsforvalteren.no;stein.granli@statsforvalteren.no;kristine.sorlie@statsforvalteren.no;mari.rodstol@statsforvalteren.no;trond.stensby@statsforvalteren.no;ingvild.skarsaune@statsforvalteren.no;hilde.nystuen@statsforvalteren.no;eirin.berge@statsforvalteren.no;gunhild.sem@statsforvalteren.no;bernhard.svendsgard@statsforvalteren.no;ingvild.hansen.nystad@statsforvalteren.no;jannike.wika@statsforvalteren.no;ole-jakob.kvalshaug@statsforvalteren.no;bjornar.aarstrand@statsforvalteren.no;Marte.Brekke@statsforvalteren.no;sigrid.lium@statsforvalteren.no;cecilia.miltz@statsforvalteren.no;guro.aalstad@statsforvalteren.no;benny.satermo@statsforvalteren.no;torbjorn.moldestad@statsforvalteren.no;trond.erik.butttingsrud@statsforvalteren.no;hege.jaren@statsforvalteren.no;monika.olsen@statsforvalteren.no;dag.evert.borud@statsforvalteren.no;lars.krakenes@statsforvalteren.no;oddrun.skjemstad@statsforvalteren.no;stine.noding@statsforvalteren.no;rune.benonisen@statsforvalteren.no;nina.storm@statsforvalteren.no;ida.bjerka@statsforvalteren.no;ingunn.vistnes@statsforvalteren.no;karoline.salmila@statsforvalteren.no;geir.ostereng@statsforvalteren.no;jorgen.solbakke@statsforvalteren.no;kai.ove.kristiansen@statsforvalteren.no;rolf.kollstrom@statsforvalteren.no;ingve.birkeland@statsforvalteren.no;tore.todas@statsforvalteren.no;sindre.valan@statsforvalteren.no;kirsten.thyrum@statsforvalteren.no;hans.bull@statsforvalteren.no;eli.nisja@statsforvalteren.no;lars.slettom@statsforvalteren.no;fmtilmsb@statsforvalteren.no;Linda.Forbregd@statsforvalteren.no;maren.katrine.kallak@statsforvalteren.no;sofie.jonsson@statsforvalteren.no;lina.nostvold@statsforvalteren.no;anne.sjomaling@statsforvalteren.no;kristian.herregarden@statsforvalteren.no;sfmrpost@statsforvalteren.no;Eirik.Dobbedal@statsforvalteren.no;astrid.haavik@statsforvalteren.no;trygve.snotun@statsforvalteren.no;tor.arne.hauge@statsforvalteren.no;kari.sveen@statsforvalteren.no;eldrid.nedrelo@statsforvalteren.no;anbjorg.nornes@statsforvalteren.no;jorunn.vallestad@statsforvalteren.no;maria.alarcon.underdal@statsforvalteren.no;aron.freyr.gudmundsson@statsforvalteren.no;steinar.sorli@statsforvalteren.no;alf.erik.royrvik@statsforvalteren.no;anita.holmgren@statsforvalteren.no;aron.freyr.gudmundsson@statsforvalteren.no;oistein.aasland@statsforvalteren.no;anne.gerd.nysveen@ullensvang.kommune.no;Krister.Hovde@nore-og-uvdal.kommune.no;kristian.herregarden@statsforvalteren.no;kjetil.olav.heitmann@statsforvalteren.no;sftfpost@statsforvalteren.no;sfvlpost@statsforvalteren.no;sfagpost@statsforvalteren.no;sfnopost@statsforvalteren.no;sftlpost@statsforvalteren.no;sfospost@statsforvalteren.no;sfinpost@statsforvalteren.no;sfvtpost@statsforvalteren.no;sfropost@statsforvalteren.no]

Kopi: Terje Qvam[Terje.Qvam@miljodir.no];

Tittel: Opplegg for ferdselstellere fra og med 2026

Hei alle sammen!

Her kommer litt informasjon om opplegg for ferdselstellere fremover.

Vi har frem til nå hatt et opplegg for ferdselstellere i verneområder der Miljødirektoratet besitter en pott med ferdselstellere, som fordeles til forvaltningsmyndighetene basert på en behovsinnmelding, og SNO har utført tildeling av tellere, innkjøp og administrasjon av tellere, alt av feltarbeid og behandling av data i etterkant av tellingen. SNO har også skrevet rapporter som sammenstiller resultatet for forvaltningsmyndigheten. Erfaringene med dagens opplegg for ferdselstellere viser imidlertid at SNO bruker mye tid på oppfølging av disse, og det er behov for å redusere innsatsen SNO bruker på tellere for å frigjøre tid til kontroll- og skjøtselsoppgaver.

Samtidig har verneområdeforvaltningen behov for dokumentasjon på omfanget av ferdsel i det enkelte verneområdet. Lokalt brukes data fra ferdselstelling som kunnskapsgrunnlag til forvaltningsplaner/besøksforvaltning og til dokumentasjon på enkelttiltak, slik som omlegging av sti eller andre tilretteleggingstiltak. I tillegg til lokal bruk har Miljødirektoratet også behov for slike data som beslutningsgrunnlag, f.eks. til tildeling av midler, saksbehandling eller for å svare ut henvendelser fra eksterne.

Vi skal med andre ord ikke avslutte bruken av fysiske tellere, men vi må omorganisere rigget rundt dem.

Innkjøp av tellere og databehandling

SNO kommer til å fase ut sitt lager med tellere, som har blitt fordelt til forvaltningsmyndighet etter behovsinnmelding. Det innebærer at Miljødirektoratet avslutter sentral tildeling av tellere og ressurser. Ferdselstellere kan heretter kjøpes inn og eies av forvaltningsmyndighetene, med midler fra 31 posten. Følgende arbeidsoppgaver faller da bort fra SNO; fordeling og flytting av tellere mellom områder, tildeling av tellere til forvaltningsmyndighet, innkjøp og vedlikehold av tellere.

Dette medfører at forvaltningsmyndighetene tar over innkjøp og lagring, og det som måtte være av vedlikehold. Tellerne som er aktuelle for innkjøp innebærer liten grad av vedlikehold. Forvaltningsmyndigheten må også ta over arbeidet med databehandling av resultatene fra telleren. Det vil si å hente ut data fra telleren, vasking av datasettet, datalagring og eventuell registrering av data i Naturoppdrag. I forbindelse med databehandling bistår SNO forvaltningen med kunnskap om

forhold i felt som kan ha påvirket resultatet.

Per nå finnes det ikke en felles løsning/nasjonal database for samling av data fra ferdselstellere. Det er mulig å legge inn tellerdata i Naturoppdrag, som et bevaringsmål, men det er ikke funksjonalitet for lagring av rådata fra tellingen. Vi ønsker å gjøre Naturoppdrag mer egnet for visning og innlegging av data fra ferdselstellere, men det er et arbeid som først kan starte i 2027. Per nå er løsningen lagring lokalt hos forvaltningsmyndighet eller i en database som tilbys av leverandøren til ferdselstilleren.

Innkjøp av tellere

Vi trenger visse rammer for hvilke tellere som kan kjøpes inn, basert på pris og egnethet for praktisk bruk. På oppdrag fra oss, er Ole Jakob (forvalter i Lofotodden) og Sindre (forvalter i Femundsmarka) i ferd med et notat som sammenligner aktuelle tellere på markedet, for videre anbefaling. Notatet beskriver egenskaper ved de ulike tellerne og blir grunnlag for hvilke tellere man kan kjøpe inn med midler fra 31 posten. Det vil bli sendt ut informasjon om føringer for innkjøp i løpet av våren etter at notatet er levert.

SNO ressurs til tellinger

SNO-ressurs i forbindelse med ferdselstelling avtales mellom lokalt SNO og forvaltningsmyndighet på planleggingsmøtene. SNO bistår fortsatt forvaltningsmyndigheten med å sette ut og ta inn telleren(e) i felt og følge denne opp gjennom sesongen.

For å begrense omfanget av telleropdrag vil SNO-ressurs prioriteres til tellinger etter følgende kriterier:

1. Aktiv prosess med forvaltningsplan eller besøksstrategi (det er meldt oppstart)
2. Effektmåling av kanaliseringstiltak
3. Større endringer i ferdsel i området
4. Det er 5 år eller mer siden sist telling i verneområdet

Når alternative kilder er tilgjengelig bør disse, så langt som mulig, benyttes fremfor en ferdselsteller.

Det blir en overgang til nytt opplegg, med noen oppgaver som overføres fra SNO til forvaltningsmyndigheter. Det kan nevnes at de nye tellerne på markedet er relativt enkle i bruk og har en størrelse som ikke krever omfattende lagringsplass, noe som vil ta ned arbeidsomfanget. Hvis det er noe dere lurer på angående opplegget, er vi tilgjengelige for avklaringer eller spørsmål.

Med vennlig hilsen Line

Line-Kristin Larsen
Seniorrådgiver verneområdeseksjonen
Miljødirektoratet
Tlf. 97643455

NY-HELLESUND VANNVERK SA
Kapelløya 12
4644 SØGNE

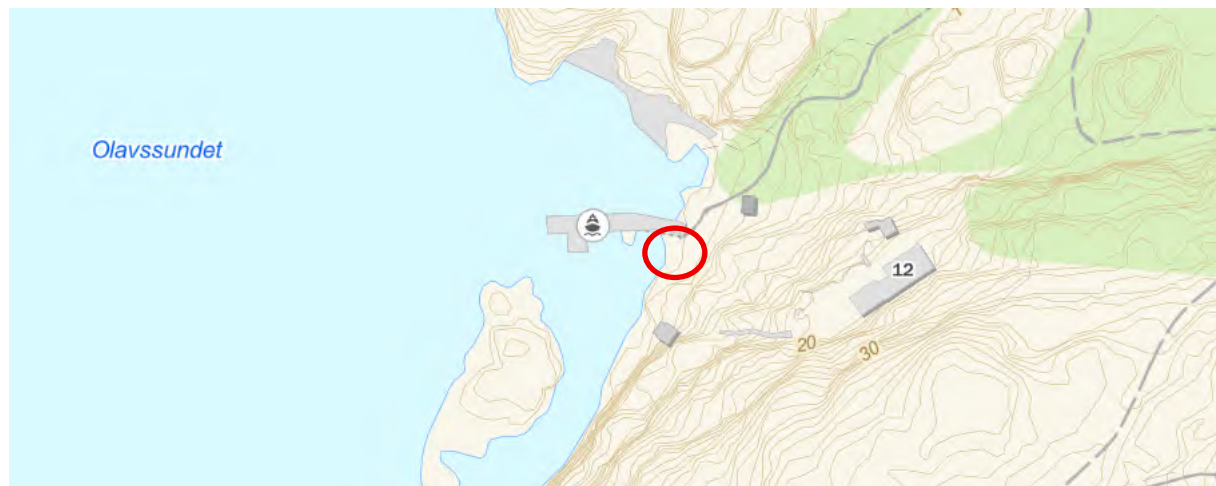
Dato: 05.01.2026
Vår referanse: 25/36905-2
Deres referanse:
Saksbehandler: Bård Andreas Lassen

Kjetil Tveit

Tillatelse til nedgraving og flytting av vannrør på gnr/bnr 401/36 i Helgøya statlig sikra friluftslivsområde i Kristiansand kommune

Vi viser til kommunens oversendelse av søknad om flytting av vannrør på gnr. 401 bnr. 36 i Helgøya statlig sikra friluftslivsområde i Kristiansand kommune. Eiendommen eies av Miljødirektoratet, mens Kristiansand kommune har drifts- og tilsynsansvarlig.

Søknaden gjelder flytting av eksisterende vannrør til to private fritidsboliger. Røret har ligget nedgravd på stedet i lang tid, men har med årene kommet til syne i overflaten. Søknaden innebærer at vannrøret graves dypere ned og eventuelt flyttes noe. Kartet nedenfor viser hvor tiltakene er planlagt.

I følge [forskrift om fylkeskommunenes oppgaver innenfor friluftslivsområdet](#) skal fylkeskommunen ivareta statens interesser som grunneier og rettighetshaver i statlig sikra friluftslivsområder. Dette innebærer blant annet å avgjøre saker som gjelder tiltak som ikke er en del av friluftslivsformålet med statlig sikra friluftslivsområder. Ifølge Miljødirektoratets sin veileder regnes nedgraving av vannrør som midlertidig omdisponering så lenge tiltaket ikke etterlater permanente anlegg over bakken.

Vurdering:

I utgangspunktet er det ikke ønskelig med private vannrør gjennom statlig sikra

Besøksadresse:
Tordenskjolds gate 25, 4612
KRISTIANSAND S
Postadresse:
Postboks 788 Stoa, 4809 Arendal

Telefon:
+47 38 05 00 00
E-post:
postmottak@agderfk.no

Org.nr.:
921 707 134
Nettsted:
www.agderfk.no

friluftslivsområder. Begrunnelsen for dette er blant at vannrør kan forhindre fremtidig bruk og tilrettelegging av friluftslivsområdet. I denne saken er det imidlertid snakk om et eksisterende vannrør som skal graves dypere og eventuelt flyttes noe. Kommunen opplyser at fritidsboligene har etablerte rettigheter til vannrør, og vi legger til grunn at dette stemmer. Vi er enig i at dagens tilstand med vannrør synlig i dagen ikke er god, og vi støtter derfor at røret graves dypere ned. I kommunens oversendelse av saken, anbefaler kommunen at vi stiller vilkår om at rørene plasseres i kanten av stranda. I den grad det er mulig å gjennomføre dette uten større terrenginngrep, så støtter vi dette. Vi mener det er hensiktsmessig at kommunen som lokal drifts- og tilsynsansvarlig påviser konkret hvor trasé for rørene bør ligge.

Vi har undersøkt www.naturbase.no og www.artsdatabanken.no om det finnes registreringer av naturmangfold på stedet, men det ser ikke slik ut. Ut fra tiltakets omfang og karakter mener vi at kunnskapsgrunnlaget er tilstrekkelig. Vår vurdering er at det er liten risiko for vesentlig skade på naturmangfold. Vi gjør derfor ikke nærmere vurderinger etter naturmangfoldloven.

Stranda og bryggene på Helgøya brukes svært intensivt i sommersesongen. Av hensyn til allmennhetens friluftsliv mener vi at gravearbeider bør unngås i denne perioden. Vi setter derfor vilkår som regulerer dette.

Tillatelse

På vegne av Miljødirektoratet som grunneier, gir Agder fylkeskommune tillatelse til at eksisterende vannrør kan graves dypere ned ved stranda på gnr. 401 bnr. 36 i Helgøya statlig sikra friluftslivsområde.

Tillatelsen gis med følgende vilkår:

- Plassering av trase for vannrør må skje etter nærmere anvisning fra Kristiansand kommune.
- Av hensyn til friluftsbrukerne i området, må arbeidet ikke gjennomføres i perioden 1. mai – 15. september.

Vi gjør oppmerksom på at dette kun er en grunneiertyllatelse. Dere er selv ansvarlig får å innhente eventuelle andre nødvendige tillatelser.

Med hilsen

Bård Andreas Lassen
Rådgiver
Avdeling for samfunn, plan og miljø

Brevet er godkjent elektronisk.

Kopi til: KRISTIANSAND KOMMUNE /v Trond Johanson
MILJØDIREKTORATET

Kristiansand
kommune

NY-HELLESUND VANNVERK SA
Kapelløya 12
4644 SØGNE

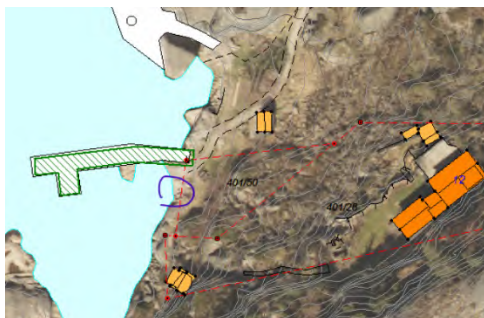
Vår ref.:
HENV-26/00073-8
(Bes oppgitt ved henvendelse)
Deres ref.:

Dato
16.01.2026

Helgøya - GB 401/36 - Svar på henvendelse om nedgraving av vannledning

Eiendom (gnr/bnr/fnr/snr): 401 / 36 / 0 / 0

Det vises til henvendelse fra Ny-Hellesund vannverk SA om eksisterende vannledning på Helgøya som nå ligger blottlagt over stranda.

Markering av hvor ledningen er.

Bilde som viser blottlagt ledning.

Ledningen er en del av privat fellesløsning for vannforsyning til Ny-Hellesund og øyene i området. Ilandføringspunkt for to hytter på Helgøya er over stranden som vist over. Ledningen har vært gravd ned, men ligger nå åpen på stranda etter at masser er blitt vasket vekk. Ny-Hellesund vannverk ber nå om tillatelse til å grave ned røret igjen. Det opplyses i henvendelsen at planen er enten å grave ut under røret for å senke det ned i grunnen, eller hvis mulig å flytte det litt lenger (ca. en til to meter) inn på land for å beskytte ledningen bedre. Man har tenkt å bruke Torkildsen Graving og Sjøtransport AS til å utføre arbeidet og da benytte en liten gravemaskin til å grave ned ledningen.

GB 401/36 ligger innenfor et statlig sikret friluftslivsområde og hjemmelshaver til eiendommen er Miljødirektoratet. Agder fylkeskommune ivaretar statens interesser i slike områder og har i vedtak datert 05.01.2026 gitt tillatelse til nedgraving og flytting av vannrør. Tillatelsen er gitt på følgende vilkår:

- Plassering av trasé for vannrør må skje etter nærmere anvisning fra Kristiansand kommune.

Sikker digital post
www.kristiansand.kommune.no/eDialog

E-postadresse
post.byutvikling@kristiansand.kommune.no

Postadresse
Postboks 4
4685 Nodeland

Besøksadresse
Rådhuskvartalet,
Rådhusgata 18

Kommunalområde
Byggesaksbehandling

Saksbehandlers
telefonnummer:
97990378

Telefon
38 07 50 00

Nettadresse
kristiansand.kommune.no

Org. nummer NO985713529

- Av hensyn til friluftsbrukerne i området, må arbeidet ikke gjennomføres i perioden 1. mai – 15. september.

Parkvesenet har gitt en uttalelse til henvendelsen den 05.01.2026 og de sier blant annet følgende i uttalelsen: «*Kristiansand kommune har den daglige forvaltningen av området. Kristiansand kommune mener det i utgangspunktet ikke er ønskelig med denne type tiltak på det aktuelle området. Ledningstraséen er en ulempe for bruk og forvaltning av friluftslivsområdet.*

Siden det allerede foreligger rettighet til tiltaket over eiendommen, finner vi likevel ikke å ville motsette oss at ledningen graves dypere, men vi vil anbefale at det stilles vilkår om at den plasseres i kanten av stranda, og ikke midt på, slik at den er til minst mulig ulempe for området».

Bygningsmyndighetens vurdering

I byggesaksforskriften, SAK10 § 4-1 bokstav f nr. 9 står det i veiledningen at «*Plassering av vann- og avløpsanlegg, herunder stikkledninger, er søknadspliktig etter pbl. § 20-2, jf. § 20-1 første ledd bokstav a og b. Unntak er gjort for lokal drenering som ikke er tilknyttet overvanns- og avløpsnett, samt reparasjoner på vann- og avløpsanlegg ved rør- og ledningsbrudd*».

I dette tilfellet er det ikke brudd på vannledningen, men den ligger blottlagt på grunn av bortvasking av masser over ledningen. Bygningsmyndigheten vurderer at å grave ned ledningen igjen, eventuelt trekke den litt mot kanten av stranda, må anses som vedlikehold /reparasjon som ikke er søknadspliktig. Vedlikehold og reparasjon av eksisterende tiltak er heller ikke avhengig av dispensasjon fra forbud mot tiltak i 100-metersbeltet langs sjøen, eller fra gjeldende planer.

Konklusjon

Nedgraving av vannledning kan utføres uten søknad eller dispensasjon etter plan- og bygningsloven. Tidspunkt for gjennomføring må følge fylkeskommunens tillatelse.

Kopi sendes til berørte myndigheter.

Med hilsen

Terje Axelsen
Byggesaksbehandler

Gudveig Tønnesøl Dalaker
Avdelingsleder byggesak

Dokumentet er elektronisk godkjent og har ingen signatur

Vedlegg:

2025021486-1 IMG_5339 5025209_1_1

2025021486-1 IMG_5337 5025210_1_1

2025021486-1 IMG_5333 5025211_1_1

2025021486-1 IMG_5330 5025212_1_1

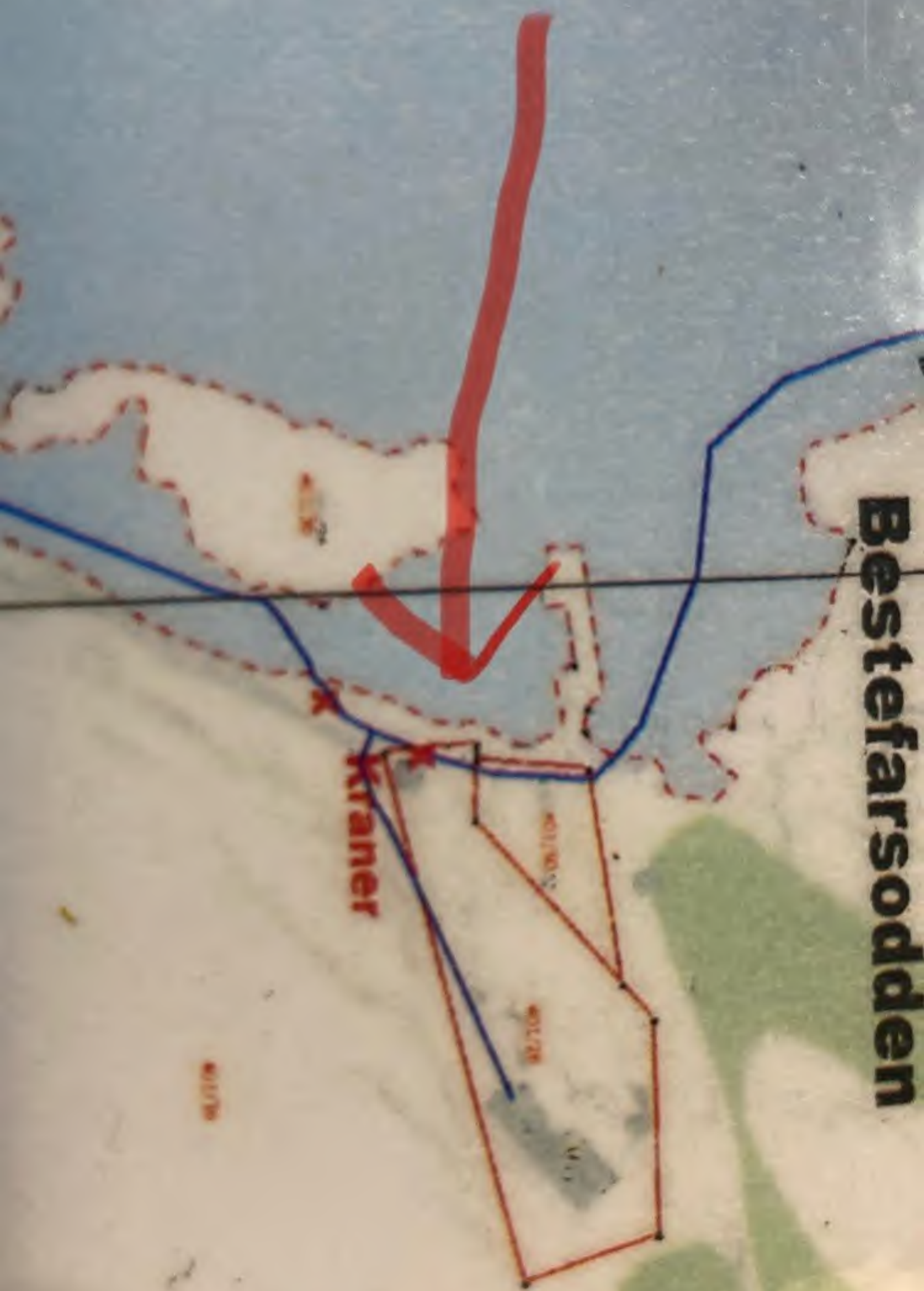
2025021486-1 IMG_5331 5025213_1_1

2025021486-5 Tillatelse til nedgraving og flytting av vannrør på gnr-bnr 401-36 i Helgøya sta 5123044_1_1 (1)

Kopi til:
AGDER FYLKESKOMMUNE

MILJØDIREKTORATET
VERNEOMRÅDESTYRET FOR OKSØY-RYVINGEN OG FLEKKEFJORD
LANDSKAPSVERNOMRÅDER

Bestefarsodden

NY-HELLESUND VANNVERK SA
Kapelløya 12
4644 SØGNE

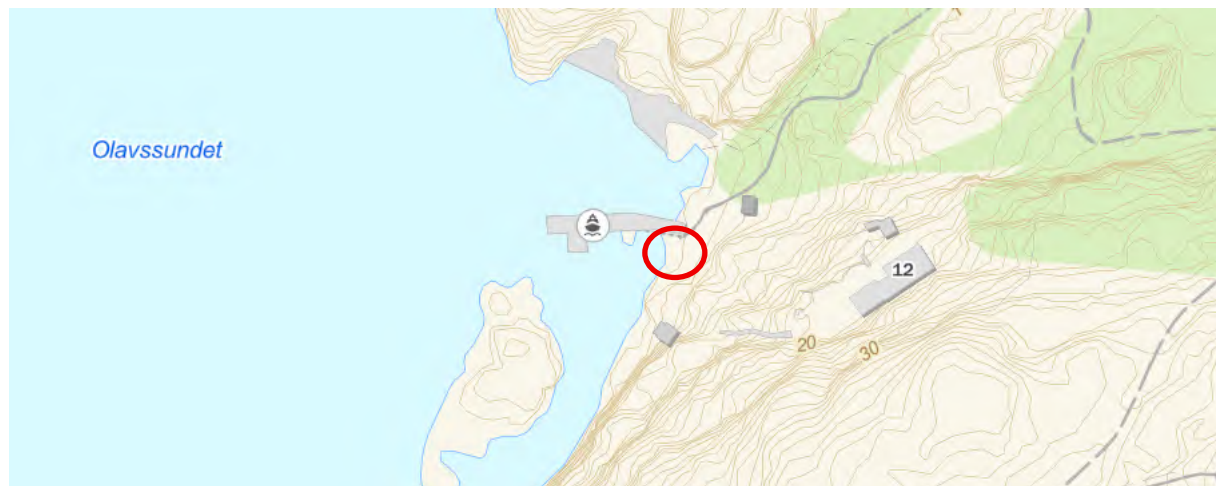
Dato: 05.01.2026
Vår referanse: 25/36905-2
Deres referanse:
Saksbehandler: Bård Andreas Lassen

Kjetil Tveit

Tillatelse til nedgraving og flytting av vannrør på gnr/bnr 401/36 i Helgøya statlig sikra friluftslivsområde i Kristiansand kommune

Vi viser til kommunens oversendelse av søknad om flytting av vannrør på gnr. 401 bnr. 36 i Helgøya statlig sikra friluftslivsområde i Kristiansand kommune. Eiendommen eies av Miljødirektoratet, mens Kristiansand kommune har drifts- og tilsynsansvarlig.

Søknaden gjelder flytting av eksisterende vannrør til to private fritidsboliger. Røret har ligget nedgravd på stedet i lang tid, men har med årene kommet til syne i overflaten. Søknaden innebærer at vannrøret graves dypere ned og eventuelt flyttes noe. Kartet nedenfor viser hvor tiltakene er planlagt.

I følge [forskrift om fylkeskommunenes oppgaver innenfor friluftslivsområdet](#) skal fylkeskommunen ivareta statens interesser som grunneier og rettighetshaver i statlig sikra friluftslivsområder. Dette innebærer blant annet å avgjøre saker som gjelder tiltak som ikke er en del av friluftslivsformålet med statlig sikra friluftslivsområder. Ifølge Miljødirektoratets sin veileder regnes nedgraving av vannrør som midlertidig omdisponering så lenge tiltaket ikke etterlater permanente anlegg over bakken.

Vurdering:

I utgangspunktet er det ikke ønskelig med private vannrør gjennom statlig sikra

Besøksadresse:
Tordenskjolds gate 25, 4612
KRISTIANSAND S
Postadresse:
Postboks 788 Stoa, 4809 Arendal

Telefon:
+47 38 05 00 00
E-post:
postmottak@agderfk.no

Org.nr.:
921 707 134
Nettsted:
www.agderfk.no

friluftslivsområder. Begrunnelsen for dette er blant at vannrør kan forhindre fremtidig bruk og tilrettelegging av friluftslivsområdet. I denne saken er det imidlertid snakk om et eksisterende vannrør som skal graves dypere og eventuelt flyttes noe. Kommunen opplyser at fritidsboligene har etablerte rettigheter til vannrør, og vi legger til grunn at dette stemmer. Vi er enig i at dagens tilstand med vannrør synlig i dagen ikke er god, og vi støtter derfor at røret graves dypere ned. I kommunens oversendelse av saken, anbefaler kommunen at vi stiller vilkår om at rørene plasseres i kanten av stranda. I den grad det er mulig å gjennomføre dette uten større terrenginngrep, så støtter vi dette. Vi mener det er hensiktsmessig at kommunen som lokal drifts- og tilsynsansvarlig påviser konkret hvor trasé for rørene bør ligge.

Vi har undersøkt www.naturbase.no og www.artsdatabanken.no om det finnes registreringer av naturmangfold på stedet, men det ser ikke slik ut. Ut fra tiltakets omfang og karakter mener vi at kunnskapsgrunnlaget er tilstrekkelig. Vår vurdering er at det er liten risiko for vesentlig skade på naturmangfold. Vi gjør derfor ikke nærmere vurderinger etter naturmangfoldloven.

Stranda og bryggene på Helgøya brukes svært intensivt i sommersesongen. Av hensyn til allmennhetens friluftsliv mener vi at gravearbeider bør unngås i denne perioden. Vi setter derfor vilkår som regulerer dette.

Tillatelse

På vegne av Miljødirektoratet som grunneier, gir Agder fylkeskommune tillatelse til at eksisterende vannrør kan graves dypere ned ved stranda på gnr. 401 bnr. 36 i Helgøya statlig sikra friluftslivsområde.

Tillatelsen gis med følgende vilkår:

- Plassering av trase for vannrør må skje etter nærmere anvisning fra Kristiansand kommune.
- Av hensyn til friluftsbrukerne i området, må arbeidet ikke gjennomføres i perioden 1. mai – 15. september.

Vi gjør oppmerksom på at dette kun er en grunneiertyllatelse. Dere er selv ansvarlig får å innhente eventuelle andre nødvendige tillatelser.

Med hilsen

Bård Andreas Lassen
Rådgiver
Avdeling for samfunn, plan og miljø

Brevet er godkjent elektronisk.

Kopi til: KRISTIANSAND KOMMUNE /v Trond Johanson
MILJØDIREKTORATET

Arkivsaksnummer: 2024/12245-4

Saksbehandler: Ronny Skansen

Dato: 14.03.2026

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Verneområdestyret ORF	10/26	23.03.2026

Flekkefjord landskapsvernområde - evaluering av skjøtsel på Hidrahei - Gården Li og Stykkje

Innstilling fra forvalter

Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder legger til grunn evalueringene som er utført av Ecofact, og anbefalingene innarbeides i de årlige skjøtselsavtalene med de enkelte aktørene.

For området ved Botnen (punkt 14 side 28/29) ser en bort fra avsnittet om rovfugler (samt figur 35 og 36), da disse trærne har sin verdi i forhold til alle arter.

--- slutt på innstilling ---

Dokumenter i saken

Vedlegg:

- 1 Evaluering skjøtsel Stykkjet på Itland – Ecofact AS
- 2 Evaluering skjøtsel på Kleppa og omegn - Roar Svindland – Ecofact AS
- 3 Evaluering skjøtsel på Gården Li – Ecofact AS

Saksopplysninger

Verneområdestyret inngikk på slutten av 2024 en avtale med Ecofact AS i forbindelse med skjøtselsprosjekter på Hidrahei i Flekkefjord landskapsvernområde. Prosjektet omfatter arealer i kulturlandskapet, der det er årlige skjøtselsavtaler med verneområdestyret.

Prosjektet omfatter en evaluering av de årlige prosjekter med skjøtselsavtaler på de aktuelle gnr/bnr. og anbefaling om veien videre for de ulike arealene. Det skulle utarbeides et faglig notat med oppfølging og anbefalinger videre. Tidligere skjøtselsplaner ligger blant annet til grunn for gjennomgangen. Arbeidet skjer i tett dialog med verneområdeforvalter, samt aktuelle grunneiere.

Ecofact AS har nå levert notater for områdene ved Gården li, ved Stykkje og et for områdene ved Kleppa og omegn.

Vurdering

Bakgrunnen for dette prosjektet er for å få en statusrapport for tilstandene i de skjøtselsbetinga naturtypene, der det er inngått skjøtselsavtaler. Med en slik gjennomgang vil en kunne se om tiltaksmidlene brukes mest mulig fornuftig, samt å korrigere der det er nødvendig for å oppnå best mulig tilstand på kulturlandsskapet.

Det har i dette prosjektet vært tett dialog underveis mellom verneområdeforvalter og Ecofact som har utarbeidet notatene og de videre anbefalingene. Det har også vært tett dialog med grunneierne og Ecofact, der grunneierne har deltatt sammen på befaringene og gitt innspill i etterkant.

Generelt viser disse notatene at det finnes en god del artsrik natur som er viktig å ivareta. De mindre slåttemarksområdene peker seg spesielt ut i så måte. Det er flere steder gjort en god jobb av de enkelte grunneierne for å ivareta viktige naturområder. På flere av de store arealene og flattere partier av både slåttemark og naturbeitemark, vises det i stor grad begrenset med naturmangfold og stort innslag av gras istedenfor urter. I utgangspunktet er det i disse områdene relativt artsfattig natur, da geologi og jordsmonn inneholder lite kalk. Men muligens har flere av disse områdene hatt et noe høyere innslag av urter tidligere. I slåttemark er det et krav om at sammensetningen er dominert av urter framfor gras. Flere av de store områdene grenser mer mot seminaturlig eng og undertypen naturbeitemark, da innslag av gras er dominerende.

Når det gjelder notatet for Kleppe og omegn side 28/29, samt figur 35/36 side 31 og avsnittet om rovfugler:

«Det er fra annet hold kommet inn anbefalinger om å sette igjen sittetrær for rovfugler nær det etablerte vannspeilet/våtmarksområdet. Det anbefales at alle trær hogges i området rundt det etablerte våtmarksområdet, siden dette er etablert med tanke på våtmarksfugler (vadere, ender, rikser mm). Frittstående trær rundt dette området vil fungere som sittetrær for kråkefugler og rovfugler, og vil gi økt predasjonsfare ved den tilrettelagte lokaliteten. Mange arter av vadere og våtmarksfugler unngår også å hekke i nærområdet til trær.»

Verneområdeforvalter mener en bør se bort fra dette avsnittet av flere grunner. For det første er rovfugler en viktig del av hele økosystemet. Etablering av vannspeil/våtmark er viktig for alle arter (hele økosystemet), ikke bare våtmarksfugler. Mindre trær nært vannspeil er viktig for småfugler i området som blant annet sivspurv m.fl. Trær som osp er viktig for blant annet hvittryggspett og andre hakkespetter. Området her er og et nasjonalt/internasjonalt viktig område for rovfugler på vår og høsttrekket, og at rovfugler har predasjon på andre arter er ikke et problem, men naturens gang.

Konklusjon

Evalueringsene som foreligger i de ulike notatene legges til grunn for videre forvaltning av områdene, og anbefalingene innarbeides i de årlige skjøtselsavtalene med de enkelte aktørene.

For området ved Botnen (punkt 14 side 28/29) ser en bort fra avsnittet om rovfugler (samt figur 35 og 36), da disse trærne har sin verdi i forhold til alle arter.

NOTAT

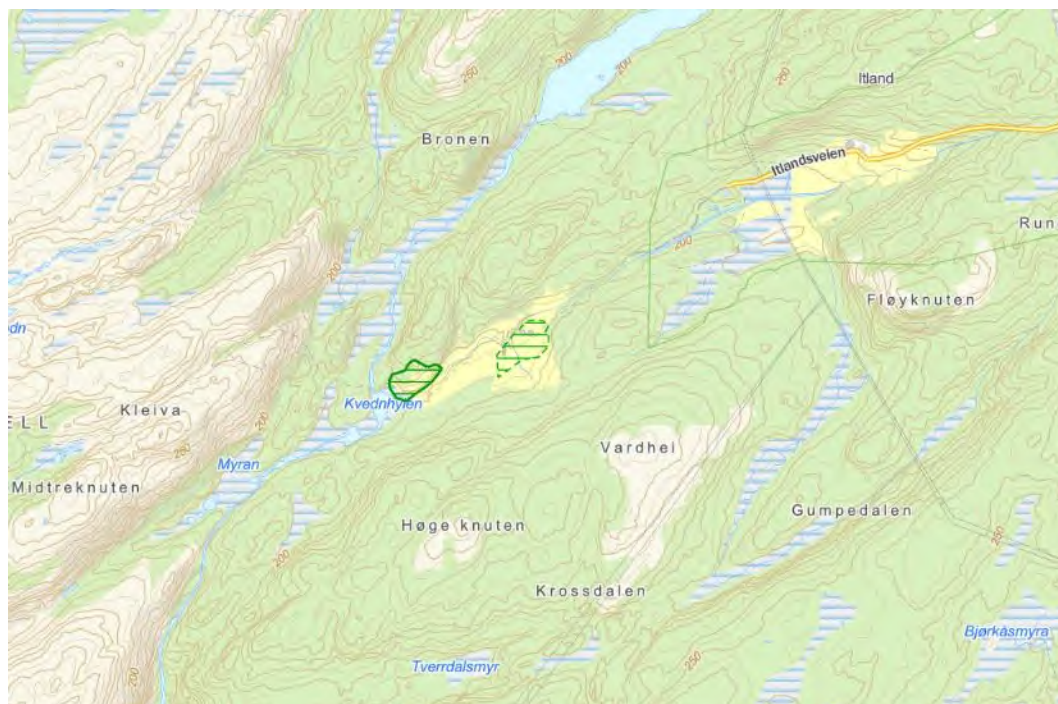
Vår ref.: RSØ-

Dato: 05.01.2025

Evaluering av skjøtsel på Stykkjet på Itland – Del av Flekkefjord landskapsvernområde

Bakgrunn

På oppdrag fra Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder (VORF), ved Verneområdeforvalter Ronny Skansen, har Ecofact gjennomført evalueringer av skjøtsel av utvalgte lokaliteter i Flekkefjord landskapsvernområde. Lokaliteten Kvednhylen (slåttemark) som er en viktig solblomforekomst (registrert 24.09.2012) var utgangspunkt for evalueringen på Gnr 35 bnr 3, men det ble også gjort en kort vurdering av lokaliteten Stykkjet (naturbeitemark). Befaring ble gjennomført med grunneier Hallgeir Olsen 26. juni 2025.

Figur 1. Kvednhylen til venstre og Stykkjet til høyre, som registrert i Naturbase.

Metode

Evalueringen tar utgangspunkt i tidligere skjøtelsesplaner og registreringer der slike foreligger. For disse lokalitetene er det foreslått tiltak i Forvaltningsplan for Stykkjet (Lie, 2008). Status for arter og naturtyper hentes ellers fra Naturbase og Artskart. Det er ikke gjennomført NiN-registreringer i området. Vurdering av naturtype, kvalitet og status er ved evaluering gjort etter NiN-instruks (Miljødirektoratet, 2024) som er gjeldende metodikk for kartlegging av truede naturtyper. Vurdering av arter etter norsk rødliste for arter (Artsdatabanken, 2021). Ved vurdering av skjøtsel og forslag til justeringer tas det utgangspunkt i tidligere anbefalinger, og faktisk gjennomført skjøtsel.

Tidligere naturtypestatus og anbefalt skjøtsel

Kvednhølen (BN00029269) er registrert som naturtypen slåttemark, med verdi Viktig. Slåttemarka er registrert med utforming *Frisk/tørr, middels baserik eng slått*. Lokaliteten er registrert 19. september 2012, og er da oppført med *svak hevd*. Anslagsvis 30 unge solblomrosetter ble observert ved kartlegging, og det er ført opp «*Beskrivelsen fra tidligere undersøkelser tyder på at forekomsten har gått en del tilbake*». Flekkgrisøre er også nevnt blant artene.

I forvaltningsplanen (Lie, 2008) for Stykkjet er det ført opp at *forekomsten av solblom er så liten at den står i fare for å forsvinne fra området*. Det skal også tidligere ha vært mye nattfiol og hvitkurle i området.

Stykkjet (BN00029655) er registrert som naturtypen naturbeitemark, med verdi Lokalt viktig. Naturbeitemarka er registrert med utforming *Frisk fattigeng beitet*. Lokaliteten er registrert 24. september 2012, og er da ført opp med *svak hevd*. Lokaliteten er under verdivurderingen nevnt å ha «*få kvaliteter i dag, og vurderes under tvil som lokalt viktig*». Det nevnes habitatspesifikke arter som blåklomme, smalkjempe, finnskjegg, knollerteknapp og tiriltunge. Andre gode arter som nevnes er jordnøtt, dunhavre, hårsveve, blåknapp og blodtopp.

Status 2025

Kvednhølen har kystlyngheivegetasjon og riktig naturtype er kystlynghei, ikke slåttemark. Dominerende arter er røsslyng, blåtopp, flekkmariehånd og stedvis solblom. Andre arter er kystmyrklegg, storblåfjær, tepperot og klokkeløng. Lokaliteten har en svært god forekomst av solblom (EN). 25 blomstrende individer ble registrert, i tillegg til ca. 270-300 planter uten blomst. Sistnevnte ble vurdert å være yngre planter, men gamle planter på retur kan også stå uten å blomstre. Det ble også registrert 15 planter av flekkgrisøre (NT). Selv om lokaliteten er liten, har den mange

individer av disse to rødlisteartene. Flekkgrisøre er en kalkkrevende art, og utformingen bør settes til *T34-C-5 Svakt kalkrike kystlyngheier*. NiN-app er ikke brukt i evalueringen, men lokaliteten slik den er innegjerdet er vesentlig mindre enn 3,1 daa som er lagt inn i Naturbase. Både solblom og flekkgrisøre vokser i den sørvestre halvdelen av inngjerdet areal, mens svært få planter av disse artene finnes i nordøstre del.

Størrelsen og tettheten av røsslyngen tilsier at det er mer enn 2 år siden arealet sist ble slått. Det er også oppslag av småtrær av eik, vierbusker, ulike bregner inkludert litt einstape. Noe bringebær og tettere vegetasjon inntil berget og langs gjerdet i øvre del. Tidligere eier og skjøtselsansvarlig Roar Svindland opplyser at slått annethvert år i tråd med forvaltningsplanen har blitt utført. I forbindelse med registrering i 2012 var det også blitt gjennomført mye rydding av trær og buskoppslag. Det var gode lysforhold i hele lokaliteten etter tidligere rydding. Det var heller ingen typiske problemarter som kan spre seg en del etter rydding/restaurering.

Figur 2. Fra sørvestre del av Kvednhølen. Svakt kalkrik kystlynghei med mye solblom og en del kystgrisøre.

Figur 3. Kvednhylan. Grunneier og sønn står ved overgangen mot nordøstre del, hvor det ikke ble funnet solblom eller kystgrisøre.

Figur 4. Røsslyng vokser relativt raskt når den ikke beites, og småtrær, busker og bregner etablerer seg også raskt.

Stykkjet er semi-naturlig eng, men beitetrykket er hardt. Ved en NiN-registrering ville bruksintensiteten blitt satt til svakt intensiv bruk, med hovedvekt på høyt beitetrykk. Det høye beitetrykket gjør det vanskelig å registrere hvilke arter som vokser her, og over tid vil dette endre hvilke arter som klarer seg i området, med et redusert antall arter. Som bildene viser står ubeitede arter som finnskjegg og lyssiv igjen. Artsmangfoldet som ble beskrevet i 2012 tilsier at lokaliteten ville kunne oppnådd lav til middels kvalitet som naturbeitemark. Tilstanden i 2025 gjør det vanskelig å vurdere kvaliteten og artsmangfoldet, men bruksintensiteten er for høy og er negativ for utvikling av lokaliteten. Det er trolig gjødslet en del på lokaliteten (framgår også av forvaltningsplan), men det er ikke tegn til omfattende gjødsling. At det fortsatt finnes en god del finnskjegg tilsier begrenset gjødsling. Av andre problemarter enn lyssiv er det noe myrtistler, og i tilgrensende arealer noe einstape.

Figur 5. Stykkjet er hardt beita naturbeitemark, der bare beitetolerante arter som finnskjegg og lyssiv står igjen. Hardt beitepress vil på sikt endre artsintetaret, og det gjør det også vanskelig å kartlegge hvilke arter som finnes.

Figur 6. Tuer med lyssiv står igjen i ellers nedbeitet vegetasjon.

Evaluering og anbefaling av videre skjøtsel

Kvednhysten

- Gjennomført restaurering og slått har vært svært vellykket, med en 10-dobling av antall solblom siden 2012. Antall flekkgrisøre i 2012 er usikkert, men 15 planter i 2025 er notert.
- Lokaliteten er svært viktig og bør prioriteres å skjøtte videre
- Slått annethvert år bør videreføres, men slåttetidspunkt bør endres til etter 1. august (helst perioden 1. – 30. august). Arealet med kystlynghei er begrenset og skjøtsel med tilpasset beiting er vanskelig å få til i praksis.
- Slått bør utføres med ryddesag med skjæreblad/kniv. Strips/wire kan brukes langs gjerder og berg.
- Ved slått kan tuer med solblom/frøstandere med fordel få stå urørt
- Halvdelen av arealet kan slås årlig, slik at hver del slås annethvert år
- Alt plantemateriale bør fjernes etter 2-3 dagers tørke
- I nordøstre halvdel bør det gjøres forsøk med kontrollert brenning av 4-10 m² våren 2026 – det bør brukes blåselampe og sprøytekanne for kontroll på brenningen
- Brenningen kan stimulere til frøspiring av solblom og kan øke antallet planter i lokaliteten.

- Brente felt bør kontrolleres samme år for evt. etablering av unge solblomplanter. Hele lokaliteten bør kontrolleres på ny i 2030, med telling av solblom og flekkgriøse.
- Dersom brenningen fører til økning i antall planter kan dette gjennomføres i liten skala for eksempel hvert 3. år.
- Det bør følges med på einstape så denne ikkje får spre seg
- Om einstape øker i antall bør toppene slås av disse 3 ganger i perioden 25. mai – 1. august

Stykkjet

- Med tilsynelatende begrenset artsmangfold er det mindre viktig å prioritere skjøtsel av lokaliteten
- Et redusert beitepress vil kunne gi en positiv utvikling i artsmangfold på sikt
- Tiltak mot lyssiv anbefales – kutting av rotsystem ca. 10-20 mm ned i øvre del i perioden 15.-31.juli har vist best effekt, med bruk av ryddesag med skjæreblad (trekantblad)
- Myrtistler bør fjernes manuelt

Kilder

Artskart: [Vis utvalg i kart | Artskart 2](#)

Bratli, H., Halvorsen, R., Bryn, A., Arnesen, G., Bendiksen, E., Jordal, J.B., Svalheim, E.J., Vandvik, V., Velle, L.G., Øien, D.-I. & Aarrestad, P.A. 2022. *Beskrivelse av kartleggingsenheter i målestokk 1:5000 etter NiN versjon 2.3 – Natur i Norge (NiN) Kartleggingsveileder: 4 (utgave 2): 1–413* Artsdatabanken, Trondheim (<http://www.artsdatabanken.no>).

Lie, A. 2008. *Stykkjet ved Itland Flekkefjord landskapsvernområde Forvaltningsplan 2008-2015*

Miljødirektoratet 2024. *Kartleggingsinstruks. Kartlegging av terrestriske naturtyper etter NiN2*. Rapport M-2209.

Naturbase: [Naturbase kart](#)

Nibio m.fl. 2017. *Lyssiv og knappsviv aukande problemugras i eng og beite -biologi, årsaker og tiltak*.

NOTAT

Vår ref.: RSØ- 3559 Dato: 27.01.2025

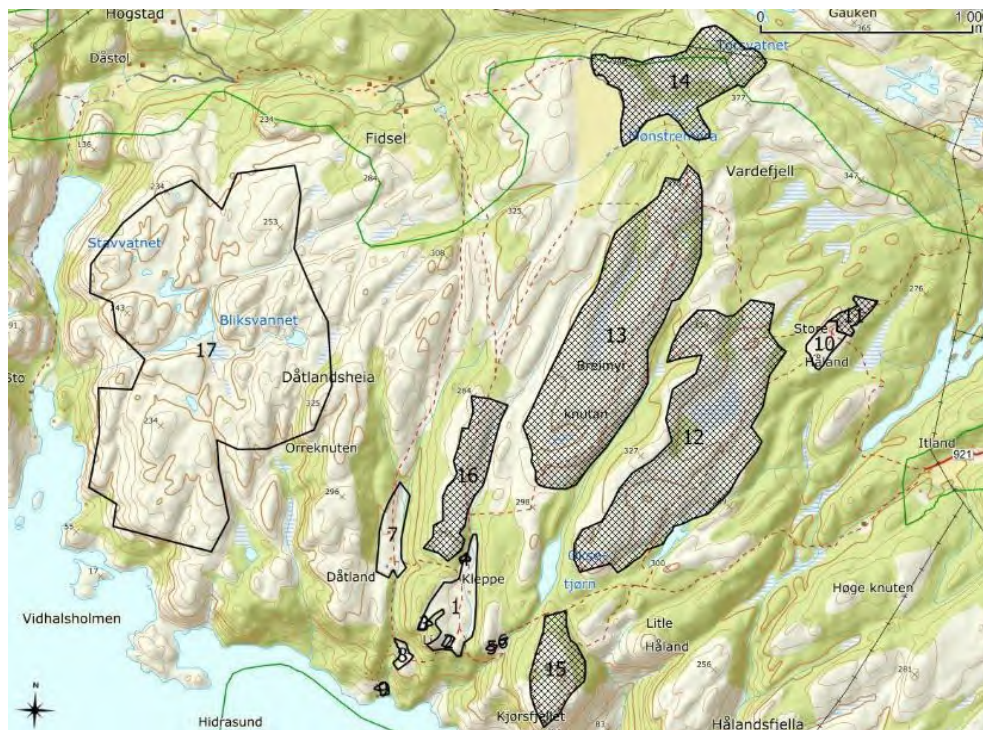
Evaluering av skjøtsel på Kleppe og omegn – Del av Flekkefjord landskapsvernområde

Bakgrunn

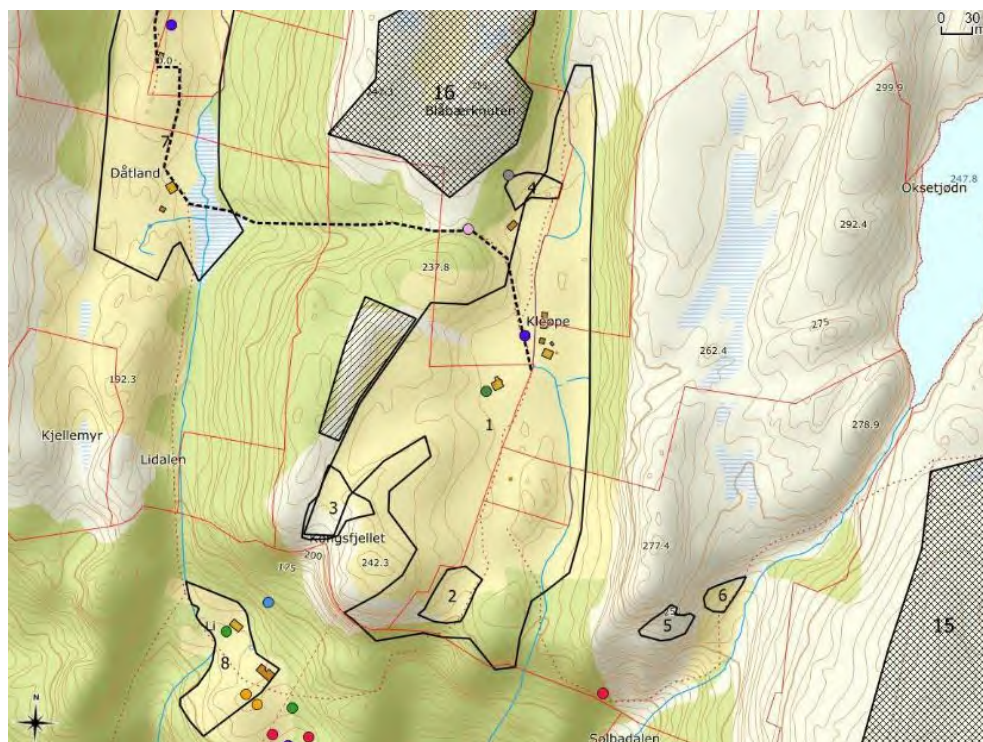
På oppdrag fra Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder (VORF), ved Verneområdeforvalter Ronny Skansen, har Ecofact gjennomført evalueringer av skjøtsel av utvalgte lokaliteter i Flekkefjord landskapsvernområde. Utvalgte naturtypelokaliteter og restaureringsområder ble befart 24.06.2025 og 26.09.2025. Første befaring var med hovedfokus på slåttemark/innmark, og andre befaring var med hovedfokus på kystlynghei. Verneområdeforvalter Ronny Skansen deltok på befaringen i juni. På befaringene deltok også andre fra Roars familie (Sandra og Anne), samt naboer fra et tilgrensende bruk.

Svindland skjøtter store deler av Hidraheia og har gjennomført restaureringstiltak i flere lokaliteter. Kleppe, som er en vegløs gård, er driftssenteret. Beitedrifa med villsau og vestlandsk fjordfe utnytter og skjøtter minst 8000 daa. Han har de siste årene restaurert 5 slåttemarken som skjøttes med slått og beiting, og han drifter og slår ytterligere ei stor slåttemark på Kleppe. Rydding, brenning og beiting foregår i kystlynghei, naturbeitemark, myr og annet areal. Han har også gjennomført noen tiltak mot sitkagran. Av andre tiltak er det restaurert høyløe/låve på Kleppe og gjenoppført løe på tuft på Store Håland. Han har også ryddet driftestier. Driften omfatter 4 flokker med villsau nå, til sammen 200 dyr, og siste år har det vært 15-20 vestlandsk fjordfe. De omfattende tiltakene har ført til gjenåpning av store kystlyngheiarealer og annen gammel kulturmark i verneområdet. Drifta er blitt drevet på heltid med hoveddelen av aktiviteten i verneområdet, og representerer en ekstensiv driftsform som er sjelden i dagens landbruk. Driftas behov for store beitearealer er en forutsetning for å oppfylle viktige deler av verneformålet, både i forhold til mektig kystlynghei og leveområder for trua arter.

På befaringene ble 10 lokaliteter besøkt, og i varierende grad undersøkt. Det er under planlegging gjennomføring av naturtypekartlegging etter NiN-metodikk i 2026, og en slik kartlegging vil kunne gi ytterligere detaljer som er relevant for videre skjøtsel. Vurderte lokaliteter er vist i figur 1.

Figur 1. Noen av naturtypelokalitetene (uten skravur) og restaureringsområdene (skravur) som skjøttes av Roar Svindland. Kartet er hentet fra Søyland (2018). Lokalitetene 7, 15 og 17 er ikke undersøkt i evalueringen. De to lokalitetene ved Li er omtalt i et eget notat. De små lokalitetene ved Kleppe er vist i et bedre kart nedenfor.

Figur 2. Små slåtteteiger (2 – 6) som alle hadde behov for restaureringstiltak i 2018. Kart hentet fra Søyland (2018). Punkter gjelder rødlistearter og fremmedarter. Disse er omtalt under hver enkelt lokalitet.

Tabell 1. Lokalteter der skjøtsel er evaluert i 2025. Tabellen er tatt fra Søyland (2018) og modifisert, men samme nummerering som i 2018 er benyttet. Se i sammenheng med figur 1 og 2. * Ligger som Kleppefjellet sør i Naturbase

Nr.	Navn	Naturtype	Naturbase	Verdi	Areal
1	Kleppe	Slåttemark	BN00029279	B	74,5 daa
2	Kongsfjellet øst	Slåttemark	Pri. del av 1	B	1,9 daa
3	Kongsfjellet; Trong Kleiva	Slåttemark	Pri. del av 1	B	2,5 daa
4	Kleppe nord	Slåttemark	Pri. del av 1	B	1,2 daa
5	Kongsfjellet S*	Slåttemark	BN00086979	B	1,0 daa
6	Solbadalen slåttemark	Slåttemark	BN00120338	B	0,7 daa
10	Store Håland	Slåttemark	Ny	B	22 daa
11	Store Håland	Restaureringsområde gammel kulturmark	-	-	17,4 daa
12	Jonsokkbakkan – Store Håland	Restaureringsområde kystlynghei med klokkesøte	-	-	524 daa
13	Vardafjellrinnan	Restaureringsområde kystlynghei	-	-	561 daa
14	Botnen	Restaureringsområde kystlynghei/kunstig våtmark/beitemark	-	-	217 daa
16	Kleppe; Skiljebergan	Restaureringsområde kystlynghei/naturbeitemark	-	-	109 daa

Metode

Evalueringen tar utgangspunkt i tidligere skjøtelsplan og registreringer. Roar Svindland skjøtter mange lokaliteter og store arealer, og det er bare sett på et utvalg av viktige lokaliteter i verneområdet. Det er ikke gjennomført NiN-registreringer i området, men dette er planlagt for 2026. Noen av de aktuelle naturtypene er registrert i Naturbase, og der er det som regel gitt noen anbefalinger rundt skjøtsel i faktaarkene her. Alle de vurderte lokalitetene er omtalt i *Skjøtelsplan for verdifullt kulturlandskap Kleppe-Dåtland-Li* (Søyland 2018), basert på feltarbeid i 2017. Relevante data fra Naturbase og Artskart er tatt med i skjøtelsplanen, og status og anbefalinger av skjøtsel i denne planen er derfor brukt som utgangspunkt. Siden det er planlagt NiN-registrering i området i 2026, er det ikke gått detaljert inn på vurdering av tilstand, naturmangfold og kvalitet etter siste NiN-instruks (Miljødirektoratet, 2024). Kartleggingsinstruksen har likevel vært en del av grunnlaget for å foreslå prioriteringer og anbefale skjøtsel. Eksempelvis er det anbefalt å prioritere slåttedrift på engarealer med mange habitatspesifikke arter for semi-naturlig mark, mens arealer med få habitatspesifikke arter er foreslått med hovedvekt på beiting (dersom prioriteringer av innsatsen er nødvendig). Anbefalingene legger mest vekt på artsmangfold. Der det er registrert rødlistearter er det lagt vekt på disse. Vurdering av arter er etter norsk rødliste for arter (Artsdatabanken, 2021). Instruksen har generelt lokalitetsstørrelse som en variabel som påvirker kvalitet, men dette er det lagt mindre vekt på i disse vurderingene. Landskapsmessige og historiske forhold rundt skjøtsel og tidligere drift er lagt mindre vekt på ved anbefalingene, men er forhold som verneområdeforvaltningen må ta med i en helhetlig vurdering av prioriteringer. Ved vurdering

av skjøtsel og forslag til justeringer av skjøtsel tas det utgangspunkt i tidligere anbefalinger, gjennomførte tiltak og skjøtsel. Det er lagt inn bilder fra 2018 og 2025 for lokalitetene i notatet, slik at synlige endringer på tilstand og effekter av gjennomførte tiltak blir synliggjort.

Vurdering – Naturtypeverdi, gjennomført skjøtsel og anbefaling

1 Kleppe, slåttemark (BN00029279), B, 74,5 daa

Enger dominert av *kalkfattig eng med klart hevdpreg*, og med små innslag av *intermediære enger* med engtjæreblom, hårsvæve og blåmunke. Hovedskjøtsel med slått etter 15. juli er tidligere anbefalt, med vårbeite fram til 2. mai (tradisjon) og høstbeite etter slått. De mest artsrike delene bør ikke ha vårbeite. Grassviing er anbefalt, og manuelle tiltak mot myrtistel og lyssiv. Har også beitet med storfe. Midlertidig strømgjerde.

De store engarealene er slått med tohjuls slåmaskin. Alle deler er ikke slått hvert år, men det er vekslet på hvilke deler som slås og hvilke deler som skjøttes med beite og brenning. De store flatene er prioritert for slått. Det meste av engarealet på Svindlands side er i god tilstand. Arealene er i noen grad blitt beitet med storfe, med midlertidig inngjerding med strømtråd. Beitepusser er brukt noen ganger for å jevne ut flatene der det er blitt noe tuing, og i restaurering av engene. Myrtistler og lyssiv er blitt bekjempet.

Figur 3. Slåttemarka Kleppe. Bak tuft av skolehus og potetkjeller sees lokalitet 4 som er blitt restaurert. Enga i forkant er i god tilstand med flat struktur uten tuing, fravær av busker, småtrær og nesten ingen problemarter.

Figur 4. Søndre del av eng.

Tilstand og anbefaling

Tilstanden er langt bedre enn ved undersøkelse i 2017. Flat overflatestruktur uten tuer og svært lite innslag av problemarter. I de fattige engene kan det ikke forventes store endringer i artsmangfoldet, men det ser ut til å være mer gulaks og kystmaure enn tidligere. Slått av de store engene gir mye høy som brukes til tilleggsforing og til nødfor i drifta.

Slått er tid- og kostnadskrevende, og generelt anbefales det å prioritere slått i de mest artsrike engarealene. Å slå mindre deler av denne enga til fordel for mindre og mer artsrike teiger anbefales, dersom tidsbruken må prioriteres. Beiting og brenning blir dermed viktigere for å opprettholde teiger som ikke slås i god stand. Veksling av felt som slås vil bidra til å begrense tuing. For artsmangfoldets del er det mindre viktig å skjerme denne enga for beiting om sommeren, med unntak av de delene der høyet skal benyttes. Ett alternativ kan være å gjerde inne et areal som er permanent slåttemark for å sikre nok høy til drifta, og la øvrige deler skjøttes som naturbeitemark. Å veksle på hvilke deler som slås er et annet alternativ, og for denne lokaliteten kan det legges mest vekt praktiske forhold. Det viktigste er å holde engene åpne og i god hevd, med en tilpasset ekstensiv drift.

2 Kongsfjellet øst, slåttemark (prioritert del av BN00029279), 1,9 daa

Tørr intermediaær eng med fine bakkemurer, som er litt mer artsrik enn de store flatene i lokaliteten. Skjøtsel som øvrig del av enga foreslått, med unntak av at inngjerding og skjerming for vårbeiting. Slått med ryddesag nødvendig siden det er noe helning og småkupert.

Det er gjennomført noe rydding, og enga er slått flere år med fjerning av høyet etter tørking. Det er brukt strømtråd for å holde dyra borte fra vårbeite, men det har ikke vært mulig å holde dyra helt borte på grunn av topografien.

Tilstand og anbefaling

Tilstanden er bedret med jevnere overflate og mindre tuedanning av gras. Det er også åpnere. Artsmessig var det ikke mulig å se store forskjeller fra 2017, men det er fortsatt generelt mer artsrik og bedre sammensetning enn på det meste av hovedlokaliteten.

Det anbefales at lokaliteten fortsatt prioriteres med slått som hovedskjøtsel, der det gjøres ytterligere tiltak for å skjerme for vårbeiting. Den tradisjonelle vårbeitingen fram til 2. mai er relativt seint, og det anbefales at det stenges av for vårbeite fra 1. april. Slåttetidspunkt tidligst 1. august vil sikre at seine arter som eksempelvis blåknapp får øke i antall. Gjenåpning for høstbeite 1-2 uker etter ferdig

slått anbefales. Annethvert år bør det legges opp til grasbrenning på våren, og da må det stenges for høstbeite etter slått, for å sikre nok gjenvekst av gras til å få brent på våren. Høstbeite bør være ekstensivt. Dersom dyra av en eller annen grunn oppholder seg mange eller mye på stedet bør det vurderes å stenge igjen. Det var lite av problemarter i 2025, men for høyets kvalitet bør det følges med på at revebjellene ikke får spre seg for mye. Myrtistler bør fjernes systematisk.

Figur 5. Kongsfjellet øst, bilde fra 2017.

Figur 6. Kongsfjellet øst, bilde fra 2025.

3 Kongsfjellet; Trong Kleiva (prioritert del av BN00029279) 2,5 daa

Tørr intermediaær eng med sørlig eksposisjon, som er litt mer artsrik enn de store flatene i lokaliteten. Skjøtsel som øvrig del av enga foreslått, med unntak av at inngjerding og skjerming for vårbeiting. Slått med ryddesag nødvendig siden det er noe helning og småkupert.

Det er gjennomført noe rydding, og enga er slått flere år med fjerning av høyet etter tørking. Det er brukt strømtråd for å holde dyra borte fra vårbeite, men det har ikke vært mulig å holde dyra helt borte på grunn av topografien.

Tilstand og anbefaling

Tilstanden er bedret med jevnere overflate og mindre tuedanning av gras. Artsmessig var det ikke mulig å se store forskjeller fra 2017, men det er fortsatt generelt mer artsrik og bedre sammensetning enn på det meste av hovedlokaliteten.

Det anbefales at lokaliteten fortsatt prioriteres med slått som hovedskjøtsel, og med de samme anbefalingene som for lokalitet 2.

Figur 7. Trong Kleiva i 2017.

Figur 8. Trong Kleiva i 2025.

Figur 9. Trong Kleiva sett sørover, etter restaurering og slått fleire år.

4 Kleppe Nord, slåttemark (prioritert del av BN00029279), 1,2 daa

Delvis intermediær eng med sørlig eksposisjon, som var nyryddet og brent i 2017. Delvis mer artsrikt enn de store flatene i lokaliteten. Lokaliteten ble ikke undersøkt i detalj i 2025. De to rødlisteartene kort trollskjegg (nær truet) og piggtrollskjegg (sårbar) er registrert i nærområdet eller kanten av lokaliteten. Sannsynlig vokser artene på øst- eller nordvendte berg i området, selv om de i teorien også kan vokse på stammen av gamle lauvtrær. Skjøtsel som øvrig del av enga foreslått, med unntak av at inngjerding og skjerming for vårbeiting. Slått med ryddesag nødvendig siden det er noe helning og småkupert. Denne teigen ble prioritert etter teig 2 og 3 for slåtteskjøtsel, men slått her bør om mulig prioriteres.

Det er gjennomført en del rydding av einer og småtrær, og enga er slått flere år med fjerning av høyet etter tørking. Det er delvis skjermet med strømtråd for å holde dyra borte på våren, men fullstendig skjerming her er vanskelig siden lokaliteten er midt i beiteområdet. Det er fjernet tistler og lyssiv – noe slått med tohjuls slåmaskin og ryddesag.

Tilstand og anbefaling

Tilstanden på enga er bedre, men arealet var også restaurert i 2017. Det er fjernet mye tuer og overflata er nå jevnere. Større endringer i artssammensetningen kan ikke forventes før det skjerms for vårbeiting. Bakkemurer og kulturspor i nedre kant av enga kommer godt fram.

Det anbefales at lokaliteten fortsatt prioriteres med slått som hovedskjøtsel, og med de samme anbefalingene som for lokalitet 2 og 3. For de to rødlistede lavartene som vokser i nærområdet vil fortsatt drift være gunstig, siden åpent engareal her vil gi stabilitet i blant annet lysforhold. Det bør ikke hogges ut store lauvtrær i nordre- og vestre kant av lokaliteten. Ved større ryddetiltak for å få åpne kulturmarksarealer til å henge sammen bør det tas hensyn til denne sona hvor lavartene er påvist.

Figur 10. Kleppe Nord i 2017. Det var da ryddet og brent, og det var innslag av flere habitatspesifikke arter for semi-naturlig eng.

Figur 11. Kleppe Nord i 2025, med store slåttemarksflater (lok 1) i forkant. Variert topografi med helling mot øst, sør- og sørøst og innslag av berg og lauvtrær gir en rekke mikrobiotoper og potensial for stort arts mangfold. Slike små slåtteteiger er tidkrevende å skjøtte, men vil være av stor betydning for arts mangfoldet i området.

5 Kleppefjellet sør, slåttemark (BN00086979), 1,0 daa

Enga ble i 2012 registrert som *Frisk/tørr, middels baserik eng (G7)*, med arter som gjeldkarve, hårsvæve, blåklokke, ryllik, engsmelle, tiriltunge, jordnøtt, gullris, vendelrot, blåmunke og småsmelle. Ved ny vurdering i 2017 ble NiN-utforming *Intermediær tørreng med mindre hevdpreg T32-C-13* vurdert som nærmest utforming, med svak hevd.

Lokaliteten er ryddet, brent og slått etter registreringen i 2017. På grunn av beliggenheten er det ikke skjermet for vårbeiting, siden beitedyra bare sporadisk er i dette området.

Tilstand og anbefaling

Tilstanden er god med fravær av småtrær, busker og røsslyng, og artssammensetningen er dominert av intermediær tørrengarter. Det var lite beitespor, og trolig er beitingen i liten grad begrensende for arts mangfoldet.

Det anbefales at lokaliteten fortsatt prioriteres med slått som hovedskjøtsel, men også her kan slåttetidspunktet utsettes til etter 1. august. Per 2025 ser det ikke ut til å være behov for å skjerme lokaliteten for vårbeite. Det er noe oppslag av revebjeller, men begrensnings av disse er først og fremst aktuelt om høyet skal benyttes.

Figur 12. Kleppefjellet sør i 2017, før rydding av småtrær og busker.

Figur 13. Kleppefjellet sør i 2025, der alt av småtrær, busker og røsslyng er fjernet.

6 Solbadalen, slåttemark (ny), 0,7 daa

Enga ble i 2017 registrert som *Svakt kalkrik eng med mindre hevdpreg T32-C-5*, men forekomst av bergmynte kan tilsi et høyere kalknivå/annen utforming. Ryllik og gjeldkarve er viktige mengdearter, og andre intermediære arter er engtjæreblom, blåknapp, blåklokke, blåmunke og skogstorkenebb. I området er det også funnet tårnurt (pers.medd. Anne Willoch), som er en art som vokser blant annet på tørrbakker.

Anbefalt skjøtsel var som for lokalitet 5. Lokaliteten er ryddet, brent og slått etter registreringen i 2017. På grunn av beliggenheten er det ikke skjermet for vårbeiting, siden beitedyra bare sporadisk er i dette området.

Tilstand og anbefaling

Tilstanden er nå god med fravær av småtrær, busker og røsslyng, og artssammensetningen er dominert av intermediær tørrengarter. Det var lite beitespor, og trolig er beitingen i liten grad begrensende for artsmangfoldet.

Det anbefales at lokaliteten fortsatt prioriteres med slått som hovedskjøtsel, men også her kan slåttetidspunktet utsettes til etter 1. august. Dette vil sikre at det meste av blåknappen får blomstre. Per 2025 ser det her heller ikke ut til å være behov for å skjerme lokaliteten for vårbeite. Ved undersøkelsen i 2025 gikk det fram at det er ytterligere areal nedenfor stien i denne lokaliteten som bør restaureres. Nede ved bekken er det rester etter gammel kvern, og større deler av arealet rundt denne kan være gammel kulturmark. Det er mulig at restaurering kan bidra til at lokalitet 5 og 6 kan henge mer eller mindre sammen. Oppdatert NiN-kartlegging med god avgrensning av lokalitetene vil være en fordel, særlig for de små slåttemarksteigene.

Figur 14. Solbadalen 2017.

Figur 15. Solbadalen 2017. Det var noe galt med fotografen i 2025.

10 og 11 Store Håland, slåttemark/naturbeitemark 39,4 daa

Eng og restaureringsareal er ikke registrert i Naturbase, men det er ingen tvil om at dette er gammel kulturmark. Om slåttedrift eller beiting har vært viktigst er usikkert. Engene er fattige, og det er sannsynlig at de har blitt noe gjødslet tidligere, på grunn av nærhet til fjøs.

I skjøtelsesplanen ble rydding, grassviing og beiting foreslått som prioritert skjøtsel.

Både i slåttemarka og i restaureringsfeltet er det gjennomført omfattende rydding. Og området er beitet både av villsau og vestlandsk fjordfe.

Tilstand og anbefaling

Tilstanden er nå god med åpen kulturmark, lite trær og marka har lite oppbygging av strø. Artsmessig er det fortsatt dominans av fattige engarter, og på grunn av fattig berggrunn kan det ikke forventes store endringer når det gjelder karplanter. Store Håland ligger et stykke fra driftssenteret på Kleppe, og foreløpig har det ikke vært behov for å lagre høy i denne delen av heia. De store engarealene her muliggjør slått og lagring av høy i dette området dersom det blir behov for dette i drifta framover. Store grasdominerte beitearealer her er uansett en fordel siden dette er i kort avstand til *Jonsokkbakkan-Store Håland*, som er et stort restaureringsområde for kystlynghei, med god forekomst av rødlistearten klokkesøte (sårbar).

Artsmessig er det ikke viktig å skjøtte disse engene med slåttedrift, men slått kan på sikt være viktig for å sikre drift for å opprettholde store arealer med kystlynghei og ivareta forekomsten av klokkesøte. Dersom det er mulig å fortsette beitedriften med vestlandsk fjordfe vil dette være en stor fordel, blant annet siden storfetråkk er gunstig for spiring av klokkesøte, og siden dyra bidrar vesentlig til å motvirke gjengroing. Denne delen av heia har mye blåtopp, som i mindre grad beites av villsau.

Roar Svindland ønsker å rydde fram mer av den gamle innmarka her. I forhold til naturtyper og arter er dette mindre viktig, men som del av langsiktig skjøtsel av store utmarksbeiter kan mer grasbeiter i dette området være gunstige. Innmarksarealene bør brennes etter behov, for å unngå oppbygging av strø. Dette vil være gunstig for beitekvaliteten og også for artssammensetningen av karplanter.

Figur 16. Gamle enger/beitemark på Store Håland i 2017.

Figur 17. De samme engene (10) etter brenning og beiting noen sesonger.

Figur 18. Ny låve er satt opp på tuftene er gammel fjøs på Gamle Håland. Tuftene var i 2017 omkranset av bjørketrær. Bak låven er gammel kulturmark ryddet fram, dette feltet hadde mye bjørketrær i 2017.

Figur 19. Deler av den gamle kulturmarka som er ryddet fram nord for Store Håland. Ringbarket og død sitkagran i midten.

12. Jonsokkbakkan Store Håland, restaureringsområde kystlynghei, 524 daa.

De av restaureringsområdene for kystlynghei med høyest prioritet i skjøtelsplanen. Området er foreløpig ikke registrert som kystlynghei i Naturbase, men store deler er kystlynghei i ulike stadier. Det var kun i denne delen av undersøkte områder kystlynghei med mye blåtopp og klokkesøte ble registrert. Forekomstene av klokkesøte er en av grunnene til at dette området bør prioriteres.

Det ble gitt anbefalinger om videre rydding, brenning, beiting med storfe og villsau, midlertidig bruk av strømtråd, rydding av driftetrase fra Mønstremyr/Botnet med mer. Detaljer finnes i skjøtselstabell i skjøtelsplanen.

Det er utført omfattende rydding og brenning, og beitebruken med villsau og vestlandsk fjordfe er videreført. Det er også ryddet driftesti for storfe fra Mønstremyr. En god del furu er ringbarka og senere ryddet. Ett plantefelt med sitkagran er ringbarket, to gjenstår (ved Torvmyra og Store Håland). Noe sitkagran er også hogd på myr. Det gjenstår noe bjørk som skal hogges på den samme myra. For videre beitedrift kan det brukes No Fence, som gir mulighet for å styre beitebruken mer effektivt.

Tilstand og anbefaling

Store deler av området har fått bedre tilstand med mindre tresetting, reetablert røsslyng etter brenning og bedre forhold for klokkesøte. Kalkfattig kystlynghei og fattig baklihei ser ut til å være dominerende utforminger av kystlyngheia. Ringbarking av furu ser ut til å være vellykket. Noe oppslag av små furutrær viser at beitetrykket kunne ha vært enda høyere enkelte steder. Det er lite oppslag av småbjørk, og beitepress i forhold til restaureringstakten vurderes generelt å være bra. Gjenveksten av røsslyng er god, og det ser ikke ut til at vinterbeitet av villsau er for hardt. Det ble ikke gjennomført telling av klokkesøte i 2025, siden området skal NiN-kartlegges i 2026. Klokkesøte er oppdaget på flere steder og ser ut til å ha økt i de restaurerte arealene (pers.medd. Roar Svindland). Det er fortsatt mye av problemarten einstape, men i avgrensede områder.

Det anbefales å videreføre beiting med vestlandsk fjordfe dersom dette er mulig, sammen med villsaubeite. På sikt vil det være behov for flere beitedyr, og en beitebruksplan kan være viktig for å følge opp videre restaurering med en langvarig drift. Videre rydding av bjørk og furu bør fortsette gradvis, og brenning i mosaikk med fokus på å unngå felt som har ung røsslyng, og områder med einstape. Systematisk bekjempelse av einstape kan vurderes etter metode beskrevet i vedlegget.

Figur 20. Fra Jonsokkbakkan-Store Håland i 2017.

Figur 21. Søndre del av Jonsokkbakkan-Store Håland i 2017. Se felt med sitkagran for å sammenligne med bilde under.

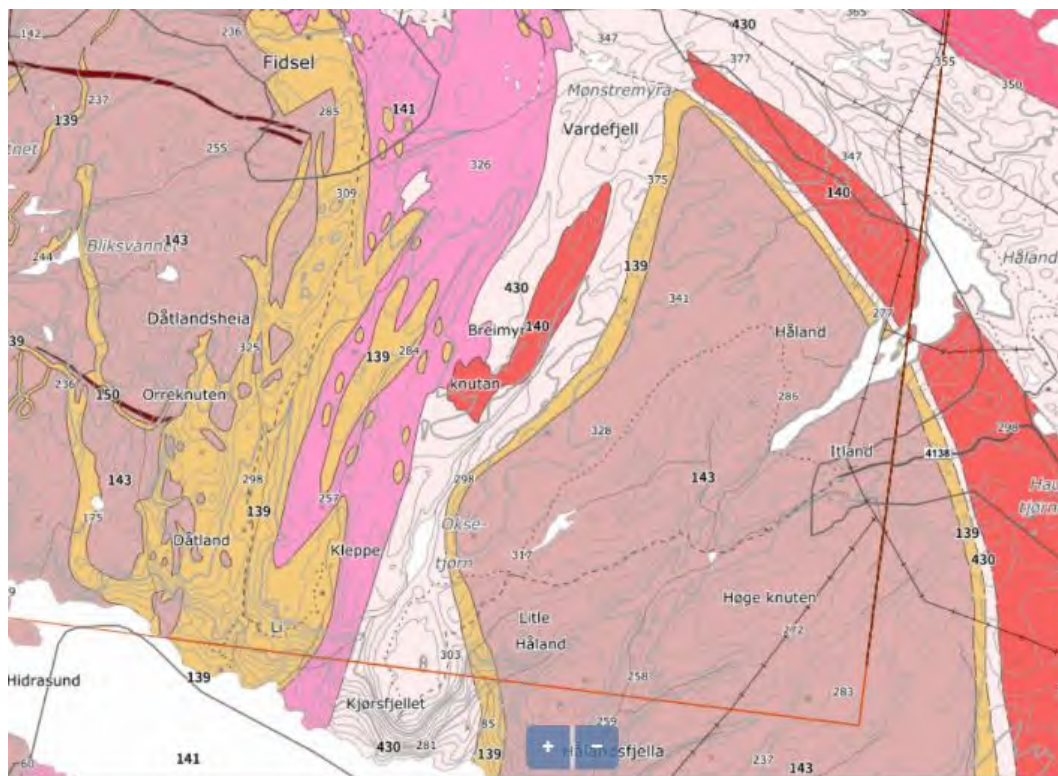
Figur 22. Fra samme del av heia i 2025, etter omfattende rydding.

Figur 23. Jonsokkbakkan-Store Håland ved Torvmyra, i 2025.

13. Vardafjellrinnan, restaureringsområde kystlynghei, 440 daa Roar

Restaureringsområde for kystlynghei med stor andel kystlynghei, som i skjøtelsplan ble gitt prioritet 2. Området er foreløpig ikke registrert som kystlynghei i Naturbase, men store deler er kystlynghei i ulike stadier. Klokkesøte er ikke registrert i området, men arealene er store og bare delvis undersøkte. Områder med tidlig og sein gjenvekst er også vanskelige å undersøke for arten. Berggrunnsforhold er imidlertid den mest sannsynlige forklaringen på at klokkesøte er funnet ganske tallrikt i lyngheia ved Store Håland, og på Dåtlandsheia, men ikke i dette området. Arten ser ut til å være sterkt knyttet til anortositt (Søyland og Oddane, 2010). På Vardafjellrinnan er det mangeritt og gneis som dominerer. I deler med gneis kan arten trolig finnes, mens mangeritt blir for næringsrikt til at den klarer å konkurrere.

Figur 24. Fra NGUs berggrunnskart. Anorthositt (brunt) ser ut til å være avgjørende for utbredelsen av klokkesøte.

Anbefalinger om videre rydding, brenning, beiting ble gitt tilsvarende som for lokalitet 12. Annen beitebruker var tidligere involvert i tiltaksplaner. Detaljer finnes i skjøtselstabell i skjøtelsplanen.

Det er utført rydding og en god del brenning, og beitebruken med villsau er videreført. Sitkagran og noe furu er ringbarket.

Tilstand og anbefaling

Store deler av området har fått bedre tilstand med lite tresetting, mange steder er det helt åpen kystlynghei. Flere steder er tidligere brent røsslyng på ny klar for brenning. Gjenstående greiner av einer som står igjen etter tidligere brenning vil i større grad forsvinne ved andre gangs brenning. Kalkfattig kystlynghei og fattig baklihei ser ut til å være dominerende utforminger av kystlyngheia. Ringbarking av furu og sitkagra ser ut til å være vellykket. Noe oppslag av små furutrær viser at beitetrykket kunne ha vært enda høyere enkelte steder. I en så omfattende restaureringsprosess er det viktig å opprettholde godt beitepress, og noe økning framover vil være nødvendig. Det er fortsatt mye av problemarten einstape, i avgrensede felt.

På befaring viste Roar Svindland flere villepletrær (sårbar) som ikke var registrert før, og som er satt igjen ved restaureringen. Det var ingen beiteskader på disse, noe som kan forekomme om dyra har dårlig tilgang på mat.

Videreføring av sauebeite og helst økning anbefales. På sikt vil det være behov for flere beitedyr, og en beitebruksplan kan være viktig for å følge opp videre restaurering med en langvarig drift. Denne delen av heia har mindre blåtopp, og storfebeite er dermed ikke påkrev. Dersom også storfe kan beite her i perioder vil dette likevel være en fordel, men dette bør prioriteres i lokalitet 12. Videre rydding av bjørk og furu bør spredte trær og glisne partier prioriteres, fremfor tettere forekomster. Brenning i mosaikk med fokus på å unngå felt som har ung røsslyng, og områder med einstape anbefales. Tidligere brente områder som har mye greiner av einer og døde småstammer bør om mulig brennes på ny mot vindretning. Det gir en mer effektiv forbrenning. Systematisk bekjempelse av einstape kan vurderes etter metode beskrevet i vedlegget, ellers det enkleste å unngå disse ved brenning.

Figur 25. Fra nordre del av lokaliteten i 2017. Gjenstående greiner etter brenning. Fin gjenvkst av røsslyng.

Figur 26. Fra nordre del i 2017.

Figur 27. Helt åpen kystlynghei i 2025, med nylig brent felt til høyre i bildet.

Figur 28. Fra midtre del av lokaliteten med sikt nordover i 2025.

Figur 29. Område brent våren 2025, med fin og variert vegetasjonsetablering. Død småfuru, einer og lyngkvister.

Figur 30. Ringbarket sitkagran. Fra søndre del 2025.

Figur 31. Fra nordre del 2025. Nede mot furuholtet står et felt med einstape. Det bør unngås å brenne i dette, og om hogst fører til spredning bør det settes inn tiltak i tråd med vedlegg.

14. Botnen, restaureringsområde kystlynghei, våtmark, beitemark, 214 daa

Tiltak her ble også satt som prioritet 2. Botnen ved Mønstremyr har fått etablert et kunstig vannspeil, og storfebeite er etablert i deler av arealet. Mot Mønstremyr er det gammel kulturmark med steintufter av driftsbygninger. Lisidene mot toppene er dominert av røsslynghei med spredte furutrær. Ytterligere rydding og åpning i området vil være gunstig for aktuelle hekkefugler.

Det ble anbefalt å restaurere de tørre lyngheiområdene her med tanke på vinterbeite for villsau, og vekselbeite lynghei og beitemark/naturbeitemark med både villsau og storfe. Rydding og kontrollert brenning ble anbefalt som for øvrige restaureringsområder. Det ble også anbefalt å unngå rydding i hekketiden.

Tilstand og anbefaling

Kystlyngheidene har fått en vesentlig bedre tilstand, mye er ryddet og brent. Det er satt igjen en del enkelttrær og noen holt med trær. Noen få steder er det felt med einstape man må følge med på. Det er fra annet hold kommet inn anbefalinger om å sette igjen sittetrær for rovfugler nær det etablerte vannspeilet/våtmarksområdet.

Det anbefales at alle trær hogges i området rundt det etablerte våtmarksområdet, siden dette er etablert med tanke på våtmarksfugler (vadere, ender, rikser mm). Frittstående trær rundt dette området vil fungere som sittetrær for kråkefugler og rovfugler, og vil gi økt predasjonsfare ved den tilrettelagte lokaliteten. Mange arter av vadere og våtmarksfugler unngår også å hekke i nærområdet til trær.

Ellers anbefales videre rydding, brenning og beiting i tråd med tidligere anbefaling. Det er viktig å ta hensyn til einstape ved brenning, og å iverksette tiltak om nødvendig. Dersom det er mulig å videreføre storfebeiting kan dette være en fordel for å redusere forekomsten av einstape. De fuktige delene i våtmarksområdet vil også være best å skjøtte med ekstensivt storfebeite. Småtrær som kommer opp her bør fjernes. Beitemark og naturbeitemark er nok delvis gjødselpåvirket nærmest de gamle tuftene, og i deler av vekstsesongen kan tilgangen på grasbeite være godt. Vekselbeiting er trolig det som vil fungere best, og best resultat vil oppnås både med sau og storfe. NiN-registrering og beitebruksplan vil være gode hjelpemidler for videre detaljplanlegging.

Figur 32. Botnen i 2017.

Figur 33. Delvis samme område i 2025, med kystlynghei i langt bedre stand.

Figur 34. Delvis samme område i 2025. Området er i stor grad ryddet for trær, og det mest av vegetasjon er tørr kystlynghei. Det største feltet med einstape viser i bakre del av bildet.

Figur 35. Tjern med lynghei bakgrunnen. Småtrær rundt tjernet bør fjernes. 2025.

Figur 36. På vestsida av tjernet. Holt med osp og enkelte furuer er satt igjen. Alle disse trærne bør hogges.

Figur 37. Deler av området har preg av naturbeitemark, og nær gamle tufter er det gjødselpreg. Legg merke til bakkemur. Området er dominert av engkvein.

16. Kleppe; Skiljebergan, restaureringsområde kystlynghei/naturbeitemark, 109 daa.

Området er en blanding av innmark, naturbeitemark, kystlynghei som trolig er av baklihei-utforming og noe areal som er gått over mot blåbærskog. Området ble gitt 2. prioritet i skjøtselsplanen. Noe myrareal inngår også her, denne beites.

Området er i stor grad ryddet og brent, og beitet av villsau og storfe i perioder. Området er anbefalt å bruke som driftssenter for tilleggsforing/nødforing på faste steder, slik at mest mulig av arealet kan videreutvikles mot kystlynghei/naturbeitemark.

Det er gitt anbefalinger om brenning etter behov, og at arealet kan brukes til innhegning av dyr om andre arealer bør skjermes for beiting i perioder.

Tilstand og anbefaling

Arealet (og ytterligere tilgrensende areal) er i stor grad helt åpent og med dominans av beitemarksarter, naturbeitemark og delvis bakliheiarter. Gjødslingspreg på artsmangfoldet sees kun i avgrensede områder, og dette er forventet ut fra tilleggsforing og opphold av mye dyr her i

perioder. Noe gjødslingspreg med blant annet mye engsyre forekommer først og fremst rundt liggeplasser.

NiN-registrering kan gi grunnlag for endringer i anbefalinger, men foreløpig bør området skjottes videre med beiting og brenning etter behov. Det bør fokuseres på å holde myrtistler i sjakk. Generelt er det lite problemarter.

Figur 38. Fra Skiljebergan i 2017.

Figur 39. Fra Skiljebergan i 2017.

Figur 40. Ei av myrflatene i området, denne beites. 2025.

Figur 41. Noen partier ligger nærmest baklihei av kystlynghei, men det er stor veksling i vegetasjonen i området.

Figur 42. Vekslingen i vegetasjon viser godt her, bildet er tatt ned mot Kleppe. Berggrunnsforhold med mangeritt er trolig årsaken til at vegetasjonen er litt frodigere i området.

Figur 43. Gamle kulturspor nær Kleppe, og en av de 4 villsauflokkene som bidrar til å skjøtte området.

Kilder

Artskart: [Vis utvalg i kart | Artskart 2](#)

Bratli, H., Halvorsen, R., Bryn, A., Arnesen, G., Bendiksen, E., Jordal, J.B., Svalheim, E.J., Vandvik, V., Velle, L.G., Øien, D.-I. & Aarrestad, P.A. 2022. *Beskrivelse av kartleggingsenheter i målestokk 1:5000 etter NiN versjon 2.3 – Natur i Norge (NiN) Kartleggingsveileder: 4 (utgave 2): 1–413* Artsdatabanken, Trondheim (<http://www.artsdatabanken.no>).

Miljødirektoratet 2024. *Kartleggingsinstruks. Kartlegging av terrestriske naturtyper etter NiN2*. Rapport M-2209.

Naturbase: [Naturbase kart](#)

Nibio m.fl. 2017. *Lyssiv og knappsviv aukande problemugras i eng og beite -biologi, årsaker og tiltak*.

Søyland, R. 2018. *Skjøtselsplan for verdifullt kulturlandskap Kleppe-Dåtland-Li del av Flekkefjord*

landskapsvernområde. Ecofact rapport 617.

Søyland, R. og Oddane, B. 2010. Ecofact sørvest. *Supplerande kartlegging av naturtypar med vekt på klokkesøte i Sokndal i 2010*. Miljørapport nr. 5 – 2011. Fylkesmannen i Rogaland, miljøvernavdelinga

Einstape – en enkel bekjempelsesmetode

Ola M. Wergeland Krog

Wergeland Krog, O.M. 2008. Einstape – en enkel bekjempelsesmetode. *Blyttia* 66:97-100.
A simple method for fighting bracken *Pteridium aquilinum*.

Bracken *Pteridium aquilinum* (L.) Kuhn is one of the most common plant species and far the most common fern species in the world. Bracken has a deep strong water- and nutrient-rich rhizome, it produces enormous amounts of spores, it is poisonous, it is favoured by the changing agriculture, it is favoured by fire, it has a allelopathic effect on other plants etc. These factors make the plant a winner in the landscape of today, and it has become a pest plant for both commercial and conservational agriculture worldwide. Numerous programmes have been described as to how to fight the bracken, mostly involving combinations of herbicides (Asulam), cutting and grazing over several seasons.

An alternative method is described; sustainable, low cost, non-poisonous and apparently efficient. Simply whip the young fronds off just before they unfold and leave the stipes standing to impoverish the rhizome.

Ola Wergeland Krog, Wergeland Krog Naturkart, Storgt. 3, NO-1890 Rakkestad. omwki@online.no

I et skjøttet jordbrukslandskap er det småvokste arter og arter med bladrosett som favoriseres – de bevarer vitale deler selv etter at ljåen eller mulen har tuktet enga. Når ljåen er hengt opp for godt, slåmaskinen står i skogkanten og ruster og fjøsdøra er spikret igjen, har livsbetingelsene for plantene i enga blitt snudd på hodet. Nå er det lang stilk og stor og høyt ansatt bladplate som har blitt suksessfaktorer – og typiske trekk ved flere av de vellykkede «gjengroingsartene».

Einstape *Pteridium aquilinum* (L.) Kuhn er en typisk representant for disse gjengroingsartene i kulturlandskapet. Den kommer tidlig med en lang stilk som hurtig rager over alle andre artene i enga og den bruker ikke lange tiden på å rulle ut de store bladplatene sine og skygge for slåtte- og beitemarksartene. Og har den først etablert seg, er den nesten umulig å bli kvitt.

En vinner

Einstapen er en av verdens vanligste karplantearter og verdens vanligste bregne (Page 1986), og den har ekspandert kraftig de siste årtiene. Einstape har en enorm sporeproduksjon med opptil 300 millioner sporer pr blad (Conway 1957), men spredningen foregår for det meste vegetativt. I den dyptliggende jordstengelen (rhizomet) lagrer planten energi og vann, og herfra skyter den opp blader (overjordsskudd) gjennom hele vekstsesongen. Einstapen skiller ut giftstoffer som hemmer andre arter i konkurransen (allelopati), og på få år danner den et tykt strølag som ytterligere hindrer

spiring av andre arter. Dette strølaget er lettantennelig og brenner godt, og om det skulle begynne å brenne så favoriseres einstapen også av brann. Einstape er giftig for beitedyr, og spises i liten grad, og hele planten, også sporene, inneholder kreftframkallende stoffer (Crane 1990).

Tynes av tråkk

Men den tynes likevel på beitene, noe som først og fremst skyldes at unge skudd trækkes i stykker, særlig av tyngre dyr som storfe og hest.

Det har blitt gjort mye forskning rundt omkring i verden for å komme fram til en effektiv metode for å bekjempe einstape. Her i Norge har vi stort sett bekymret oss for bevaringen av blomsterenger og lyngheier, mens det i andre land også forskes på bekjempelsesmetoder rett og slett for å opprettholde en kommersiell landbruksproduksjon. F.eks. har det i Bulgaria blitt gjort metodeforsøk med en kombinasjon av gjentatte sprøytinger med glyfosat, slått og innsåing av svingel og kløver for å gjøre beitene nyttbare for beitedyr (Petrov & Marrs 2000).

Skal en imidlertid bevare blomsterengene og lyngheiene, må en gå noe mer forsiktig fram. Her i Norge har det blitt gjort omfattende forsøk på Lyngheiseret på Lygra, og metodene har vært kombinasjoner av sprøytemidler og slått (Måren & Ekelund 2005). Forsøkene på Lyngheiseret har også omfattet utprøving av det i Norge ikke godkjente ugrasmidlet Asulam, som er det vanligste sprøytemidlet mot einstape i mange andre land. Søker en på nettet, finner en mye forskningsre-

Figur 1. Det perfekte stadiet for pisking/hodekapping av einstape – i Østfold omkring slutten av mai. Foto: OMWK.
The perfect stage for whipping off the bracken «heads» – in SE Norway this occurs in the end of May.

sultater omkring bekjempelse av einstape, fra økologiske småskalaforøk til beskrivelse av metoder for effektiv helikoptersprøyting med Asulam.

Det var artikkelen fra forsøkene på Lyngheisenteret (Måren & Ekelund 2005) som inspirerte meg til å skrive om mine erfaringer med einstape. Jeg hadde allerede erfart at einstapen er en vanskelig art å tukte, men at den var så stri som det beskrevne forsøket viser, var jeg ikke klar over. En kjent metode fra gammelt av for å tukte einstape er å slå den med ljå, enten hele skuddet eller helst bare bladplata, slik at den grønne stilken står igjen. Gjensetting av stilken, eller bare å knekke stilken under bladplata, reduserer transporten av fotosynteseprodukter til de underjordiske delene, og skytingen av nye skudd reduseres (Johansson & Hedin 1991). Men å slå en art med så seig stengel som einstape med ljå 20–30 cm over bakken, eller å manuelt knekke stenglene én for én, egner seg bare for svært små arealer eller for områder med helt spesiell naturverdi.

Alternativ metode

Vi bor på et lite småbruk i Rakkestad kommune i Østfold med stor artsrikdom i engene både av sopp og karplanter. Bruket lå i mange år øde og en ungskog av osp hadde krøpet langt inn på engene. Sølvbunketuer og jordrottehauger dominerte sentrale deler av enga. Restaurering av engene ble påbegynt i 1999. Det ble benyttet ljå, ryddesag, tohjulslåmaskin, motorsag samt en gammel forhøster. Etter dette har engene blitt slått med låmaskin hvert år i slutten av juli–august, skrapslåtten har foregått med tohjulslåmaskin og ljå. Engene inneholdt også før restaureringen små bestander av sjeldne arter, og disse er nå i ferd med å ekspandere. Det er f.eks. rike bestander av griseblad *Scorzonera humilis* (VU) og solblom *Arnica montana* (VU), samt forekomst av marinøkkel *Botrychium lunaria* (NT) og rødlistede beitemarkssopper som f.eks. gyllen vokssopp *Hygrocybe aurantiosplendens* (NT), svartdugget vokssopp *H. phaeococcinea* (NT), fiolett greinkøllesopp *Clavaria zollingeri* (NT) og røykfarget køllesopp *C. fumosa* (NT).

Figur 2. Forfatteren i gang med å piske einstape i slutten av mai. Foto: Kläre Poelchau.
The author in the process of whipping off bracken at the end of May.

Men på godt drenert mark langs skogkanten i den øvre delen av enga, hadde einstapen etablert seg skikkelig og var delvis i ekspansjon. Vanskelig å komme til var det også med dårlig drenering nedenfor og mye stein og fjell i dagen.

En forsommer ca. 2003 gikk jeg og betraktet hordene av einstapestilker som skjøt høyt over alle andre arter i enga. På dette stadiet, hvor bladene ennå ikke har begynt å rulle seg ut, er stilkene og særlig bladene myke og svært sårbare, et lite knips og de ryker av (figur 1). Jeg gikk og bar på en 4-5 meter lang tynn bjørkepisk med mange tynne grener. Den var kappet ned under veikantrydding høsten i forveien og var tørr og lett. I irritasjon over einstapens spredning svingte jeg denne pisken over einstapehodene i enga, og konstaterte nærmest med overraskelse at hodene trillet i hopetall, og det uten at jeg hadde brukt særlig kraft i slaget. Jeg fikk blod på tann, og det tok ikke mange minuttene før jeg hadde fullstendig renset hele enga langs skogkanten for einstape, og bare stilkene sto igjen.

Teknikken var enkel, det var bare å gå i vanlig

gangfart og svinge «piskene» fra side til side i passende høyde over enga (figur 2). På den måten lagde jeg en 5–6 meter bred, einstapefri gate langs skogkanten. Igjen sto bare de grønne stilkene. Utover sommeren tok jeg av og til en liten runde og behandlet nye skudd på samme måte. Nå var det ikke fullt så enkelt da enga var jevnhøy med einstapen, men til gjengjeld var det langt færre einstapehoder.

Neste vår var mengden einstape påtakelig redusert, og de som kom opp fikk den samme behandlingen.

Nå, etter 4 år, kommer det fortsatt en og annen einstape opp, men disse får samme behandling, og einstape er et lite problem i engene våre i dag.

Når ikke flere års sprøyting med kraftige doser glyfosat klarer å utrydde einstapen i forsøksfeltene i Bulgaria (Petrov & Marrs 2000), er det kanskje ikke å forvente at det skal være mulig med en bjørkepisk. Men hvis denne metoden er så effektiv som den ser ut til etter mine svært uvitenskapelige forsøk, så er det bare én faktor som skiller dette fra vanlig slått,

og det er at hele bladstilken står igjen. Det er som tidligere nevnt kjent at gjensetting av stilken hindrer knoppsskyting fra jordstengelen. Jeg har også hørt at det fra gammelt av ble hevdet at stilken utarmet rota mer effektivt enn om den ble slått av nede ved bakken, dette har jeg imidlertid ikke funnet vitenskapelig dokumentasjon for.

Men uansett, det virker, og med en god bjørkepisk er metoden meget effektiv, og avhengig av utholdenheten er den raskere enn en traktormontert trepunkts slåmaskin, spesielt i gammelt kulturlandskap med dårlig arrondering.

Kan det være bedre? – redskapen er effektiv, gratis, nærmest lydløs, forurensar ikke, er ikke giftig, du får styrketrening på kjøpet og på toppen av det hele kan du lytte til fuglesangen mens du jobber...

Litteratur

- Conway, E. 1957. Spore production in bracken. *Journal of Ecology* 45: 273-284.
- Crane, M. F. 1990. *Pteridium aquilinum*. I: Fire Effects Information System, [Online]. U.S. Department of Agriculture, Forest Service, Rocky Mountain Research Station, Fire Sciences Laboratory (Producer). Tilgjengelig på: <http://www.fs.fed.us/database/feis/> [18. des. 2007].
- Mären, I.E. & Ekelund, K. 2005. Einstape – hvordan bekjempe den i kulturlandskapet. *Blyttia* 63: 147 – 155.
- Johansson, O. & Hedin, P. 1991. Restaurering av ängs- och hagmarker. Naturvårdsverket. 146s.
- Page C.N. 1986. The strategies of bracken as a permanent ecological opportunist. In: Smith RT, Taylor JA, eds. *Bracken, ecology, land use and control technology*. Carnforth, Parthenon Press, 173-181.
- Petrov, P & Marrs, R.H. 2000. Follow-up methods for bracken control following an initial glyphosate application: the use of weep wiping, cutting and reseeding. *Annals of Botany* 85 (Supplement B): 31-35.

NOTAT

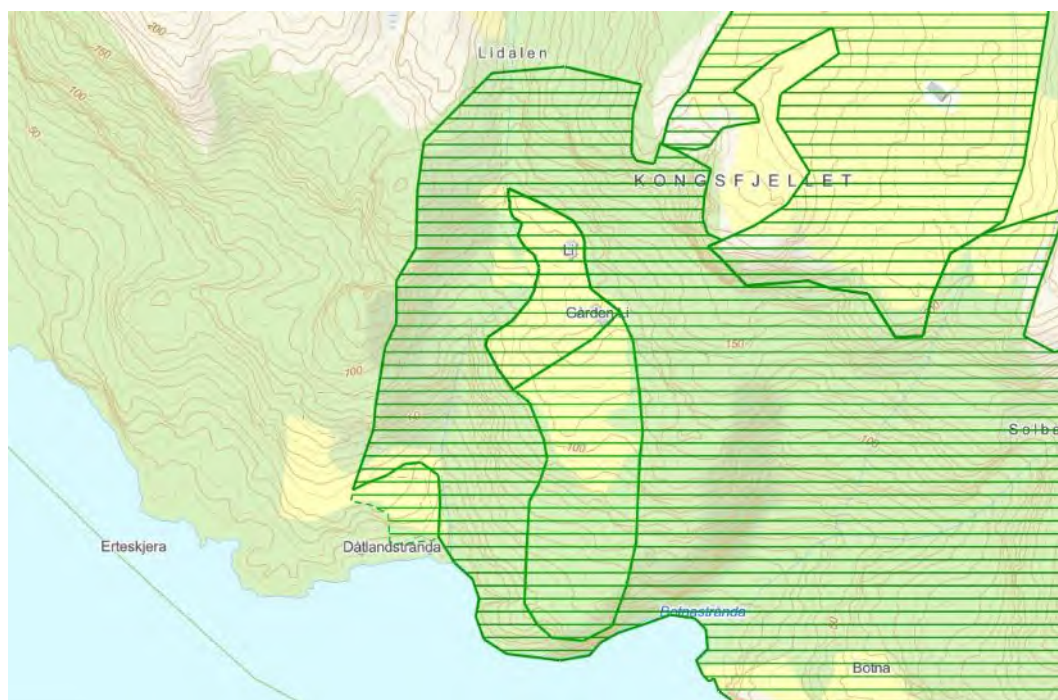
Vår ref.: RSØ- 3559 Dato: 12.01.2025

Evaluering av skjøtsel på Li -Del av Flekkefjord landskapsvernområde

Bakgrunn

På oppdrag fra Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder (VORF), ved Verneområdeforvalter Ronny Skansen, har Ecofact gjennomført evalueringer av skjøtsel av utvalgte lokaliteter i Flekkefjord landskapsvernområde. På Li er det flere verdifulle naturtyper det er laget skjøtelsplan for i 2008 (Li, 2008). De to slåtteeengene på Li er også tatt med i *Skjøtelsplan for verdifullt kulturlandskap på Kleppe-Dåtland-Li* (Søyland, 2018).

De to slåttemarkene Bolettes jorde (BN00029277) og Li (BN00029276) ble begge registrert i 1997. Befaring ble gjennomført med Verneområdeforvalter Ronny Skansen, Lilly Marie Kongevold og Frank Robert Øysæd fra Flekkefjord og Oplands turistforening 26. juni 2025. Gjennomførte tiltak og aktuelle anbefalinger ble diskutert med Frank Robert Øysæd 13.01.2026.

Figur 1. Bolettes jorde er den lille lokaliteten ved Dåtlandstranda, mens Li er lokaliteten rundt gården Li. Kilde: Naturbase

Metode

Evalueringen tar utgangspunkt i tidligere skjøtelsplaner og registreringer der slike foreligger. Status for arter og naturtyper hentes ellers fra Naturbase og Artskart. Det er ikke gjennomført NiN-registreringer i området. For disse to slåtteeengene er det foreslått ulike tiltak i skjøtelsplan for Li 2011-2015 (Lie, 2008), og noen forslag til justeringer av skjøtsel er foreslått i *Skjøtelsplan for verdifullt kulturlandskap Kleppe-Dåtland-Li* (Søyland, 2018). Vurdering av naturtype, kvalitet og status er ved evaluering gjort etter NiN-instruks (Miljødirektoratet, 2024) som er gjeldende metodikk for kartlegging av truede naturtyper. Vurdering av arter er etter norsk rødliste for arter (Artsdatabanken, 2021). Ved vurdering av skjøtsel og forslag til justeringer tas det utgangspunkt i tidligere anbefalinger, og faktisk gjennomført skjøtsel.

Tidligere naturtypestatus og anbefalt skjøtsel

Li (BN00029276) er registrert som naturtypen slåttemark, med verdi Viktig (B), med et areal på 6,6 daa. Det er ikke oppført utforming. Under Artsmangfold er det ført opp: Floraen i den gamle enga er forholdsvis variert, men er preget av lengre tids gjengroing og av sauebeite. *«Arter en legger spesielt merke til er kusymre på våren. I tørrbakkesamfunnet i svabergene i engområdet legger vi merke til mer uanselige planter som dvergsmyle, ettårsknavel, blåmunke, lodnefaks og gjeldkarve. Dette er arter som gjerne forbindes med gammel kulturmark i hevd og tørrbakkesamfunn. I hovedenga blir arter som myrtistel mer dominerende i perioder med saubeite»*.

Det er svært sparsom informasjon om engarter i beskrivelsen. Kusymre er ingen typisk engart (men finnes ofte i skogkanter mot eng), og tørrbakkesamfunn kan ha større artsrikdom enn de skjøttede slåttemarksarealene. Blåmunke, lodnefaks og gjeldkarve er imidlertid gode engarter, og i den grad de også har forekommet i engarealene kan det tyde på litt tørre, intermediære utforminger. Kusymre tyder også på litt rikere forhold.

I faktaark (Naturbase) er det ført opp sent slåttetidspunkt (uten nærmere presisering), at graset fjernes etter tre dagers tørke og *«Tidlig vårbeite, av hensyn til arter med ønsker å beholde (for eksempel kusymre), og etterbeite på høsten. Etterbeite gir tråkk og bedre spiringsvilkår for frø som er blitt liggende igjen etter slått»*.

I skjøtelsplanen for Li for 2011-2015 er restaurering og gjenskaping av gamle engsamfunn som i dag er sterkt truet fremhevet. I planen er 15. juli satt som *standard for slåttedato*, det er nevnt at det ikke skal gjødsles med kunstgjødsel eller brukes plantevernmidler. Det er oppført klipping av gras med enkel slåmaskin og at kantene skal slås med langorv. Det er anbefalt å ikke bruke kantkutter.

Det er oppført at høyet skal tørke minst tre dager på vollen. Beite av enga tidlig på våren, og etterbeite etter at slåttene er ferdig på høstparten. Det er også anbefalt at det sås inn frø av ulike arter, særlig sjeldne og truede arter. Det er videre oppført at høy fra enga kan brukes som støttefor for sau, eventuelt deponeres på et egnet sted. Det er også nevnt at bakken ned mot sjøbuene i Dåtlandsstranda og Bolettes jorde er ønskelig å slå for hånd. *Einstape bekjempes med å knekke/slå stilkene minst 3 ganger i året.* Det er ført opp at bråtebrenning bør holdes på et moderat nivå.

Innmarka i Li har blitt slått siden 2009. Slått gjennomføres i hovedsak med tohjuls slåmaskin. Det ble satt opp gjerde rundt slåtteennga i 2010. Enga stenges for sauebeiting i april – oktober (stenges 15. april). Det er boergeiter som går fritt i området, og disse tar seg inn i enga også når det er stengt. Det ble gjort forsøk med å så inn solblom fra Stykkjet, uten at dette var vellykket. Graset tørkes 3-5 dager og deponeres i nedre kant av enga sør for huset. Det er i tillegg ryddet en del busker og trær, slik at enga er åpnere enn tidligere. Det er ikke gjort spesielle tiltak mot problemarter i eng/beite.

Bolettes jorde (BN00029277) er registrert som naturtypen slåttemark, med verdi lokalt viktig (C-område). Arealet er 2,5 daa. Lokaliteten har en svært sparsom beskrivelse når det gjelder arts mangfold, men storfrytle og kusymre er nevnt. Fra registreringen i 1997 er hevdstatus ført opp med *moderat – sterkt gjengrodd. Det er betydelig mengder einstape på deler av lokaliteten.*

Det er i begrenset grad presisert tiltak for Bolettes jorde. Enga slås med ryddesag, og gras/plantemateriale deponeres i skogen på sørsida av enga. Midtre del slås i juli, mens vestre og østre del, som er sterkt dominert av einstape, er blitt slått i oktober. Beiting er foreløpig ikke regulert i denne lokaliteten, og både villsau og boergeiter kommer til via hagemark/skog som ligger sør for Li og ned mot Dåtlandsstranda. Det gjennomføres i tillegg rydding av eikekratt i et område ned mot Dåtlandsstrand. Rundt Li er det også ryddet en del trær, og noen lindetrær er restaurert som styvningstrær.

Skjøtelsesplanen for Li (Lie, 2008) nevner en rekke kalkkrevende arter for området, hvorav arter som gulmaure, bergmynte, vårmarihånd, gjeldkarve og vestlandsvikke (nær truet) kan vokse i slåttemark, eller kanter mot slåttemark. Sistnevnte art er funnet i tilknytning til Bolettes jorde. Flere andre nevnte arter og kalkkrevende arter er mer knyttet til rik edellauvskog. Av rødlistede arter knyttet til naturbeitemark/slåttemark er beitesteinmose (VU) registrert i området. Flere arter av lav og mose knyttet til trær er også registrert, i tillegg til at rødlistede treslag som alm, ask og lind finnes her. Fullstendig oversikt over registrerte rødlistearter gjengis ikke her. Området ved Li er artsrikt, men det er få arter knyttet til seminaturlig eng.

Status 2025

Li har nå åpne engarealer med langt bedre fysisk tilstand enn bildene i 2009 viser, og engflatene nå bærer tydelig preg av mange års slått med jevne overflater og lite tuing, opphoping av dødgras og lignende. I forhold til utforming så har de store engflatene få engarter og nesten ingen habitatspesifikke arter. Englodnegras er en dominerende art. Det er ellers noe ryllik, gulaks og smalkjempe. Noen steder er det litt kystmaure, jordnøtt, kystgrisøre og harestarr. I tørre partier mot berg er det noe stemorsblom, småsmelle og småsyre. Alle disse artene, med unntak av gulaks, finnes spredt og i ganske små mengder. Ett sted nær huset ble det funnet tettstarr, som er en mindre vanlig art som kan stå i tørreng. Det aller meste av vegetasjonen er ensartet med englodnegras, engkvein, rapparter, engsyre, hvitkløver og følblom. Engsyre finnes det mye av, stornesle spredt. I skrinne partier mot berg forventes det i slike engtyper å være arter som blåmunke, engtjæreblom, hårsvæve, mattesveve m.fl, men ingen av disse ble funnet. Hårsvæve og dvergsmyle er tidligere registrert, men ble ikke observert i juni 2026. Det mest sannsynlige er at engene tidligere har blitt gjødslet. Dette er også sannsynlig med sauehus/fjøs beliggende rett ved engene. Svært få arter er ført opp i faktaarket i Naturbase, og trolig har artsmangfoldet ved registreringstidspunktet vært begrenset. Gjennomført skjøtsel er blitt utført på en god måte, og det er trolig utgangspunktet som har gitt et begrenset resultat artsmessig. I 2018 ble det observert at det var slått allerede rundt 20. juni. Slik tidlig slått vil føre til at arter som blomstrer seint får en mindre utbredelse. Normalt skal slåtten ha blitt utført i tråd med skjøtelsesplanen. Det er heller ikke lagt igjen gras til forråtnelse på engene. Rundt huset, der det er noe areal som ikke slås på baksiden, er det noen ganger blitt brent gras. Dette virker også positivt på artsmangfoldet. Med unntak av at noe areal ble slått litt tidlig etter år, er tiltakene gjennomført på en god måte.

Vår- og høstbeiting med villsau er blitt kontrollert med gjerde siden 2010. Boergeiter som går fritt er en uviss faktor, siden de tidvis tar seg inn når grinda er stengt. Siden det ikke er tilleggsforing av beitedyra på eller rett ved selve engarealene vurderes det at beitebruken neppe har ført til en negativ utvikling i artssammensetningen siden 2009.

Vegetasjonssammensetningen er på grensen i forhold til å kvalifisere for seminaturalig eng. Av habitatspesifikke arter er det kun smalkjempe som forekommer i noe omfang. Engene passer best inn i *T32-C-6 Intermediær eng med svakt preg av gjødsling*. Ved vurdering av tilstand vil *aktuell bruksintensitet* og *rask suksessjon* gi god tilstand, men dette trekkes ned til moderat på grunn av gjødsling. For naturmangfold vil antall *habitatspesifikke arter* tilsi lite, mens *størrelse* over 4 daa trekker opp til moderat på naturmangfold. Det er ikke kjent rødlistearter. Foreløpig vurdering i forhold til NiN-kvalitet tilsier moderat kvalitet.

Figur 2. Slåttemarka på Li ved huset. Bilde i Li (2008) viser til sammenligning mye oppslag av trær, småtrær og busker. Engarealene har nå en god tilstand, selv om artsmangfoldet er noe begrenset.

Figur 3. Delen nærmest i bildet har noe preg av at det er blitt ryddet fram, og her er det begrenset med engarter. Det er noe myrtistel og revebjelle, men ikke i problematiske mengder.

Figur 4. Skrinn slåttemark sør mot eikehagen beites først og fremst.

Figur 5. Noen nedsagde lindetrær framstår nå som styvingstrær. Disse må beskjæres ca. hvert 5. år.

Bolettes jorde er semi-naturlig eng, men er sterkt preget av gjengroing med einstape. Til tross for at særlig østre del av enga har tett forekomst av einstape, er karplantene under bregnene dominert av gode engarter. Av aktuelle arter nevnes gulaks, blåklokke, kystgrisøre, hårsvæve, knollerteknapp, tiriltunge, kystmaure, markfrytle, jordnøtt, tepperot og rødkløver. Det er lite innslag av nitrofile arter, og opprinnelig artsinventar i enga har trolig vært bedre enn tilfellet har vært for Li.

I tillegg til at østre del har tett forekomst av einstape, er det noe einstape i det meste av arealet, samt noen småplanter av eik som har fått etablere seg. Omkransende trær har greiner som henger over enga, og særlig på sørsida er det behov for tynning for å sikre solinnstråling til enga.

Ved en NiN-registrering vil tilstanden bestemmes av *rask suksesjon*, som er *brakkleggingsfase* (på grunn av einstape). Dette gir moderat på tilstand. For naturmangfold tilsier engstørrelsen lite. Det er sannsynlig at det her finnes 7 eller flere habitatspesifikke arter, noe som vil gi moderat på naturmangfold. Rødlistearten vestlandsvikke (nær truet) kan også fortsatt finnes her. Foreløpig vurdering tilsier moderat kvalitet. Dersom målrettede tiltak mot einstape forbedrer *rask suksesjon* vil lokaliteten kunne oppnå høy kvalitet i løpet av kort tid.

Figur 6. Bilde fra midtre og vestre del av Bolettes jorde. Til tross for mye einstape har bakkevegetasjonen dominans av gode engarter og mange habitatspesifikke arter. Sannsynligheten for flere rødlistede arter, for eksempel av vokssopp, vurderes som stort.

Figur 7. Østre del av enga tett forekomst av einstape. Steingard midt i enga viser i bildet. Det er behov for tynning og rydding langs engkantene rundt hele enga.

Evaluering og anbefaling av videre skjøtsel

Li

- Restaurering og skjøtsel har gitt velholdte engarealer som er i god tilstand, men artsmangfoldet på engene synes å være lavt. Sesongmessige variasjoner kan være av betydning. Anbefalinger for videre skjøtsel fokuserer på å øke artsmangfoldet, siden landskapsmessige- og visuelle resultater er oppnådd.
- I forhold til artsmangfold har lokaliteten begrenset verdi, men området som helhet og øvrige naturtypelokaliteter i området har mange rødlistearter og stort artsmangfold. Dersom det må prioriteres mellom Li og Bolettes jorde når det gjelder slåtteinnsats bør Bolettes jorde prioriteres høyest.
- Slåttetidspunkt bør videreføres som dag, men helst slått mellom 15. juli og 30. august.
- I tillegg til slått med slåmaskin bør det slås med ryddesag (kniv eller strips) langs gjerder, berg og rundt steinblokker etc.
- Det bør legges stor vekt på å få fjernet alt gras/høy etter tørking.

- I mindre partier der det er en del stornesle og engsyre, kan graset fjernes til deponering rett etter slått (næringsrike partier med mye problemarter og lite engarter, gjelder små partier nær hus)
- Deponering på samme sted som nå kan fortsette, men det bør ikke deponeres noe rundt knaus litt nord for deponi
- Dersom høyet er tørt nok til å brennes bør det brennes på deponisted fremfor å deponeres.
- Manuell fjerning av revebjeller og myrtistel bør gjennomføres. Dette er særlig aktuelt om problemartene øker, men det enkleste er som regel å holde disse på et lavt nivå.
- Manuell fjerning av rosetter tidlig på våren er mest effektivt. Luking av revebjeller. Myrtisler kan lett kappes med «tistelhakke» eller annen redskap – kappet rot gir ikke ny plante
- Den største endringen er at det bør brennes gras om våren annethvert år. Dette bidrar effektivt til utarming ved at gammelt strølag brennes, og samtidig gir det en svak heving i pH som stimulerer flere gode engarter, blant annet engtjæreblom, blåmunke, svæver m.fl.
- For å få til brenning må det året før stenges for høstbeite av villsau.
- Første brenning vil være mulig våren 2027, og det forutsettes da at det stenges for høstbeite i 2026. Det bør så følges opp med at det brennes i 2029, 2031 osv. Beitingen må tilpasses for å få til dette.
- Vårbeiting kan fortsettes, men det er viktig at denne først og fremst utnytter grasarter før diverse urter har begynt å spire. Det bør vurderes om vårbeiting kun skal foregå fram til 1. april. For arter som kusymre og vårmarihånd (som først og fremst finnes i tilgrensede områder), er dette også seint.
- Det er tidligere beskrevet såing av engarter. Dette kan vurderes etter at brenning av det meste av arealet er gjennomført to ganger. Regional frøblanding for intermediær tørreng bør brukes.
- Evaluering av resultat bør gjøres ut fra at habitatspesifikke arter og andre gode engarter som er nevnt forekom i svært små mengder i 2025, med unntak av smalkjempe.

Bolettes jorde

- Slått av midtre/vestre del i juli har redusert utbredelsen av einstape, men østre del som er slått i oktober har tett forekomst av einstape. Det er ellers behov for rydding og tynning rundt engkantene, for å opprettholde engareal og slippe inn nok lys til enga
- Artsinventaret under og mellom einstapen er rikt, med dominans av arter knyttet til semi-naturlig eng. Lokaliteten bør prioriteres høyt for restaurering og skjøtsel.

- Hele enga bør slås med slåttetidspunkt etter 15. juli. Det er sannsynlig at seintblomstrende arter finnes her, men det er foreløpig ikke full oversikt over arter. Engknoppurt er tidligere registrert, og det er sannsynlig at blåknapp og andre seintblomstrende arter kan finnes. Neste 3 år bør det tas utgangspunkt i slått etter 15. juli, men det kan på sikt bli behov for å endre dette til 1. august.
- Det er sannsynlig at all einstapen i lokaliteten kan tilhøre en eller et fåtall planter, med stort felles rotsystem. For å bekjempe einstapen er det derfor viktig å gjøre tiltak i hele feltet med planten. Dersom det i kantarealer står igjen planter kan disse bidra til å opprettholde problemet.
- Av manuelle metoder er gjentatt kapping av plantetopper gjennom vekstsesongen mest effektivt (artikkel er lagt ved som vedlegg), dette utarmer på sikt rotssystemet
- Gjentatt kapping av topper før slått anbefales. Dersom det slås rundt 20. juli kan toppene slås rundt 31. mai og 20. juni, og så slås og fjernes alt plantematerialet ved slåtten
- Det er en stor fordel at først kapping blir gjort før bladplatene har bredt seg ut, og plantene ennå er myke og lett å slå av
- Til kapping kan det brukes spenstig kjepp (hassel, hegg el.l), stutturv eller ryddesag med kniv. Dersom plantene har kommet langt og blitt seige må det brukes stutturv eller ryddesag.
- Det bør kappes slik at stilken står igjen. Planter som er knekt får samme effekt – rotsystemet forsøker å holde liv i gjenstående stilker.
- Ved slåtten gjennomføres dette som vanlig. Her er ryddesag mest aktuelt. Mot steingard og stein kan det brukes strips. På steder det bare er einstape kan slått materiale fjernes med en gang, mens det i vestre del bør få ligge minimum 2-3 dager før fjerning.
- Siden einstape responderer positivt på brenning bør ikke grasbrenning på våren benyttes før einstapen er under kontroll
- Høy og ryddete greiner/trær kan brennes nedstrøms enga, eller deponeres i skogkanten her som tidligere.
- Beitedyr har tilgang til enga via hagemarka. Med lite engareal og sannsynligvis stort artsmangfold bør det i utgangspunktet skjermes for vårbeiting. Det bør sees nærmere på løsning for dette etter at einstapeutfordringen er vesentlig bedret.
- Rydding rundt kanter bør tas litt gradvis, siden einstape ofte responderer positivt på store endringer i lysforhold. En vesentlig forbedring av kanter i løpet av neste 3-4 år vil trolig være gunstig.
- Ved rydding bør det tas hensyn til rødlistede arter som alm, ask og lind som finnes i området. Trolig er det eik det bør tynnes mest av. Nedsaging av løvtrær i juni gir ofte god effekt,

siden det da er lite næring i rotsystem etter at treet har produsert nye blader. Opprydding kan gjøres på et senere tidspunkt, så lenge stammer ikke ligger i engarealet.

- For både Li og Bolettes jorde kan det være en fordel med naturtypekartlegging etter NiN 2, gjerne i juli måned før slått. Det store artsmangfoldet knyttet til rik edellauvskog og hagemark er også viktig å se i sammenheng med aktuell skjøtsel. Avgrensningen av lokalitetene ser også ut til å være noe unøyaktig.

Kilder

Artskart: [Vis utvalg i kart | Artskart 2](#)

Bratli, H., Halvorsen, R., Bryn, A., Arnesen, G., Bendiksen, E., Jordal, J.B., Svalheim, E.J., Vandvik, V., Velle, L.G., Øien, D.-I. & Aarrestad, P.A. 2022. *Beskrivelse av kartleggingsenheter i målestokk 1:5000 etter NiN versjon 2.3 – Natur i Norge (NiN) Kartleggingsveileder: 4 (utgave 2): 1–413* Artsdatabanken, Trondheim (<http://www.artsdatabanken.no>).

Lie, A. 2008. *Li. Flekkefjord landskapsvernområde. Skjøtselsplan 2011 - 2015*

Miljødirektoratet 2024. *Kartleggingsinstruks. Kartlegging av terrestriske naturtyper etter NiN2*. Rapport M-2209.

Naturbase: [Naturbase kart](#)

Søyland, R. 2018. *Skjøtselsplan for verdifullt kulturlandskap på Kleppe-Dåtland-Li. Del av Flekkefjord landskapsvernområde*. Ecofact rapport 617.

Wergeland Krog, O.M. 2008. *Einstape- en enkel bekjempelsesmetode. Blyttia 66:97-100*. A simple method for fighting bracken *Pteridium aquilinum*.

Einstape – en enkel bekjempelsesmetode

Ola M. Wergeland Krog

Wergeland Krog, O.M. 2008. Einstape – en enkel bekjempelsesmetode. *Blyttia* 66:97-100.
A simple method for fighting bracken *Pteridium aquilinum*.

Bracken *Pteridium aquilinum* (L.) Kuhn is one of the most common plant species and far the most common fern species in the world. Bracken has a deep strong water- and nutrient-rich rhizome, it produces enormous amounts of spores, it is poisonous, it is favoured by the changing agriculture, it is favoured by fire, it has a allelopathic effect on other plants etc. These factors make the plant a winner in the landscape of today, and it has become a pest plant for both commercial and conservational agriculture worldwide. Numerous programmes have been described as to how to fight the bracken, mostly involving combinations of herbicides (Asulam), cutting and grazing over several seasons.

An alternative method is described; sustainable, low cost, non-poisonous and apparently efficient. Simply whip the young fronds off just before they unfold and leave the stipes standing to impoverish the rhizome.

Ola Wergeland Krog, Wergeland Krog Naturkart, Storgt. 3, NO-1890 Rakkestad. omwki@online.no

I et skjøttet jordbrukslandskap er det småvokste arter og arter med bladrosett som favoriseres – de bevarer vitale deler selv etter at ljåen eller mulen har tuktet enga. Når ljåen er hengt opp for godt, slåmaskinen står i skogkanten og rusten og fjøsdøra er spikret igjen, har livsbetingelsene for plantene i enga blitt snudd på hodet. Nå er det lang stilk og stor og høyt ansatt bladplate som har blitt suksessfaktorer – og typiske trekk ved flere av de vellykkede «gjengroingsartene».

Einstape *Pteridium aquilinum* (L.) Kuhn er en typisk representant for disse gjengroingsartene i kulturlandskapet. Den kommer tidlig med en lang stilk som hurtig rager over alle andre artene i enga og den bruker ikke lange tiden på å rulle ut de store bladplatene sine og skygge for slåtte- og beitemarksartene. Og har den først etablert seg, er den nesten umulig å bli kvitt.

En vinner

Einstapen er en av verdens vanligste karplantearter og verdens vanligste bregne (Page 1986), og den har ekspandert kraftig de siste årtiene. Einstape har en enorm sporeproduksjon med opptil 300 millioner sporer pr blad (Conway 1957), men spredningen foregår for det meste vegetativt. I den dyptliggende jordstengelen (rhizomet) lagrer planten energi og vann, og herfra skyter den opp blader (overjordsskudd) gjennom hele vekstsesongen. Einstapen skiller ut giftstoffer som hemmer andre arter i konkurransen (allelapati), og på få år danner den et tykt strølag som ytterligere hindrer

spiring av andre arter. Dette strølaget er lettantennelig og brenner godt, og om det skulle begynne å brenne så favoriseres einstapen også av brann. Einstape er giftig for beitedyr, og spises i liten grad, og hele planten, også sporene, inneholder kreftframkallende stoffer (Crane 1990).

Tynes av tråkk

Men den tynes likevel på beitene, noe som først og fremst skyldes at unge skudd trækkes i stykker, særlig av tyngre dyr som storfe og hest.

Det har blitt gjort mye forskning rundt omkring i verden for å komme fram til en effektiv metode for å bekjempe einstape. Her i Norge har vi stort sett bekymret oss for bevaringen av blomsterenger og lyngheier, mens det i andre land også forskes på bekjempelsesmetoder rett og slett for å opprettholde en kommersiell landbruksproduksjon. F.eks. har det i Bulgaria blitt gjort metodeforsøk med en kombinasjon av gjentatte sprøytinger med glyfosat, slått og innsåing av svingel og kløver for å gjøre beitene nyttbare for beitedyr (Petrov & Marrs 2000).

Skal en imidlertid bevare blomsterengene og lyngheiene, må en gå noe mer forsiktig fram. Her i Norge har det blitt gjort omfattende forsøk på Lyngheiseret på Lygra, og metodene har vært kombinasjoner av sprøytemidler og slått (Måren & Ekelund 2005). Forsøkene på Lyngheiseret har også omfattet utprøving av det i Norge ikke godkjente ugrasmidlet Asulam, som er det vanligste sprøytemidlet mot einstape i mange andre land. Søker en på nettet, finner en mye forskningsre-

Figur 1. Det perfekte stadiet for pisking/hodekapping av einstape – i Østfold omkring slutten av mai. Foto: OMWK.
The perfect stage for whipping off the bracken «heads» – in SE Norway this occurs in the end of May.

sultater omkring bekjempelse av einstape, fra økologiske småskalaforøk til beskrivelse av metoder for effektiv helikoptersprøyting med Asulam.

Det var artikkelen fra forsøkene på Lyngheisenteret (Måren & Ekelund 2005) som inspirerte meg til å skrive om mine erfaringer med einstape. Jeg hadde allerede erfart at einstapen er en vanskelig art å tukte, men at den var så stri som det beskrevne forsøket viser, var jeg ikke klar over. En kjent metode fra gammelt av for å tukte einstape er å slå den med ljå, enten hele skuddet eller helst bare bladplata, slik at den grønne stilken står igjen. Gjensetting av stilken, eller bare å knekke stilken under bladplata, reduserer transporten av fotosynteseprodukter til de underjordiske delene, og skytingen av nye skudd reduseres (Johansson & Hedin 1991). Men å slå en art med så seig stengel som einstape med ljå 20–30 cm over bakken, eller å manuelt knekke stenglene én for én, egner seg bare for svært små arealer eller for områder med helt spesiell naturverdi.

Alternativ metode

Vi bor på et lite småbruk i Rakkestad kommune i Østfold med stor artsrikdom i engene både av sopp og karplanter. Bruket lå i mange år øde og en ungskog av osp hadde krøpet langt inn på engene. Sølvbunketuer og jordrottehauger dominerte sentrale deler av enga. Restaurering av engene ble påbegynt i 1999. Det ble benyttet ljå, ryddesag, tohjuis slåmaskin, motorsag samt en gammel forhøster. Etter dette har engene blitt slått med slåmaskin hvert år i slutten av juli–august, skrapslåtten har foregått med tohjuis slåmaskin og ljå. Engene inneholdt også før restaureringen små bestander av sjeldne arter, og disse er nå i ferd med å ekspandere. Det er f.eks. rike bestander av griseblad *Scorzonera humilis* (VU) og solblom *Arnica montana* (VU), samt forekomst av marinøkkel *Botrychium lunaria* (NT) og rødlistede beitemarkssopper som f.eks. gyllen vokssopp *Hygrocybe aurantiosplendens* (NT), svartdugget vokssopp *H. phaeococcinea* (NT), fiolett greinkøllesopp *Clavaria zollingeri* (NT) og røykfarget køllesopp *C. fumosa* (NT).

Figur 2. Forfatteren i gang med å piske einstape i slutten av mai. Foto: Kläre Poelchau.
The author in the process of whipping off bracken at the end of May.

Men på godt drenert mark langs skogkanten i den øvre delen av enga, hadde einstapen etablert seg skikkelig og var delvis i ekspansjon. Vanskelig å komme til var det også med dårlig drenering nedenfor og mye stein og fjell i dagen.

En forsommer ca. 2003 gikk jeg og betraktet hordene av einstapestilker som skjøt høyt over alle andre arter i enga. På dette stadiet, hvor bladene ennå ikke har begynt å rulle seg ut, er stilkene og særlig bladene myke og svært sårbare, et lite knips og de ryker av (figur 1). Jeg gikk og bar på en 4-5 meter lang tynn bjørkepisk med mange tynne grener. Den var kappet ned under veikantrydding høsten i forveien og var tørr og lett. I irritasjon over einstapens spredning svingte jeg denne pisken over einstapehodene i enga, og konstaterte nærmest med overraskelse at hodene trillet i hopetall, og det uten at jeg hadde brukt særlig kraft i slaget. Jeg fikk blod på tann, og det tok ikke mange minuttene før jeg hadde fullstendig renset hele enga langs skogkanten for einstape, og bare stilkene sto igjen.

Teknikken var enkel, det var bare å gå i vanlig

gangfart og svinge «piskene» fra side til side i passende høyde over enga (figur 2). På den måten lagde jeg en 5–6 meter bred, einstapefri gate langs skogkanten. Igjen sto bare de grønne stilkene. Utover sommeren tok jeg av og til en liten runde og behandlet nye skudd på samme måte. Nå var det ikke fullt så enkelt da enga var jevnhøy med einstapen, men til gjengjeld var det langt færre einstapehoder.

Neste vår var mengden einstape påtakelig redusert, og de som kom opp fikk den samme behandlingen.

Nå, etter 4 år, kommer det fortsatt en og annen einstape opp, men disse får samme behandling, og einstape er et lite problem i engene våre i dag.

Når ikke flere års sprøyting med kraftige doser glyfosat klarer å utrydde einstapen i forsøksfeltene i Bulgaria (Petrov & Marrs 2000), er det kanskje ikke å forvente at det skal være mulig med en bjørkepisk. Men hvis denne metoden er så effektiv som den ser ut til etter mine svært uvitenskapelige forsøk, så er det bare én faktor som skiller dette fra vanlig slått,

og det er at hele bladstilkene står igjen. Det er som tidligere nevnt kjent at gjensetting av stilkene hindrer knoppsskyting fra jordstengelen. Jeg har også hørt at det fra gammelt av ble hevdet at stilkene utarmet rota mer effektivt enn om den ble slått av nede ved bakken, dette har jeg imidlertid ikke funnet vitenskapelig dokumentasjon for.

Men uansett, det virker, og med en god bjørkepisk er metoden meget effektiv, og avhengig av utholdenheten er den raskere enn en traktormontert trepunkts slåmaskin, spesielt i gammelt kulturlandskap med dårlig arrondering.

Kan det være bedre? – redskapen er effektiv, gratis, nærmest lydløs, forurenser ikke, er ikke giftig, du får styrketrening på kjøpet og på toppen av det hele kan du lytte til fuglesangen mens du jobber...

Litteratur

- Conway, E. 1957. Spore production in bracken. *Journal of Ecology* 45: 273-284.
- Crane, M. F. 1990. *Pteridium aquilinum*. I: Fire Effects Information System, [Online]. U.S. Department of Agriculture, Forest Service, Rocky Mountain Research Station, Fire Sciences Laboratory (Producer). Tilgjengelig på: <http://www.fs.fed.us/database/feis/> [18. des. 2007].
- Mären, I.E. & Ekelund, K. 2005. Einstape – hvordan bekjempe den i kulturlandskapet. *Blyttia* 63: 147 – 155.
- Johansson, O. & Hedin, P. 1991. Restaurering av ångs- og hagmarker. Naturvårdsverket. 146s.
- Page C.N. 1986. The strategies of bracken as a permanent ecological opportunist. In: Smith RT, Taylor JA, eds. *Bracken, ecology, land use and control technology*. Carnforth, Parthenon Press, 173-181.
- Petrov, P & Marrs, R.H. 2000. Follow-up methods for bracken control following an initial glyphosate application: the use of weep wiping, cutting and reseeding. *Annals of Botany* 85 (Supplement B): 31-35.

Arkivsaksnummer: 2022/6078-10

Saksbehandler: Ronny Skansen

Dato: 16.03.2026

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Verneområdestyret ORF	11/26	23.03.2026

Flekkefjord landskapsvernområde - Skjøtselsplan for Fidsel - Hege og Øyvind Andersen

Innstilling fra forvalter

Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder forkaster skjøtselsplanen for Fidsel på bakgrunn av den har faglige mangler og er generelt utdatert. Vernområdestyret forholder seg sitt vedtak datert 23.10.23. Verneområdestyret ønsker ikke å inngå noen skjøtselsavtale med grunneierne på Fidsel på nåværende tidspunkt. Prosjekter med uttak av fremmed treslag i verneområdet på denne eiendommen, skal gjennomføres før en vurderer eventuelt annen skjøtsel.

--- slutt på innstilling ---

Dokumenter i saken

Vedlegg:

- 1 Merknader og kommentarer - gjennomgang av skjøtselsplan - Flekkefjord landskapsvernområde - skjøtselsplan for Fidsel – Hege og Øyvind Andersen
- 2 Brev fra Verneområdeforvalter 2026
- 3 FKs advokats vurdering 2025
- 4 Presentasjon av skjøtselsplan 2022
- 5 Skjøtselsplan – Fidsel – Altiskog AS
- 6 Statsforvalters vedtak 2022
- 7 Tilbakemelding på skjøtselsplan 2026 – Hege og Øyvind Andersen

Saksopplysninger

Det ble av tidligere verneområdestyret/verneområdeforvalter bestilt en skjøtselsplan for området ved Fidsel. Planarbeidet ble bestilt i 2020, der Altiskog fikk oppdraget. Utkast til

skjøtselsplan ble overlevert av Altiskog 23. juni 2022. Det er formidlet av Altiskog at planen ble overlevert uten nærmere dialog med verneområdeforvalter. Dette hadde sammenheng med lengre tids sykemelding hos verneområdeforvalter den gang.

Verneområdestyret ønsket at skjøtselsplan som er utarbeidet for Fidsel av Altiskog, skulle fremlegges til behandling av verneområdestyret etter dialogmøte 20.11.25.

Grunneierne har gitt en uttalelse i forbindelse med (se vedlegg) skjøtselsplanen og det sies blant annet følgende:

«Side 5

Fidsel er ikke lenger et sentralt knutepunkt for ferdsel inn i FLO. Det vil si at Fidsel ikke lenger er innfallsport. Evt. stiavtaler er oppsagt, det er nå ingen merke stier på Fidsel.

Side 9

Vi har nå utvidet med dyrkingsareal for grønnsaker for salg. Inntektene fra gården er nå bærekraftige, i den forstand at disse nå m.l.a. dekker gårdens utgifter. Vi utnytter nå, og vil utnytte utmarksbeitet i langt større grad.

Side 12

Etter hvert som våre arealer blir og har blitt ryddet og beitet, registrerer vi nå ytterligere kulturhistoriske verdier som bakkemurer, steingjerder, ryddingsrøyser, potetkjeller m.m.

Side 16

Vår gård på Fidsel har vært i slektens eie siden ca. 1620. Hege og Øyvind Andersen er 12. generasjon.

Vi fokuserer nå i liten eller ingen grad på turisme.

Side 17

Det er nå begrensede parkeringsmuligheter på Fidsel.

Det er nå ikke tilrettelagt sti fra Fidsel. (vedlagt vedtak fra Statsforvalter)

Vi tillater ikke at VORF eller andre på noen måte publiserer eller fremhever sti og ferdsel på vår eiendom uten vår samtykke.

Vi er ikke kjent med, og har ikke godkjent vurdering som leder til status «svært viktig friluftsområde (ID:FK00035946)» på vår eiendom.

Side 18

Det er og av oss fokusert mye på viktigheten av å sette skjøtsel på vår eiendom i sammenheng med øvrig skjøtsel på heisystemet. Dette vil bli godt ivarettatt ved vårt gode samarbeid med naboeiendommer samt Hidrahei beitelag.

Det er, og vil bli lagt ner et betydelig arbeid ang. ønsket skjøtsel utenfor verneområdet. Dette vil gi, og gir den ønskede sammenheng med verneområdet.

HOVEDMÅL

Planens hovedmål samsvarer med vårt ønske, plan og intensjon med ønsket mulighet for skjøtselsarbeidet på vår eiendom.

Side 19

Fremmede arter er vurdert som en trusselfaktor mot verneverdiene. Gran er en av artene det blir pekt på. Vi tar stadig ut gran på Fidsel, dette er noe vi og i framtiden vil ha stor fokus på. Gran er og en av gårdens resurser, da særlig som tømmer som vi selv sager til virke på vår gårdssag. Gran er også plantet som le.

Vårt mål er i stor grad å høste av gårdens resurser, også skogen, ved å sette så lite spor som mulig. Derfor er det for oss avgjørende å gjøre dette på en fornuftig og bærekraftig måte. Dette ønsker vi å gjøre med en god plan, rett rekkefølge, rett føre, på naturens premisser m.m.

Når vi nå skal ta ut gran fra verneområdet, vil vi gjøre dette sammen med annen skjøtsel når dette er naturlig. Dette vil være fornuftig og bærekraftig samt gi et ønsket resultat. Rydding av foryngelse ser vi som en naturlig del av den løpende skjøtselen.

Side 52

Punkt 6.1 Skjøtselen utføres av grunneiere i samråd med verneområdestyret.

Side 54

Punkt 7.2 Vi har ikke vurdert tabell 14

Vi er nå i dialog med Flekkefjord kommune ang. ønsket naturkartlegging. Ventet start på kartleggingen er våren 2026.»

Saksprotokoll i Verneområdestyret ORF - 23.10.2023

«Behandling

Grunneiere på Fidsel har henvendt seg til Verneområdestyret med ønske om å starte skjøtsel, med utgangspunkt i tidligere utarbeidet skjøtselsplan. Skjøtselsplanen har aldri blitt behandlet og godkjent av verneområdestyret.

Vedtak

Et enstemmig styre ønsket ikke å inngå noen skjøtselsavtale med grunneierne på Fidsel på nåværende tidspunkt. Prosjekter med uttak av fremmed treslag i verneområdet på denne eiendommen, skal gjennomføres før en vurderer eventuelt annen skjøtsel.»

Saksprotokoll i Verneområdestyret ORF - 18.11.2024

«Behandling

Orientert om under styremøte den 18. november 2024.

Vedtak

Verneområdestyret viser til svaret som ble gitt i styremøte 23.10.23 og som gjelder fortsatt. Verneområdestyret er imidlertid positiv til videre dialog og vil vurdere saken nærmere i forbindelse med tildelinger i mars 2025.»

Ettersom det er lang tid siden skjøtselsplanen er utarbeidet av Altiskog, har verneområdeforvalter vært i kontakt med Espen Åsen som var med å utarbeide planen for å få informasjon.

Vurdering

I denne skjøtselsplanen er det i planområdet tatt med areal fra gnr/bnr 45/4 ca. 258 daa og 45/5 ca. 751 daa. Et totalareal på litt over 1 000 daa, hvorav ca. 350 daa er i verneområdet og i all hovedsak gnr/bnr 45/5. Verneområdestyret er forvaltningsmyndighet i dette tilfelle for Flekkefjord landskapsvernområde og kun innenfor vernegrensen. Hvorfor det er laget en skjøtselsplan som er bestilt av verneområdestyret, der store arealer er utenfor vernets grenser er veldig uforståelig. Skjøtselsplanen som utarbeides av verneområdestyret skal kun omfatte areal i verneområdet.

Planen skulle som det er nevnt fremme verneverdiene for Flekkefjord landskapsvernområde, samt gi lokal verdiskapning. Planen skal også ivareta et spekter av ulike interesser innenfor verneområdet. I skjøtselsplanen står det følgende:

«Fidsel er et sentralt knutepunkt for ferdsel inn i Flekkefjord landskapsvernområde. Her finner vi en parkeringsplass hvor fotturister ledes inn i verneområdet via en av hovedferdselsstiene mot Dåtland, Gården Li, Kjørsfjell og Itland. Denne ruten er også del av besøksstrategien som er sentral i forbindelse med forvaltning og tilgjengeliggjøring av

verneområdet.» Akkurat som grunneierne kommenterte i sin tilbakemelding er disse forutsetningene vesentlig endret. Fidsel er pr. i dag ikke en aktuell innfallsport for Flekkefjord landskapsvernområde, tatt ut av besøksstrategien og mindre aktuelt område.

Det er som det fremgår av både skjøtelsplanen og naturbasen ikke gjort registreringer av viktige naturtyper innenfor verneområdet som berører planområdet. Det er ikke registrert noen naturtyper etter DN-13 håndbok eller NIN i naturbasen for teig 45/5. I seg selv kan det finnes naturtyper og arter av forvaltningsmessig verdi på eiendommen. Grunneierne nevner her at det planlegges kartlegging til sommeren på denne eiendommen. Men det er vanlig at en foretar kartlegging før en eventuelt utarbeider en skjøtelsplan. Hvis det blir avdekket naturtyper/arter med stor verdi, kan en vurdere om en skal utarbeide skjøtelsplan. Verneområdestyret har og flere plasser der inngås årlige skjøtelsavtaler uten skjøtelsplan. I de områdene verneområdestyret har inngått skjøtelsavtaler i andre områder er det primært på bakgrunn av registrerte viktige naturtyper som skal ivaretas.

Det er nettopp derfor verneområdeforvalter har faglig sett, ment at det viktigste naturforvaltningstiltaket på denne eiendommen vil være fjerning av fremmede treslag. Dette med fremmede treslag som er innenfor denne eiendommen med tilhørende plantefelt burde vært en sentral del av skjøtelsplanen.

Verneområdestyret vedtok og følgende i styremøte 23. oktober 2023: «**Behandling** Grunneiere på Fidsel har henvendt seg til Verneområdestyret med ønske om å starte skjøtsel, med utgangspunkt i tidligere utarbeidet skjøtelsplan. Skjøtelsplanen har aldri blitt behandlet og godkjent av verneområdestyret.

Vedtak

Et enstemmig styre ønsket ikke å inngå noen skjøtelsavtale med grunneierne på Fidsel på nåværende tidspunkt. Prosjekter med uttak av fremmed treslag i verneområdet på denne eiendommen, skal gjennomføres før en vurderer eventuelt annen skjøtsel.

Følgende ble gjentatt av verneområdestyret 18. november 2024: «Verneområdestyret viser til svaret som ble gitt i styremøte 23.10.23 og som gjelder fortsatt. Verneområdestyret er imidlertid positiv til videre dialog og vil vurdere saken nærmere i forbindelse med tildelinger i mars 2025.»

Denne skjøtelsplanen har flere gode momenter. Imidlertid vurderer verneområdeforvalter at planen har flere mangler som er nevnt og flere av forutsetningene som ligger til grunn i planen er vesentlig endret. Hvis det skulle vise seg at etter kartlegginga som grunneier skisserer, avdekker at området har store naturverdier, så kan en vurdere å utarbeide en ny oppdatert skjøtelsplan. Imidlertid så er det sånn at verneområdestyret har mange områder i dag som mangler skjøtelsplan og utdaterte planer, så det vil alltid være harde prioriteringer.

Når det gjelder henvendelse fra grunneierne om skjøtelsmidler for 2026. vises til styresak om prioritering av midler for 2026 på bakgrunn av tildelinger fra Miljødirektoratet.

Konklusjon

Verneområdeforvalter vurderer til at denne skjøtelsplanen har store mangler og endrede forutsetninger som gjør at planen ikke bør tas i bruk. Uttak av fremmede treslag på denne eiendommen er pr i dag det viktigste naturforvaltningstiltaket og verneområdestyret bør forholde seg til det som ble vedtatt 23.10.2023.

Fra: Øyvind oyvind.andersen[oyvind.andersen@kleppnett.no]

Sendt: 19.02.2026 20:50:54

Til: Postmottak SFAG[sfagpost@statsforvalteren.no]

Kopi: Hannah.Teigland@politiker.agderfk.no[Hannah.Teigland@politiker.agderfk.no];Silje.Varlid@kristiansand.kommune.no[Silje.Varlid@kristiansand.kommune.no];arne.fodnestol@politiker-flekkefjord.no[arne.fodnestol@politiker-flekkefjord.no];roarsvi@online.no[roarsvi@online.no];Helene.Reiersol@flekkefjord.kommune.no[Helene.Reiersol@flekkefjord.kommune.no];dammekleiva@gmail.com[dammekleiva@gmail.com];

Tittel: Re: ref 2022/6078 til Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder

Skjøtselsplanen ble utarbeidet på oppdrag fra VORF i 2020 og presentert for oss i 2022 i samband med en stor befarings på Fidsel. At skjøtselsplanen ikke var behandlet og godkjent av styret ble vi meddelt av ny områdeforvalter og styreleder i 2023.

Vi har igjen gjennomgått skjøtselsplanen. Det har naturligvis skjedd en del på Fidsel siden planen ble utarbeidet i 2020, så vi har noen merknader og kommentarer til denne(vedlagt). Vi har og lagt ved 7 vedlegg som vi mener er relevante ved ny gjennomgang.

VEDLEGG

-Skjøtselsplan Fidsel

-Vår tilbakemelding på skjøtselsplan 2026

-Brev fra områdeforvalter 2026

-Presentasjon av skjøtselsplan 2022

-Vår søknad om skjøtselsmidler 2026

-Statsforvalters vedtak ang. ferdsel på Fidsel 2022

-Flekkefjord kommunes advokat sin vurdering ang.ferdsel på Fidsel 2025

Hege og Øyvind Andersen

Fidsel

Mandag, Februar 02, 2026 10:45 CET skrev "sfagpost@statsforvalteren.no" <sfagpost@statsforvalteren.no>:

Vår ref 2022/6078

Vennlig hilsen

Ronny Skansen | verneområdeforvalter

**Verneområdestyret for
Oksøy-Ryvingen og
Flekkefjord
landskapsvernområder**

Postadresse
Postboks 504
4804 ARENDAL

Besøksadresse
Fløyveien 14
Arendal

Kontakt
Sentralbord: +47 37 01 75 00
Direkte: +47 37 01 75 64
sfagpost@statsforvalteren.no
<https://www.nasjonalparkstyre.no/oksoy-ryvingen>

Saksbehandler Ronny Skansen

Vår ref. 2022/6078-8 432.2

Deres ref.

Dato 02.02.2026

Innspill til skjøtselsplan - Fidsel

Verneområdestyret vil førstkommende styremøte 23. mars, ta opp skjøtselsplan for Fidsel som ble overlevert fra Altiskog AS i 2022 til behandling. Hvis dere som grunneiere har kommentarer eller merknader til skjøtselsplanen ber vi om at disse oversendes verneområdestyret **innen 27. februar på sfagpost@statsforvalteren.no**

Med hilsen

Ronny Skansen
verneområdeforvalter

Dokumentet er elektronisk godkjent

Vedlegg:

- 1 Skjøtselsplan_Fidsel_Altiskog_AS

Mottakere:

Hege Nedrebø Andersen
Øivind Andersen

Fidselveien 101
Fidselveien 101

4404 Flekkefjord
4404 Flekkefjord

ADVOKATFIRMAET
REKVE PLEYM

Flekkefjord kommune
v/ Julie Adolfsen Fossdal

Julie.Adolfsen.Fossdal@flekkefjord.kommune.no

**BØR UNNTAS OFFENTLIGHET ETTER OFFENTLIGHETSLOVA § 15
ANNET LEDD**

Ansvarlig advokat: Kristoffer Dons Brøndbo
Vår ref: 15576 / D579313 Deres ref:

Dato: 30.1.2025

**ADKOMSTRETT GNR 45 BNR 5 – OM KOMMUNEN SKAL
INVOLVERE SEG I TVIST**

Det vises til henvendelse fra Flekkefjord kommune angående sak om adkomstrett på gnr 45 bnr 5.

Bakgrunnen er henvendelse fra Flekkefjord og Opland Turistforening (FOT) der kommunen bes om å involvere seg i pågående tvist mellom dem og grunneier til gnr 45 bnr 5.

Henvendelsen fra Flekkefjord og Opland Turistforening kom fra deres advokat, Ingvald Snerthammer. Det vises til hans brev til kommunen av 15.10.2024 og e-post av 14.11.2024.

Det eneste av saksdokumenter jeg har mottatt er noen dokumenter i forbindelse med fradeling av areal til parkeringsplasser i 2000 og et avtaledokument fra 2015.

Det er gjennomført to teamsmøter med kommunen.

Jeg har også gjennomført et telefonmøte med Snerthammer og stilt han noen spørsmål til sakskomplekset.

**Advokatfirmaet
Rekve Pleym & Co DA**
Org. nr. NO 888 414 312 MVA

Driftskonto nr. 5081 07 92407
Klientkonto nr. 5082 06 88217

Medlemmer av:
Den Norske Advokatforening
Advocatia

Besøksadresse:
Roald Amundsens plass 1

Postadresse:
Roald Amundsens plass 1,
9008 Tromsø

Tlf: 77 75 12 00

Epost: post@advrp.no

www.rekve-pleym.no

Partnere
Harald Pleym
Thor Hager Thorkildsen
Kristoffer Dons Brøndbo (H)*
Bjørn A. Jakobsen
Jens Johan Hjort
Håkon Eskildsen Pleym
Håvard Utstøl Jakobsen
Gunnar Kvamme

I kontorfellesskap
Advokat Sølvi Wold
Org.nr. NO 983 523 323 MVA

Driftskonto nr. 8245 02 04893
Klientkonto nr. 8245 40 43312

Ansatte advokater
Guro Olsen
Eivind Elvestad
Laila Falck

Advokatfullmektiger
Linn Sofi Løvås
Wilde Elea Tobiassen
Sophie Labarias

* (H) = Møterett for
Høyesterett

ADVOCATIA
Deltakende advokatfirmaer:

Trondheim:
Advokatfirmaet Bjerkan Stav
Kristiansand:
Advokatfirmaet Kjær
Tromsø:
Advokatfirmaet Rekve Pleym
Lillehammer:
Advokatfirmaet Thallaug
Molde:
Advokatfirmaet Øverbø Gjørtz
www.advocatia.no

Denne vurdering bygger kun på de fremlagte dokumenter og de opplysninger om saken som jeg har mottatt fra advokat Snerthammer i telefonsamtale og fra kommunen i teamsmøter.

Jeg har ikke foretatt særlig undersøkelser knyttet til faktum i saken annet enn kontroll av grunnboken. Jeg har ikke innhentet de tinglyste dokumenter. Så vidt jeg kan se er det kun utskifting fra henholdsvis 1852 og 1915 som kan være interessant for saken.

Om kommunens plikt til å gripe inn

Et av spørsmålene dere ønsket tilbakemelding på er om kommunen har en plikt til å involvere seg i tvisten mellom FOT og grunneier.

Ingen rettslig plikt

I brevet fra advokat Snerthammer opplyses det at FOT oppfatter at det er en del av kommunens oppgave å sikre allmenheten tilgang til turområdene.

Jeg kan ikke se at kommunen på noen måte skal ha en *rettslig* plikt til å involvere seg i prosessen. Dette gjelder uavhengig av om kommunen har noen rettigheter til adkomst på gnr 45 bnr 5 eller ikke.

Jeg vil anta at advokat Snerthammer heller ikke mener å gi uttrykk for at kommunen har noen rettslig plikt til dette. Jeg antar derimot at hans poeng er at kommunen *bør* involvere seg i saken.

Om kommunen bør involvere seg i saken

Om kommunen bør involvere seg i saken er en annen sak. Altså om kommunen skal involvere seg selv om de ikke er rettslig forpliktet til dette. Dette avhenger i utgangspunktet av en hensiktsmessighetsvurdering.

Ved vurdering av om kommunen skal involvere seg, bør også likhetshensyn og hvilke presedensvirkninger dette kan få for andre saker ha betydning.

Det kan vel tenkes flere forskjellige måter en slik involvering kan gjøres på. Mulige alternativer kan blant annet være bistand i forbindelse med megling mellom partene eller intervensjon på den ene partens vegne eller som selvstendig part, herunder i en eventuell rettssak,

Om det fremsatte krav

Flekkefjord og Opland Turistforening anfører at allmennheten har rett til adkomst langs eksisterende vei forbi tunet på gnr 45 bnr 5. Deres henvendelse kan tyde på at de mener det kan foreligge 3 mulige rettsgrunnlag for en slik rett. Fra brevet til advokat Snerthammer hitsettes:

«FOT oppfatter at gården har adkomstrett etter den omtvistede traseen fra gammelt av, og at dette ikke er en rett som kan krenkes av grunneier. Videre oppfatter FOT at allmennheten har tilsvarende bruksrett. Det rettslige grunnlaget for retten er hevd/alderstidsbruk.

Til sist, og ikke minst, oppfatter FOT at kommunen ved anleggelse av parkeringsplass m.v. sikret allmennheten rett til å nytte traseen.»

Avtale om parkeringsplass mv.

I brevet fra advokat Snerthammer vises det til avtalen mellom kommunen og grunneier om erverv av areal til parkeringsplass.

Advokat Snerthammer synes å mene at denne avtalen forutsatte at allmennheten hadde/fikk adkomstrett. Det kan således stilles spørsmål til om denne avtalen kan være et rettsgrunnlag for en slik adkomstrett.

Ved vurderingen av om partene ved denne avtale stiftet en adkomstrett for allmennheten, vil det avgjørende være hva som var partenes mening med avtalen. Mente avtalepartene at allmennheten med dette skulle få/hadde en uoppsigelig adkomstrett forbi tunet eller var den senere bruk av denne veien mer et utslag av det som betegnes som tålt bruk fra grunneier?

For å forsøke å avklare faktum i saken om dette har administrasjonen vært i kontakt med tidligere kommunalsjef og tidligere landbrukssjef i kommunen. Det har imidlertid ikke kommet fram noe av disse samtaler som anses relevant for denne saken.

Det er den som anfører å ha et krav som må sannsynliggjøre sitt krav. I en eventuell tvist mellom kommunen og grunneier om adkomstrett, er det således kommunen som må sannsynliggjøre at kommunen/allmennheten fikk en adkomstrett ved avtalen som ble inngått.

De foreliggende opplysningene/dokumentene i saken er ikke tilstrekkelig til at et slikt krav anses sannsynliggjort.

Dersom det ikke dukker opp konkrete holdepunkter for at partene hadde en slik oppfatning om stiftelse/bekreftelse av adkomstrett, vil et krav om adkomstrett på dette grunnlag mest sannsynlig ikke føre fram. Det vil i så fall ikke være grunn for kommunen til å forfølge saken videre på dette grunnlag.

Adkomstrett til Gården Li

FOT synes videre å anføre at *Gården Li* har adkomstrett over tunet på gnr 45 bnr 5.

En slik rett kan eksempelvis følge av avtale mellom partene eller langvarig bruk som innebærer rettsstiftelse etter reglene om hevd/alders tids bruk.

Det er ikke fremlagt noe dokumentasjon på en slik rett.

Frem til dette eventuelt blir sannsynliggjort, må det legges til grunn at *Gården Li* ikke har slik rett.

Dersom det ikke foreligger en avtale om slik adkomstrett til *Gården Li*, noe jeg antar at det ikke gjør, vil jeg tro at det vil medgå en god del ressurser til å utrede om slik adkomstrett foreligger.

Og selv om *Gården Li* skulle ha en slik rett betyr ikke dette at allmennheten har rett til å bruke denne adkomsten, og heller ikke for å komme seg til *Gården Li*. For spørsmålet om andre kan disponere adkomsten som ligger til *Gården Li*, må det foretas en særskilt vurdering.

Adkomstrett til allmennheten - alders tids bruk mv

FOT synes videre å anføre at *allmennheten* har rett til adkomst over tunet på gnr 45 bnr 5. De anfører at en slik rett skal følge av reglene om alders tids bruk.

For at en slik adkomstrett skal følge av rettsgrunnlaget alders tids bruk, må adkomsten være brukt i svært lang tid. Det er i utgangspunktet også krav om at de som har brukt adkomsten må ha vært i aktsom god tro. Dette innebærer at de som har brukt adkomsten må ha gjort dette i den tro at de hadde rett til dette og de må ved denne vurderingen ha opptrådt aktsomt. For å sannsynliggjøre dette må man vanligvis ha et eller annet grunnlag for å hevde at man trodde at man hadde en slik rett.

Det er ikke fremlagt noe dokumentasjon i saken og det er følgelig ikke mulig å vurdere om vilkårene for adkomstrett etter reglene om alders tids bruk er oppfylt eller ikke.

Jeg presiserer imidlertid at det vil være en utfordring å sørge for en dokumentasjon som viser at vilkårene er oppfylt. En ting er å sannsynliggjøre brukens omfang. Det som imidlertid vanligvis er vanskeligere å sannsynliggjøre, er at bruken ble utøvd i den tro at denne samsvarte med en rett til allmennheten. Det kan jo hevdes fra grunneier at all bruk har vært tålt (ingen rettslig forpliktelse, men ren godvilje fra grunneieres side). Videre kan det hevdes at allmennheten i hvert fall ikke har hatt rett til adkomst over tunet, men at man må ta til takke med adkomst et annet sted på eiendommen.

Dersom allmennheten har en slik rett, kan det reises søksmål for domstolen. Et slikt søksmål kan fremmes av kommunen på vegne av allmennheten. Også en forening eller annen sammenslutning kan imidlertid opptre på vegne av allmennheten ved et slikt søksmål. Det er således ikke slik at man er formelt avhengig av kommunen for at et slikt søksmål kan fremmes.

Jeg vil anta at en rettssak om et slikt forhold vil bli omfattende, svært kostbar og med et usikkert utfall.

Allemannsretten

I denne saken er det naturlig at man også nevner allemannsretten.

Ifølge allemannsretten har man rett til adkomst i utmark. Det vil således være mulig for allmennheten å komme seg fra den nevnte parkeringsplassen og til Gården Li. Man kan imidlertid ikke gå forbi tunet på gnr 45 bnr 5, se vedtak fra statsforvalteren.

Oppsummering og vurdering

Kommunen har ingen rettslig plikt til å involvere seg i tvisten.

Dersom det ikke dukker opp konkrete forhold som tilsier at partene ved avtalen om parkeringsplass mente å stifte/bekreftede en adkomstrett, må det motsatte legges til grunn.

For øvrig anser jeg det ikke som naturlig at kommunen involverer seg i prosessen med å avklare om det foreligger adkomstrett til Gården Li, bygda og/eller allmennheten. Jeg vil anta at det vil medgå betydelig med arbeid for å avklare de faktiske forhold knyttet til dette. Kostnadene med en slik sak må antas å bli vesentlige.

Dersom det etter en grundig utredning/vurdering fra advokat Snerthammer viser seg at det er grunnlag for et krav om at allmennheten har adkomstrett, kan det vurderes om kommunen bør involvere seg i en prosess for å få fastslått denne rettigheten.

Med hilsen

Kristoffer Dons Brøndbo

Kristoffer Dons Brøndbo
Advokat (H)

Fra: [Haugen, Jorunn](#)

Sendt: torsdag 30. juni 2022 kl. 10:16

Til: oyvind.andersen@kleppnett.no; [Hege Nedrebø Andersen](#)

Kopi: [reigau](#)

Emne: Utkast til skjøtselsplan for Fidsel - Flekkefjord landskapsvernområde

Hei!

Viser til befaring på Fidsel tidligere i vår, hvor det ble tatt opp at det tidligere har vært arbeidet med en skjøtselsplan for deres eiendom innenfor Flekkefjord landskapsvernområde.

Jeg har fått oversendt utkast til skjøtselsplan for deres eiendom fra Altiskog AS, dette ligger vedlagt i e-posten. Før verneområdestyret behandler utkastet til skjøtselsplan for området, ønsker vi å sende dette over til dere for eventuelle innspill og tilbakemeldinger.

Som nevnt så har VORF satt av kr. 40 000 for videreføring av en skjøtselsavtale med dere for 2022. I utkastet til skjøtselsplan for Fidsel, er det foreslått å prioritere blant annet rydding av foryngelse av sitkagran i delområde 1. Hvis dere har anledning og ønske til å gjennomføre skjøtselstiltak i år, så kan rydding av foryngelse av sitkagran i dette delområdet være aktuelt å prioritere i år. Eventuelt så kan vi ha oppstart av skjøtsel i samordning med skjøtselsplanen til neste år etter gjennomgang av utkastet med dere, og når skjøtselsplanen er lagt fram for styret til behandling.

Gjerne gi tilbakemelding om hva dere tenker i forhold til skjøtsel i år. I forhold til utkast til skjøtselsplan, kan vi gjerne ta en gjennomgang av denne i august.

Det er bare å ta kontakt om det er noen spørsmål.

Med vennlig hilsen

Jorunn Haugen

Verneområdeforvalter

SKJØDSELSPLAN FIDSEL

Flekkefjord landskapsvernområde

Espen Åsan¹ og Ole Morten Ertzeid Opsahl²

Åsan Naturtjenester¹, Altiskog AS²

Skjøtselsplan 01 | 2022 | Skjøtselsplan Fidsel

Tittel	Skjødselsplan for eiendom 45/4 og 45/5, Flekkefjord kommune
Planens varighet	2023 til og med 2027

Sammendrag

Tidligere Opsahl skogservice, nå Altiskog AS har sammen med Åsan Naturtjenester utarbeidet en skjøtselsplan for en eiendom ved Fidsel i Flekkefjord landskapsvernområde. Planen tar i hovedsak for seg gårds og bruksnummer 45/5 i Flekkefjord kommune, som omfatter arealer både innenfor og utenfor verneområdet. Det ble også befart tilhørende teig, gårds og bruksnummer 45/4, og gitt en enklere beskrivelse her. Området er kaltlagt med feltbefaring, men det er også benyttet tilgjengelig informasjon gjennom offentlige databaser og møte med grunneier. Eiendommen har lang tradisjon for drift med dyr og har tidligere nyttet utmarka til beiting i større grad. Kulturlandskapet er under gjengroing og det bør flere steder iverksettes skjøtsel.

Skjøtselstiltakene innenfor landskapsvernområdet legger verneforskriften med gjeldene bestemmelser til grunn for aktivitet. Alle tiltak som gjennomføres skal være i tråd med gjeldene lovverk, hvor formålsparagrafen for verneområdet er sentral:

«Formålet med Flekkefjord landskapsvernområde er å ta vare på et representativt og særpreget landskap med åpne sjøflater, urørt skjærgård og mektig kysthei, samt å sikre områder som er viktig for biologisk mangfold, truede og sårbare plante- og dyrearter, og et variert kulturlandskap med fornminner og nyere tids kulturminner.»

Tiltakene dreier seg i hovedsak om rydding av trær og busker, brenning av lyng og bruk av beitedyr for å hindre gjenvekst. Det er ønskelig å holde landskapet åpent, og beiting er derfor en sentral del av videre skjøtsel. Planen er flerårig og er avhengig av økonomiske midler for å kunne gjennomføres. Tiltaksområdene omfatter ikke hele eiendommen, men planen trekker frem representative områder med godt potensiale for restaurering.

Innhold	
Sammendrag	2
1 Introduksjon	5
2 Områdebeskrivelse	6
2.1 Flekkefjord landskapsvernområde	6
2.2 Planområdet.....	7
2.3 Dagens, - og historisk bruk	9
2.4 Naturgrunnlag.....	11
2.4.1 Landskap og vegetasjon	11
2.4.2 Geologi og hydrologi	12
2.4.3 Kulturhistoriske verdier.....	12
2.4.4 Rødliste- og artsforekomster	14
3 Metodikk	14
3.1 Datagrunnlag	14
3.2 Begreper	15
3.3 Databehandling.....	16
4 Brukerinteresser	16
4.1 Grunneiers motivasjon	16
4.2 Friluftslivsinteresser	17
4.3 Motorferdsel	17
4.4 Tilgrensende eiendommer	18
5 Bevaringsmål og skjøtsel	18
5.1 Overordnede mål	18
5.2 Samlet vurdering av tilstanden for verneverdiene.....	19
5.3 Trusler mot verneverdiene	19
5.4 Retningslinjer og tiltak for hele området.....	20
5.5 Beskrivelse av delområder	22
5.5.1 Eiendom 45/5	24
5.5.2 Eiendom 45/4	49
6 Oppfølging og revidering.....	52
6.1 Oppfølging av skjøtselstiltak.....	52
6.2 Oppfølging av bevaringsmål	52
6.3 Revidering av skjøtelsplan.....	52
7 Oppsummering av planlagt forvaltning.....	53
7.1 Fremdriftsplan:	53

7.2 Oppsummering	54
8 Referanser	55
Vedlegg	56

1 Introduksjon

En skjøtelsesplan er en oversikt, og fremgangsmåte for hvordan noe skal ivaretas eller videreutvikles. Planen utformes etter hvilke hensyn den skal ivareta ut ifra ulike behov som grunneiere, brukere og rettighetshavere har i området. Det er også vesentlig at planene som utarbeides er i tråd med gjeldende lovverk. Skjøtsel er aktive tiltak for å ivareta eller bedre tilstanden i et område. I økologisk perspektiv vil dette si at en spesifikk naturtilstand som er betinget kulturpåvirkning, eksempelvis naturtypen kystlynghei er avhengig av beiting, sviing og rydding av vegetasjon for å holdes i hevd. Skjøtelsesplanen kan være del av en forvaltningsplan, og tar for seg mer detaljerte områder. Planene bygger på faglig grunnlag, men naturen er omfattende og det vil alltid være naturlige variasjoner å forholde seg til.

I Flekkefjord kommune er store deler av kystområdene vernet som Flekkefjord landskapsvernområde. Tilhørende verneområdet finner vi arealer under gårder som blant annet den aktuelle ved Fidsel. Gården ligger utenfor vernegrensen, men har en stor del av sine utmarksarealer på Hidraheia innenfor landskapsvernområdet. Fidsel er et sentralt knutepunkt for ferdsel inn i Flekkefjord landskapsvernområde. Her finner vi en parkeringsplass hvor fotturister ledes inn i verneområdet via en av hovedferdselsstiene mot Dåtland, Gården Li, Kjørsfjell og Itland. Denne ruten er også del av besøksstrategien som er sentral i forbindelse med forvaltning og tilgjengeliggjøring av verneområdet.

På oppdrag for Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområde har Altiskog AS (tidl. Opsahl Skogservice) og Åsan Naturtjenester utarbeidet forslag til skjøtsel ved Fidsel. Planen inkluderer grunneiere som vil utføre det meste av skjøtselen, og har til hensikt å fremme verneverdiene for Flekkefjord landskapsvernområde, samt gi lokal verdiskapning.

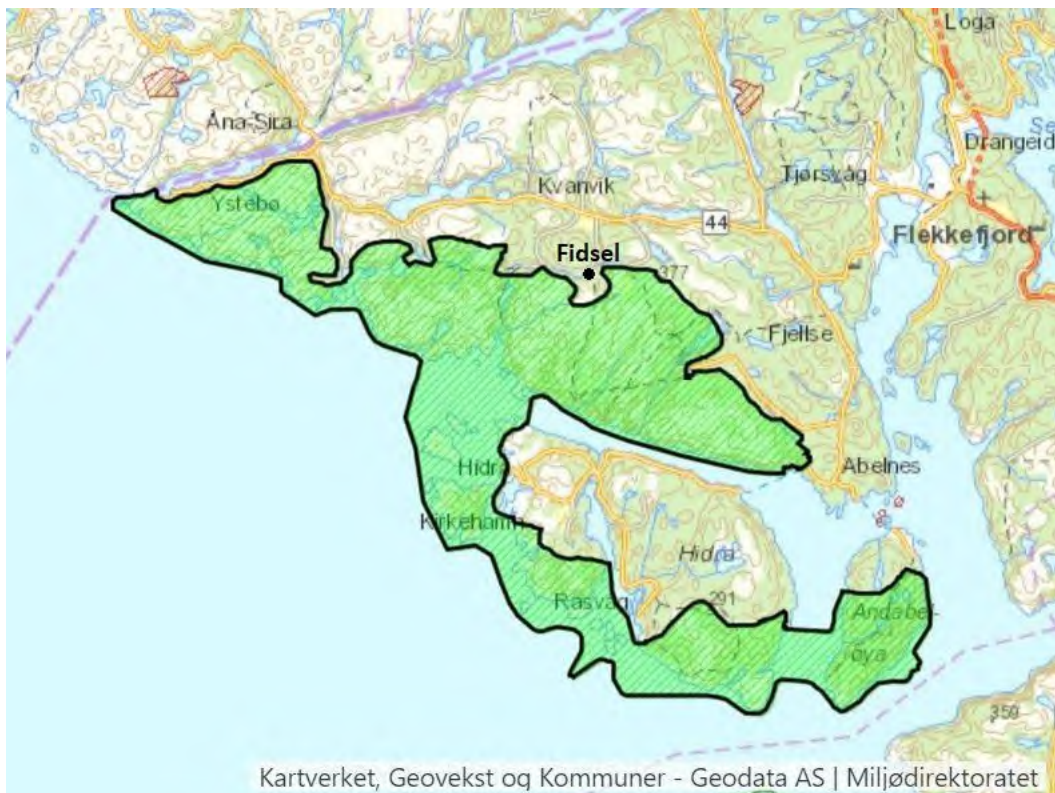
Denne planen skal også ivareta et spekter av ulike interesser innenfor verneområdet. Det må presiseres at deler av planen omfatter gårds og bruksnummer 45/4. 45/4 ligger utenfor landskapsvernområdet. Hele eiendommen er derav ikke omfattet av verneområdet. Innenfor verneområdet er det vernebestemmelsene som er førende for all skjøtsel som skal gjennomføres. Utenfor verneområdet vil skjøtsel bygge på våre anbefalinger i samråd med grunneiers interesser.

2 Områdebeskrivelse

2.1 Flekkefjord landskapsvernområde

Flekkefjord landskapsvernområde (VV00002337) ligger lengst vest i Agder, og stekker seg fra Andabeløy i Øst til Egdeholmen, ved grensa til Åna Sira i Vest (Figur 1).

Landskapsvernområdets samlede areal er på ca. 54 km², fordelt med ca. 38,5 km² landareal inkludert ferskvann og ca. 15,5 km² sjøareal. Flekkefjord landskapsvernområde ble opprettet 11. mars 2005.

Figur 1. Oversiktsbilde for Flekkefjord landskapsvernområde, vest i Agder (naturbase.no).

Et landskapsvernområde er vernet med hjemmel i naturmangfoldloven, og har en egen forskrift som er gjeldene for området. Denne definerer hva som er formålet med vernet, hva som er- og ikke er tillat, hva som kan gis tillatelse til- og eventuelle dispensasjoner.

Formålsparagrafen for Flekkefjord landskapsvernområde (§2) er definert slik:

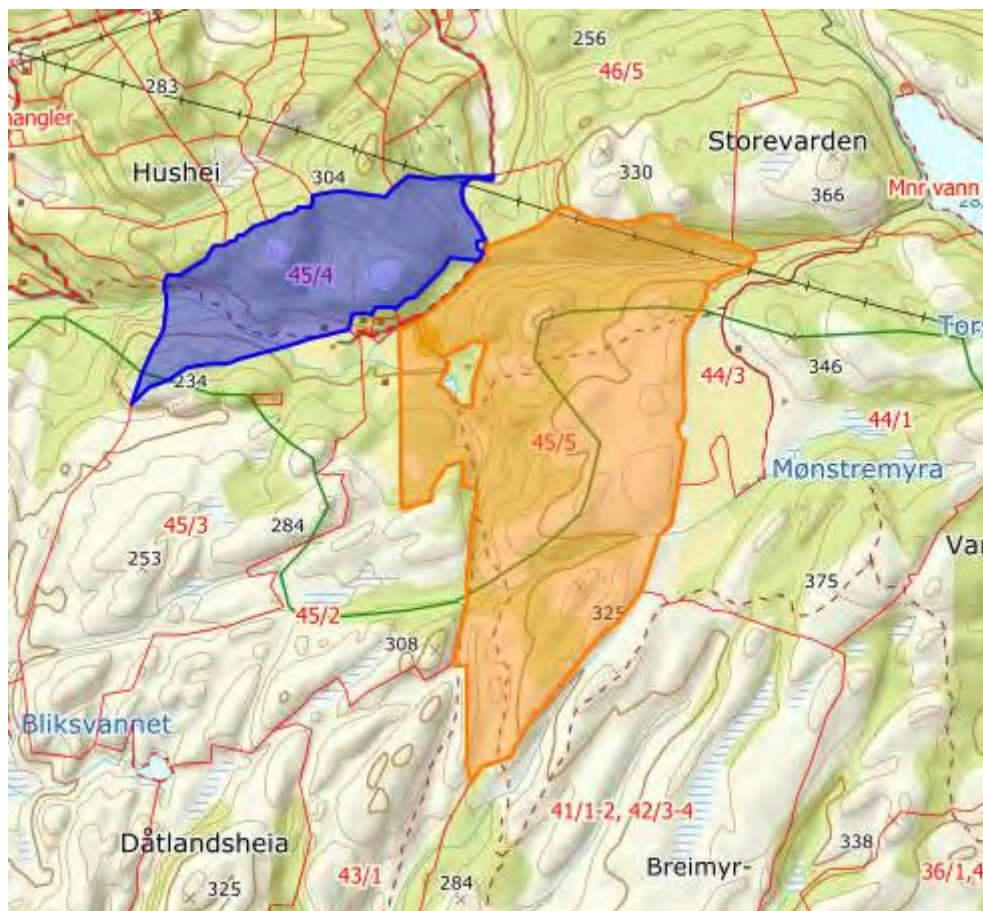
«Formålet med Flekkefjord landskapsvernområde er å ta vare på et representativt og særpreget landskap med åpne sjøflater, urørt skjærgård og mektig kysthei, samt å sikre områder som er viktig for biologisk mangfold, truede og sårbare plante- og dyrearter, og et variert kulturlandskap med fornminner og nyere tids kulturminner.»

For Flekkefjord landskapsvernområde er det en verneområdeforvalter, ansatt hos Statsforvalteren i Agder, som har ansvar for behandling av enkeltsaker og saksfremlegging til verneområdestyret. Verneområdeforvalter er underlagt et politisk styre som i praksis styrer oppgavene til verneområdeforvalteren.

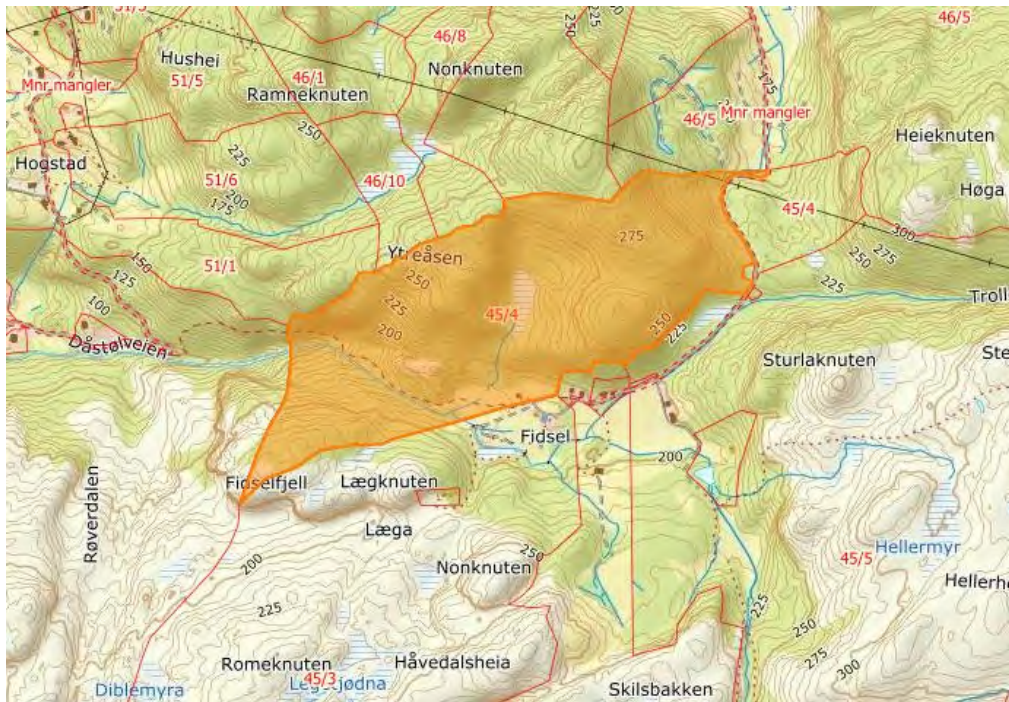
Det går et naturlig skille for hvem som har myndighet innenfor og utenfor verneområdegrensen. Samtidig skal det ikke gjøres tiltak utenfor verneområdet som vil forringe eller ha negativ påvirkning av verneverdiene innenfor landskapsvernområdet.

2.2 Planområdet

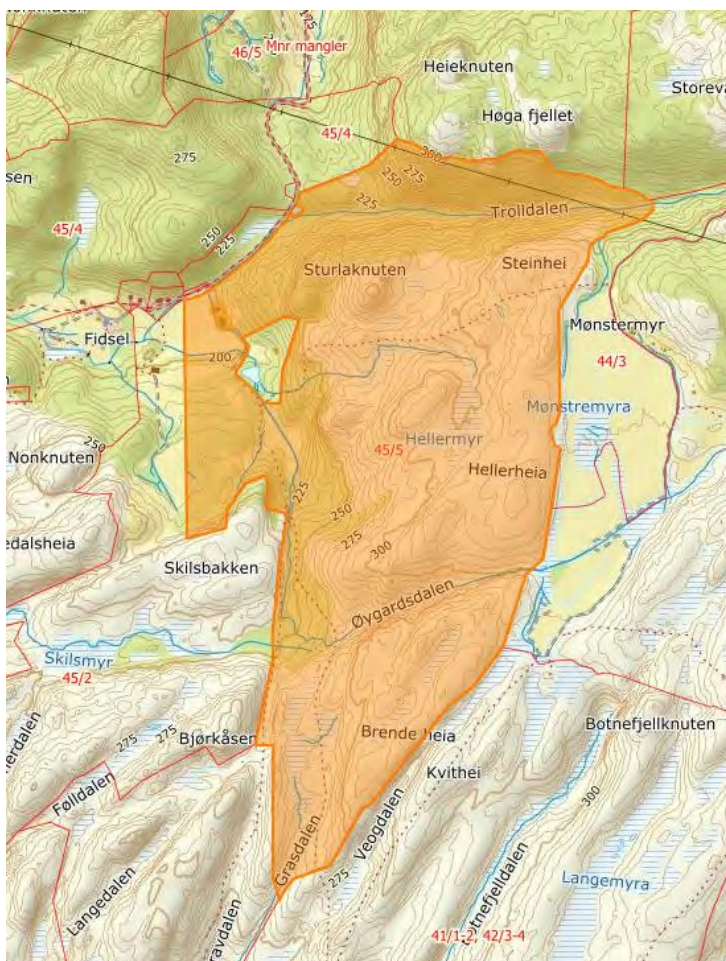
Eiendommen ved Fidsel har to teiger som begge berører verneområdet (Figur 2 og 3). Det er i hovedsak 45/5 som hvor større arealer ligger innenfor vernegrensen.

Figur 2. Oversiktskart for eiendom 45/4 og 45/5 ved Fidsel i Flekkefjord.

Figur 3. Oversiktskart for eiendom 45/4 ved Fidsel i Flekkefjord, hvor det meste av eiendommen er utenfor verneområdet

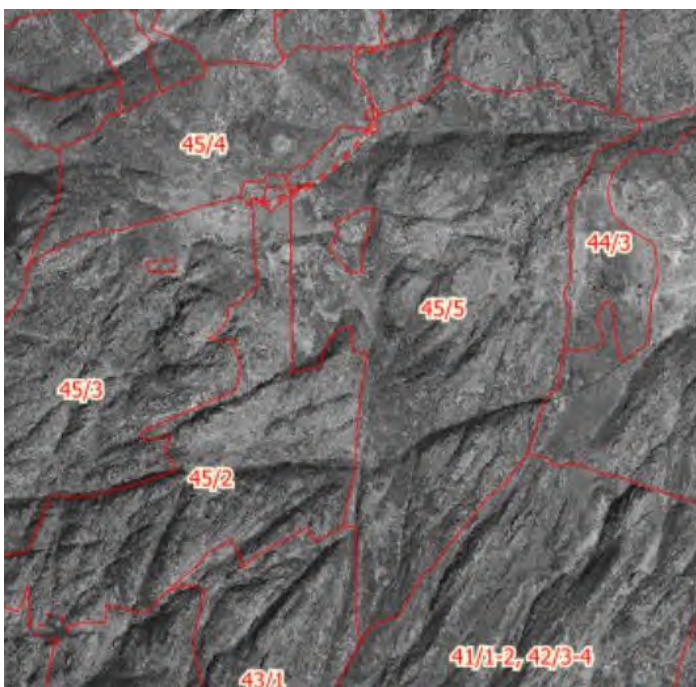
Figur 4. Oversiktskart for eiendom 45/5 ved Fidsel i Flekkefjord, hvor deler av eiendommen er innenfor verneområdet.

2.3 Dagens, - og historisk bruk

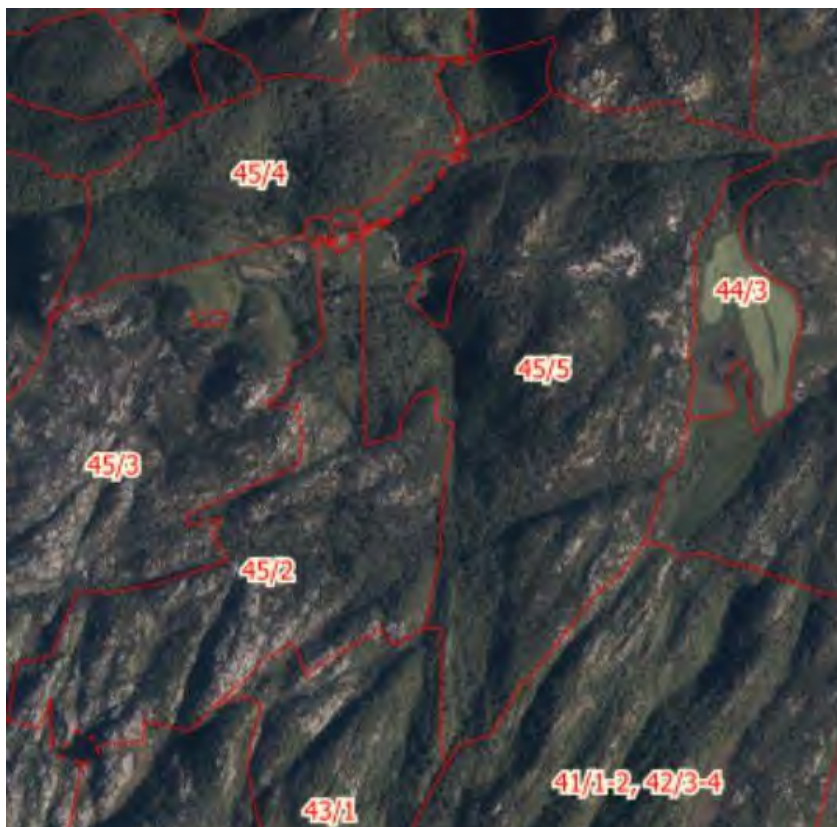
Det drives gårdsdrift på Fidsel i dag, men driften er ikke like avgjørende som tidligere år. Driften i dag knyttes til sauehold (Figur 7), birøkting (Figur 8), enkel dyrking og skogkultur. I skogen, utenfor verneområdet drives enkelt skogbruk med noe vedhogst og tømmerhogst til eget bruk. Det jobbes også med utvidelse av dyrkningsarealer til frukt og grønnsaker. Inntektene fra gårdsdriften er ikke i seg selv bærekraftig, og man er avhengig av tilleggsnæring.

Det har vært drift på gården ved Fidsel i flere århundrer. Driften i dag knytter seg også til et mindre areal enn tidligere. Bruken av utmarksbeitet har blitt redusert. Tidligere gikk dyrene på beite over større arealer. Det har ikke vært tradisjon for lyngsviing, som er kjent en skjøtselsmetode for kystlyngheiene. Sanking av lyng har vært nyttet for å sikre nok vinterfôr til husdyrene. Etter kulturminnene å dømme i teig 45/4 har det vært tradisjon for jordbruk i lang tid.

Historiske data ved flyfoto fra 1967 viser tydelig hvordan utviklingen i området har vært de siste 50-60 årene (Figur 5). Etter reduksjon og omlegging av jordbruksaktiviteten har mye av det som tidligere var utmarksbeite blitt overlatt til fri suksesjon (Figur 6). Kartdataene gjengitt under er generelle og gjengir hovedtrekk, men egner seg ikke for detaljer.

Figur 5. Historisk kartdata fra 1967 hentet fra norgebilder.no som viser et åpent landskap med lite tresatt areal.

Figur 6. Flybilde av dagens situasjon ved Fidsel hvor større områder er tilgrodd.

Figur 7. Sau på beite ved Fidsel (Foto: Espen Åsan).

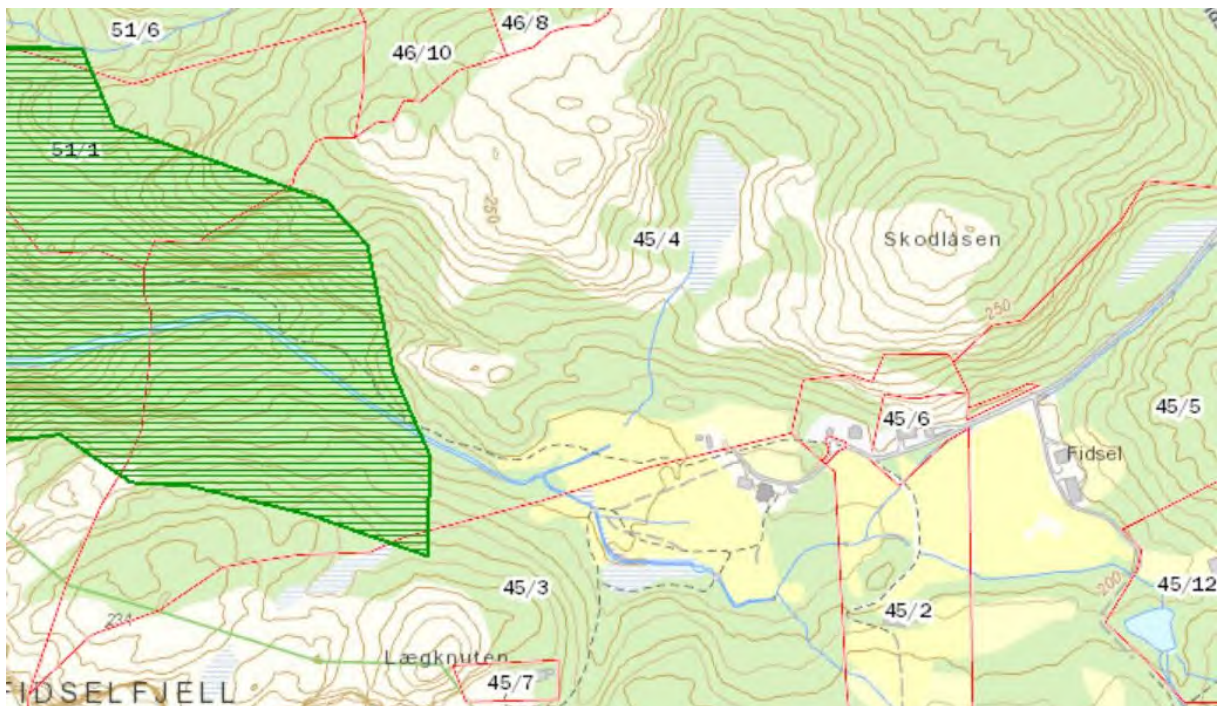
Figur 8. Arbeidsomme bier ved bikubene er i gang med dagens samling av nektar (Foto: Espen Åsan).

2.4 Naturgrunnlag

2.4.1 Landskap og vegetasjon

Heitoppene domineres av lyng og glissen furuskog, og nedsunkne partier er fuktige med myrer eller bekkekløfter. Tresjiktet er dominert av bjørk og furu. Området strekker seg fra cirka 200 høydemeter i dalbunnen og strekker seg opp til rundt 325 høydemeter.

Innenfor verneområdet er det ikke gjort registreringer av viktige naturtyper som berører planområdet. Det er ikke registrert noen naturtyper etter DN13 i naturbase for teig 45/5, mens det er registrert rik edelløvskog (ID: BN00029237) i teig 45/4 (Figur 9). Denne naturtypen er registrert lengst vest i planområdet. Det ligger ingen registreringer etter NiN i offentlige databaser som berører planområdet.

Figur 9. Naturtypekart som viser hvor naturtypen rik edelløvskog opptrer innenfor teig 45/4 ved Fidsel.

2.4.2 Geologi og hydrologi

Ved Fidsel finner vi ulik variasjon i natur ved ulik gradient, særlig ved kalkrik grunn. I hovedsak er det fattige områder med lite innslag av kalk. Berggrunnen består i stor grad av kvarts-mangeritt med litt mangeritt og charnockitt. Løsmassedeckket er tynt flere steder, med noe bart fjell. I nedsenkninger finnes det enkelte områder blokksteiner.

Nedbøren kan variere fra 82 millimeter (april) til 203 millimeter (oktober), med et samlet årlig snitt på omtrent 1650 millimeter (Climate-Data 2020). Vannet fordeler seg i myrpartier og i bekkeløp innenfor planområdet. Det finnes ingen naturlige tjern, vann eller innsjøer.

2.4.3 Kulturhistoriske verdier

Av kulturhistoriske verdier er det registreringer av kulturminne ved Trollaldalen (KulturminneID: 22261-1) for teig 45/5. Ved 45/4 ligger det ikke registrert noen kulturminner i kulturminnesøk, men ved befarings 3. oktober 2020 fant vi bakkemurer, steingjerder, rydningsrøyser, trolig spor av sommerfjøs og jordkjeller (Figur 10 og 11). Området bærer preg av jordbrukshistorie.

Figur 10. Rester etter tidligere nyttet område (Foto: Espen Åsan). Kulturminne er ikke registrert, men antas å være et sommerfjøs og finnes i tilknytning av flere åpne områder og rydningsrøyser. Det ble også funnet stubber av flere grove trær som kan ha fungert som lauvingsstrær.

Figur 11. Bakkemur ved teig 45/4 ved Fidsel, hvor det tidligere har blitt etablert og hatt en funksjon (Foto: Espen Åsan). I dag nyttes området som beiteområde. Flere murer ble observert under befarings.

2.4.4 Rødliste- og artsforekomster

Innenfor planområdet er det registrert et fåtall av arter med ulik forvaltningsinteresse. Disse er blant annet myrhauk (*Circus cyaneus*) i 2014 som er sterkt truet (EN), villeple (*Malus sylvestris*) i 2008 som er sårbar (VU) og ask (*Fraxinus excelsior*) i 2020 som er sårbar (VU). Det er ble også registrert molte (*Rubus chamaemorus*) under befaringen i 2020 (Figur 12). Øvrig ligger det registreringer av dvergspett (*Dryobates minor*) og gråspett (*Picus canus*). De to siste er arter av særlig stor forvaltningsinteresse.

Av fremmede arter registrerte vi vanlig gran (*Picea abies*), som er regional fremmed, og sitkagran (*Picea sitchensis*) i tilknytning til landskapsvernområdet. Området med størst forekomst av gran, henholdsvis sitkagran, er ved Gravdalen. Det ble også registrert flere gransorter ved parkeringsplassen.

Figur 12. Molte som ble registrert under befaring sommeren (Foto: Espen Åsan).

3 Metodikk

3.1 Datagrunnlag

Det ble gjennomført feltkartlegging av området 13, 15 og 16. juli, samt 3. august i 2020. Under befaringen ble det benyttet Collector for ArcGis for å stedfeste registreringer. Det ble registrert naturtyper med hovedgrunntyper etter NiN-systemet innenfor eiendommen. Vi har

også benyttet Miljødirektoratets naturbase (2020) for å innhente kjent informasjon om friluftsliv, naturtyper, kulturminner og arter innenfor planområdet. Artsdatabankens artskart ble også benyttet for innhenting av artsinformasjon.

Den 13. juli 2020 ble det også avholdt et møte med grunneierne for å innhente forventninger og informasjon. Informasjon om bruken av området er innhentet fra grunneiere Øyvind og Hege Andersen. Det er ikke forventet at gjengivelser og beskrivelser er fullstendige og uttømmende.

3.2 Begreper

Verneforskrift: Juridiske bestemmelser som er gjeldene for det aktuelle verneområdet.

Verneformål: Egen paragraf i verneforskriften som definerer hva som er hensikten med vernet.

Naturtype: Ensartet type natur som omfatter alle levende organismer og de miljøfaktorene som virker der, eller spesielle naturforekomster ... (Naturmangfoldloven §3).

NiN: Natur i Norge (NiN) er et kartleggingssystem for å kunne beskrive og klassifisere all natur, - og naturvariasjon i Norge.

Edelløvskog: Skogtype som består av varmekjære treslag som hassel (*Corylus avellana*), sommereik (*Quercus robur*), vintereik (*Quercus petraea*), alm (*Ulmus glabra*), lind (*Tilia cordata*), spisslønn (*Acer platanoides*), ask (*Fraxinus excelsior*), bøk (*Fagus silvatica*) og svartor (*Alnus glutinosa*).

Rødlistearter: Arter som har sannsynlighet for å dø ut, hvis rådende forhold vedvarer.

Fremmedartsliste: Liste over arter som opptrer utenfor sitt naturlige utbredelsesområde.

Kulturminne: alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til (Kulturminneloven §2).

Skjøtsel: Vedlikeholdstiltak med hensikt å ivareta en tilstand, som naturtype ol.

Anbefaling: Tiltak og skjøtsel er anbefalt basert på faktiske forhold, og kan variere innenfor tilsynelatende like bestander. Faktorer som kan påvirke anbefalte tiltak er tilgjengelighet, flerbruk, estetikk, kulturminner og biologisk mangfold.

3.3 Databehandling

Basert på møter, befaringer og tilgjengelig informasjon har vi utarbeidet kart og plan for de ulike delområdene. Innenfor landskapsvernområdet vil det være verneforskriften som er førende for skjøtsel. Naturtypekart og kart for skjøtelsområdene er fremstilt ved hjelp av kartprogrammet ArcGis pro med bakgrunnskart fra Norges kartverk.

Anbefalingene for skjøtsel bygger på faglige vurderinger, men det vil i noen tilfeller utøves faglig skjønn. Natursystemer er komplekse og derfor vil ikke alle forventninger nødvendigvis imøtekommes som kanskje forventet. Delområdene som blir foreslått ble gitt en tilstandskarakter i kategoriene dårlig, middels god og god. Dårlig tilstand tilsvarer at verneverdiene eller områdets egenhet er forringet, middels tilstand tilsier at tilstanden er under forringelse eller lite påvirket og god tilstand er satt til referanseområder hvor tilstanden er tilfredsstillende.

Hvor mye midler som blir tilgjengelig knyttet til skjøtsel avhenger av hvor mye som bevilges av direktoratet. Det kan ikke gis noen sikker inntekt. Det økonomiske knyttet til turisme er ikke behandlet i denne skjøtelsplanen.

4 Brukerinteresser

4.1 Grunneiers motivasjon

Planen tar for seg gårds og bruksnummer 45/5 og delvis 45/4 i Flekkefjord kommune. Disse eiendommene disponeres av Øyvind og Hege Andersen, som er grunneiere. Denne gården har vært i familiens eie gjennom flere generasjoner. De ønsker å bevare driften på gården og området rundt seg i tradisjonell stil. Videre ønsker de å se potensialet i gården ved å kunne øke inntektsgrunnlaget og samtidig holde den i god hevd. Det er særlig fra turisme de ser større muligheter, ved å gi ferdselsfolk tilbud om lokalprodusert mat. De ønsker også å bidra til mer aktiv skjøtsel og ivaretagelse av landskapsvernområdet på egen eiendom.

Figur 13. Skjøtselssområde ved Andersens eiendom (Foto: Espen Åsan). Tiltak ble gjennomført av grunneiere i regi av verneområdestyret. Området var, i hovedsak, gjengrodd med spredte bjørk.

4.2 Friluftslivsinteresser

Hidraheia og Flekkefjord landskapsvernområde er et flott naturområde med mange ferdselsstier. Det finnes også en turisthytte ved Li, sør for Fidsel. Stinettet rundt Fidsel-Li-Itland er kartlagt av fylkeskommunen i 2019 og vurdert som et svært viktig friluftsområde (ID: FK00032946). Det er tilrettelagt med muligheter for parkering ved Fidsel slik at stiene inn i verneområdet kan bli mer tilgjengelig. Gjennom ny besøksstrategi fra Verneområdestyret for Oksøy- Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder er stien fra Fidsel blitt fremhevet.

4.3 Motorferdsel

Det går bilvei inn til Fidsel og det er opparbeidet parkeringsmuligheter for turisme. Tidligere har det vært diskusjon i kommunen om å anlegge vei inn til verneområdet, og i nyere tid også i forbindelse med gjennomføring av skjøtselshogst. Per juni 2022 skjer kun motorferdsel i planområdet i forbindelse med gårdsdrift utenfor verneområdet. **Etablering av tilkomstveier eller traktorveier vil ikke belyses eller drøftes videre i denne planen.**

4.4 Tilgrensende eiendommer

På Hidraheia, innenfor landskapsvernområdet er det lang tradisjon for landbruksdrift. I dag (2022) er det fremdeles mye aktivitet i området, da primært med småfe- og storfebeite.

Verneområdestyret engasjerer en rekke grunneiere gjennom skjøtselsavtaler, og de vanligste skjøtselstiltakene er slått, beite, vegetasjonsrydding og lyngsviing. På eiendommene rundt planområdet er det primært aktiv drift i sør og sørøst. Da særlig rundt Dåtland og Kleppe. Denne planen forsøker å sette skjøtsel i sammenheng med øvrig skjøtsel på heisystemet, men de ulike tiltakene beskrives individuelt. Mulig samarbeid mellom de ulike rettighetshaverne når det kommer til skjøtsel og beiting tas ikke høyde for da dette ligger utenfor mandatet rundt utarbeidelse av denne skjøtselsplanen.

5 Bevaringsmål og skjøtsel

5.1 Overordnede mål

Et landskapsvernområde er vernet med hjemmel i naturmangfoldloven, og har en egen forskrift som er gjeldene. Denne definerer hva som er formålet med vernet, hva som er, - og ikke er tillat, hva som kan gis tillatelse til- og eventuelle dispensasjoner som kan gis.

Bakgrunnen for vernet står sentralt for all videre skjøtsel. Formålsparagrafen for Flekkefjord landskapsvernområde (§2) er definert slik:

«Formålet med Flekkefjord landskapsvernområde er å ta vare på et representativt og særpreget landskap med åpne sjøflater, urørt skjærgård og mektig kysthei, samt å sikre områder som er viktig for biologisk mangfold, truede og sårbare plante- og dyrearter, og et variert kulturlandskap med fornminner og nyere tids kulturminner.»

Hovedmål

Området ved Fidsel, innenfor landskapsvernområdet, skal ha en stor andel åpent kulturlandskap med åpne lyngheier og beiteskog. Det er ønskelig å skape en mosaikkutforming mellom åpne lyngområder, myrer, tresatt skogsmark og frodige dalbunner. Videre er det ønskelig å videreføre disse verdiene utenfor verneområdet, og ivareta kulturmiljøet ved bakkemurene.

Overordnet bevaringsmål

- 1) Rydde større andel av areal for å ivareta kulturlandskapet
- 2) Hindre videre gjengroing av kulturlandskap ved å tilrettelegge for beiting

- 3) Fjerne fremmede treslag innenfor og i randsonen for verneområdet*
- 4) Fremheve og ivareta kulturhistoriske verdier

**I denne planen gjelder dette enkeltforekomster og foryngelse, ikke større bestand*

5.2 Samlet vurdering av tilstanden for verneverdiene

Tilstanden for naturverdiene er vurdert samlet til at den er under forringelse med behov for aktiv skjøtsel for måloppnåelse. Det er få registrerte arter, naturtyper og kulturminner for området, men ut fra et landskapsperspektiv trues det åpne landskapet av gjengroing og fremmede arter.

5.3 Trusler mot verneverdiene

Den største trusselen for naturverdiene ved Fidsel er i hovedsak gjengroing og manglende beiting (Figur 14). Det beites på noen områder utenfor verneområdet og på naboeiendommer. Noe beiting kan likevel forekomme innenfor verneområdet ved at dyr fra naboeiendommen krysser grensene.

En annen trusselfaktor er fremmede arter. Sitkagran er plantet i området, og har begynt spredning. Foreløpig er spredningen liten/moderat, men i et lengre perspektiv vil denne trusselen være vedvarende og problemet bli større. Det finnes også spredte forekomster av vanlig gran i området, som opptrer regionalt fremmed. Det finnes også plantefelt med gran utenfor verneområdet.

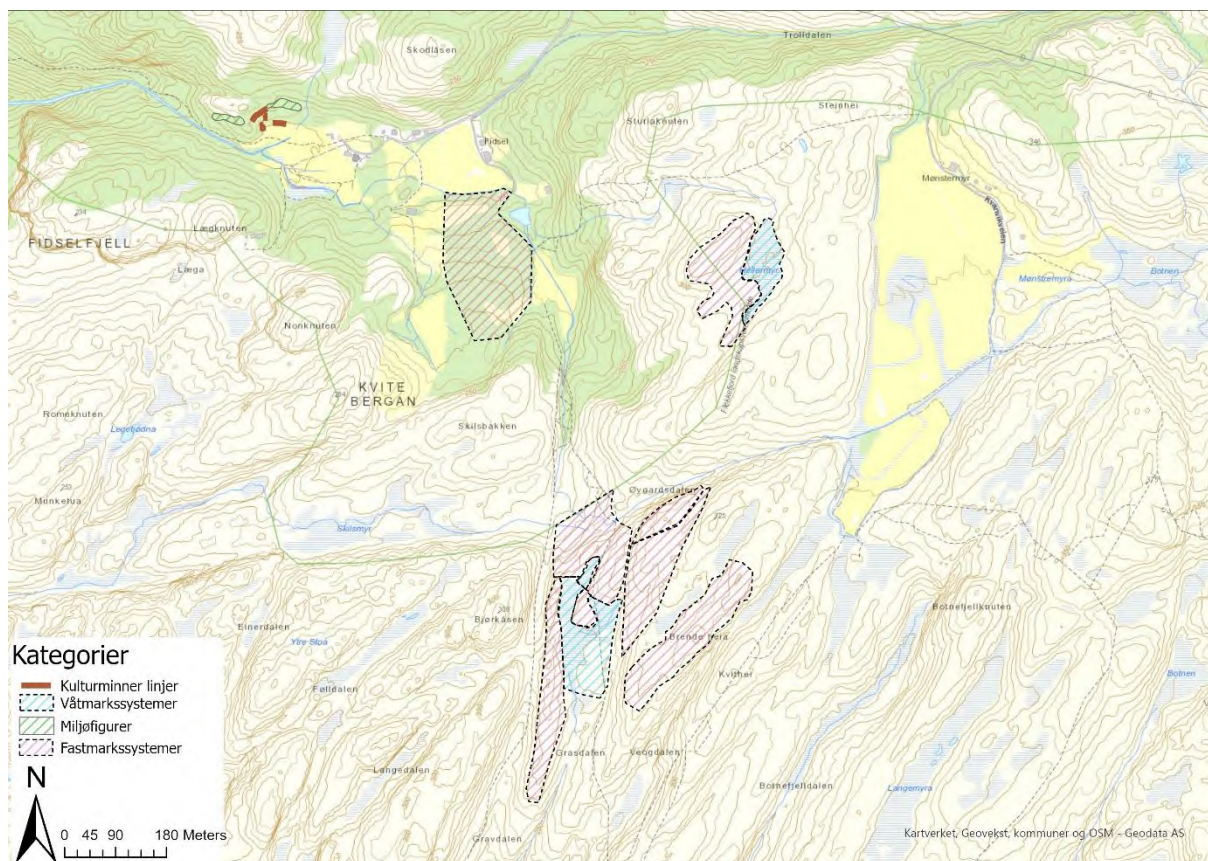
Det er få registrerte naturkvaliteter innenfor planområdet, men det betyr ikke at området har lav verdi. Variasjon i lysforhold, høyde og fuktighet gir ulike gradienter med variert sammensetning av leveområder. Det er funnet molter i myrer og de åpne lyngheiene er leveområder for en rekke organismer. Historisk kan vi se at det var et mer åpent landskap tidligere hvor områdets karakter i dag er i endring.

Figur 14. Ved Hellerheia, øst i planområdet, finnes åpen og glissen skog, hvor ungtrær etablerer seg hyppigere (Foto: Espen Åsan).

5.4 Retningslinjer og tiltak for hele området

For planperioden, som er 5 år, er det lagt opp til rydding av områder for å åpne opp et kulturlandskap som gror igjen (Figur 15). Vi finner fra tidligere spor etter sporadisk skjøtsel innenfor planområdet, men ikke systematisk gjennom en skjøtelsplan. Det har blant annet blitt ryddet vegetasjon fra et myrområde, hvor hogstavfall ble lagt igjen. Det anbefales å videreføre vegetasjonsrydding for flere delområder, og for å motvirke gjengroing vil det være fordelaktig å få sau på beite. Områdene som ryddes bør ha prioritert beite for å bidra videre i restaureringsfasen, samt å ivareta hensikten med skjøtselen. Hvordan beitingen løses vil variere fra år til år ettersom skjøtselen skrider frem, - og ut ifra beitegrunnlaget. Det må tilrettelegges for skjul og lè for dyrene, om ikke dette finnes naturlig, samt sørge for tilgang på vann.

Figur 15. Skjøtselskart for eiendommen ved Fidsel, Flekkefjord kommune. Fokuset ligger innenfor verneområdet, men det ligger også verneverdier utenfor.

Vegetasjonsrydding

Rydding av vegetasjon vil i denne planen tilsvare nedkapping av trær og busker. For enkelte områder er det også hensiktsmessig å brenne hogstavfallet for å unngå tilførsel av næring. Ved rydding av vegetasjon er det viktig å etterlate seg et godt resultat, både visuelt og økologisk. Stubbene bør kappes lave og uten skarpe kanter, altså kappes vinkelrett. Hogstavfall som blir liggende igjen må kvistes opp, og kappes ned slik at det blir liggende lavt i terrenget.

Brenning av hogstavfall

Brenning må skje på hensiktsmessige plasser hvor det ikke gjør skade. Det må ikke brennes sent på våren og frem til høsten. Dette av hensyn til skogbrann og naturens vekstsesong. Brenning skal heller ikke skje på bart fjell for å hindre sprekkdannelse og unaturlig forvitring.

Lyngbrenning

I dag finner vi gammel lyng innenfor planområdet uten særlig hevdpreg. Basert på tilstand er dette å regne som boreal hei, og dersom hensikten er å oppnå kystlynghei bør denne revitaliseres. Variasjon i lyng gir også et godt grunnlag for Andersens honningproduksjon. For å oppnå ulik alder, utforming og god mosaikk bør en enkel sviplan utarbeides. Brenning bør skje i tidsperioden februar til tidlig april. Sviflater anlegges i mosaikk for å sikre variasjon i sjikt.

Beite

Hensikten med bruk av beitedyr er å holde landskapet åpent uten overbeiting og hard slitasje. For å hindre oppslag av lauv, og å hindre gjengroing er bruk av beitedyr viktig. Tidligere gikk dyrene ofte på utmarksbeite og gjengroing var ikke et like stort problem. Samtidig som dyrene skal holde vegetasjonen nede, er det vel så viktig å unngå overbeiting. Floraen skal ikke forringes som følge av for hard beiting. Beitebruk krever at den ansvarlige for dyrene tilpasser seg tilgjengelig beite. Flere av naturtypene i området er også forutsatt magre forhold. En gjødslingseffekt fra overbeite vil på sikt kunne endre den gitte forutsetningen.

Fremmede arter

For å unngå videre frøspredning og fremtidig påvirkning fra fremmede treslag bør disse fjernes. Det vil være frø som ligger igjen på bakken (frøbank) og oppslag av trær vil forekomme i flere år fremover. Desto lengre frøproduserende trær får stå vil spredning være en trussel for naturverdier. Spredte trær kan felles, kvistes og kappes opp, mens trær i tilliggende plantefelt bør avvirkes maskinelt. Plantefeltene vil ikke beskrives i denne planen.

5.5 Beskrivelse av delområder

I dette kapittelet gir vi en beskrivelse av de ulike delområdene innenfor eiendommene 45/4 og 45/5. Planen beskriver ikke hele eiendommen, men tar for seg arealer med viktige naturkvaliteter. Kvalitetene i de ulike delområdene imøtekommer vernets formål og grunneierinteresser. Det gis en kort beskrivelse av naturkvaliteter, bevaringsmål, tilstand og foreslåtte tiltak.

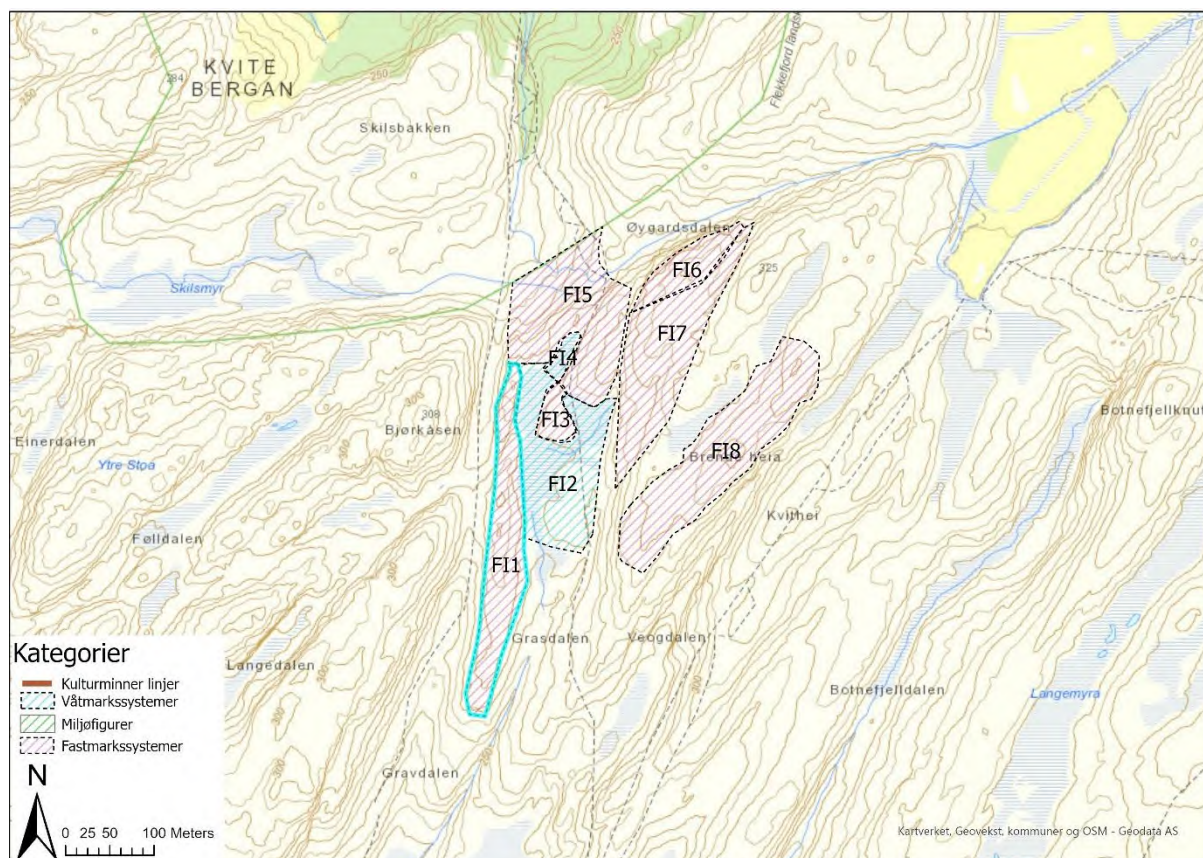
Det har de siste årene blitt rettet mye oppmerksomhet mot naturtypen kystlynghei (T34 Kystlynghei). Denne naturtypen har status som en utvalgt naturtype, og store ressurser har blitt satt inn i løpet av de siste årene til restaurerings- og vedlikeholdstiltak. Noe av det som skiller kystlynghei fra lignende naturtyper er blant annet hevdintensitet. Innenfor det aktuelle

planområdet bærer lyngheiene preg av lite hevd, og vil derfor omtales som lynghei og boreal hei (T31 Boreal hei). Uavhengig av dette så vil det foreslås skjøtselstiltak som sviing av lyng og bekjempelse av einer der dette er aktuelt. Bakgrunnen for dette er å stimulere arealer for å øke beitegrunnlag, og å revitalisere flora med tanke på insektsaktivitet.

5.5.1 Eiendom 45/5

Delområde 1

Skjøtselsområde 1 befinner seg på en åsrygg mellom Vestemyrbog og Gravdalen som er et godt egnet restaureringsområde for lynghei (Figur 16 og 17 og Tabell 1). Området har lav hevdintensitet, mye mose og eldre lyng.

Figur 16. Skjøtselsområde 1 for Fidsel, Flekkefjord kommune.

Tabell 1. Beskrivelsestabell for skjøtselssområde 1 ved Fidsel.

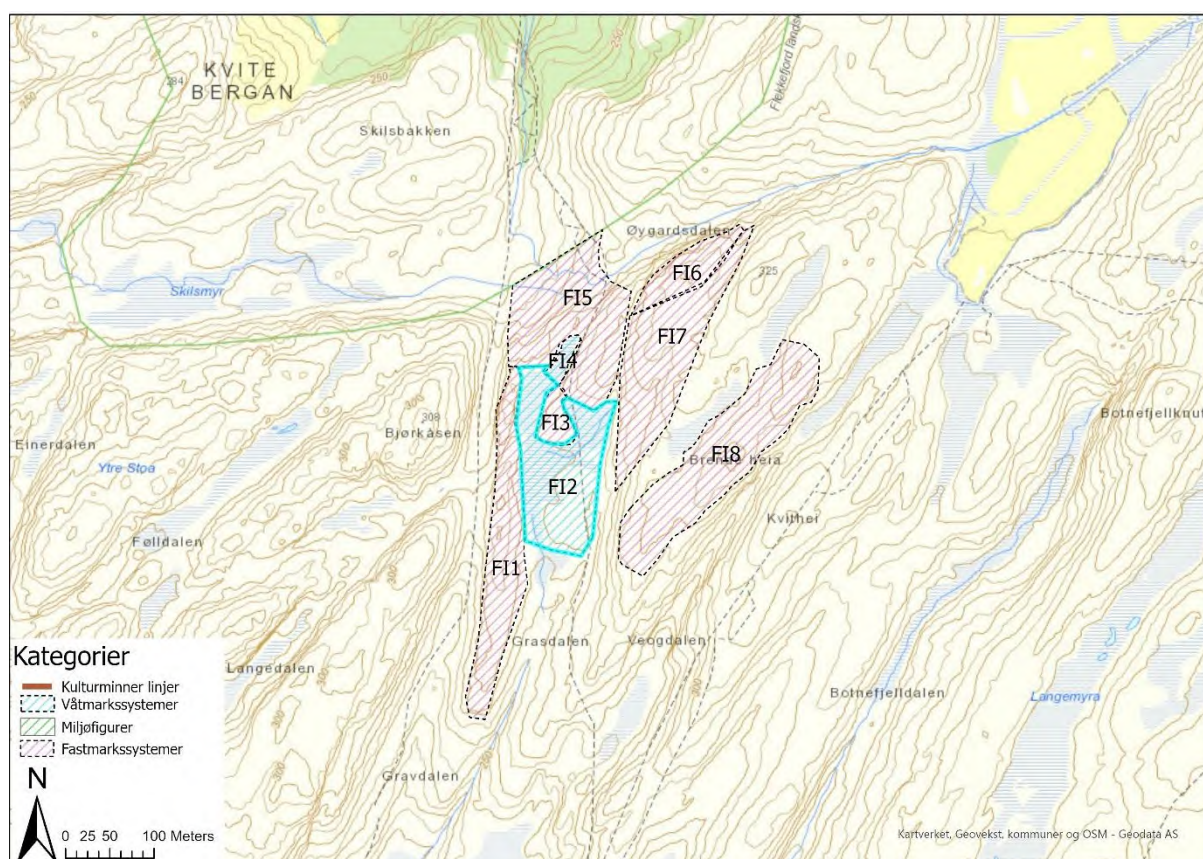
Momenter	Beskrivelse
A – Naturkvaliteter	Lynghei (T31 Boreal hei). Dårlig hevd. Mye mose og eldre røsslyng. Godt etablert lyngdekke med stedvis innslag av lauv og furu. Øvrig finner vi klokkelyng, krekling, einer, blokkbær, blåbær, tyttebær, smyle, bakkesyre, krypvier og bakkesoleie
B – Bevaringsmål	Restaurering og vitalisering av lynghei.
C – Tilstand	Middels god. Eldre lyng, stedvis tette tepper av einer. Delområdet er utsatt for foryngelse av sitkagran lokalisert i Gravdalen mot vest.
D – Tiltak	Rydding og brenning av einer. Lyngsviing og bekjempelse av foryngelse fra sitkagran, furu og bjørk.

Figur 17. Dronebilde for deler av skjøtselssområde 1 ved Fidsel (Foto: Ole Morten Ertzeid Opsahl).

Delområde 2

Skjøtselsområde 2 er et myrområde som nylig har blitt ryddet (Figur 18, 19, 20, 21 og Tabell 2). Det er avgjørende å beite området for at hensikten bak tidligere tiltak ivaretas. Dette gjelder særlig i restaureringsfasen. Samtidig kan det være mulig å utvide omfanget av ryddingen til noe lengre ned i myrkantene. Det er satt igjen enkeltstående furutrær etter skjøtselen som med fordel kan fjernes. Utfordringen med disse er at enkeltstående trær fungerer som fremmede elementer i et åpent landskap, samtidig vil de ha en funksjon som frøtrær og tilrettelegger dermed for et større oppslag av foryngelse. Visuelt kan myra gi inntrykk av å ha vært grøftet på et tidligere tidspunkt. Basert på kartdata fra høydedata (Figur 22) kan man svakt skimte antydninger til mindre grøfter, men disse kan ha oppstått naturlig som følge av naturlig avrenning eller ferdsel.

Figur 18. Skjøtselsområde 2 for Fidsel, Flekkefjord kommune.

Tabell 2. Beskrivelsestabell for skjøtelsområde 2 ved Fidsel.

Momenter	Beskrivelse
A – Naturkvaliteter	Myra er den med størst utforming på eiendommen og er fast med innslag av ulike sopp, moser, lyng og grasarter.
B – Bevaringsmål	Ivareta et åpent landskap under gjengroing ved å rydde et større område av myrdraget.
C – Tilstand	Middels god. Fare for gjengroing med stubbeskudd av bjørk.
D – Tiltak	Forsiktig bruk av beitedyr for å ivareta kulturlandskapet og hindre gjengroing, men samtidig ivareta en variert og produktiv flora. Rydding av trær i ytterkanter av myra, sør og i nord, samt hogst av enkeltstående furutrær. Hogstavfallet kan bli liggende på plassen for naturlig nedbryting.

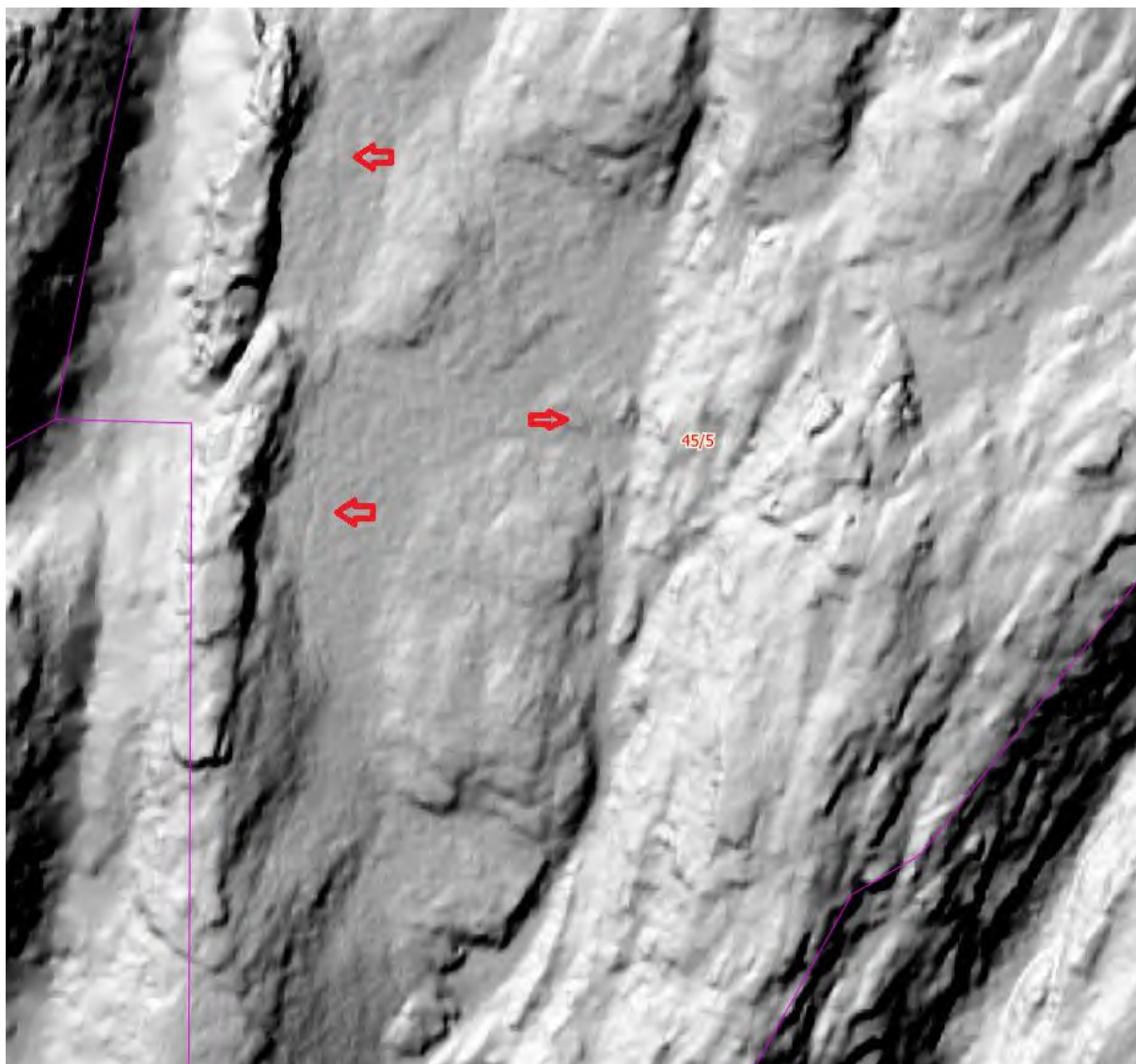
Figur 19. Områdebilde for skjøtelsområde 2 (Foto: Espen Åsan).

Figur 20. Dronebilde for skjøtselsområde 2 (Foto: Ole Morten Ertzeid Opsahl). Bildet er tatt retning nordover.

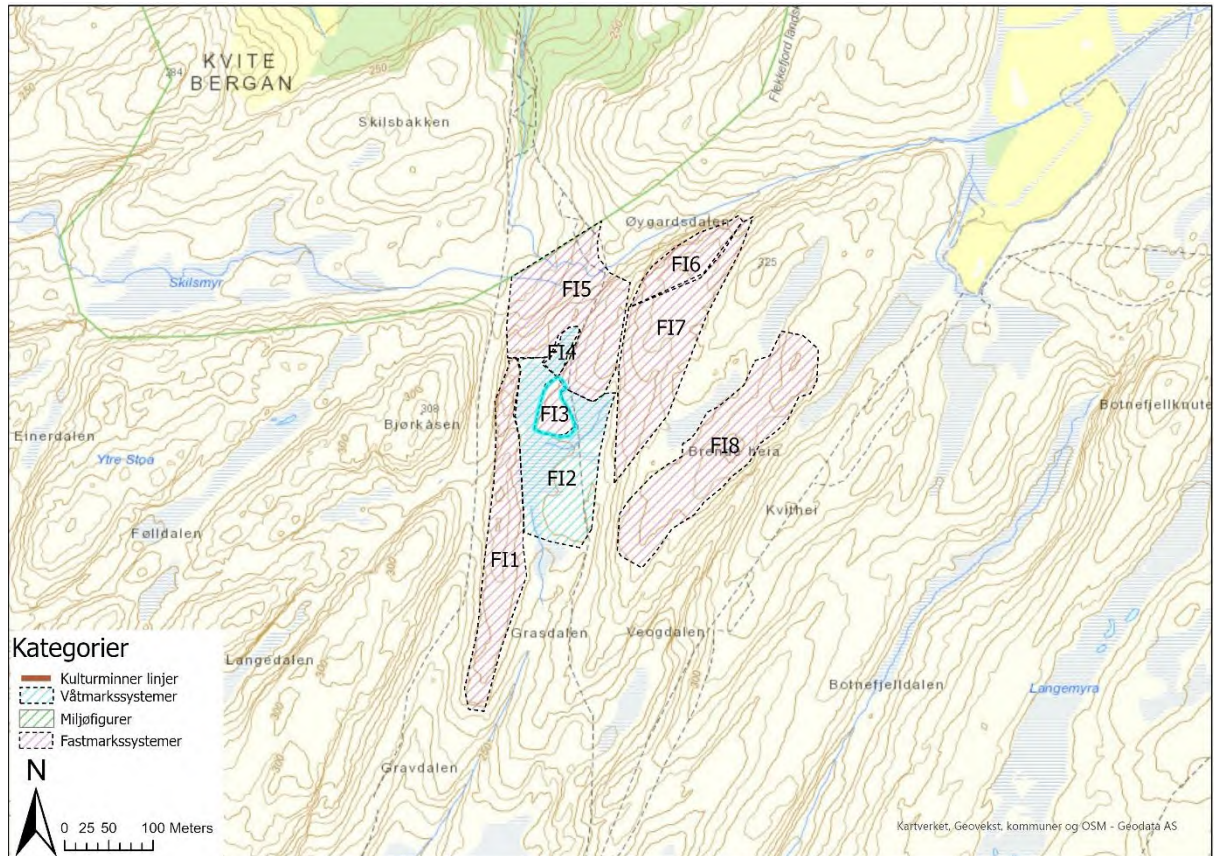
Figur 21. Dronebilde for skjøtselsområde 2 (Foto: Ole Morten Ertzeid Opsahl). Bildet er tatt retning sørover.

Figur 22 laserskanning av det aktuelle delområdet

Delområde 3

Skjøtelsområde for lynghei (Figur 23 og 24 og Tabell 3). Det er noe rikere vegetasjon her sammenlignet med tradisjonell kystlynghei eller boreal hei, med røsslyng som tyngdeart og grenser mot bærlyng med rikelig innslag av blåbær og tyttebær. Det står igjen noen trær fra tidligere skjøtsel som med fordel kan fjernes.

Figur 23. Skjøtelsområde 3 for Fidsel, Flekkefjord kommune.

Tabell 3 Beskrivelsestabell for skjøtselområde 3 ved Fidsel.

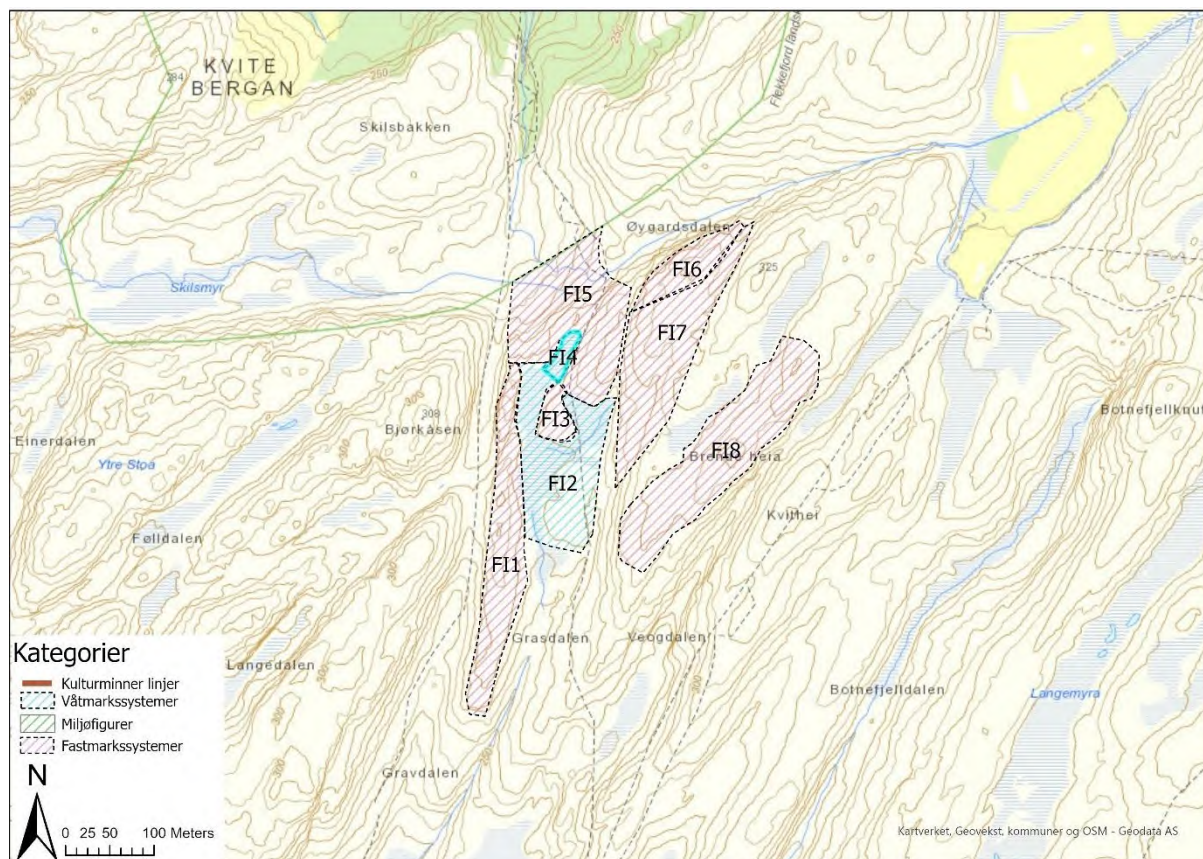
Momenter	Beskrivelse
A – Naturkvaliteter	Kulturlandskap med preg av lite hevd som kan ha potensiale for en rekke arter. Den sydvendte utformingen og tilknytning til åpen myr, gir området en ekstra verdi for varme- og lyskrevende arter. Flere insekter er avhengig av varme for aktivitet.
B – Bevaringsmål	Ivareta et åpent kulturlandskap med åpne lyngheier og danne grunnlag for et rikere artsmangfold.
C – Tilstand	Middels god. Gjengroing utgjør en fremtidig trussel.
D – Tiltak	Forsiktig bruk av beitedyr for å ivareta kulturlandskapet og hindre gjengroing, men samtidig ivareta en variert og produktiv flora. Hogst av enkeltstående furutrær. Bjørk i ytterkant bør ryddes. Ved større ansamlinger av hogstavfall samles dette sammen og brennes.

Figur 24. Dronebilde for skjøtselområde 3 ved Fidsel (Foto: Ole Morten Ertzeid Opsahl). Det er gjennomført noe skjøtsel, men fortsatt står enkelte trær igjen.

Delområde 4

Nord for skjøttet myr finnes et område hvor våtmarka smaler inn og kan ryddes (Figur 25, 26 og Tabell 4). Området er gjengrodd med spredte bjørk som kan ryddes eller tynnes. Lyssiv, skogsnelle og bakkesoleie kan nevnes. Bærer preg av at bjørk har vokst fritt hvor det ikke finnes stubber.

Figur 25. Skjøtselssområde 4 for Fidsel, Flekkefjord kommune.

Tabell 4. Beskrivelsestabell for skjøtselssområde 4 ved Fidsel.

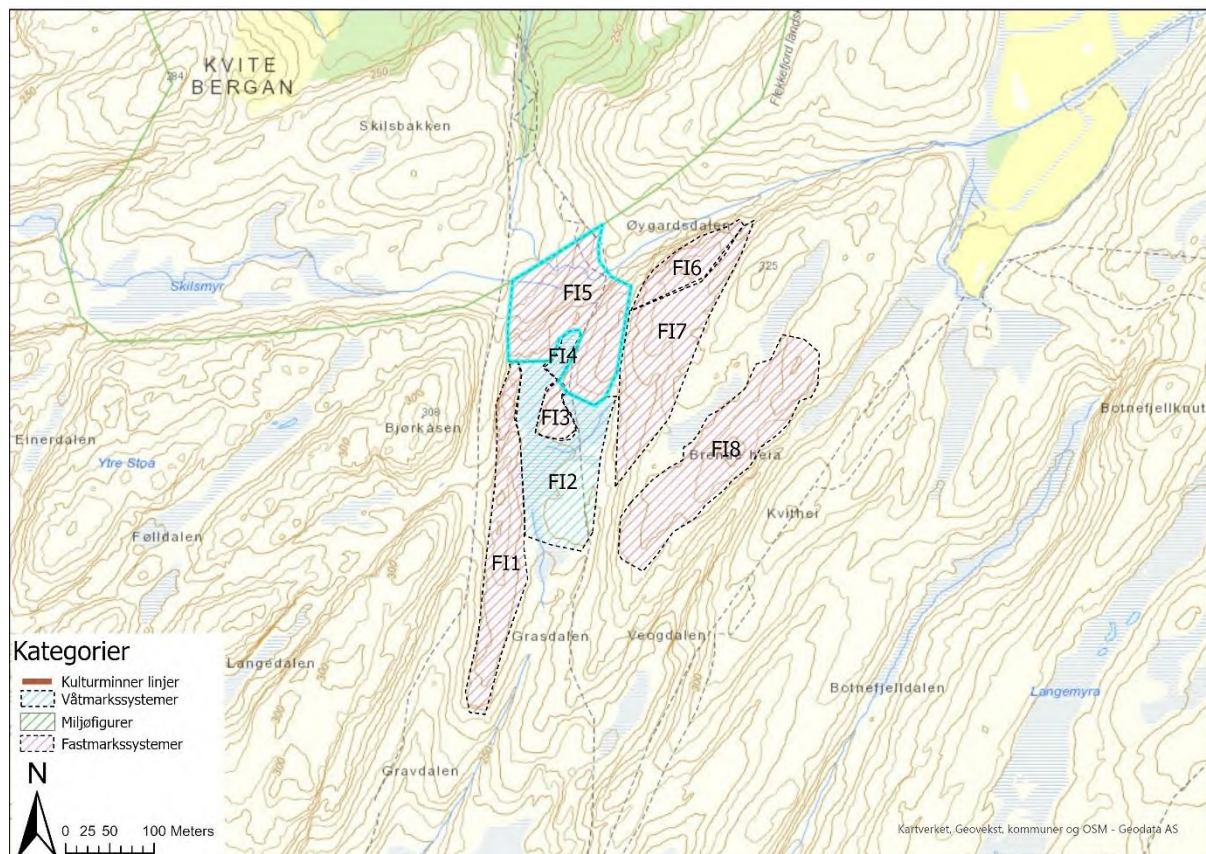
Momenter	Beskrivelse
A – Naturkvaliteter	Tidligere kulturlandskap som gror igjen med bjørk.
B – Bevaringsmål	Åpne opp og ivareta et større, åpent myrområde.
C – Tilstand	Dårlig.
D – Tiltak	Rydding av bjørk innenfor myrpartiet. Hogstavfallet kan kappes ned og bli liggende i området for naturlig nedbryting.

Figur 26. Dronebilde for skjøtselområde 4 ved Fidsel (Foto: Ole Morten Ertzeid Opsahl).

Delområde 5

I skjøtselsområde 5 er det rikere områder enn tidligere beskrevne delområder (Figur 27, 28 og Tabell 5). Området registreres som skogsmark, men er trolig tidligere åpne områder med spredt vegetasjon. I dag domineres tresjiktet av lauv og furu. Vi finner også bregner, blåbær, blokkebær, tyttebær, smyle og starr-arter. Gjengroingen har kommet noe lengre her sammenlignet med mer skrinne områder. Naturskog med fri utvikling eller god tynning til glissen beiteskog er vurdert.

Figur 27. Skjøtselsområde 5 for Fidsel, Flekkefjord kommune.

Tabell 5. Beskrivelsestabell for skjøtselsområde 5 ved Fidsel.

Momenter	Beskrivelse
A – Naturkvaliteter	Skogsmark med blandingsskog med lauv, primært bjørk, og furu. Området grenser til plantet granskog (vanlig gran og sitkagran), og til vernegrensen. For biologisk mangfold ved Fidsel utgjør dette nordøstvendte noe kaldere lokalklima, men at den er skogkledd vil tilføre en variasjon i området. Kontinuitetskog her vil bevare flere lokale arter og vil kunne fungere som refugium for arter mellom

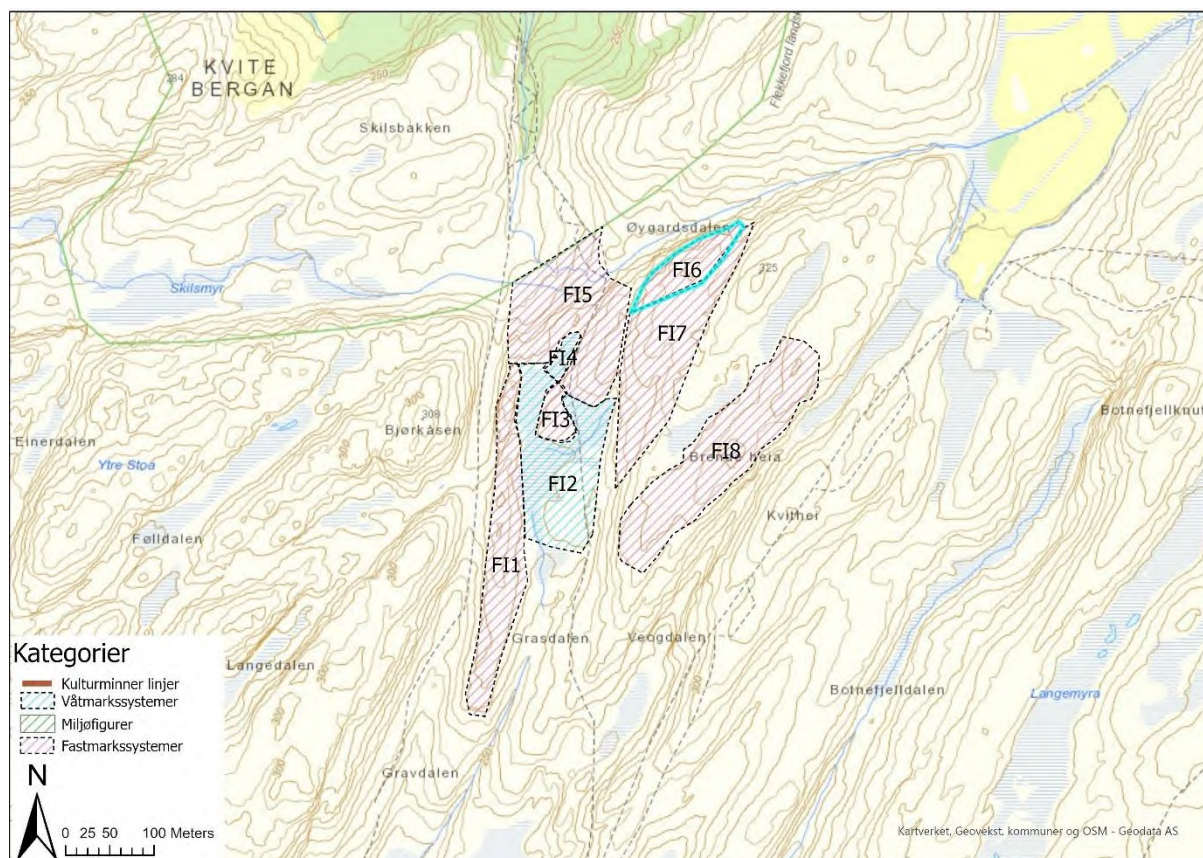
	landbrukseiendom på den ene siden og åpent kulturlandskap på den andre siden.
B – Bevaringsmål	Ivareta et variert kulturlandskap i tråd med verneforskriften. Her ønsker vi å oppnå en tresatt blandingsskog med kontinuitet.
C – Tilstand	Dårlig. Grunnet langt fremskreden gjengroingsfase, men tidlig i skogsfasen.
D – Tiltak	Fri utvikling over tid vil danne ønsket tilstand. Lett tynning kan gjennomføres. Hogstavfall kappes ned og legges igjen for naturlig nedbrytning.

Figur 28. Dronebilde for skjøtselområde 5 ved Fidsel (Foto: Ole Morten Ertzeid Opsahl).

Delområde 6

Skjøtselsområde 6 befinner seg ved Øygardsdalen sør (Figur 29, 30 og Tabell 6). Dette området registreres som lynghei og kan med fordel videreutvikles.

Figur 29. Skjøtselsområde 6 for Fidsel, Flekkefjord kommune.

Tabell 6. Beskrivelsestabell for skjøtselsområde 6 ved Fidsel.

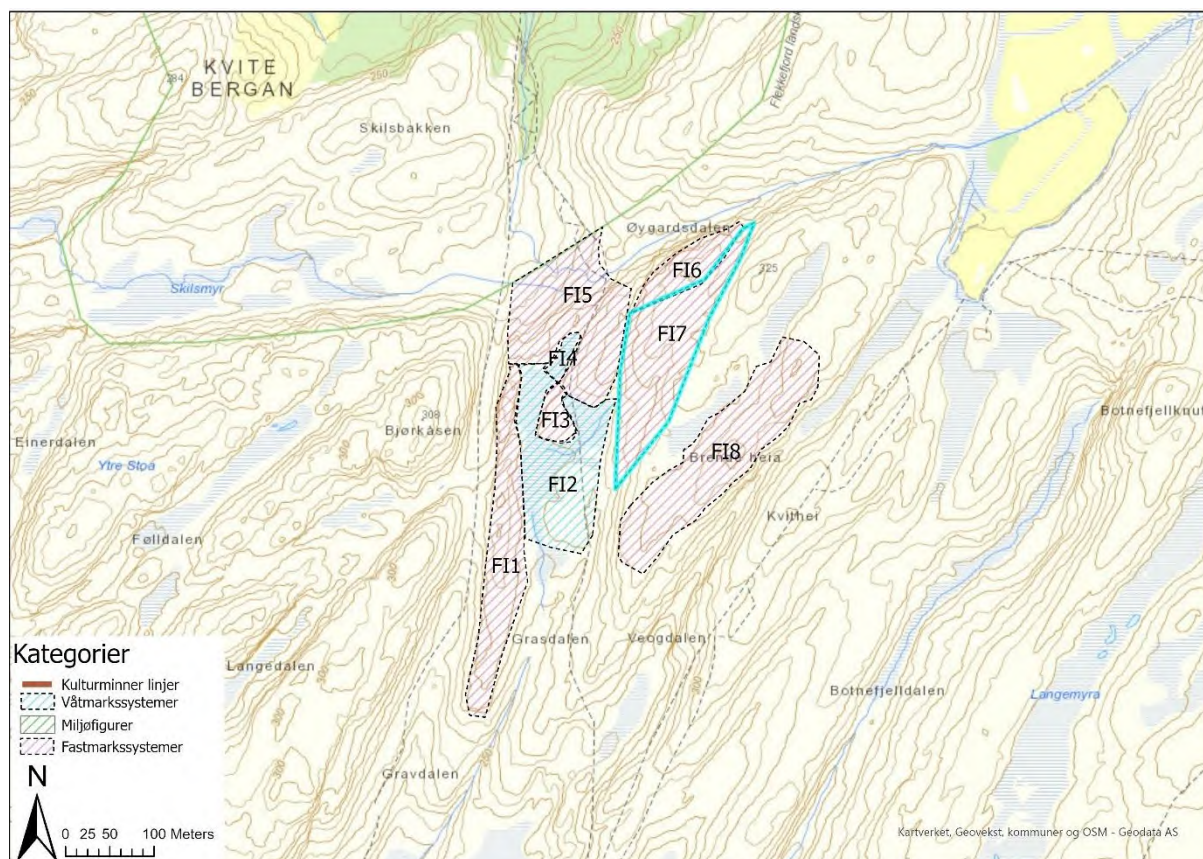
Momenter	Beskrivelse
A – Naturkvaliteter	Lynghei. Etter tilstand vurderes som boreal hei Arter som røsslyng, krekling, blåbær, tyttebær, blokkebær, smyle, bakkesoleie, einer, bjørk og furu er registrert. Lite hevdpreg. Stedvis svært tilgrodd av lauv og einer. Fuktig dal avgrenser området fra neste delområde i vest.
B – Bevaringsmål	Ivareta en viktig naturtype med tilhørende mangfold.
C – Tilstand	Dårlig.
D – Tiltak	Hogging av skogsjiktet bestående av lauv, furu og einer. Hogstavfallet samles på egnede plasser for brenning. Brenning må skje utenom bart fjell eller nær blokker.

Figur 30. Dronebilde for skjøtselområde 6 ved Fidsel (Foto: Ole Morten Ertzeid Opsahl).

Delområde 7

Ved skjøtselssområde 7 finner vi etablert skog på skrinne bunnforhold (Figur 31, 32 og Tabell 7). Trolig er dette gjengroing av tidligere åpent kulturlandskap med beitedyr. Det har tidligere blitt gjennomført mindre skjøtselstiltak innenfor delområdet med fjerning av lauv.

Figur 31. Skjøtselssområde 7 for Fidsel, Flekkefjord kommune.

Tabell 7. Beskrivelsestabell for skjøtselssområde 7 ved Fidsel.

Momenter	Beskrivelse
A – Naturkvaliteter	Skogsmark. Domineres av lauv og furu i tresjiktet. Bakkevegetasjon består i hovedsak av blåbær, blokkbær, tyttebær, smyle og starr. Innslag også av skogstjerne, bjørneskjegg og småmarimjelle, og røsslyng på småkoller.
B – Bevaringsmål	Åpen lynghei, kulturlandskap/naturskog
C – Tilstand	Dårlig/Middels
D – Tiltak	Områder på og rundt topper, da særlig skrinne mark ryddes. Skogsjiktet fjernes for å stimulere lyngheia. Rydding og brenning av einer og hogstavfall, samt enkel sviing av lyng. I lavereliggende

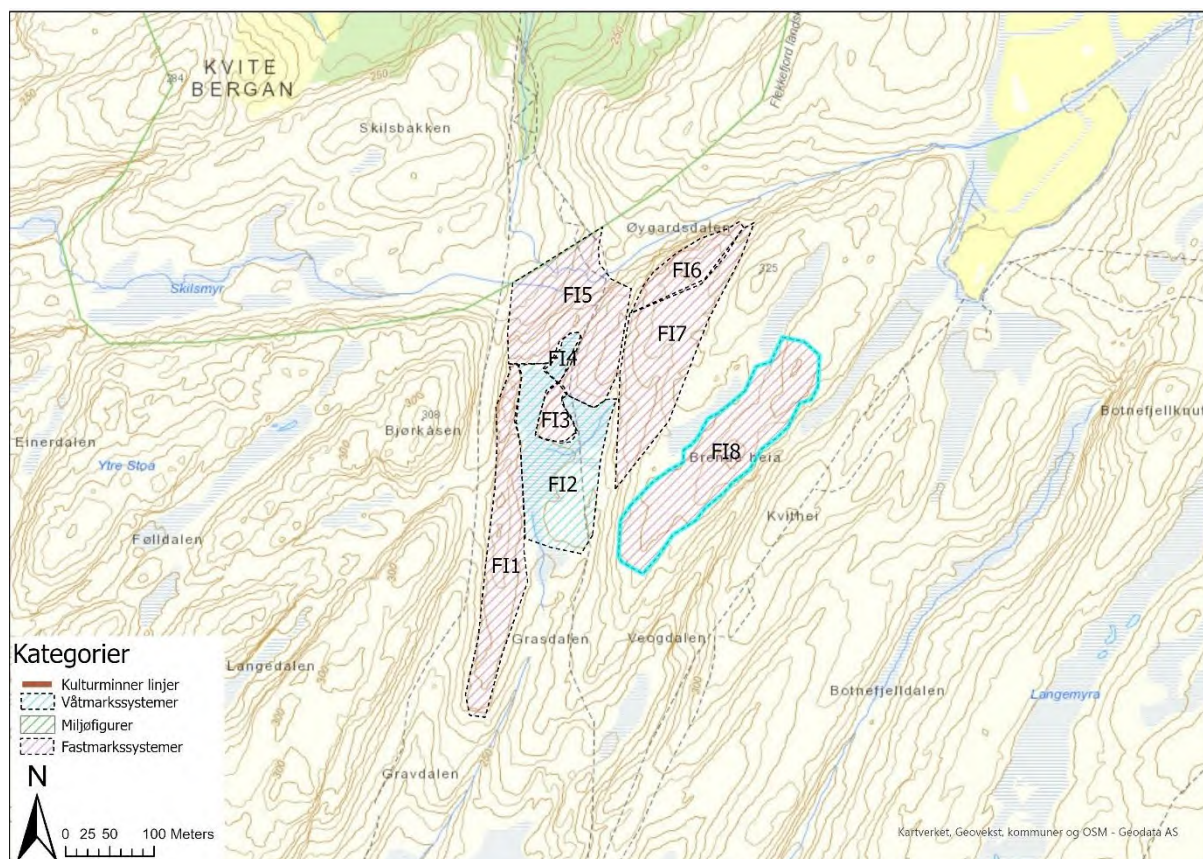
	og rikere områder bevarer skogsjiktet, men åpnes opp for å stimulere tilvekst av bunnsjiktet. I restaureringsfasen er man avhengig av beiting.
--	--

Figur 32. Dronebilde for skjøtselområde 7 ved Fidsel (Foto: Ole Morten Ertzeid Opsahl).

Delområde 8

Ved Brende heia, skjøtelsområde 8, er det noen få lyngområder igjen, men heia er sterkt gjengrodd og det kreves derfor skjøtsel for å ivareta området med lynghei (Figur 33, 34, 35, 36 og Tabell 8).

Figur 33. Skjøtelsområde 8 for Fidsel, Flekkefjord kommune.

Tabell 8. Beskrivelsestabell for skjøtelsområde 8 ved Fidsel.

Momenter	Beskrivelse
A – Naturkvaliteter	Åpen lynghei med lite hevd og skrint dekke som gir grunnlag for naturtypen boreal hei. Vi finner bjørk, einer og furu.
B – Bevaringsmål	Restaurere og fremme de åpne lyngheiene og tilhørende arts mangfold.
C – Tilstand	Dårlig.
D – Tiltak	Skogsjiktet fjernes for å stimulere lyngheia. Rydding og brenning av einer og hogstavfall, samt enkel sviing av lyng. I restaureringsfasen er man avhengig av beiting.

Figur 34. Dronebilde for skjøtselområde 8 ved Fidsel (Foto: Ole Morten Ertzeid Opsahl).

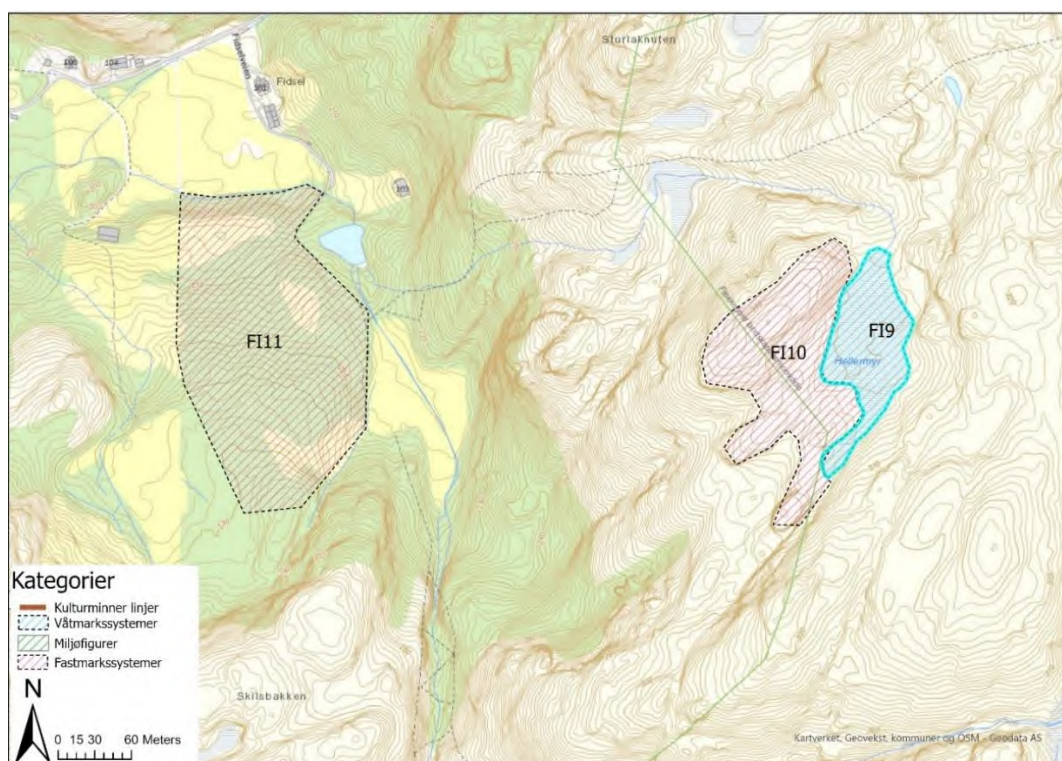
Figur 35. Dronebilde for skjøtselområde 8 ved Fidsel (Foto: Ole Morten Ertzeid Opsahl).

Figur 36. Detaljbilde ved Brende heia (Foto: Espen Åsan).

Delområde 9

Hellermyr er et av flere områder som et blitt tresatt i nyere tid, trolig grunnet endret drift. Det er hensiktsmessig å ta for seg myrområder da gjengroingen ikke har kommet like langt som i rikere områder i dalene (Figur 37, 38, 39, 40 og Tabell 9). Basert på laserskanning fra høydedata har ikke området blitt grøftet.

Figur 37. Skjøselsområde 9 for Fidsel, Flekkefjord kommune.

Tabell 9. Beskrivelsestabell for skjøtelsområde 9 ved Fidsel.

Momenter	Beskrivelse
A – Naturkvaliteter	Hellermyr er del av et større område som historisk har vært et åpent kulturlandskap. En åpen jordvannsmyr med rikelig solinnstråling er vertskap for en rekke arter og vil ha en viktig funksjon for insekter. Registrerte arter som blokkebær, røsslyng, klokkeklyng, molte, bakkesoleie, rome, myrull og torvmoser.
B – Bevaringsmål	Ivaretagelse av et åpent myrområde med rikelig lystilgang for rikere flora, insektliv og fugleliv.
C – Tilstand	Middels god.
D – Tiltak	Rydde myrpartier for trær og busker som har etablert seg og truer med å endre myras karakter. Trærne kan kappes ned og bli liggende på stedet for naturlig nedbryting eller brennes i sammenheng med restaurering innenfor tilgrensende skjøtelsområde (Delområde 10). I restaureringsfasen er man avhengig av beiting.

Figur 38. Dronebilde for skjøtelsområde 3 ved Fidsel (Foto: Ole Morten Ertzeid Opsahl).

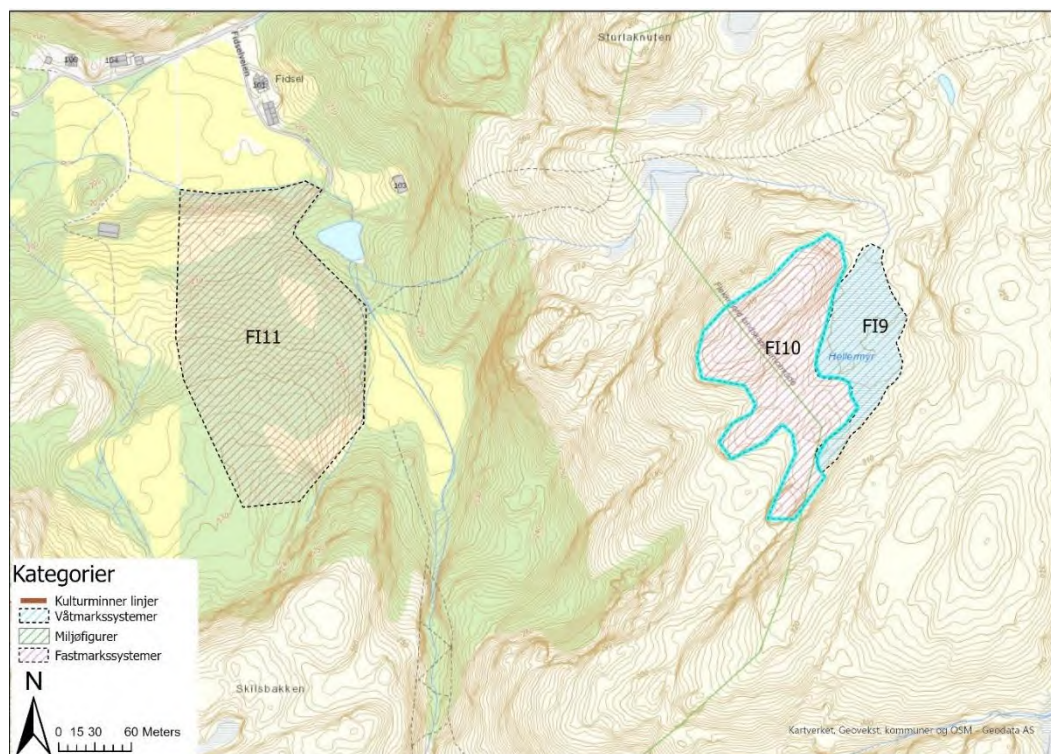
Figur 39. Dronebilde for skjøtselområde 9 ved Fidsel (Foto: Ole Morten Ertzeid Opsahl).

Figur 40. Dronebilde for skjøtselområde 9 ved Fidsel (Foto: Ole Morten Ertzeid Opsahl).

Delområde 10

Skjøtselsområde 10 er kartlagt som egnet for restaurering av lynghei (Figur 41, 42, 43 og Tabell 10). Dette området stekker seg utenfor verneområdet, men bør sees i sammenheng. Med tanke på gårdens satsning på birøkting, kan dette være en viktig kilde for biene.

Figur 41. Skjøtselsområde 10 for Fidsel, Flekkefjord kommune.

Tabell 10. Beskrivelsestabell for skjøtselsområde 10 ved Fidsel.

Momenter	Beskrivelse
A – Naturkvaliteter	Registrert naturtype boreal hei. Artsregistreringer som furu, bjørk, einer, blokkbær, krekling, røsslyng, bakkesoleie, krypvier, smyle, bakkesyre, klokkelyst, bjørneskjegg og skogstjerne. Potensielt flott lynghei, men stedvis sterkt tilgrodd. Tresjiktet består av lauv og furu. Lite/ingen hevdpreg.
B – Bevaringsmål	Hindre videre gjengroing av område egnet for lynghei.
C – Tilstand	Dårlig.
D – Tiltak	Området bør sees i sammenheng med tilgrensende våtmark. Lauv i fuktige daler kan spares, men vegetasjonsrydding på skrinne områder bør gjennomføres. Hogstavfall bør ryddes og brennes på

	egnede plasser. I restaureringsfasen er man avhengig av tilpasset beiting.
--	--

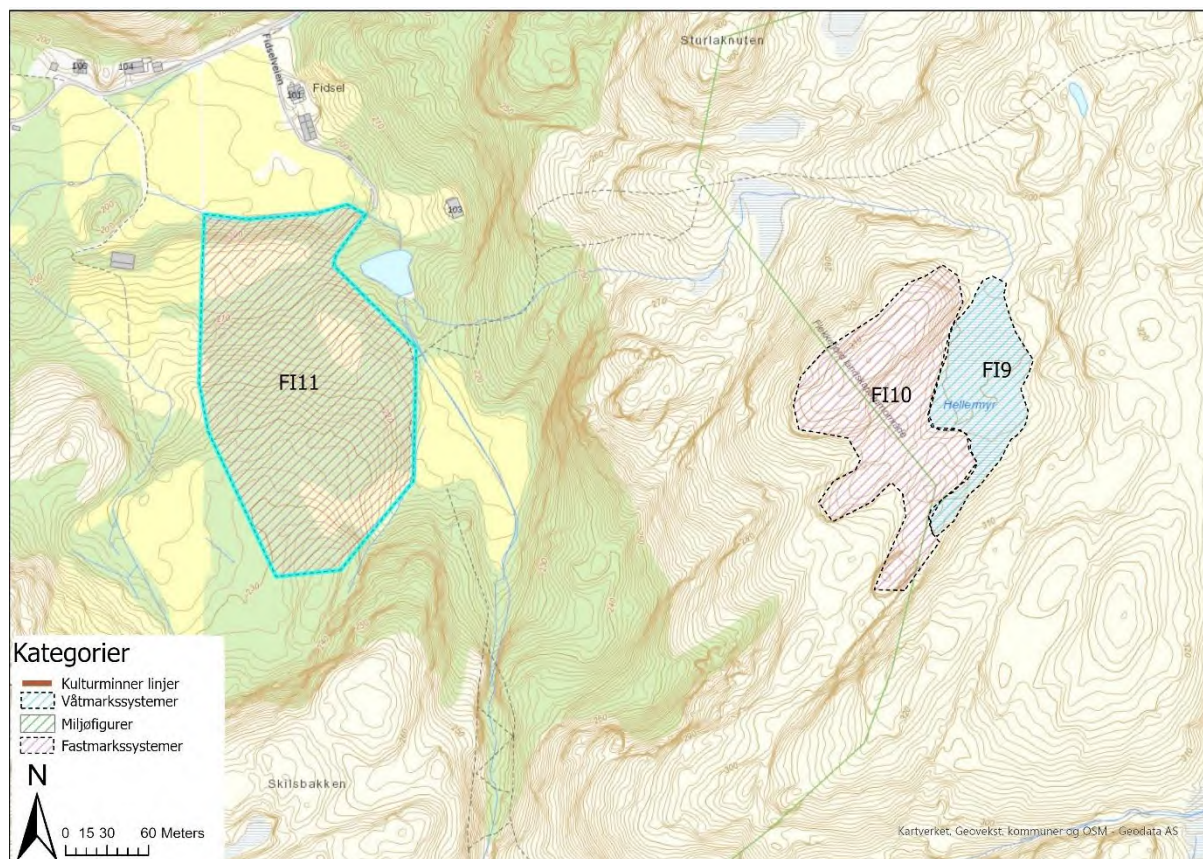
Figur 42. Dronebilde for skjøtselområde 10 ved Fidsel (Foto: Ole Morten Ertzeid Opsahl).

Figur 43. Områdebilde for skjøtselområde 10 ved Fidsel (Foto: Ole Morten Ertzeid Opsahl).

Delområde 11

Delområdet finner vi sør for gården (Figur 44, 45 og Tabell 11). Tidligere blitt benyttet som utmarksbeite/ semi- naturlig eng, men nordlig del gir inntrykk av å tidligere ha blitt slått, og vi finner fremdeles innslag av en del kulturbetingende arter. Bunnsjiktet består i hovedsak av grasarter med unntak av skrinne partier hvor lyng dominerer.

Figur 44. Skjøtselsområde 11 for Fidsel, Flekkefjord kommune.

Tabell 11. Beskrivelsestabell for skjøtselsområde 11 ved Fidsel.

Momenter	Beskrivelse
A – Naturkvaliteter	Tidligere utmarksbeite som i dag er i en sterk gjengroingsfase. Nordvestlig del har tidligere blitt slått, og vi finner fremdeles innslag av en del kulturbetingende arter. Bunnsjiktet består i hovedsak av ulike grasarter, men vi finner også innslag av lyng på tørrere partier.
B – Bevaringsmål	Utmarksbeite. Beiteskog/naturbeitemark.
C – Tilstand	Middels god

D – Tiltak	Fjerne skogsjikt i nordre del, samt åpne opp i mosaikk. Gjenværende skog kan med fordel tynnes. I en restaureringsfase og vedlikeholdsfase er man avhengig av beiting.
------------	--

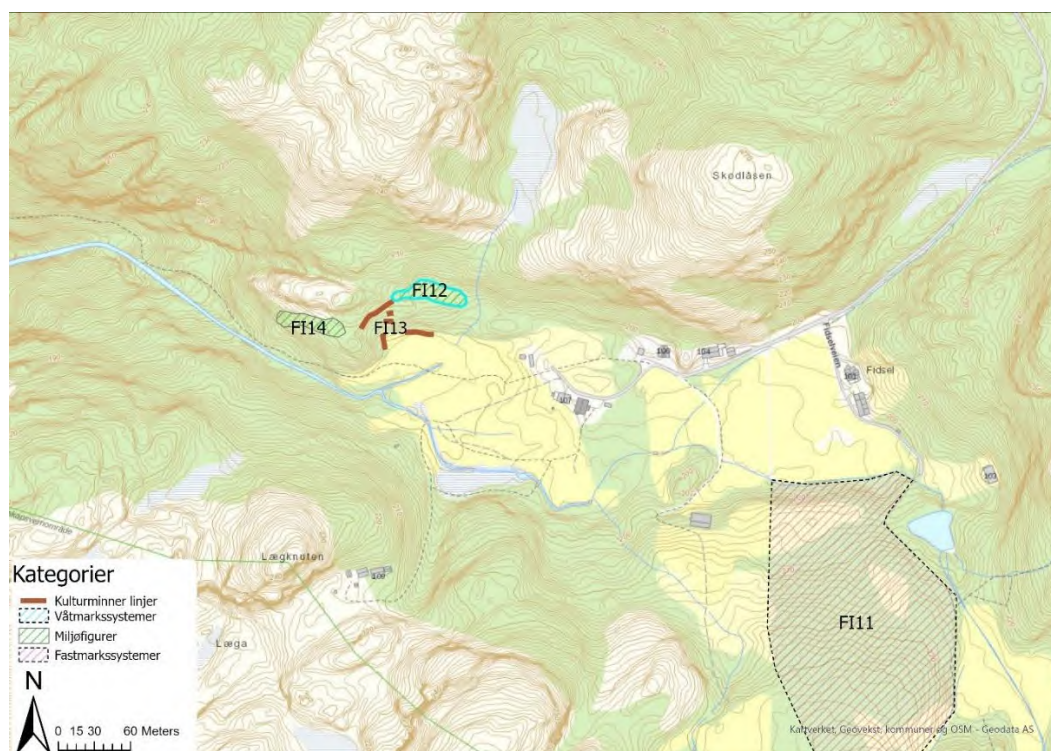

Figur 45. Dronebilde for skjøtselområde 11 ved Fidsel (Foto: Ole Morten Ertzeid Opsahl).

5.5.2 Eiendom 45/4

Delområde 12

Det knyttes noe usikkerhet til tidligere bruk, men området har en rekke verdifulle elementer som kulturminner, lauvstrær, trolig dyrkingsområder eller slåttemarken (Figur 46, 47, 48, og Tabell 12). Dagens bruk av området er knyttet til beiting og birøkting. Lengst vest i teigen er det registrert edelløvskog. Midler som skal hentes for skjøtsel her, må hentes gjennom andre tjenester. SMIL-midler fra kommune og fylkeskommunen har kanskje midler til skjøtsel knyttet til kulturminner.

Figur 46. Skjøtselsområder ved teig 45/4 for Fidsel, Flekkefjord kommune.

Tabell 12. Beskrivelsestabell for skjøtselsområde ved Fidsel.

Momenter	Beskrivelse
A – Naturkvaliteter	Dette området inneholder store naturverdier med innslag av edelløvskog og flere spor av tidligere bruk som lauvstrær og en rekke kulturminner. Området har verneverdige kvaliteter som bør ivaretas.
B – Bevaringsmål	Ivareta og fremme et variert naturområde med en kombinasjon av fri utvikling, rydding og beite.
C – Tilstand	Usikker.

D – Tiltak	Edellauvskogene bør utvikles fritt for å skape kontinuitetsskog. Gammel skog inneholder et høyt antall arter og er svært viktige for biologisk mangfold. Kulturmiljøet bør skjøttes for å fremheve og ivareta disse. Ved å rydde oppslag av trær, og fristille dem reduseres fare for videre forringelse. Beiting er med på å hindre gjengroing. Fremmede arter i skogsmark anbefales å fjernes. Dette kan gjøres gjennom hogst eller ringbarking. Dette gjelder for plantede gransorter som finnes innenfor områder.
------------	--

Figur 47. Områdebilde for deler av teig 45/4 ved Fidsel (Foto: Espen Åsan).

Figur 48. Lauvingstre ved Fidsel (Foto: Espen Åsan).

Figur 49. Området ved bakkemurene ved Fidsel (Foto: Espen Åsan). 6 Oppfølging av verneområdet

6 Oppfølging og revidering

6.1 Oppfølging av skjøtselstiltak

Den planlagte skjøtselen legges opp etter prioritet, og det er ønskelig med årlig progresjon. Skjøtselen som utføres kan gjennomføres av grunneiere, men må skje i samråd med verneområdeforvalter innenfor delområder som omfattes av vernet. Innenfor verneområdet må det bevilges midler fra Verneområdestyret for å kunne gjennomføre skjøtselstiltakene. Midlene som bevilges hvert år vil variere og det er ikke gitt at all skjøtsel vil la seg gjennomføres innenfor det tidsrom som planen legger opp til. Utenfor verneområdet kan planen benyttes som vedlegg for søknad om ekstern finansiering. Det må påberegnes noe egeninnsats for å komme helt i mål.

Det er viktig med god dokumentasjon om hva som gjennomføres hvor og når. Det må benyttes fotodokumentasjon før og etter tiltakene, og tiltak må loggføres på enkelt vis.

6.2 Oppfølging av bevaringsmål

Bevaringsmålene er styringsverktøy for måloppnåelse i området. Verneområdeforvalter eller andre kvalifiserte, utpekt av Verneområdestyret, kan vurdere tilstanden og bevaringsmålene ved utløp av planen. Målene er beskrevet for hvert delområde hvor noen er helt konkrete, mens andre er mer romslige. For å følge opp bevaringsmålene må vurderinger gjøres gjennom kontroll i felt.

6.3 Revidering av skjøtselsplan

Planen revideres når perioden er utløpt eller etter behov, og i samarbeid med verneområdeforvalter for Flekkefjord landskapsvernområde. Det er verneområdestyret som avgjør om det er behov for ny skjøtselsplan. Grunneiere står fritt til å utarbeide egen skjøtselsplan for videreutvikling utenfor verneområdet om det ikke lar seg gjøre å videreføre satsningen på skjøtsel innenfor. Det ligger stort potensiale i å videreutvikle eiendommens lyngheier innenfor verneområdet ved Steinhei og Hellerheia ved neste plan.

7 Oppsummering av planlagt forvaltning

Den planlagte skjøtselen er lagt opp til videre aktive tiltak med bruk av beitedyr i en restaurerings- og vedlikeholdsfase. Det er forventet at noe oppslag av trær må ryddes manuelt, men dette vil være en naturlig del å ta inn i en videreføring av skjøtselen, altså ved revidering av planen.

Videre er også tiltakene budsjettstyrte slik at tilgjengelige midler også er avgjørende for fremgangen til prosjektet.

7.1 Fremdriftsplan:

Planens varighet settes til 5 år. Planperioden er da fra 2023 til og med 2027. Det ansees som rimelig at skjøtsel i delområder som er rangert med prioritering 1 og 2 kan oppnås innen planen utløper i 2027. Skjøtselsområder utenfor verneområdet er rangert med prioritet 3. Her er det opp til grunneier selv å søke om finansiering fra andre kilder. Gjennomføring er opp til grunneier og ikke vernemyndighet.

Tabell 13 Fremdriftsplan

Prioritering	Forventet fremdrift
1	1 til 3 år
2	3 til 5 år

7.2 Oppsummering

Tiltak oppsummeres i tabell (Tabell 14). Tabellen gir en enkel oversikt over tiltak, hvem som er ansvarlig for gjennomføring av skjøtselstiltak, prioritering og budsjett for de ulike delområdene.

Tabell 14. Oppsummeringstabell for skjøtsel ved Fidsel.

Område	Tiltak	Ansvarlig for gjennomføring	Pri.	Kostnad
FI1	Rydding og brenning	VORF/forvalter	1	25.200
FI2	Restrydding	VORF/forvalter	1	7.200
FI3	Restrydding	VORF/forvalter	1	7.200
FI4	Rydding av trær	VORF/forvalter	1	14.400
FI5	Fri utvikling/ enkel tynning	VORF/ forvalter	3	7.200
FI6	Rydding og brenning	VORF/forvalter	2	36.000
FI7	Rydding og brenning	VORF/forvalter	1	36.000
FI8	Rydding og brenning	VORF/forvalter	2	54.000
FI9	Rydding, brenning	VORF/forvalter	2	10.800
FI10	Rydding og brenning	VORF/forvalter	2	43.200
FI11	Rydding, brenning	Grunneier	3	36.000
FI12	Beiting, rydding og evt noe hogst.	Grunneier	3	-
Beiting	Få i gang beitebruk i delområder for å ivareta hensikten med skjøtselstiltakene.	Grunneiere med VORF/forvalter	1	-

8 Referanser

- Artsdatabanken. 2017. *Kystlynghei*. Hentet 03.11.2020 fra <https://www.artsdatabanken.no/Pages/137787/Kystlynghei?Key=1446631842>
- Forskrift om Flekkefjord landskapsvernområde. Forskrift 11. mars 2005 nr. 225 for Flekkefjord landskapsvernområde i Flekkefjord kommune, Vest-Agder fylke.
- Naturmangfoldloven. Lov om forvaltning av naturens mangfold. Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-100> (Hentet: 21.12.2020)
- Norges Geologiske Undersøkelse. 2020. Berggrunskart. Lastet 28.10.2020 https://geo.ngu.no/kart/berggrunn_mobil/
- Miljødirektoratet. (2020). Naturbase. Tilgjengelig fra: <https://kart.naturbase.no/> (Hentet: 17.11.2020).
- Høydedata, kartverket. www.hoydedata.no.

Vedlegg

Vedlegg 1. Kostnadsberegningstabell.

Skjøtselsområde	Enhetspris	SUM
1	Hogst: 4 dagsverk manuell hogst a 450kr Brenning: 3 dagsverk samling og brenning a 450kr	14.400 kr 10.800 kr
2	Restrydding: 2 dagsverk manuell hogst a 450 kr	7.200 kr
3	Restrydding: 2 dagsverk manuell hogst a 450 kr	7.200 kr
4	Rydding av trær: 3 dagsverk manuell hogst a 400kr Brenning: 1 dagsverk samling og brenning a 450kr	10.800 kr 3.600 kr
5	Fri utvikling/ Lett tynning. 2 dagsverk manuell hogst a 450 kr	7.200 kr
6	Rydding: 7 dagsverk manuell hogst a 450kr Brenning: 3 dagsverk samling og brenning a 450kr	25.200 kr 10.800 kr
7	Rydding: 7 dagsverk manuell hogst a 450kr Brenning: 3 dagsverk samling og brenning a 450kr	25.200 kr 10.800 kr
8	Rydding: 10 dagsverk manuell hogst a 450kr Brenning: 5 dagsverk samling og brenning a 450kr	36.000 kr 18.000 kr
9	Rydding: 3 dagsverk manuell hogst a 450kr Brenning: Kan gjøres i sammenheng med naboområde	10.800 kr
10	Rydding: 8 dagsverk manuell hogst a 450kr Brenning: 4 dagsverk samling og brenning a 450kr	28.800 kr 14.400 kr
11	Rydding: 7 dagsverk manuell hogst a 450kr Brenning: 3 dagsverk samling og brenning a 450kr	25.200 kr 10.800 kr
12	-	

Flekkefjord kommune

Kirkegaten 50
4400 FLEKKEFJORD

Saksbehandler, innvalgstelefon

Pia Karine Hem Molaug, 37 01 75 35

Statsforvalterens behandling av klage over Flekkefjord kommunes vedtak av 24.03.2022

Vi viser til oversendelse fra Flekkefjord kommune av 10.06.2022, vedrørende klage over kommunens vedtak av 24.03.2022 sak 13/22.

Statsforvalterens vedtak

Flekkefjord kommune sitt vedtak av 24.03.2022 sak 13/22, oppheves som ugyldig. Klager er således gitt medhold i sin klage.

Dette vedtaket er endelig og kan ikke påklages, jf. lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker (fvl.) § 28 tredje ledd.

Saksforhold

Saken gjelder en sti/vei (videre kun omtalt som sti) som går over eiendom gnr/bnr 45/5 i Flekkefjord kommune. I e-post av 15.01.2022 skriver grunneierne, Hege og Øyvind Andersen, bl.a. at: «*Etter vurdering av sikkerhetsmessige og driftsmessige forhold ser vi det nødvendig å stenge stien gjennom tunet fra og med 15.mars 2022. (se vedlegg, som er skilt vi henger opp på Fidsel).*» I nevnte vedlegg/på nevnte skilt står det følgende:

«Stien gjennom tunet på Fidsel vil bli stengt f.o.m 15.mars 2022.

På grunn av driftsmessige og sikkerhetsmessige forhold, ser vi det nødvendig å stenge turstien gjennom tunet.

Vi er i dialog med Flekkefjord kommune og verneområdeforvaltningen om å anlegge ny tursti.

Vårt mål er at denne er på plass så fort som mulig.

Velkommen til tur fra Fidsel, når ny sti er på plass.»

Formannskapet i Flekkefjord kommune fattet i møte den 24.03.2022 sak 13/22 følgende vedtak:

- «Formannskapet vedtar, med hjemmel i frilufsloven § 40, jfr. § 13, at grunneierne på gnr/bnr 45/5 ikke har anledning til å stenge sti på Fidsel.
- Grunneierne oppfordres til å gå i dialog med kommunen for å finne trygge stialternativer som passer for familier, barn og turister.
- Evt. ny sti må etableres innen 1. november.»

Kommunens vedtak av 24.03.2022 er påklaget av Øyvind og Hege Andersen (heretter klager).

Formannskapet i Flekkefjord kommune behandlet klagen i møte den 09.06.2022 sak 35/22, hvor det ble fattet følgende vedtak:

«Klage fra grunneiere av gnr/bnr 45/5 på vedtak i FSK-013/22 den 24.03.2022 tas ikke til følge. Klagen oversendes Statsforvalteren i Agder for endelig avgjørelse.»

Statsforvalteren legger til grunn at partene er kjent med sakens dokumenter, og finner derfor ikke grunn til å gi ytterligere saksreferat.

Kommunens vedtak av 24.03.2022, jf. vedtak av 09.06.2022

I vedtak av 24.03.2022 har kommunen uttalt at: «*Stien går i dag på en vei i innmark som fører til utmark*», og deretter vurdert «*om det er ferdselsrett på den aktuelle stien i innmark*». Kommunen har vurdert at stien går «*utenom den private sonen*», og således at det er ferdselsrett på stien, og slik at det ikke foreligger grunn til å stenge stien for allmenheten.

Videre har kommunen vurdert hvorvidt grunneierne har anledning til å forby ferdsel som i utgangspunktet er tillatt, fordi «*ferdselen er egnet til å volde nevneverdig skade*», jf. frilufsloven § 3 a tredje ledd. Kommunen har vurdert at det «*ikke er anledning til å stenge stien i henhold til begrepet «nevneverdig» skade*».

Ved klagebehandling har kommunen vurdert at det ikke foreligger nye relevante opplysninger i klagen, og i all hovedsak vist til de vurderinger den har foretatt i vedtak av 24.03.2022 sak 13/22, jf. vedtak av 09.06.2022 sak 35/22.

Klagers anførsler

Klager skriver at: «*Vi har mottatt melding om vedtak, og klager på dette da vi ser at vi ikke deler oppfattelsen rådmannen og saksbehandler har i saken. Vi mener at vedtaket er gjort på feil grunnlag*». Klager anfører en rekke momenter som grunnlag for forannevnte. Vi viser til klagen i sin helhet.

Vurderingstema og problemstilling i saken

Frilufsloven § 40 annet ledd gir angitte frilufsorganer myndighet til å kreve ulovlig oppført skilt og stengsel/innretning fjernet. Flekkefjord kommune har i sitt vedtak av 24.03.2022 strengt tatt ikke krevd fjerning av ulovlig oppført skilt eller stengsel/innretning, men etter sin ordlyd, kun vedtatt at aktuelle grunneiere «*ikke har anledning til å stenge sti på Fidsel*».

Det fremkommer ikke i sakens dokumenter at grunneierne på gnr/bnr 45/5, på noe tidspunkt har oppført noen form for stengsel eller annen innretning på aktuelle sti. Denne saken dreier seg, slik vi ser det, om et skilt/en kunngjøring om at aktuelle sti vil bli stengt fra og med 15. mars 2022. Etter det vi forstår, ble skiltet satt opp en gang i jan./feb. 2022, men fjernet igjen i begynnelsen av mars 2022 (jf. uttalelse fra klager mottatt her 07.08.2022; «*Skiltet, varsel som ble behandlet av Formannskapet 24. mars 2022 var altså fjernet noen uker før behandling*»).

Det presiseres at det er ovennevnte skilt som er gjenstand for sakens videre vurderinger. Problemstillingen i saken er hvorvidt allmenheten har ferdselsrett over angjeldende sti etter bestemmelsene i frilufsloven; og med bakgrunn i dette, hvorvidt aktuelle skilt med kunngjøring om stenging er ulovlig, jf. frilufsloven § 13, og derved kan kreves fjernet, jf. frilufsloven § 40.

Vi understreker at vi ikke vurderer, eller tar stilling til ev. rettigheter ut fra privatrettslige forhold.

Juridisk grunnlag – Lov om friluftslivet av 28.06.1957 nr. 16 (frilufsloven)

Frilufsloven § 13 annet og tredje ledd lyder:

«Uten særskilt hjemmel er det ikke tillatt å sette opp skilt eller på annen måte kunngjøre forbud mot ferdsel, opphold, bading eller høsting som er tillatt i denne lov.

Stengsel, skilt eller kunngjøring som er i strid med denne paragraf, kan kreves fjernet etter § 40.»

Frilufsloven § 40 annet ledd lyder:

«Helt eller delvis oppført byggverk, stengsel eller annen innretning, skilt eller kunngjøring som strider mot forbud eller pålegg gitt i eller i medhold av loven, kan frilufsorganene som nevnt i § 21 kreve fjernet på den skyldiges kostnad.»

I rundskriv T-3/07 er det gitt nærmere informasjon og veiledning om tolkning og anvendelse av frilufslovens regler i praksis.

I tillegg er flere bestemmelser og begreper utdypet gjennom rettspraksis. Det vises i denne sammenheng særlig til Rt. 1998 s. 1164 («Furumoadommen») og Rt. 2005 s. 805 («Hvalerdommen»).

Statsforvalterens myndighet som klageinstans

I henhold til frilufsloven § 24 annet ledd kan kommunens vedtak påklages til Statsforvalteren.

Dersom vilkårene for å behandle en klage ikke foreligger, skal klageinstansen avvise saken, jf. fvl. § 34 første ledd.

Tas klagen under behandling, fremgår Statsforvalterens prøvingsadgang og plikt i klagesaken av forvaltningsloven § 34 annet ledd, hvorefter klageinstansen kan prøve alle sider ved det påklagede vedtaket og herunder ta hensyn til nye omstendigheter. Dette innebærer at både rettsanvendelsen, saksbehandlingen, faktum og det frie forvaltningsskjønn kan prøves fullt ut. I bestemmelsen er det med virkning fra 1.3.1997 inntatt en regel om at statlige klageinstanser, ved overprøving av kommunale vedtak, skal legge vekt på hensynet til det kommunale selvstyre ved prøving av det frie skjønn. Klageinstansen skal vurdere klagers anførsler, men er ikke bundet verken av de påberopte grunner/påstander eller den påklagede del av vedtaket.

Statsforvalteren kan selv treffe nytt vedtak i saken eller oppheve det og sende saken tilbake til kommunen til helt eller delvis ny behandling, jf. fvl. § 34 fjerde ledd.

Statsforvalterens vurdering

Vilkårene for klage og sakens opplysning

Flekkefjord kommune sitt vedtak av 24.03.2022 sak 13/22 er et enkeltvedtak som kan påklages, og klager har klagerett da de er part i saken, jf. fvl. § 28 første ledd.

I henhold til fvl. § 29 første ledd, er klagefristen 3 uker fra det tidspunkt underretning om vedtaket er kommet frem til vedkommende part. Aktuelle vedtak er fattet den 23.04.2022. Det fremkommer ikke verken av klagen eller av sakens øvrige dokumenter, når klagen er fremsatt. Kommunen har imidlertid ved klagebehandling uttalt følgende: «*Klagen er sendt innenfor klagefristen til å klage, og må derfor anses som gyldig*». Ut fra dette, legger vi til grunn at klagen er rettidig fremsatt, jf. fvl. § 29 første ledd.

Vilkårene for å behandle klagen er oppfylt, og klagen tas under behandling, jf. fvl. § 34.

Ut over de dokumentene som ble oversendt fra kommunen den 10.06.2022, har kommunen den 28.10.2022 oversendt noen bilder fra stedet, som er tatt samme dag, på oppdrag fra oss. Klager har den 30.10.2022 oversendt ytterligere bilder og et tilleggsbrev. Saken anses tilstrekkelig opplyst gjennom sakens dokumenter og forannevnte dokumentasjon, jf. fvl. § 33 femte ledd, jf. § 17.

Prøving av kommunens vedtak av 24.03.2022 sak 13/22

Som det fremgår over, har kommunen i sitt vedtak av 24.03.2022, lagt til grunn at aktuelle sti går over areal som må anses som «innmark». Kommunen har imidlertid vurdert at arealet likevel ikke omfattes av «*den private sonen*» på eiendommen, og slik at det foreligger ferdselsrett etter friluftsloven § 3 a første ledd.

I friluftsloven § 13 annet ledd oppstilles et forbud mot «*å sette opp skilt eller på annen måte kunngjøre forbud mot ferdsel (...) som er tillatt i denne lov*». Hvilken ferdsel som er tillatt i loven, beror i første omgang på om aktuelle areal er å anse som «innmark» eller «utmark», jf. friluftsloven § 1 a, da ferdselsretten i all hovedsak er begrenset til utmark, jf. friluftsloven § 2.

Det reiser seg her spørsmål om det området hvor stien går, er å anse som «gårds plass», «hustomt» eller «liknende område hvor almenhetens ferdsel vil være til utilbørlig fortrengsel for eier eller bruker», jf. frilufsloven § 1 a første ledd første punktum.

Fra rundskriv T-3/07 vedrørende gårds plass og veg hitsettes:

«En gårds plass er etter vanlig språkbruk den nærmeste plassen foran eller mellom hus. Begrepet knyttes gjerne til spredt bebyggelse, frittliggende gårdstun og setertun. Et gårdstun vil som regel omfatte bygninger for landbruksvirksomhet eller liknende. Det vil ofte gå vei gjennom gårdstun.

Frilufslovens definisjon av begrepene innmark og utmark sier ikke noe om private veger. Så lenge private veger ikke går inn under definisjonen av innmark, kan slike veger som utgangspunkt likestilles med utmark (arealer som ikke reknes som innmark, anses som utmark). Men selv om betegnelsen «mark» ikke passer særlig godt på veger, følger det av § 2 annet ledd og § 4 at frilufsloven også omfatter private veger. (...). Med unntak av sårbare driftsveger og får over dyrket mark må det legges til grunn at det er tillatt å ferdes til fots på privat veg og på opparbeidet sti som har dyrket mark på en eller begge sider, men ikke over tun eller gårds plasser, eller gjennom hager eller andre liknende steder der allmenn ferdsel vil være til urimelig ulempe.»

I ovennevnte dommer kommer Høyesterett med flere prinsipielle uttalelser av stor betydning for vurderingen av grensen mellom innmark og utmark i strandsonen. Det trekkes nokså snevre rammer når det gjelder hustomtbegrepet og den private sonen rundt bolig- og fritidseiendommer. Selv om nevnte saker konkret gjelder spørsmål om ferdsel og opphold i strandsonen, vil man kunne finne en viss støtte i dommene ved tolkningen av begrepene «innmark» og «utmark», også når det gjelder områder utenfor strandsonen.

I «Furumoadommen» uttalte Høyesterett at uttrykket hustomt må begrenses til «den mer private sonen rundt huset». I den saken kom Høyesterett til at strandsonen, som lå i en avstand på ca. 65 meter fra terrassen foran huset, ikke kunnen anses som innmark, og slik at allmenheten hadde ferdselsrett.

I «Hvalerdommen» fremgår det videre at det ved fastleggelsen av hustomtbegrepet, også vil være relevant å ta hensyn til bl.a. terrengforhold, arrondering og tomtens plassering, i tillegg til å se hen til størrelsen på det aktuelle areal. Dersom det f.eks. er en kolle, skrent eller tett vegetasjon mellom bebyggelsen og det arealet som benyttes av allmenheten, vil avstanden spille mindre rolle; og motsatt vil avstanden spille en større rolle i et åpent landskap. Saken gjaldt en sti som gikk forbi en fritidsbolig og et annek, i en avstand på henholdsvis 20 meter og 7,5 meter. Fritidsboligen lå ca. 4 meter høyere i terrenget enn stien, og det var ikke innsyn fra stien til fritidsboligen. Høyesterett kom her til at hustomtbegrepet ikke kunne strekkes så langt at det omfattet det areal der stien passerte fritidsboligen, og at heller ikke stien forbi annekset kunne anses som hustomt.

Det finnes ingen tilsvarende avgjørelser om størrelsen av gårdstun. Ved vurderingen må man, i tillegg til vurderingen av den private sone for bolighus, måtte legge vekt på gårdstunets funksjon som driftssentrum og bygningenes beliggenhet i forhold til stien. Gårdsplass/gårdstun som innmarksbegrep vil inkludere den nærmeste plassen foran og mellom hus, og vil normalt ha til hensikt å hindre ferdsel på vei mellom bolig og driftsbygninger.

Det er registrert to bygninger på angjeldende eiendom, gnr/bnr 45/5: «Våninghus» og «Hus for dyr/landbr.lager/silo» (heretter kalt driftsbygning). Avstanden mellom de to bygningene er ca. 9 meter. Angjeldende sti utgjør ca. 160 meter, og strekker seg sørover/sørøstover fra Fidselveien, og rett vest for, og forbi de to bygningene på eiendommen. På det stedet hvor stien passerer våningshuset, er avstanden mellom stien og huset ca. 5 meter på hele strekningen. Mellom stien og driftsbygningen er avstanden på mellom null og i underkant av 5 meter (alle avstander er angitt ut fra målinger i kart).

Som det fremgår over, er det her svært kort avstand mellom angjeldende sti og bygningene på eiendommen; gjennomgående rundt 5 meter. Terrenget i området er flatt og åpent, herunder er det ingen koller, skråninger/skreinter, vegetasjon e.l. mellom stien og bygningene. Bygningene og stien ligger således på samme nivå, i et åpent landskap, og hvor det er direkte innsyn fra stien til boligen. På et punkt langs stien, er det direkte utkjøring fra driftsbygningen, rett ut på stien. Arealet rett vest for stien er registret som «fulldyrka jord» i Gårdskart, og fremstår på bilder som en opparbeidet gressplen/hage, og er ut fra dette klart å anse som innmark.

Arealet hvor stien går, er en vei forbi og mellom bygningene på eiendommen, og fremstår å ha funksjon som driftssentrum, hvor det pågår aktiv landbruksdrift; herunder kjøring med landbruks-/anleggsmaskiner, areal hvor det går sau, høsting og rengjøring av bikuber samt annet arbeid knyttet til birøkt mv., jf. uttalelse fra klager og bilder fra stedet.

Aktuelle eiendom ligger utenfor strandsonen, hvor det i ovennevnte dommer er uttalt at man må finne seg i å få allmennheten tettere inn på seg enn i andre områder. I Hvalerdommen ble det påpekt at man, i tillegg til den private sonen rundt et hus, også må regne med en viss privat sone rundt et anneks, men at denne må være adskillig mindre enn for hovedhuset. I herværende sak ligger bygningene langt nærmere omdiskuterte sti, enn bygningene i Hvalerdommen. Det påpekes igjen at det her også er snakk om et område utenfor strandsonen, i motsetning til hva som var tilfellet i Hvalerdommen og Furumoadommen. Sammenliknet med nevnte dommer, vil områder innenfor en avstand på 5 meter til hus og 0-5 meter til driftsbygning, i område utenfor strandsonen, fort anses å ligge innenfor den private sone.

Ut fra en samlet vurdering av sakens dokumenter, jf. over, med særlig vekt på bilder samt nevnte avstander og terrengforhold, mener vi at aktuelle areal hvor stien går, er et gårdstun innenfor eiendommens private sone, som omfattes av begrepet «gårdsplass», «hustomt» eller «liknende område hvor almenhetens ferdsel vil være til utilbørlig fortrengsel for eier eller bruker», jf. frilufsloven § 1 a første ledd første punktum. Angjeldende sti er følgelig å anse som «innmark», hvor allmennheten ikke har ferdselsrett, heller ikke etter frilufsloven §§ 3 og 3 a.

Vi er således enig med kommunen i at aktuelle område er å anse som «innmark», men er i motsetning til kommunen kommet til at arealet også må anses å være omfattet av «den private sonen» på eiendommen. Det er ut fra ovennevnte ikke nødvendig å drøfte hvorvidt ferdsel er egnet til å volde skade, og om eier ut fra dette kan forby ferdselen, jf. frilufsloven § 3 a tredje ledd, da ferdsel uansett ikke er tillatt.

Oppsummerende konklusjon

Aktuelle areal hvor omdiskuterte sti går, er å anse som «gårdsplass», «hustomt» eller «liknende område hvor almenhetens ferdsel vil være til utilbørlig fortrengsel for eier eller bruker», og er følgelig «innmark», jf. frilufsloven § 1 a første ledd første punktum. Allmenheten har således ikke ferdselsrett etter frilufsloven § 2 første ledd. Ut fra forannevnte, gjør heller ikke frilufsloven §§ 3 og 3 a seg gjeldende.

Siden allmenheten ikke har ferdselsrett på aktuelle sti, er det ikke forbudt å sette opp skilt eller på annen måte kunngjøre forbud mot ferdsel mv. etter frilufsloven § 13 annet ledd. Et ev. skilt strider derfor ikke mot noe forbud, og kan således ikke kreves fjernet etter frilufsloven § 40 annet ledd.

Kommunen har følgelig ikke hjemmel til å vedta at klager ikke har anledning til å stenge sti eller til å kreve skilt fjernet. Kommunens vedtak må ut fra dette anses ugyldig.

Statsforvalterens vedtak

Flekkefjord kommune sitt vedtak av 24.03.2022 sak 13/22 oppheves som ugyldig, under henvisning til begrunnelsen over. Klager er således gitt medhold i sin klage.

Statsforvalterens vedtak i klagesaken er endelig og kan ikke påklages videre, jf. fvl. § 28 tredje ledd.

Med visse unntak har partene rett til å se sakens dokumenter, jf. fvl. §§ 18 og 19.

Klager er underrettet om vedtaket ved kopi av dette brev.

Med hilsen

Ingunn Løvdal (e.f.)
miljøverndirektør

Pia Karine Hem Molaug
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent

INNSPILL TIL SKJØTSELSPLAN – FIDSEL

Side 5

Fidsel er ikkje lenger et sentralt knutepunkt for ferdsel inn i FLO. Det vil si at Fidsel ikkje lenger er innfallsport. Evt. stiavtaler er oppsagt, det er nå ingen merka stier på Fidsel.

Side 9

Vi har nå utvidet med dyrkingsareal for grønnsaker for salg.

Inntektene fra gården er nå bærekraftige, i den forstand at disse nå ml.a. dekker gårdens utgifter.

Vi utnytter nå, og vil utnytte utmarksbeitet i langt større grad.

Side 12

Etter hvert som våre arealer blir og har blitt ryddet og beitet, registrerer vi nå ytterligere kulturhistoriske verdier som bakkemurer, steingjerder, ryddingsrøyser, potetkjeller m.m.

Side 16

Vår gård på Fidsel har vært i slektens eie siden ca. 1620. Hege og Øyvind Andersen er 12. generasjon.

Vi fokuserer nå i liten eller ingen grad på turisme.

Side 17

Det er nå begrensede parkeringsmuligheter på Fidsel.

Det er nå ikkje tilrettelagt sti fra Fidsel. (vedlagt vedtak fra Statsforvalter)

Vi tillater ikkje at VORF eller andre på noen måte publiserer eller fremhever sti og ferdsel på vår eiendom uten vår samtykke.

Vi er ikkje kjent med, og har ikkje godkjent vurdering som leder til status «svært viktig friluftsområde (ID:FK00035946)» på vår eiendom.

Side 18

Det er og av oss fokusert mye på viktigheten av å sette skjøtsel på vår eiendom i sammenheng med øvrig skjøtsel på heisystemet. Dette vil bli godt ivaretatt ved vårt gode samarbeid med naboeiendommer samt Hidrahei beitelag.

Det er, og vil bli lagt ner et betydelig arbeid ang. ønsket skjøtsel utenfor verneområdet. Dette vil gi, og gir den ønskede sammenheng med verneområdet.

HOVEDMÅL

Planens hovedmål samsvarer med vårt ønske, plan og intensjon med ønsket mulighet for skjøtselsarbeidet på vår eiendom.

Side 19

Fremmede arter er vurdert som en trusselfaktor mot verneverdiene. Gran er en av artene det blir pekt på. Vi tar stadig ut gran på Fidsel, dette er noe vi og i framtiden vil ha stor fokus på. Gran er og en av gårdens resurser, da særlig som tømmer som vi selv sager til virke på vår gårdssag. Gran er også plantet som le.

Vårt mål er i stor grad å høste av gårdens resurser, også skogen, ved å sette så lite spor som mulig. Derfor er det for oss avgjørende å gjøre dette på en fornuftig og bærekraftig måte. Dette ønsker vi å gjøre med en god plan, rett rekkefølge, rett føre, på naturens premisser m.m.

Når vi nå skal ta ut gran fra verneområdet, vil vi gjøre dette sammen med annen skjøtsel når dette er naturlig. Dette vil være fornuftig og bærekraftig samt gi et ønsket resultat.

Rydding av foryngelse ser vi som en naturlig del av den løpende skjøtselen.

Side 52

Punkt 6.1 Skjøtselen utføres av grunneiere i samråd med verneområdestyret.

Side 54

Punkt 7.2 Vi har ikkje vurdert tabell 14

Vi er nå i dialog med Flekkefjord kommune ang. ønsket naturkartlegging. Ventet start på kartleggingen er våren 2026

Fidsel 18.02.2026

Hege og Øyvind Andersen

Arkivsaksnummer: 2025/10961-4

Saksbehandler: Ronny Skansen

Dato: 16.03.2026

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Verneområdestyret ORF	12/26	23.03.2026

Prioritering av midler for 2026 på bakgrunn av tildelinger fra Miljødirektoratet

Innstilling fra forvalter

- Verneområdestyret prioriterer skjøtselsplaner for følgende områder:
 - Skarpenes
 - Husøy/Hummarøy/Kalven
- Verneområdestyret prioriterer tiltaksmidlene for 2026 til følgende prosjekt:

--- slutt på innstilling ---

Dokumenter i saken

Vedlegg:

- 1 Tildeling 142021 - drift - Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder - bestillingsdialogen 2026
- 2 Tildeling 142031 - naturrestaurering - Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder - bestillingsdialogen 2026
- 3 Tildeling 142031 - tiltaksmidler - Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder - bestillingsdialogen 2026
- 4 Disponering av midler knyttet til verneområdeforvaltere og statsforvalterembetene - Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder - bestillingsdialogen 2025
- 5 Søknad om tilskudd - Flekkefjord landskapsvernområde - tiltak for å ivareta natur - 2026 - Hidraheia - trua naturtyper og utvalgte naturtyper - naturbeitemark og kystlynghei - verdifulle kulturlandskap - Roar Svindland
- 6 Søknad SF 2026 – Roar Svindland
- 7 Tilbakemelding på søknad stilet til Statsforvalteren - Flekkefjord landskapsvernområde - tiltak for å ivareta natur - 2026 - Hidraheia - trua naturtyper og utvalgte naturtyper - naturbeitemark og kystlynghei - verdifulle kulturlandskap - Roar Svindland
- 8 Søknad til VORF om skjøtelsmidler 2025 – Hege og Øyvind Andersen

Saksopplysninger

Verneområdestyret har fått tildelt 370 000 + 100 000 kroner (grunnstøtte) for drift av styret i 2026. Det er i tillegg innvilget 30 000 kroner til forvaltningsplanarbeid og 100 000 kroner til skjøtelsplaner/evalueringsarbeid.

For naturrestaurering er det tildelt 1 100 000 kroner fordelt på områder i Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder. Midlene går til konkrete prosjekter som er omsøkt.

Tiltaksmidler er tildelt 2 000 000 kroner for 2026 av totalt omsøkt beløp på 2 382 000 kroner for både Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder. 300 000 kroner av dette beløpet går direkte til SNO til minkbekjemping i Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde. Beløpet til fordeling på tiltak er derfor 1 700 000 kroner for 2026 til alle verneområdene.

Verneområdeforvalter er tildelt 25 000 kroner i reisebudsjett for 2026 av Statsforvalteren i Agder. Forbruket for 2025 var på ca. 60 000 kroner. Det er kommet signaler fra Statsforvalteren i Agder at reisebudsjettet til verneområdeforvalter kommer til å bli ytterligere redusert i 2027 (ned ca 20-25 %). Reisebudsjettet som ble tildelt for 2025 til verneområdeforvalter var på 22 000 kroner fra Statsforvalteren i Agder.

Vurdering

Driftsbudsjettet for verneområdestyret på 370 000,- kroner vil primært sannsynligvis dekke behovet for 2026. Nytt for 2026 er at det er satt av 6 styremøter mot vanligvis 4. I tillegg kommer varamedlemmer til å delta på enkelte styremøter i forbindelse med besøksstrategi- og forvaltningsplanarbeid. Så er det sann at to av fire fastemedlemmer for dekt for tapt

arbeidsfortjeneste. Dette i sum vil være med på at forbruket går betydelig opp for 2026, kontra 2025.

Verneområdeforvalter foreslår at en vurderer å benytte en del av midlene til grunnstøtte drift (100 000 kroner) til besøksstrategi- og forvaltningsplanarbeid. Dette for at prosessene ikke skal stoppe opp. Miljødirektoratet har kun bevilget 30 000 kroner for dette i 2026 (omsøkt 50 000 kroner).

Når det gjelder 100 000 kroner som er gitt til skjøtselsplaner foreslår verneområdeforvalter at områdene ved Skarpenes og Husøy/Hummerøy/Kalven prioriteres så langt midlene strekker til. Dette vil være i tråd med anbefalingene som ligger i kommende forvaltningsplan for Flekkefjord landskapsvernområde:

«Skjøtselsplaner utarbeides i dialog med grunneier/beitebruker, og størrelsen på planområdet avhenger av hva som er hensiktsmessig. Utarbeidelse av skjøtselsplaner prioriteres i tiltaksperioden, og for følgende områder/naturtyper (forutsetter grunneiers interesse for gjennomføring/igangsetting av skjøtselstiltak):

- Prestøy
- Husøy/Hummarøy
- Restaureringsarealer og viktige skjøtselsbeitinga naturtyper på Hidrahei som ikke omfattes av eksisterende skjøtselsplan.
- Slåttemarker og -myrer, semi-naturlige strandenger.

Nye områdesvise tiltak

Det er foreslått å iverksette noen nye og mer eller mindre omfattende områderestaureringer av kulturlandskap som er i gjengroing/forfall. Dette gjelder følgende områder:

- Kalvekilen (kulturlandskap, kulturminner)
- Stø (kulturlandskap)
- Djupedal, Andabeløy (kulturmiljø)

Igangsetting av tiltak i nye områder bør ikke gå på bekostning av allerede iverksatte tiltak i andre områder.»

For tiltaksmidlene for 2026 så vil en også i år må prioritere blant mange gode tiltak, da tildelingene er mindre enn det som er omsøkt. Tildelingene på 1 700 000 kroner for 2026, der det ble omsøkt for 2 032 000 kroner hvis enn trekker i fra minkbekjempelse til Oksøy-Ryvingen. Nytt er at besøksstrategien for Flekkefjord landskapsvernområde er endelig godkjent og det har i så måte bidratt til mer tildelte midler enn foregående år. Det er blant annet omsøkt 500 000 kroner til utarbeidelse av nye informasjonstavler som har stått på vent i mange år.

Verneområdestyret vedtok å søke om 300 000,- kroner for kystlynghei i Flekkefjord landskapsvernområde. Det er ikke sagt noe om hvordan disse midlene skal fordeles og hvilke kriterier ligger til grunn.

I tillegg har Hege og Øyvind Andersen på Fidsel søkt om å kunne arbeide på område 9 og 10 i skjøtselsplan for Fidsel for inntil 250 timer. Timespris for eget arbeid 400,- kroner pr time og 435,- kroner pr time med motorsag. Det vil si totalt ca. 100 000,- kroner.

Thomas Kristoffersen har i mail datert 26.11.25 signalisert behov for 50 000,- kroner (20 000,- kroner mer enn omsøkt) til skjøtsel av kystlynghei -Skibbuholmen, Langøya, Indre Lindøya og 15000,- til bål plass v/gapahuken på Asperøya. Totalt 35 000,- kroner mer enn omsøkt. Det vises i tillegg til mail 02.02.2026 fra Roar Svindland som ligger som referatsak.

Ettersom verneområdeforvalters reisebudsjett ikke er fullfinansiert fra Statsforvalteren i Agder, må en vurdere om deler av reisebudsjettet til verneområdeforvalter, skal dekkes inn blant driftsmidler fra styret eller tiltaks- /naturrestaureringsmidler for å sikre en forsvarlig drift ut året. Det vises til vedlagte føringer fra Miljødirektoratet. Årets reisebudsjett som er tildelt for 2026 vil være brukt opp i løpet av av april sannsynligvis.

Verneområdestyret har mellom 18/19 faste skjøtselsavtaler som det har vært bevilget midler til skjøtselsbetinga naturtyper. For 2025 så har vi operert med en timespris på 350,- kroner for eget arbeid, 375,- kroner med motorsag og 550,- kroner for bruk av traktor med henger. Nytt for 2026 er at dette blir oppjustert til 400,- kroner eget arbeid, 435,- kroner med motorsag og 630,- kroner for bruk av traktor/henger. Prisjusteringen er i tråd med landbrukets satser. Mange av disse summene som tildeles har over flere år vært det samme, så med nye prissatser betyr det mindre utført arbeid for samme beløp.

I kommende forvaltningsplan for Flekkefjord landskapsvernområde er det nevnt at eventuelle igangsetting av nye tiltak ikke må gå på bekostning av allerede iverksatte tiltak i andre områder. Det er noe verneområdestyret bør være bevisst på, når bevilgningene ikke øker og pengene ikke strekker til i like stor grad som før. Det er i tillegg mange ambisjoner i kommende besøksstrategier og forvaltningsplaner for verneområdestyrets områder. Imidlertid ressursituasjonen både administrativt og bevilgningene av midler følger i liten grad i forhold til ambisjonene. Derfor må verneområdestyret prioritere strengt blant mange gode tiltak.

Når det gjelder mange av de faste skjøtselsavtalene, så har det vært lite midler til å evaluere disse gjennom oppdaterte skjøtselsplaner og kapasitetsmessig årlig oppfølging. Det er første gang på flere år i 2026 at det bevilges midler til skjøtselsplaner/evalueringsarbeid. I tillegg er det lite kapasitet til å kunne følge opp alle disse årlig, blant annet for å veilede fra verneområdeforvalter/oppsyn. I så måte er mye av disse basert på tillit og ikke alltid en kan si at midlene blir brukt mest mulig optimalt. Generelt er det bedre å ha færre tiltak med god kvalitet, enn mange tiltak med middels eller dårlig kvalitet.

Tildeling av midler til disse årlige skjøtselsavtalene er en faglig skjønnsmessig og erfaringsbasert vurdering ligger til grunn, der formålet er å bevare naturmangfold og landskapet. Avtalene inneholder en stor grad av variasjon av hva som det gis tiltaksmidler til. Alt i fra slått, beiting, søppelrydding, gjerding, lauvingstrær, marin forsøpling, rydding av stier, stivedlikehold, fremmed arter, brenning o.s.v. Ved tildeling av landbruksmidler under SMIL ordningen er det også en faglig vurdering av hvert enkelt søknad, mens det for RMP (regionalt miljøprogram) er en rettighetsbasert tildeling basert på areal tilknyttet de ulike registrert naturtyper. Av de som har skjøtselsavtale med verneområdestyret, er det noen som også får tilskudd fra landbruket. Mens flere ikke får midler fra landbruket gjennom kommunen.

I verneområdene er det sånn at naturverdiene og de viktigste arealene ikke er fordelt likt blant grunneierne. De fleste har stort sett vært fornøyd med tildelingene som er blitt gjort gjennom mange år, mens enkelte har ment at fordelingene kunne vært noe annerledes. Kontinuitet og kvalitet er uansett viktig og det er viktig å ikke sette i gang nye tiltak som går på bekostning av allerede gode eksisterende tiltak.

Navn	Status	Innvilget belø	Kommentar
Driftsutgifter - Innvilget		470000	Innvilget 370 000,- til drift av styret og tildelt 100 000,- i grunnstøtte.
Forvaltningsp Delvis innvilget		30000	Innvilget en noe lavere sum
Skjøtselsplan Innvilget		100000	

Pri.	Navn	Status	Innvilget belø	Øk. ansvarlig
1	Fjerning av fremmede treslag - Flekkefjord LVO	OK	0	Forvaltningsnr
2	Fjerning av fremmede treslag - Skjernøya og Udøy	OK	0	Forvaltningsnr
3	Myrrestaurering Feblemyra - Oksøy-Ryvingen LVO	OK	0	Forvaltningsnr

Kommentar

Midlene tildeles i neste supplerende tildeling, etter avtale med Line-Kristin Larsen.

Midlene tildeles i neste supplerende tildeling, etter avtale med Line-Kristin Larsen.

Midlene tildeles i neste supplerende tildeling, etter avtale med Line-Kristin Larsen.

Pri.	Navn	Status	Innvilget belø	Øk. ansvarlig	Kommentar
1	Minkbekjemp	OK	130000	Lokalt SNO	80 000 til 6592 og 50 000 til
2	Kystlynghei		0	Forvaltningsmyndighet	
3	Asperøy - fren		0	Forvaltningsmyndighet	
4	Herøya naturr		0	Forvaltningsmyndighet	
5	Oksø naturres		0	Forvaltningsmyndighet	
6	Informasjonst		0	Forvaltningsmyndighet	
7	Oksø naturres		0	Forvaltningsmyndighet	
8	Kalven, Husøy		0	Forvaltningsmyndighet	
9	Mønstremyr, l		0	Forvaltningsmyndighet	
10	Gården Li		0	Forvaltningsmyndighet	
11	Lille Håland o		0	Forvaltningsmyndighet	
12	Sjøfuglreserv		0	Forvaltningsmyndighet	
13	Østbøheia		0	Forvaltningsmyndighet	
14	Åksla - skjøts		0	Forvaltningsmyndighet	
15	Indre Kleppe		0	Forvaltningsmyndighet	
16	Skarpenes		0	Forvaltningsmyndighet	
17	Skibuholmen		0	Forvaltningsmyndighet	
18	Helgøya og Uc		0	Forvaltningsmyndighet	
19	Vrangesundø		0	Forvaltningsmyndighet	
20	Belteviga og S		0	Forvaltningsmyndighet	
21	Foreholmen		0	Forvaltningsmyndighet	
22	Flekkerøy stin		0	Forvaltningsmyndighet	
23	Rosnesheia		0	Forvaltningsmyndighet	
24	Udøy		0	Forvaltningsmyndighet	
25	Minkfagkveld	Utenfor postf	0	Forvaltningsmyndighet	
26	Oksø naturres		0	Forvaltningsmyndighet	
27	Minkbekjemp	OK	170000	Lokalt SNO	
28	Samlet pott	OK	1700000	Forvaltningsmyndighet	

6790

Disponering av midler knyttet til verneområdeforvaltere og statsforvalterembetene

Vi har fått henvendelser fra flere forvaltere og statsforvalterembeter knyttet til økonomi og disponering av midler og vil med dette forsøke å svare på noen av spørsmålene som har kommet til oss og Klima- og miljødepartementet.

Midler til forvalterstillinger tildeles årlig fra Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet (DFD) som en del av driftsbudsjettet til embetene. Det synliggjøres ikke i Prop1 hvor mye av driftsbudsjettet midlene til forvalterne utgjør, men embetene får en oversikt fra DFD som skal vise dette.

Fra og med 2024 er det tildelt 1,3 millioner kroner per forvalter for nye stillinger. Frem til dette ble det tildelt 1,0 millioner kroner per forvalterstilling som så er blitt årlig prisjustert og utsatt for ABE-kutt sammen med resten av driftsbudsjettet til embetene. Det vil bety at statsforvalterne kan ha noe ulike budsjetter for å drifte sine forvalterstillinger.

Ved etableringen av ny modell for forvaltning av verneområder i 2010 sendte daværende miljøvernminister Erik Solheim en invitasjon til aktuelle kommuner til å delta i nasjonalpark-/verneområdestyrer. I brevet av desember 2009 sto det *"Når ordningen er etablert, vil bevilgningene til verneområdeforvaltere bli overført til kap. 1510 Fylkesmennene som øremerkede midler..»*. Disse midlene har vært tenkt å dekke kostnader knyttet til å ha verneområdeforvaltere ansatt hos statsforvalterembetene, både lønnskostnader og administrative kostnader. Det innebærer da også reisekostnader, utgifter til husleie, og tilsvarende.

Verneområdeforvalterne er betegnet som en "særskilt oppgave" i budsjettfordelingsmodellen og overføringene går til å dekke det antall verneområdeforvaltere som den enkelte statsforvalter har ansvaret for.

Samtidig er det en kjent problemstilling at flere av statsforvalterne har fått budsjettmessige kutt over de siste årene og de har gitt tilbakemelding om at midlene til forvalterstillingene ikke strekker til å dekke de faktiske utgiftene.

Verneområdeforvalterne er en del av statsforvalterne innenfor økonomiforvaltningen. Statsforvalternes budsjett blir i sin helhet gitt både prisjustering og er utsatt for eventuelle kutt. Det enkelte embetet må legge sine konkrete budsjetter innenfor den rammen de har disponibel. Dette betyr at også verneområdeforvalterne må kunne regne med kutt på eksempelvis reisebudsjetter dersom det er nødvendig for å løse det totale budsjettet til miljøavdelingene.

Samtidig vil vi presisere at de øremerkede midlene skal brukes til å holde samme antallet forvalterstillinger hos de enkelte embetene og at det ikke kan reduseres i antall stillinger eller reduseres i stillingsprosjenter for å bruke midlene til å dekke andre utgifter hos embetene.

Forvalternes reiseutgifter skal som hovedregel finansieres over embetenes driftsbudsjett innenfor den rammen som er satt av til hver forvalter.

Likevel ser vi at det for noen av statsforvalterne ikke er tilstrekkelig budsjett til å dekke den reisevirksomheten som er nødvendig for å utføre de oppgaver forvalteren har. Dersom de øremerkede midlene til forvalterstillingene likevel ikke strekker til, er det anledning for å unntaksvis bruke midler over kap. 1420 post 21 eller 31 til å dekke noe av dette behovet.

Dersom forvalter har konkrete oppgaver i forbindelse med utføring av tiltak, for eksempel knyttet til å utføre/kontrollere/planlegge skjøtselstiltak, kan styret ved særskilte tilfeller søke om å dekke reiseutgifter i forbindelse med dette i søknad om tiltak på post 1420.31. **Vi presiserer at dette kun gjelder ved planlegging, utføring eller kontroll av konkrete, omsøkte tiltak.** Det er ikke ønskelig at dette blir en utbredt praksis, og må sees som en sikkerhetsventil for å sikre at forvalter får utført sine oppgaver for verneområdestyret.

Verneområdestyrene får tildelt midler til drift av styrene årlig over post 1420.21. Dersom styret ser at det er tilgjengelige midler innenfor den rammen de har disponibel til drift av styret, kan dette brukes til å dekke eksempelvis reiseutgifter for forvalter.

Det vil variere mellom de ulike verneområdestyrenes områder, omfang og oppgaver hvor store reiseutgifter den enkelte verneområdeforvalter vil ha og utgiftene vil derfor også variere både mellom forvaltere og mellom statsforvalterembeter.

Bruk av midler over 21.- eller 31.-posten til å dekke deler av forvalters reiseutgifter må være i samråd mellom det enkelte verneområdestyret ved styreleder og embetets miljøvern- eller områdedirektør og gjøres rede for i søknad om eller rapportering av bruk av midler.

Det er viktig å presisere at verneområdestyrene skal ha mulighet til å utføre sitt mandat innenfor vedtatt budsjett og at det ikke skal legges opp til en praksis der styrene må prioritere mellom egne oppgaver og utgifter til forvalters virksomhet.

Fra: Roar Svindland[roarsvi@online.no]
Sendt: 02.02.2026 18:19:50
Til: Postmottak SFAG[sfagpost@statsforvalteren.no]
Tittel: Fwd: Søknad tiltak ivareta natur

Hei

Sendte denne til Statsforvalter etter info fått av SF i Agder. Ber om at Verneområdestyret vurderer denne i forhold til årets tildelinger og prioriteringer. Sender også svaret jeg fikk fra SF i egen e-post. Infoen vi med drift av trua natur får fra SF gir ett godt bilde på hva SF prioriter og jeg tenker at disse er vel så viktige i ett landskapsvernområde hvor det faktisk er en vesenlig del av verneformålet.

Mvh Roar

----- Videresendt melding -----

Emne: Søknad tiltak ivareta natur

Dato: Wed, 7 Jan 2026 13:44:36 +0100

Fra: Roar Svindland <roarsvi@online.no>

Til: Statsforvalteren i Agder <sfagpost@statsforvalteren.no>

Hei

Vedlagt søknad med dokumentasjon. Ta gjerne kontakt om noe er uklart.

Mvh Roar Svindland

Til
Statsforvalteren i Agder

Roar Svindland
Solbjørg 174
4480 Kvinesdal
roarsvi@frisurf.no tlf 90994480

Flekkefjord 7 jan. 2026

Søknad om tilskudd til tiltak for å ivareta natur.

Vi driver tilpasset landbruksdrift på Hidraheia i Flekkefjord landskapsvernområde og startet denne driften i 2008. Vi er grunneiere på ca 4700 da og leier nær 4300 da av våre naboer som ikke har drift. Arealene er veiløse og består av over 350 da innmarker (slåttemark og naturbeitemarker) og hvor utmarkene stort sett er kystlyngheier i ulike gjengroingsstadier.

Driften vår består nå i ca 200 utegangersau (vinterbeite), samt storfe, hest og andre sauer som beiter i sommerhalvåret. Vi drifter også ett nystartet beitelag sammen med 2 andre for lettere utnytte og tilpasse dyretallet i tråd med arealene.

Det er laget en egen skjønselsplan for områdene våre (vedlagt) og planen ble høsten 2025 revidert av Ecofact. Denne rapporten er ikke ferdig enda, kommer nå i januar og blir ettersendt denne søknaden. Vi har på egen initiativ med hjelp fra statsforvalter og jordbrukssjef fått smil midler til NIN kartlegging av deler av området vårt, dette blir utført av Ecofact nå i 2026 endelig. Har også søkt verneområde styret om midler til NIN kartlegging slik at hele området på Hidraheia kan kartlegges. (Vedlagt svar fra forvalter)

Behov 2026 Verdifulle kulturlandskap KF00000156 utover tilskudd via RMP.

Slått og høying 20 da a 2500,-	= 50000,-
Tilpasset beiting/gjerding/tilsyn/flytting	= 30000,-
Rydding vindfall i kulturlandskapet 20 timer	= 7000,-
Ugrasfjerning og gjenvekst av sitkagran 20 timer	= 6000,-
Sum tiltak utover RMP	= 93000,- + mva

Restaurering av naturbeitemark og kystlynghei.

Områdene våre omfatter store arealer hvor vi i mange år har utført restaurering, men fortsatt er vi motivert til å få frem igjen flotte naturbeitemarker og kystlyngheier der det er forsvarlig og mulig i forhold til faglige råd. (Ecofact)

Rydding av trær og kratt med ryddesag/motorsag	150000,-
Brenning av kvist og kvast	100000,-
Ringbarking og hogst av Sitkagran	40000,-
NIN kartlegging rest areal Hidraheia	150000,-
Sum	440000,- + mva

Håper søknaden også blir vurdert innen de forskjellige ordningene som finnes også vindmøllekommuner. Vi mottar også midler normalt fra verneområdeforvaltningen, men det er usikkert hva som blir prioritert. Beløpet jeg har beskrevet er selvsagt totalt hva vi har kapasitet til i 2026 inkl. Eventuelle midler fra verneområdeforvaltningen.

Mvh Roar Svindland.

Fra: Roar Svindland[roarsvi@online.no]

Sendt: 02.02.2026 18:21:21

Til: Postmottak SFAG[sfagpost@statsforvalteren.no]

Tittel: Fwd: Tilbakemelding på søknad om tilskuddsmidler i verneområder - Hidraheia

Hei igjen

Her er tilbakemeldingen fra SF

----- Videresendt melding -----

Emne:Tilbakemelding på søknad om tilskuddsmidler i verneområder - Hidraheia

Dato:Thu, 8 Jan 2026 13:59:19 +0000

Fra:Paust, Ellen Synnøve <ellen.paust@statsforvalteren.no>

Til:roarsvi@online.no <roarsvi@online.no>

Hei Roar!

Viser til ditt brev datert 7.1.2026 samt til telefonsamtale tidligere i dag. Vi beklager at vi, i e-post med informasjon om tilskuddsordningen for tiltak for å ivareta natur, sendt ut 18.12.2025, ikke spesifiserte at avsnittet knyttet til tiltak i verneområder kun gjaldt verneområder der Statsforvalteren er forvaltningsmyndighet og ikke de med lokal forvaltningsordning. Dette skal vi rette opp til neste år, for å unngå flere misforståelser.

Som nevnt på telefon, er det ikke Statsforvalteren i Agder som er forvaltningsmyndighet innenfor Flekkefjord landskapsvernområde. Vi kan derfor heller ikke tildele midler til gjennomføring av tiltak her, det er det Verneområdestyret for Flekkefjord landskapsvernområde som gjør. Verneområdestyret vil søke om midler til gjennomføring av tiltak i 2026, men den endelige prioriteringen av hvordan den totale potten fordeles, er bestemt av verneområdestyret. Dersom du er usikker på om de tiltakene du nevner i ditt søknadsbrev, er inkludert i bestillingen av tiltak, ber jeg om at du tar kontakt med verneområdestyret for avklaring.

Med vennlig hilsen

Ellen Synnøve Paust

seniorrådgiver

Statsforvalteren i Agder

Telefon: 38 17 62 09

E-post: ellen.paust@statsforvalteren.no

Web: www.statsforvalteren.no/ag

----- Originalpost -----

Emne: Re: Til Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord
landskapvernområde

Dato: Onsdag, Oktober 22, 2025 21:07 CEST

Fra: Øyvind oyvind.andersen <oyvind.andersen@kleppnett.no>

Til: "Postmottak SFAG" <sfagpost@statsforvalteren.no>

Kopi: Hannah.Teigland@politiker.agderfk.no, Silje.Varlid@kristiansand.kommune.no,
arne.fodnestol@politiker-flekkefjord.no, dammekleiva@gmail.com

Vi søker med dette midler for å ivareta skjøtsel samt naturrestaurering på vår eiendom gnr 45 bnr 5 i FVO.

Arbeidet vil bli utført i samsvar med tildelt skjøtelsesplan, dette i tillegg til det planlagte prosjekt ang. kartlegging av naturtyper på vår eiendom, som starter 2026.

Planen vår er å starte arbeidet i området mellom Mønstremyr og Fidsel, der bl.a. delområde 9 og 10 inngår. Jobben vil bestå i å rydde vegetasjon for å stoppe samt hindre gjengroing. I dette inngår rydding av fremmed treslag, tilrettelegging for beiting, sviing samt annen innsats som er naturlig i dette arbeid. Det vil som sagt i denne perioden bli kartlegging og registrering av naturtyper i området som og vil gi noen føringer ang. arbeidet, i tillegg til nevnte planer.

Målet for dette arbeidet er å ivareta et viktig område i FVO, bygge videre på den store innsatsen og jobben som allerede er gjort på naboeiendommen, dette for å bidra til et større område med åpne flater. Dette vil være positivt i forhold til naturtyper, fugle og dyreliv samt øvrige formål med vernet.

Vi tilbyr VORF å sette av 250 timer til dette arbeidet. Vi har mulighet for å starte arbeidet nå.

Arkivsaksnummer: 2026/802-5

Saksbehandler: Ronny Skansen

Dato: 10.03.2026

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Verneområdestyret ORF	13/26	23.03.2026

Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde - Klage på vedtak om dispensasjon fra verneforskriften til å arrangere konsert på Ryvingen - Naturvernforbundet i Agder

Innstilling fra forvalter

Klage fra Naturvernforbundet i Agder, på vedtak i styresak 6/26 for verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder den 19.01.2026 tas til følge.

Vedtaket i styresak 6/26 den 19.01.2026, omgjøres. Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder avslår søknad om dispensasjon til å arrangere konsert på Ryvingen innenfor verneområdet i henhold til verneforskriftens § 3 punkt 4.2 og føringene i forvaltningsplanen, søknad om å arrangere konsert 27. juni 2026 av hensynet til dyre- og fuglelivet.

Eventuelle konserter på Ryvingen må legges utenom hekke- og yngletiden, 15. mars – 31. juli.

--- slutt på innstilling ---

Dokumenter i saken

Vedlegg:

- 1 Søknad og uttalelse fra Birdlife Mandal lokallag - Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde - Lindesnes - Ryvingen fyr - arrangement - konsert på fyrstasjonen 2026 – Kystverket/ Ryvingens venner – datert 15.01.26
- 2 Søknad om å arrangere konsert på Ryvingen 27.6.26 – Kystverket/Ryvingens venner datert 29.10.25
- 3 Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde - Lindesnes - Ryvingen fyr - arrangement - konsert på fyrstasjonen 2026 - Ryvingens venner – Styresak 6/26 den 19.01.26
- 4 Klage - Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde - Lindesnes - Ryvingen fyr - arrangement - konsert på fyrstasjonen 2026 – Naturvernforbundet i Agder – datert 11.02.26
- 5 Klage vedtak om konsert på Ryvingen, Lindesnes – Naturvernforbundet i Agder – datert 11.02.26
- 6 Styresak 6/25 den 25.03.25 – konsert på Ryvingen

Saksopplysninger

Verneområdestyret har forvaltningsmyndighet for blant annet Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde, og skal behandle dispensasjonssøknader og ta stilling til hvordan klager skal behandles. Naturvernforbundet i Agder, har påklaget vedtak gjort i styresak 6/26 den 19.01.2026. Hvis verneområdestyret tar klagen til følge, er det som et nytt enkeltvedtak å regne. Vedtaket kan da naturlig nok påklages av berørte parter. Om verneområdestyret velger å opprettholde vedtaket i styresak 6/26 den 19.01.2026, sendes saken over til klageinstansen, Miljødirektoratet for endelig behandling.

Verneområdestyret fattet følgende vedtak den 19.01.2026 i styresak 6/26:

Følgende ble protokollført i saken:

ST 6/26 Eventuelt

Saksprotokoll i Verneområdestyret ORF - 19.01.2026

Behandling

Søknad om konsert ved Ryvingen fyrstasjon 27. juni 2026

Behandlet under styremøte den 19. januar 2026. Forslag fra Hannah Teigland:

Bakgrunn for saken:

Ryvingens Venner har søkt om tillatelse til å arrangere konsert ved Ryvingen fyrstasjon 27. juni 2026. Konserten bygger videre på arrangementet som ble gjennomført 21. juni 2025, hvor erfaringene viste at gjennomføringen kunne skje uten negative konsekvenser for fugle- og dyreliv. Arrangementet i 2025 ble gjennomført på murplataet ved fyret, med moderat lydnivå, begrenset antall deltakere og godt vakthold. Evalueringen viste at vilkårene fastsatt

av verneområdestyret ble fulgt. BirdLife Mandal har gitt en faglig vurdering som støtter gjennomføringen av konserten slik den er omsøkt for 2026, og fremhever at det er svært få eller ingen hekkende fugl på Ryvingen, og at arrangementet foregår på robuste, allment brukte arealer.

Forslag til vedtak

1. Verneområdestyret gir Kystverket tillatelse til å gjennomføre konsert ved Ryvingen fyrstasjon 27. juni 2026, i tråd med søknaden til kystverket av 29.10.2025.
2. Arrangementet skal gjennomføres på murplataet ved fyret.
3. Det skal benyttes moderat lydanlegg, tilsvarende eller lavere enn i 2025.
4. Det gis tillatelse til inntil 300 solgte billetter.
5. Det skal være tilstrekkelig vakthold.
6. Båtttransport og eventuell trebåtkortesje organiseres slik av det skaper minst mulig forstyrrelser.
7. Publikum skal oppfordres til å holde seg på etablerte stier og robuste arealer.
8. Arrangør skal rydde området etter arrangementet.
9. Arrangementet skal evalueres.

Begrunnelse

Verneområdestyret vurderer at arrangementet kan gjennomføres uten negativ påvirkning på naturmangfold eller fugleliv. Erfaringene fra konserten i 2025 viser at arrangementet kan avvikles på en måte som ivaretar verneformålet. Alle vilkår ble fulgt, lydnivået var lavt og ikke hørbart ved fuglereservatet, og naturbelastningen var minimal siden arrangementet foregår på murplataet ved fyret.

BirdLife Mandal støtter gjennomføring av konserten slik omsøkt og uttaler:

'Våre fagpersoner ser ikke noe problem med at det avholdes konsert på Ryvingen iht. til skissert opplegg. Det er svært få, om noen, hekkende fugl på Ryvingen. Områdene som brukes til konsert er allmenne områder som grusvei opp til fyret samt gårdsplass. Søknaden er gjennomarbeidet og opplegget er lagt vekt på å minimere forstyrrelser for fuglelivet. Fuglereservatet på Slettingen vil slik vi vurderer dette ikke bli berørt.'

Det legges til grunn at tiltaket er et enkeltstående kulturelt arrangement som bidrar positivt til formidling av Ryvingen fyrstasjon og styrker friluftsliv og kulturbruk i tråd med venneforeningens formål, uten å komme i konflikt med verneverdier.

Verneområdeforvalter ønsket en protokolltilførsel i saken. Styrets vedtak – vedtatt mot 1 stemme:

Vedtak

1. Verneområdestyret gir Kystverket tillatelse til å gjennomføre konsert ved Ryvingen fyrstasjon 27. juni 2026, i tråd med søknaden til kystverket av 29.10.2025.
2. Arrangementet skal gjennomføres på murplataet ved fyret.
3. Det skal benyttes moderat lydanlegg, tilsvarende eller lavere enn i 2025.
4. Det gis tillatelse til inntil 300 solgte billetter.
5. Det skal være tilstrekkelig vakthold.
6. Båtttransport og eventuell trebåtkortesje organiseres slik av det skaper minst mulig forstyrrelser.
7. Publikum skal oppfordres til å holde seg på etablerte stier og robuste arealer.
8. Arrangør skal rydde området etter arrangementet.
9. Arrangementet skal evalueres.

Begrunnelse

Verneområdestyret vurderer at arrangementet kan gjennomføres uten negativ påvirkning på naturmangfold eller fugleliv. Erfaringene fra konserten i 2025 viser at arrangementet kan avvikles på en måte som ivaretar verneformålet. Alle vilkår ble fulgt, lydnivået var lavt og ikke

hørbart ved fuglereservatet, og naturbelastningen var minimal siden arrangementet foregår på murplataet ved fyret.

BirdLife Mandal støtter gjennomføring av konserten slik omsøkt og uttaler:

'Våre fagpersoner ser ikke noe problem med at det avholdes konsert på Ryvingen iht. til skissert opplegg. Det er svært få, om noen, hekkende fugl på Ryvingen. Områdene som brukes til konsert er allmenne områder som grusvei opp til fyret samt gårdsplass. Søknaden er gjennomarbeidet og opplegget er lagt vekt på å minimere forstyrrelser for fuglelivet. Fuglereservatet på Slettingen vil slik vi vurderer dette ikke bli berørt.'

Det legges til grunn at tiltaket er et enkeltstående kulturelt arrangement som bidrar positivt til formidling av Ryvingen fyrstasjon og styrker friluftsliv og kulturbruk i tråd med venneforeningens formål, uten å komme i konflikt med verneverdier.

Protokolltilførsel verneområdeforvalter: Søknaden fra Kystverket ble først sendt 15.01.26 og mottatt 19.01.26. Søknaden er ikke vurdert av verneområdeforvalter.

Naturvernforbundet i Agder gir blant annet følgende grunn for klagen:

«Verneområdestyret vedtok 19.januar å gi tillatelse til Kystverket å avholde konsert på Ryvingen fyrstasjon. Naturvernforbundet i Agder mener dette strider mot formålet i verneforskriften for Oksøy - Ryvingen og påklager med dette vedtaket.

Vedtaket legger til rette for å avholde en utendørs konsert på Ryvingen fyrstasjon 27.juni, som er en del av Øksøy - Ryvingen verneområde. Vi mener verneområdestyret i denne sammenheng ikke har tilstrekkelig hensyntatt dyreliv og naturverdier i området, formålet i verneforskriften, eller andre brukere av området. Vi viser fortrinnsvis til verneforskriften paragraf §3 punkt 4.1 All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner.

Arrangementet vil kunne føre til unødvendig økt belastning på naturen gjennom støy og økt ferdsel. Det er også skjerpene at arrangementet er lagt i hekketiden for fugl, en tid hvor man ellers skal vise særskilt aktsomhet. Vi mener at man som et minimum avbøtende tiltak burde flyttet konserten til utenfor normal hekketid, men kan ikke se at dette er vurdert.

Verneforskriften gir gjennom punkt 1.2,3 rom for en rekke unntak som sikrer vedlikehold, bruk og drift av installasjoner i verneområdet. Arrangering av utendørs konsert er slik vi ser det ikke blant aktivitetene som kan anses som nødvendig og normal drift, eller andre formål som kan tenkes å falle inn under unntaksbestemmelsene. Aktiviteten bør også anses som kommersielt arrangement, med diskuterbar nytteverdi for den øvrige allmenheten eller verneområdet. På generell basis oppfordrer verneområdestyret til å være svært restriktive til kommersielle formål i verneområdet.

Vi viser også til verneforskriftens punkt 6.2 Unødvendig støy er forbudt.

Søker viser til uttalelse fra Birdlife som omtaler tidligere kartlegging av hekkende fugl hvor det utdypes at "det er få eller ingen hekkende fugl i området", noe vi mener strider mot et føre-var prinsipp i områdeforvaltningen, da man ikke bør utelukke at det vil være andre fugler som hekker i området i den kommende hekkesesongen. Uttalelsen tar tilsynelatende også kun hensyn til sjøfugl, men vi understreker at aktsomhet i hekke og yngletid bør hensynta et bredere utvalg av arter som er sårbare i denne perioden.

Slettingen naturreservat med særskilt formål for å verne om sjøfugl ligger ca 350m fra området det ønskes å avholde konsert. Uttalelsen fra Birdlife fremlegger at området ikke vil bli nevneverdig påvirket, men vi mener verneområdestyret uavhengig av vurderingen burde

utøve stor aktsomhet, og ikke tilrettelegge for støyende aktiviteter i nærheten av fuglefredningsområder.

Utover dette legger også formålet til vernebestemmelsen vekt på "Allmennheten skal ha mulighet til naturopplevelser gjennom utøvelse av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging." Gjennomføring av konserten vil kunne være sjenerende for andre som ferdes og oppholder seg i verneområdet.

Dette er andre året det gis tillatelse til å avholde konsert på Ryvingen, noe som taler for at en godkjenning her kan ha gi uheldige føringer for at dette kan gjennomføres årlig, slik vi ser det, i strid med verneformålet, og dermed ikke bør kunne anses eller omsøkes gjennom unntaksbestemmelser. Oksøy-Ryvingen strekker seg over et omfattende område, og gjennom områder med forskjellig bruk og tilrettelegging. Tillatelsen gir dermed en uheldig presedensvirkning, da det er sannsynlig at andre aktører vil kunne forvente at det vil bli gitt unntak og tillatelser til et større spekter av aktiviteter, som i helhet kan forringe verneområdets formål og verdier.

Vedtaket innebærer også at verneområdeforvalter ikke har vurdert søknaden. Saken er dermed, etter vår oppfatning, utilstrekkelig utredet og innehar ingen faglig innstilling før vedtak ble fattet.»

I styresak 6/25 den 25.03.25 innvilget et enstemmig styre tillatelse til konsert på Ryvingen 21. juni 2025:

«Vedtak

Etter en grundig vurdering av søknaden, har verneområdestyret kommet frem til at konserten kan gjennomføres uten vesentlig negativ påvirkning på dyre- og fuglelivet, gitt at følgende vilkår oppfylles:

- Støybegrensning: Det skal benyttes lydutstyr som begrenser støy til et minimum.*
- Avgrensning: Konsertområdet skal avgrenses innenfor fyrområdet og muren, for å hindre forstyrrelser i nærliggende område*
- Oppsyn: Det skal være tilstrekkelig oppsyn under arrangementet for å sikre at alle vilkår overholdes.*
- Det tillates ikke mer enn 200 personer.*
- Arrangementet skal evalueres i etterkant.*

Konklusjon:

Med disse vilkårene mener verneområdestyret at konserten kan gjennomføres på en måte som ivaretar verneverdiene i Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde, samtidig som det gir mulighet for kulturell berikelse.»

Verneområdeforvalter innstilte i denne saken på at konserter skal legges utenom hekke- og yngletiden 15. april – 31. juli.

Vurdering

Søknaden fra Kystverket om å arrangere konsert på Ryvingen 27. juni 2026 ble innvilget av verneområdestyret i sak 6/26 den 19.01.26, uten at saken var forberedt av verneområdeforvalter. Søknaden ble mottatt 19.01.26. Sånn som verneområdeforvalter vurderer det, er det uheldig at det fattes vedtak i en sak uten at saken er vurdert og faglig foreberedt av verneområdeforvalter. En faglig forberedt sak vil være med på å unngå fare for saksbehandlingsfeil. Verneområdeforvalter viser i sin helhet til hjemmelsgrunnlaget og vurdering av tiltaket fra samme sak i fjor, styresak 6/25 datert 25.03.2025. Forvalter støtter seg til de samme vurderingene som ble gjort i styresak 6/25.

Naturvernforbundet i Agder har valgt å påklage styrets vedtak 6/26 den 19.01.26. Klagen er sendt inn 11.02.26 (styrevedtaket 6/26 sendt ut 22.01.26) og er innenfor klagefristen til å klage, og må derfor anses som gyldig.

Verneområdeforvalter deltok på et teams møte 9. januar sammen med Kystverket og Ryvingens venner. I møtet ble det blant annet formidlet fra Kystverket til Ryvingens venner, for at Kystverket kun gå god for en slik søknad, var de avhengig av en annen vurdering enn den verneområdeforvalter hadde gjort i styresak 6/25 den 25.03.25. Det var enighet mellom Kystverket og Ryvingens venner at det skulle hentes inn en uttalelse fra Naturvernforbundet i Mandal. Verneområdeforvalter synes dette er først og fremst betenkelig, da en burde forvente at Kystverket som en offentlig instans forholder seg til gjeldende regler. Føringen i denne saken har vært klar på at hensynet til hekke- og yngletiden skal vesentlig vektlegges, jfr forvaltningsplanen. Det er fullt mulig å arrangere en konsert samtidig som naturverdiene blir ivaretatt. Det blir feil hvis naturverdiene skal være siste prioritet i et naturvernområde.

Det er mye folk med stor kunnskap i Birdlife lokallag Mandal. Uttalelsen i dette tilfelle fremstår imidlertid som merkelig, da Birdlife virker ikke å ha satt seg helt inn i saken. For det første så gjelder ikke hekke- og yngletiden, bare for noen få arter sjøfugl. Det gjelder alle ville dyr og fugler i sårbare perioder. Så indikerer Birdlife selv at det kan være noen få arter som hekker her. Når en vet hvilket enormt press sjøfuglene er under fremstår det som merkelig at en interesseforening for fugl, skal mene at det ikke er viktig å ivareta eventuelt de få som hekker på Ryvingen. Verneområdeforvalter viser for øvrig til faglige vurderingene i sak 6/25 den 25.03.25.

Verneområdestyret vedtok i styresak 6/25 den 25.03.25 å gi tillatelse til konsert på Ryvingen for inntil 200 personer. Det ble i tillegg stilt en rekke vilkår i tillatelsen, blant annet at det skulle evalueres i etterkant. Det som ikke fremkom i vilkårene var hvem som skulle evaluere arrangementet. Nå ser en at det er venneforeninga selv som har evaluert arrangementet, også opp mot støy, fugl og kritiske naturverdier. Det er fint med en rapport i ettertid fra en arrangør, men hvilken verdi vil en slik evaluering ha når det var søker selv som sto for evalueringa? Ryvingens venner har sikkert gjort sitt beste her, men verdiene av en slik evaluering i forhold til verneverdier vil være av svært begrenset karakter.

Verneområdeforvalter støtter i stor grad de momentene som fremgår av klagen fra Naturvernforbundet i Agder. Det som kanskje er det viktigste punktet er dette med presedens, der det nå gjennom to dispensasjoner to år på rad åpner opp for en ny forvaltningspraksis hvor det tillates ytterligere forstyrrelser i hekke- og yngletiden. Det vil være naturlig å følge føringen i forvaltningsplanen og ikke åpne opp for forvaltningspraksis som på sikt uthuler formålet med vernet. Å åpne opp for nye aktiviteter i hekke- og yngletiden vil og kunne være med på å tøyne grensene i andre saker. For 2026 er det og en økning fra 200 til 300 personer, noe som bidrar til økt forstyrrelser i hekke- og yngletiden.

Verneområdeforvalter er positiv til at det kan arrangeres konsert på Ryvingen, hvis det skjer under de rette forutsetningene, der natur og kultur fungerer sammen.

Konklusjon

Det anbefales derfor å omgjøre styresak 6/26 den 19.01.2026, til at det gis avslag på søknad om dispensasjon til å arrangere konsert på Ryvingen innenfor verneområdet i henhold til verneforskriftens § 3 punkt 4.2 og føringene i forvaltningsplanen, søknad om å arrangere konsert 27. juni 2026 av hensynet til dyre- og fuglelivet.

Eventuelle konserter på Ryvingen må legges utenom hekke- og yngletiden, 15. mars – 31. juli.

Fra: Senneset, Siv[siv.senneset@kystverket.no]
Sendt: 15.01.2026 11:35:58
Til: Postmottak SFAG[sfagpost@statsforvalteren.no]
Kopi: Eriksen, Tatjana[tatjana.eriksen@kystverket.no];Pedersen, Belinda Bernardino
Bautista[belinda.pedersen@kystverket.no];Skansen,
Ronny[ronny.skansen@statsforvalteren.no];'Paal
Pedersen'[Paal.Pedersen@lindesnes.kommune.no];
Tittel: Søknad om dispensasjon fra forskriften om Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde

Hei.

Ryvingens venner leier Ryvingen fyrstasjon hos Kystverket for å tilgjengeliggjøre fyrstasjonen for allmennheten.

Venneforeningen ønsker å gjennomføre en konsert på fyrstasjonen i 2026, Kystverket støtter foreningens initiativ og engasjement og søker om dispensasjon fra forskriften for å gjennomføre arrangementet i juni 2026.

Se vedlagt søknad, korrespondanse under og dokumentasjon utarbeidet av Ryvingens venner.

Hilsen

Siv Senneset

kulturminnefaglig seniorrådgiver
avdelingen rederi, fyr og sjømerking, seksjon for planlegging
KYSTVERKET

Tlf: 99799081
Sentralbord: 07847
www.kystverket.no

**Kystverkets visjon er å utvikle kysten og
havområda til verdens sikreste og reneste**

Fra: Paal Pedersen <Paal.Pedersen@lindesnes.kommune.no>
Sendt: mandag 12. januar 2026 17:32
Til: Senneset, Siv <siv.senneset@kystverket.no>
Kopi: ronny.skansen@statsforvalteren.no; Per Goldmann Nilsen
<Per.Goldmann.Nilsen@politiker-lindesnes.no>
Emne: HASTER: Tilbakemelding fra fagpersoner i Birdlife Mandal Lokallag

Hei Siv (og Ronny)

Viser til vårt teams-møte fredag 9. januar. Under følger som avtalt en faglig vurdering fra Birdlife Mandal Lokallag, som er faginstansen vi ble henvist til etter dialog med Naturvernforbundet. Fagpersonene i Birdlife er samstemte

i sin vurdering i denne saken.

Legger igjen ved søknaden. Vi håper at den kan legges som grunnlag for søknaden fra Kystverket og at Verneområdestyret kan behandle søknaden gjennom en forenklet prosess som en sak under eventuelt i det kommende styremøtet. Dette spesielt av hensyn til muligheten for å få innpass hos artister som fastsetter egen turnéplan den nærmeste tiden, hvor styremøtet i mars er altfor sent for å realisere dette (minner om at søknaden ble sendt 5. nov.).

Setter Per Goldmann som styreleder i Verneområdestyret i kopi til orientering.

Ta gjerne kontakt hvis dere har spørsmål eller annet til dette.

Mvh Paal Pedersen, styreleder Ryvingens venner

Fra: Anne Noddeland <anoddeland76@gmail.com>

Sendt: mandag 12. januar 2026 15:23

Til: Øystein Steinsvåg <oystein.steinsvag@gmail.com>

Kopi: PaalPedersen <pedersen.paal@gmail.com>; Anja Hagen

<anjahagen1972@gmail.com>; Magne Johannessen <magnejohannessen@hotmail.com>

Emne: Re: Søknad Kystverket konsert

You don't often get email from anoddeland76@gmail.com. [Learn why this is important](#)

Ekstern e-post: Vennligst vær varsom og ikke trykk på vedlegg og lenker med mindre du kjenner igjen avsenderen og vet at innholdet er trygt. Hilsen DDV

Hei

Jeg har tatt dette videre til de hos oss i Birdlife Mandal som driver med kartlegging og overvåkning av sjøfugl i skjærgården (Runar Jåbekk og Klaus Torland), og våre fagpersoner ser ikke noe problem med at det avholdes konsert på Ryvingen ihht til skissert opplegg. Vi forstår dette som en engangshendelse, altså ingen ukentlig happening som går gjennom hele sommeren.

Det er svært få, om noen, hekkende fugl på Ryvingen. Og områdene som brukes til konsert er allmenne områder som grusvei opp til fyret, samt gårdsplass. Vi henstiller til at ferdsel utenfor disse områdene minimeres og gjøres på en hensynsfull måte.

Søknaden til Ryvingens venner er gjennomarbeidet og opplegget er lagt vekt på å minimere forstyrrelser for fuglelivet. Fuglereservatet på Slettingen ligger flere hundre meter borte og vil slik vi vurderer dette ikke bli berørt.

Mvh
Anne Noddeland
Leder Birdlife Mandal Lokallag.

|

Kystverket
Kystveien 30
4841 Arendal
v/ seniorrådgiver Siv Senneset

Statsforvalteren i Agder
Fløyveien 14
4838 Arendal
v/ verneområdeforvalter Ronny Skansen

Ryvingens Venner
v/ Anja Hagen og Paal Pedersen
anjahagen1972@gmail.com / pedersen.paal@gmail.com

Mandal 29.10.25

Søknad om å arrangere konsert på Ryvingen fyr

Den 21. juni 2025 gjenopptok Ryvingens venner tradisjonen med sommerkonsert på fyret. Det har tidligere blitt arrangert mange lignende konserter på Ryvingen fyr, og erfaringen er at vi trekker nye brukere til fyret under slike konserter. Vårt oppdrag som venneforening er å skape aktiviteter og gjøre fyret tilgjengelig for alle brukergrupper, og mindre konserter er en fin mulighet til å realisere denne målsettingen.

Vi søker med dette om å arrangere en ny konsert på Ryvingen fyrstasjon den 27. juni 2026.

Erfaringene fra konserten 21. juni 2025

Ryvingens venner søkte via Kystverket som eier 7.2.25 om å arrangere sommerkonsert 21. juni 2025 på Ryvingen fyrstasjon. Kystverket søkte 11.3.25 til Verneområdestyret for Øksøy-Ryvingen og Flekkefjord Landskapsvernområder om dispensasjon fra verneforskriften til å arrangere konserten. I saksfremlegget til verneområdestyret innstilte Verneområdeforvalter på å avslå søknaden av hensyn til dyre- og fuglelivet. Det ble anbefalt å legge slike konserter utenom hekke- og yngletiden fra 15. mars – 15. juli.

I Verneområdestyrets behandling av søknaden vedtok styret enstemmig at konserten kan gjennomføres på en måte som ivaretar verneverdiene i verneområdet, samtidig som det gir mulighet for kulturell berikelse. Styret gjorde videre følgende vedtak:

Vedtak

Etter en grundig vurdering av søknaden, har verneområdestyret kommet frem til at konserten kan gjennomføres uten vesentlig negativ påvirkning på dyre- og fuglelivet, gitt at følgende vilkår oppfylles:

- Støybegrensning: Det skal benyttes lydutstyr som begrenser støy til et minimum.
- Avgrensning: Konsertområdet skal avgrenses innenfor fyrområdet og muren, for å hindre forstyrrelser i nærliggende område
- Oppsyn: Det skal være tilstrekkelig oppsyn under arrangementet for å sikre at alle vilkår overholdes.
- Det tillates ikke mer enn 200 personer.
- Arrangementet skal evalueres i etterkant.

Konklusjon:

Med disse vilkårene mener verneområdestyret at konserten kan gjennomføres på en måte som ivaretar verneverdiene i Øksøy-Ryvingen landskapsvernområde, samtidig som det gir mulighet for kulturell berikelse.

Kort oppsummering av evalueringen av konserten:

Alle vilkårene som verneområdestyret vedtok ble overholdt under konserten 21. juni. Både støybegrensingen, den fysiske avgrensingen, tilstrekkelig med vakthold og begrensningen på maks. 200 solgte billetter ble overholdt.

Kommentarer til bildene

Bildet øverst til venstre: Høytalerne gir tilstrekkelig med lyd, men de er ikke store og de begrenser støyen fra området. Vi opplevde også flere ganger at måker satte seg på murkanten av gården med nysgjerrighet, så musikken var tydelig ikke skremmende for fuglene.

Bildet øverst til høyre: Det er en veldig lang avstand fra fyrgården og ut til fuglereservatet Slettingen. Undertegnede gikk under konserten ut og stod på plassen merket orange – og fra dette stedet var det umulig å høre lyden fra konserten (ca. 50 meters avstand, men med frisk bris fra vest).

Bildet nederst: Ryvingens venner fikk tillatelse til å selge 200 billetter til arrangementet, noe vi gjorde. Men som bildet tydelig viser kunne vi ha tredoblet salget uten at det hadde blitt noen vesentlig mer belastning på verken øya eller området. Vi opplevde at det hadde vært positivt med flere tilhørere, noe som hadde redusert inntrykket av «noe glissenhets». Samarbeidet med motorbåtforeningen, dykkerklubben og andre medførte også at båttransporten gikk veldig fint og effektivt.

Søknad om å arrangere konsert på Ryvingen 27. juni 2025

Erfaringen fra årets konsert viser at det bør åpnes for å selge flere billetter, og Ryvingens venner søker derfor om å øke grensen for billettsalget til 300 personer. Det er vår tydelige vurdering at dette ikke vil medføre noen vesentlig belastning for fyret og området rundt fyrstasjonen. Erfaringen fra årets konsert viser at lyden ikke er noen nevneverdig problemstilling for fugler og hekking.

Vårt ønske er igjen at konserten skal arrangeres på platået ved fyret. Her er hele området av mur, og veien til og fra fyret er som kjent grusbelagt. Vi vurderer følgelig at belastningen på natur og område er svært begrenset ved arrangementet. Av og til er jo vindforholdene på planet så utfordrende at det ikke kan arrangeres konserter der. Om vinden er veldig sterk, så må konserten avlyses.

Det vil igjen bli satt opp båttransport både fra Mandal sentrum og fra Tregde Marina. I tillegg ønsker Mandals Motor og Trebåtforening å arrangere en «trebåtkortesje» fra elva og ut til fyret, noe som vil bli en flott «happening» i sammenheng med konserten. Vi vil igjen også sørge for vakthold både til konserten, og «havnevakter» i havna som sørger for sikkerheten i dette området. I tillegg vil også dette året være medisinsk personell med hjertestarter til stede.

Tidspunktet for konserten

Vi har generelt forståelse for verneområdeforvalters vurdering om at slike konserter bør gjennomføres utenfor hekke- og yngletiden. Men på samme tid er det gjort en grundig totalvurdering av hva som er det beste tidspunktet å arrangere den typen konsert på fyret. Som redegjørelsen over viser vil konserten medføre en minimal belastning på verneområdet generelt og fuglelivet spesielt. Siste del av juni har statistisk også en høy sannsynlighet for bra vær i området, og det er også i denne tiden folk har størst ønske/tilbøyelighet til å dra på konsert i havgapet. Fellesferien er et dårligere tidspunkt for denne typen konsert, og de to første helgene i august er det andre lokale arrangementer (bl.a. Skalldyrfestivalen) som i praksis er vanskelig å «konkurrere» mot. På denne bakgrunn mener vi at siste del av juni er å foretrekke, noe sommerens vellykkede arrangement med all tydelighet viser.

Ta gjerne kontakt om dere har spørsmål eller behov for ytterligere informasjon.

Med vennlig hilsen

Anja Hagen og Paal Pedersen, Ryvingens venner

**Verneområdestyret for
Oksøy-Ryvingen og
Flekkefjord
landskapsvernområder**

Postadresse
Postboks 504
4804 ARENDAL

Besøksadresse
Fløyveien 14
Arendal

Kontakt
Sentralbord: +47 37 01 75 00
Direkte: +47 37 01 75 64
sfagpost@statsforvalteren.no
<https://www.nasjonalparkstyre.no/oksoy-ryvingen>

Kystverket
Postboks 1502
6025 ÅLESUND

Saksbehandler Ronny Skansen

Vår ref. 2026/802-2 432.2

Deres ref.

Dato 22.01.2026

Melding om vedtak - Søknad om konsert ved Ryvingen fyrstasjon - Kystverket

Verneområdestyret behandlet under eventuelt 6/26 i styremøte 19.01.26 en søknad om konsert på Ryvingen fyrstasjon. Følgende ble protokollført i saken:

ST 6/26 Eventuelt

Saksprotokoll i Verneområdestyret ORF - 19.01.2026

Behandling

Søknad om konsert ved Ryvingen fyrstasjon 27. juni 2026

Behandlet under styremøte den 19. januar 2026. Forslag fra Hannah Teigland:

Bakgrunn for saken:

Ryvingens Venner har søkt om tillatelse til å arrangere konsert ved Ryvingen fyrstasjon 27. juni 2026. Konserten bygger videre på arrangementet som ble gjennomført 21. juni 2025, hvor erfaringene viste at gjennomføringen kunne skje uten negative konsekvenser for fugle- og dyreliv. Arrangementet i 2025 ble gjennomført på murplataet ved fyret, med moderat lydnivå, begrenset antall deltakere og godt vakthold. Evalueringen viste at vilkårene fastsatt av verneområdestyret ble fulgt. BirdLife Mandal har gitt en faglig vurdering som støtter gjennomføringen av konserten slik den er omsøkt for 2026, og fremhever at det er svært få eller ingen hekkende fugl på Ryvingen, og at arrangementet foregår på robuste, allment brukte arealer.

Forslag til vedtak

1. Verneområdestyret gir Kystverket tillatelse til å gjennomføre konsert ved Ryvingen fyrstasjon 27. juni 2026, i tråd med søknaden til kystverket av 29.10.2025.
2. Arrangementet skal gjennomføres på murplataet ved fyret.
3. Det skal benyttes moderat lydanlegg, tilsvarende eller lavere enn i 2025.
4. Det gis tillatelse til inntil 300 solgte billetter.
5. Det skal være tilstrekkelig vakthold.
6. Båttransport og eventuell trebåtkortesje organiseres slik av det skaper minst mulig forstyrrelser.
7. Publikum skal oppfordres til å holde seg på etablerte stier og robuste arealer.

8. Arrangør skal rydde området etter arrangementet.
9. Arrangementet skal evalueres.

Begrunnelse

Verneområdestyret vurderer at arrangementet kan gjennomføres uten negativ påvirkning på naturmangfold eller fugleliv. Erfaringene fra konserten i 2025 viser at arrangementet kan avvikles på en måte som ivaretar verneformålet. Alle vilkår ble fulgt, lydnivået var lavt og ikke hørbart ved fuglereservatet, og naturbelastningen var minimal siden arrangementet foregår på murplataet ved fyret.

BirdLife Mandal støtter gjennomføring av konserten slik omsøkt og uttaler:

'Våre fagpersoner ser ikke noe problem med at det avholdes konsert på Ryvingen iht. til skissert opplegg. Det er svært få, om noen, hekkende fugl på Ryvingen. Områdene som brukes til konsert er allmenne områder som grusvei opp til fyret samt gårdsplass. Søknaden er gjennomarbeidet og opplegget er lagt vekt på å minimere forstyrrelser for fuglelivet. Fuglereservatet på Slettingen vil slik vi vurderer dette ikke bli berørt.'

Det legges til grunn at tiltaket er et enkeltstående kulturelt arrangement som bidrar positivt til formidling av Ryvingen fyrstasjon og styrker friluftsliv og kulturbruk i tråd med venneforeningens formål, uten å komme i konflikt med verneverdier.

Verneområdeforvalter ønsket en protokolltilførsel i saken. Styrets vedtak – vedtatt mot 1 stemme:

Vedtak

1. Verneområdestyret gir Kystverket tillatelse til å gjennomføre konsert ved Ryvingen fyrstasjon 27. juni 2026, i tråd med søknaden til kystverket av 29.10.2025.
2. Arrangementet skal gjennomføres på murplataet ved fyret.
3. Det skal benyttes moderat lydanlegg, tilsvarende eller lavere enn i 2025.
4. Det gis tillatelse til inntil 300 solgte billetter.
5. Det skal være tilstrekkelig vakthold.
6. Båttransport og eventuell trebåtkortesje organiseres slik av det skaper minst mulig forstyrrelser.
7. Publikum skal oppfordres til å holde seg på etablerte stier og robuste arealer.
8. Arrangør skal rydde området etter arrangementet.
9. Arrangementet skal evalueres.

Begrunnelse

Verneområdestyret vurderer at arrangementet kan gjennomføres uten negativ påvirkning på naturmangfold eller fugleliv. Erfaringene fra konserten i 2025 viser at arrangementet kan avvikles på en måte som ivaretar verneformålet. Alle vilkår ble fulgt, lydnivået var lavt og ikke hørbart ved fuglereservatet, og naturbelastningen var minimal siden arrangementet foregår på murplataet ved fyret.

BirdLife Mandal støtter gjennomføring av konserten slik omsøkt og uttaler:

'Våre fagpersoner ser ikke noe problem med at det avholdes konsert på Ryvingen iht. til skissert opplegg. Det er svært få, om noen, hekkende fugl på Ryvingen. Områdene som brukes til konsert er allmenne områder som grusvei opp til fyret samt gårdsplass. Søknaden

er gjennomarbeidet og opplegget er lagt vekt på å minimere forstyrrelser for fuglelivet.

Fuglereservatet på Slettingen vil slik vi vurderer dette ikke bli berørt.'

Det legges til grunn at tiltaket er et enkeltstående kulturelt arrangement som bidrar positivt til formidling av Ryvingen fyrstasjon og styrker friluftsliv og kulturbruk i tråd med venneforeningens formål, uten å komme i konflikt med verneverdier.

Protokolltilførsel verneområdeforvalter: Søknaden fra Kystverket ble først sendt 15.01.26 og mottatt 19.01.26. Søknaden er ikke vurdert av verneområdeforvalter.

Med hilsen

Ronny Skansen
verneområdeforvalter

Dokumentet er elektronisk godkjent

Kopi til:

RYVINGENS VENNER
Statsforvalteren i Agder
Lindesnes kommune
Statens naturoppsyn
Kristiansand

c/o ADB-Senteret AS Postboks 277
Postboks 504
Nordre Heddeland 26
Miljødirektoratet, postboks 5672
TORGARDEN

4503	MANDAL
4804	ARENDAL
4534	MARNARDAL
7485	TRONDHEIM

Klage på vedtak - Konsert Ryvingen fyrstasjon

Verneområdestyret vedtok 19.januar å gi tillatelse til Kystverket å avholde konsert på Ryvingen fyrstasjon. Naturvernforbundet i Agder mener dette strider mot formålet i verneforskriften for Oksøy - Ryvingen og påklager med dette vedtaket.

Vedtaket legger til rette for å avholde en utendørs konsert på Ryvingen fyrstasjon 27.juni, som er en del av Øksøy - Ryvingen verneområde. Vi mener verneområdestyret i denne sammenheng ikke har tilstrekkelig hensynstatt dyreliv og naturverdier i området, formålet i verneforskriften, eller andre brukere av området. Vi viser fortrinnsvis til [verneforskriften](#) [paragraf §3](#) punkt

4.1 All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner.

Arrangementet vil kunne føre til unødvendig økt belastning på naturen gjennom støy og økt ferdsel. Det er også skjerpene at arrangementet er lagt i hekketiden for fugl, en tid hvor man ellers skal vise særskilt aktsomhet. Vi mener at man som et minimum avbøtende tiltak burde flyttet konserten til utenfor normal hekketid, men kan ikke se at dette er vurdert.

Verneforskriften gir gjennom punkt 1.2,3 rom for en rekke unntak som sikrer vedlikehold, bruk og drift av installasjoner i verneområdet.

Arrangering av utendørs konsert er slik vi ser det ikke blant aktivitetene som kan anses som nødvendig og normal drift, eller andre formål som kan tenkes å falle inn under unntaksbestemmelsene. Aktiviteten bør også anses som kommersielt arrangement, med diskuterbar nytteverdi for den øvrige allmenheten eller verneområdet. På generell basis oppfordrer

verneområdestyret til å være svært restriktive til kommersielle formål i verneområdet.

Vi viser også til verneforskriftens punkt

6.2 Unødvendig støy er forbudt.

Søker viser til uttalelse fra Birdlife som omtaler tidligere kartlegging av hekkende fugl hvor det utdypes at “det er få eller ingen hekkende fugl i området”, noe vi mener strider mot et føre-var prinsipp i områdeforvaltningen, da man ikke bør utelukke at det vil være andre fugler som hekker i området i den kommende hekkesesongen. Uttalelsen tar tilsynelatende også kun hensyn til sjøfugl, men vi understreker at aktsomhet i hekke og yngletid bør hensynta et bredere utvalg av arter som er sårbare i denne perioden.

[Slettingen naturreservat](#) med særskilt formål for å verne om sjøfugl ligger ca 350m fra området det ønskes å avholde konsert. Uttalelsen fra Birdlife fremlegger at området ikke vil bli nevneverdig påvirket, men vi mener verneområdestyret uavhengig av vurderingen burde utøve stor aktsomhet, og ikke tilrettelegge for støyende aktiviteter i nærheten av fuglefredningsområder.

Utover dette legger også formålet til vernebestemmelsen vekt på *“Allmennheten skal ha mulighet til naturopplevelser gjennom utøvelse av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.”* Gjennomføring av konserten vil kunne være sjenerende for andre som ferdes og oppholder seg i verneområdet.

Dette er andre året det gis tillatelse til å avholde konsert på Ryvingen, noe som taler for at en godkjenning her kan ha gi uheldige føringer for at dette kan gjennomføres årlig, slik vi ser det, i strid med verneformålet, og dermed ikke bør kunne anses eller omsøkes gjennom unntaksbestemmelser. Oksøy-Ryvingen strekker seg over et omfattende område, og gjennom områder med forskjellig bruk og tilrettelegging. Tillatelsen gir dermed en uheldig presedensvirkning, da det er sannsynlig at andre aktører vil kunne forvente at det vil bli gitt unntak og tillatelser til et større spekter av

aktiviteter, som i helhet kan forringe verneområdets formål og verdier.

Vedtaket innebærer også at verneområdeforvalter ikke har vurdert søknaden. Saken er dermed, etter vår oppfatning, utilstrekkelig utredet og innehar ingen faglig innstilling før vedtak ble fattet.

Peder Johan Pedersen, fylkesleder og vararepresentant i Rådgivende utvalg for LVO Oksøy - Ryvingen

Fra: pederjop@online.no[pederjop@online.no]
Sendt: 11.02.2026 21:33:06
Til: Skansen, Ronny[ronny.skansen@statsforvalteren.no]
Tittel: Klage vedtak om konsert på Ryvingen, Lindesnes

Styre for LVO Oksøy - Ryvingen, klage på vedtak om konsert på Ryvingen i
hekkesesongen, juni, med hilsen
Peder Johan Pedersen

På grunn av dataproblemer ble denne klagen ikke sendt på mandag som forutsatt.

Naturvernforbundet
i Agder

Teateret, Kongensgate 2, Kristiansand
telefon 45605646

Arkivsaksnummer: 2025/3292-2

Saksbehandler: Ronny Skansen

Dato: 18.03.2025

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Verneområdestyret ORF	6/25	25.03.2025

Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde - Søknad om dispensasjon til konsert på Ryvingen - Kystverket

Innstilling fra forvalter

Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder avslår med hjemmel i verneforskriftens § 3 punkt 4.2 og føringene i forvaltningsplanen, søknad om å arrangere konsert 26.juni 2025 på Ryvingen innenfor Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde av hensynet til dyre- og fuglelivet.

Eventuelle konserter på Ryvingen må legges utenom hekke- og yngletiden, 15. mars – 31. juli.

--- slutt på innstilling ---

Saksprotokoll i Verneområdestyret ORF - 25.03.2025

Behandling

Behandlet under styremøte den 25. mars 2025. Forslag fra Hannah Teigland:
Etter en grundig vurdering av søknaden, har verneområdestyret kommet frem til at konserten kan gjennomføres uten vesentlig negativ påvirkning på dyre- og fuglelivet, gitt at følgende vilkår oppfylles:

- Støybegrensning: Det skal benyttes lydutstyr som begrenser støy til et minimum.
- Avgrensning: Konsertområdet skal avgrenses innenfor fyrområdet og muren, for å hindre forstyrrelser i nærliggende område
- Oppsyn: Det skal være tilstrekkelig oppsyn under arrangementet for å sikre at alle vilkår overholdes.
- Det tillates ikke mer enn 200 personer.
- Arrangementet skal evalueres i etterkant.

Konklusjon:

Med disse vilkårene mener verneområdestyret at konserten kan gjennomføres på en måte som ivaretar verneverdiene i Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde, samtidig som det gir mulighet for kulturell berikelse.

Forslaget ble satt opp mot forvalters innstilling. Styrets vedtak – enstemmig mot forvalters innstilling:

Vedtak

Etter en grundig vurdering av søknaden, har verneområdestyret kommet frem til at konserten kan gjennomføres uten vesentlig negativ påvirkning på dyre- og fuglelivet, gitt at følgende vilkår oppfylles:

- Støybegrensning: Det skal benyttes lydutstyr som begrenser støy til et minimum.
- Avgrensning: Konsertområdet skal avgrenses innenfor fyrområdet og muren, for å hindre forstyrrelser i nærliggende område
- Oppsyn: Det skal være tilstrekkelig oppsyn under arrangementet for å sikre at alle vilkår overholdes.
- Det tillates ikke mer enn 200 personer.
- Arrangementet skal evalueres i etterkant.

Konklusjon:

Med disse vilkårene mener verneområdestyret at konserten kan gjennomføres på en måte som ivaretar verneverdiene i Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde, samtidig som det gir mulighet for kulturell berikelse.

Dokumenter i saken

Vedlegg:

- 1 Ryvingen fyrstasjon - Søknad om dispensasjon fra Forskrift om Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde for gjennomføring av konsert – Kystverket datert 11.03.25.**
- 2 2025 0207 Søknad om konsert på Ryvingen juni 2025**

Saksopplysninger

Kystverket søker i søknad datert 11.03.25 om dispensasjon fra verneforskriften for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde til å arrangere konsert på Ryvingen 26. juni 2025. Konserten er av bandet elle melle og antall besøkende er ca. 200 personer. Konserten skal arrangeres i tidsrommet mellom klokken 18.00-23.00. Det planlegges å arrangere konserten på platået ved fyret.

Følgende står blant annet i søknaden (hele ligger som vedlegg):

«Vi planlegger og arbeider for at antallet besøkende på konserten vil bli ca. 200 personer. Konserten vil altså i antallet personer ikke være mer belastende enn antall besøkende er en godt besøkt sommerdag på fyret.

Vårt ønske er at konserten skal arrangeres på plataet ved fyret. Her er hele området av mur, og veien til og fra fyret er som kjent grusbelagt. Vi vurderer følgelig at belastningen på natur og område er svært begrenset ved dette arrangementet. Det vil settes opp en liten scene på planet, og lyden fra konserten er jo ingen problemstilling på en øy langt ute i havet.

Av og til er jo vindforholdene på planet så utfordrende at det ikke kan arrangeres konserter der. Om vinden er veldig sterk, så må konserten avlyses. Vi har diskutert en «mellomløsning» med å avholde konserten i området rundt naustet i havna dersom vinden er for heftig på planet, men dette alternativet har vi lagt bort siden det praktiske arbeidet vil være betydelig mer omfattende med en mindre scenerigg etc.

Det vil bli satt opp båttransport både fra Mandal sentrum og fra Tregde Marina. I tillegg ønsker Mandals Motor og Trebåtforening å arrangere en «trebåtkortesje» fra elva og ut til fyret, noe som vil bli en flott «happening» i sammenheng med konserten. Vi vil også sørge for vakthold både til konserten, og «havnevakter» i havna som sørger for sikkerheten i dette området. I tillegg vil det være medisinsk personell med hjertestarter til stede.

Styret i Ryvingens venner vurderer egentlig at arrangementet slik det er planlagt er innenfor vår «ordinære» forvaltning av fyrstasjonen, men vi ønsker selvsagt at både Kystverket og Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder gir sin godkjenning og melder deres vurderinger/krav til gjennomføringen av arrangementet.»

Hjemmelsgrunnlag

- Forskrift om Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde, Kristiansand, Søgne og Mandal kommuner, Vest-Agder, fastsatt ved Kronprinsreg.res. 29. april 2005 (verneforskriften).
- Lov om forvaltning av naturens mangfold av 19.06.2009 (naturmangfoldloven/nml.).
- Forvaltningsplan for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde, godkjent i oktober 2010 (forvaltningsplanen).

Verneforskriften

Formålet med vernet fremgår av verneforskriften § 2, som lyder: «Formålet med Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde er å ta vare på et sammenhengende og egenartet skjærgårdslandskap lite preget av tekniske inngrep, og som er representativt for sørlandskysten. Dette skjærgårdslandskapet karakteriseres av en sjøoverflate som brytes opp av mange lave, avslepne øyer, holmer og skjær, med tilhørende naturtyper, flora, fauna, kulturminner og kulturlandskap, herunder kystlynghei og de karakteristiske uthavnene.

Allmennheten skal ha mulighet til naturopplevelser gjennom utøvelse av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging».

I henhold til verneforskriften § 3 punkt 4.2 ferdsel) *Bestemmelsene er ikke til hinder for tradisjonell turvirksomhet til fots i regi av turistforeninger, skoler, barnehager, ideelle lag og*

*foreninger. **Annen organisert ferdsel og ferdselsformer som kan skade naturmiljøet må ha særskilt tillatelse av forvaltningsmyndigheten (jf § 3.4.2).***

Naturmangfoldloven

I henhold til naturmangfoldloven § 7, skal prinsippene i §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet, og vurderingen skal fremgå av beslutningen.

Forvaltningsplanen

I forvaltningsplanen kapittel 4.2 er det angitt retningslinjer for større organiserte arrangementer. Følgende føringer er blant annet angitt for arrangementer: *«For å unngå ukontrollert bruk av området, og for kunne styre arrangementer utenom sårbare områder og tidsrom, må det søkes om tillatelse til å gjennomføre større organiserte arrangementer. Større arrangementer kan fortrenge og forstyrre allmenn ferdsel og dyreliv og medføre slitasje, nedtråkking, forsøpling, og støy som kan skade verneverdiene. Forvaltningsmyndigheten avgjør om arrangementer strider mot verneformålet. **Hensyn til hekke- og yngletider vil være vesentlig.»***

Vurdering

Offentlig beslutningstaking som berører naturmangfoldet, skal bygge på et vitenskapelig kunnskapsgrunnlag så langt dette er rimelig, jf. naturmangfoldloven § 8. På Ryvingen er det registrert naturbeitemark av middels verdi og områdene rundt har noen hekkende sjøfugl, deriblant fiskemåke. Fiskemåke er på den norske rødlista i kategorien VU (sårbar). Verneområdeforvalter mener at det foreliggende kunnskapsgrunnlaget gir tilstrekkelig informasjon om tiltakets konsekvenser for naturmiljøet i Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde til at det kan fattes vedtak i saken. Det legges her vekt på opplysninger som kommer frem i Naturbase, forvaltningsplan, informasjon i forbindelse med forarbeidet til vernet, samt informasjon i forbindelse med utarbeidelse av ny forvaltningsplan for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde.

Verneforskriften gir etter § 3, punkt 4.2 i forhold til ferdsel at bestemmelsene er ikke til hinder for tradisjonell turvirksomhet til fots i regi av turistforeninger, skoler, barnehager, ideelle lag og foreninger. Imidlertid er det slik at annen organisert ferdsel og ferdselsformer som kan skade naturmiljøet må ha særskilt tillatelse av forvaltningsmyndigheten. Dette arrangementet faller derfor inn under den siste delen som krever en dispensasjon fra verneforskriften. Føringerne i gjeldende forvaltningsplan understøtter dette og gir videre føringer der det er spesielt nevnt at hensyn til hekke- og yngletider vil være vesentlig.

I forbindelse med søknaden må man vurdere den effekten tiltaket kan ha på verneverdiene i landskapsvernområde, jf. nml. § 10 om «økosystemtilnærming og samlet belastning». Formålet med Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde er blant annet å ta vare på et sammenhengende og egenartet skjærgårdslandskap lite preget av tekniske inngrep og flora og fauna er nevnt som viktig elementer. Det er få lignende saker i miljøvedtaksregisteret der det er arrangert konserter i landskapsvernområder. Det finnes et fra Rogaland, der det er gitt

tillatelse til å arrangere konsert, men da utenom hekke- og yngletiden. Vi registrerer og at det allerede er annonsert og selges billetter til arrangementet før nødvendig tillatelse er gitt. Allerede 17. februar ble dette annonsert til offentligheten, noe som må sies å være uheldig.

Presset på bruk av skjærgården har økt betydelig de siste årene med større båter og flere folk ut i sårbare områder. Sjøfuglene har vært i sterk nedgang de siste årene på grunn av flere årsaker. Naturen og dens arter er under stadig større press i slike områder. Dette har ført blant annet til at enkelte måke arter søker seg inn mot byer og tettsteder. Det bør være et mål om minst mulig grad av forstyrrelser i sjøfuglenes naturlige habitat.

Verneområdeforvalter vurderer primært til å arrangere en konsert på Ryvingen på et relativt begrenset areal vil ha begrenset konsekvenser for naturmangfoldet. Ryvingen er ikke noe sjøfuglreservat, men det hekkes en del sjøfugl, blant annet fiskemåke. Støy og eventuell andre forstyrrelser hvis personer beveger seg ut i terrenget vil potensielt kunne skade dyre- og fuglelivet. Det er en grunn til føringen er gitt at en bør styre unna arrangementer i hekke- og yngletiden. Verneområdeforvalter har rådet kystverket å søke om dette arrangementet utenom hekke- og yngletiden.

Selv om en enkeltstående tillatelse ikke vil være i strid med verneformålet eller påvirke verneverdiene på stedet, må det alltid vurderes om en tillatelse kan skape presedens for tilsvarende søknader i fremtiden, og således bidra til en gradvis forringelse av verneverdiene i området. Det vurderes som faren for presedens er relativ stor hvis enn åpner opp for en praksis med dispensasjoner i hekke- og yngletiden. Verneområdestyret har gjennom andre saker ført en streng dispensasjonspraksis, der det alltid stilles krav om arbeid blant annet må foregå utenom hekke- og yngletiden (eksempelvis byggesaker).

Tiltaket i seg vil ikke føre til merkbar økning i samlet belastning på økosystemet jfr. naturmangfoldloven § 10, men vil kunne skape presedens for lignende saker. På sikt kan det derfor bidra til en del belastning på økosystemet. I forhold til naturmangfoldloven § 12 miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder vurderer verneområdeforvalter det som om at dette arrangementet absolutt kan gjennomføres, med noen gitte vilkår. Imidlertid bør dette arrangementet primært foregå utenom hekke- og yngletiden, jfr. forvaltningsplanen for landskapsvernområdet.

Konklusjon

Ut fra vurderingen over, finner verneområdeforvalter således at det i denne saken bør gis avslag på søknad om å arrangere konsert i hekke- og yngletiden slik søknaden foreligger, etter § 3 punkt 4.2) i verneforskriften og gjeldende føringer i forvaltningsplanen for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde.

Klage

Dette vedtaket kan påklages til Miljødirektoratet av en part eller annen med rettslig klageinteresse i saken, jf. forvaltningsloven § 28 tredje ledd, jf. § 2 tredje ledd. Klagefristen er 3 uker fra det tidspunkt underretning om vedtaket er kommet frem til vedkommende part, ev. fra den dag vedtaket første gang ble kunngjort, jf. forvaltningsloven § 29 første ledd. En eventuell erklæring om klage skal fremsettes for verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder, og være undertegnet samt nevne det vedtak det klages

over og den endring som ønskes, jf. forvaltningsloven § 32. Klagen bør begrunnes, og andre opplysninger av betydning for saken bør nevnes. Med visse unntak har partene rett til å se sakens dokumenter, jf. forvaltningsloven §§ 18 og 19.

Arkivsaksnummer: 2026/2494-2

Saksbehandler: Ronny Skansen

Dato: 08.03.2026

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Verneområdestyret ORF	14/26	23.03.2026

Songvaar - Hellersøya og Kubbøya naturreservat - Søknad om dispensasjon til oppsett av minneplate på Hellersøya - Songvaar fyrs venner

Innstilling fra forvalter

Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder gir dispensasjon til å sette opp en minnetavle ved ruinen etter den gamle fyrbygningen på Hellersøya i Songvaar, Hellersøya og Kubbøya naturreservat. Dispensasjon gis med hjemmel i verneforskriften § XII, for Songvaar, Hellersøya og Kubbøya naturreservat.

Dispensasjon gis på følgende vilkår:

- Størrelsen, utforming skal være iht. innlevert søknad.
- Arbeidet med oppsett av minneplaten skal skje med hensyn til natur og friluftsliv. Arbeidet skal legges utenom hekke- og yngletid for vilt, dvs. utenom perioden 15.april – 15. juli.
- Når tiltaket er gjennomført sendes en kort rapport med bilde som viser gjennomført tiltak til verneområdestyret med kopi til Statens naturoppsyn v/Fredrik Gustavsen (Fredrik.Gustavsen@miljodir.no).

Verneområdestyret har bare vurdert søknaden etter verneforskriften. Vi forutsetter at det innhentes nødvendige tillatelser etter andre lovverk.

--- slutt på innstilling ---

Dokumenter i saken

Vedlegg:

- 1 Søknad - Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde - Kristiansand - Songvår Fyr - etablering av minneplate - Songvaar Fyrs Venner datert 16.02.26
- 2 Uttalelse fra Kystverket og Agder fylkeskommune (kulturminner) datert 05.03.26 - Søknad om etablering av minneplate på Songvår fyr

Saksopplysninger

Songvaar fyrs venner søker om dispensasjon til oppføring av en minneplate ved ruinen etter den gamle fyrbygningen på Hellersøya innenfor Songvaar, Hellersøya og Kubbøya naturreservat i Kristiansand kommune.

Det opplyses blant annet følgende i søknaden:

«Det søkes om å sette opp en minneplate etter Norges første og trolig eneste Fyrvokterinne Johanne Henriette Pedersen.

Minneplaten vil få en størrelse på 80 cm x 60 cm. Høyden vil være ca 100 cm. Rammen, som består av syrefaste rør som festes til betongelementet, som er gangveien rundt ruinen, med 3 bolter i hvert ben. I tillegg festes den med bolter inne i murpussen på ruinveggen. Dette for at den skal kunne tåle vindkast med orkan styrke. Selve minneplaten utformes også i syrefast plate og tekst og omriss av den gamle fyrbygningen graveres inn i platen.»

Agder fylkeskommune ved kulturminneansvarlig uttaler følgende til søknaden: *«Vi har fått en henvendelse om minneplate på Sognvår fyr. Vi har ingen innvendinger mot dette og vurderer at det ikke krever dispensasjon fra fredningen.»*

Kystverket som grunneier uttaler følgende til søknaden: *«Kystverket har ingen innvendinger til dette.»*

Hjemmelsgrunnlag

- Forskrift om fredning av Songvaar, Hellersøya og Kubbøya naturreservat, Kristiansand kommune, Agder, fastsatt ved Kronprinsreg.res. 28. mars 1980 (verneforskriften).
- Lov om forvaltning av naturens mangfold av 19.06.2009 (naturmangfoldloven/nml.).
- Forvaltningsplan for sjøfuglreservatene i Vest-Agder 2017-2025. Rapport 2017:3 (forvaltningsplanen).

Verneforskriften

Formålet med vernet fremgår av verneforskriften § V, som lyder:

«Formålet med fredningen er å bevare livsmiljøet for plante- og dyrelivet i området, særlig ut fra hensynet til sjøfuglene og deres hekkeplasser.»

«Det må ikke foretas inngrep som kan endre de naturgitte forhold, herunder oppføring av bygninger, brygger, anlegg eller lignende innretninger, framføring av ledninger i luft, på eller i grunnen, uttak eller utfylling av masse, drenering, bruk av kjemiske bekjempningsmidler, forurensning og henleggelse av avfall.», jf. verneforskriften § VIII punkt 1.

Etter § XII kan «*Departementet kan gjøre unntak fra fredningsbestemmelsene for vitenskapelige undersøkelser og arbeider av vesentlig samfunnsmessig betydning eller i spesielle tilfelle dersom det ikke strir mot formålet med fredningen.*»

Naturmangfoldloven

I henhold til naturmangfoldloven § 7, skal prinsippene i §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet, og vurderingen skal fremgå av beslutningen.

Forvaltningsplanen

Forvaltningsplan for sjøfuglreservatene i Vest-Agder 2017-2025. Rapport 2017:3

Vurdering

Offentlig beslutningstaking som berører naturmangfoldet skal bygge på et vitenskapelig kunnskapsgrunnlag så langt dette er rimelig, jf. naturmangfoldloven § 8. Det foreligger ingen registrerte arter, naturtyper i umiddelbar nærhet til det planlagte tiltaket.

Verneområdeforvalter mener at det foreliggende kunnskapsgrunnlaget gir tilstrekkelig informasjon om tiltakets konsekvenser for naturmiljøet i Songvaar, Hellersøya og Kubbøya naturreservat til at det kan fattes vedtak i saken. Det legges her vekt på opplysninger som kommer frem i Naturbase, forvaltningsplan og informasjon i forbindelse med forarbeidet til vernet. «Føre-var-prinsippet» etter nml. § 9 har liten relevans i saken.

Verneforskriften gir rom for at forvaltningsmyndigheten kan etter verneforskriftens § XII gjøre unntak fra fredningsbestemmelsene i verneforskriften, dersom det ikke strider med formålet med fredningen. Verneområdeforvalter mener at dette tiltaket er av begrenset karakter og ligger i umiddelbar nærhet til eksisterende bygninger. Tiltaket vil ikke føre til økt trafikk ved sårbare områder for sjøfugl på øya. Dette tiltaket vurderes til å ikke påvirke formålet med vernet av naturreservatet, som primært er hensyn til sjøfugl og aktuelle reirplasser. Det settes som vilkår at oppsett av minneplaten skjer utenom hekke- og yngletiden for vilt.

Saken har vært oversendt kulturminneavdelingen hos Agder fylkeskommune og grunneier Kystverket som ikke har noen innvendinger mot tiltaket.

I forbindelse med søknaden må man vurdere den effekten tiltaket kan ha på verneverdiene i naturreservatet, jf. nml. § 10 om «økosystemtilnærming og samlet belastning».

Verneområdeforvalter vurderer til at tiltaket ikke vil kunne påvirke verneverdiene i naturreservatet. Verneområdet har som formål å bevare livsmiljøet for plante- og dyrelivet i området, særlig ut fra hensynet til sjøfuglene og deres hekkeplasser. Tiltaket vil ikke være i konflikt med noen arter eller naturtyper.

Verneområdeforvalter vurderer tiltaket til å være av begrenset karakter, da det kun er et mindre tiltak like ved eksisterende bygninger av begrenset størrelse og omfang. Oppsett av minneplaten skal gjennomføres i perioden utenom hekke- og yngletid for vilt, dvs. utenom perioden 15.april – 15. juli, jf. naturmangfoldloven § 12 om miljøforsvarlige teknikker, lokalisering og tidspunkt av tiltaket. En tillatelse til å sette opp denne innretningen innenfor naturreservatet gir veldig liten fare for presedensvirkningen. Nml. § 11 om at kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver anses heller ikke som relevant. Forvalter vurderer det til at søknaden om oppføring av minneplate på Hellersøya i Songvaar, Hellersøya og Kubbøya naturreservat kan tillates mot at vilkårene oppfylles, da tiltaket ikke vil ha nevneverdige negative konsekvenser for verneverdiene og verneformålet i området.

Klagerett

Dette vedtaket kan påklages til Miljødirektoratet av en part eller annen med rettslig klageinteresse i saken, jf. forvaltningsloven § 28 tredje ledd, jf. § 2 tredje ledd. Klagefristen er 3 uker fra det tidspunkt underretning om vedtaket er kommet frem til vedkommende part, ev. fra den dag vedtaket første gang ble kunngjort, jf. forvaltningsloven § 29 første ledd. En eventuell erklæring om klage skal fremsettes for verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder, og være undertegnet samt nevne det vedtak det klages over og den endring som ønskes, jf. forvaltningsloven § 32. Klagen bør begrunnes, og andre opplysninger av betydning for saken bør nevnes.

Med visse unntak har partene rett til å se sakens dokumenter, jf. forvaltningsloven §§ 18 og 19.

Verneområdestyret ORF
Attn: Statsforvalteren i Agder
Postboks 788 Stoa
4809 Arendal

Deres ref:
Ronny Skansen

Vår ref:
Geir Smebøle

Dato:
16. februar 2026

SØKNAD OM ETABLERING AV MINNEPLATE OVER FYRVOKTERINNE JOHANNE HENRIETTE PEDERSEN PÅ HELLERSØYA I SØGNE

1. BAKGRUNN:

I samarbeide med «Kystkvinnene» i Søgne ønsker vi å hedre Norges første og trolig eneste Fyrvokterinne Johanne Henriette Pedersen.

Johanne var gift med Johan Fredrik Pedersen som var fyrvokter på Songvår fyrstasjon fra 1893 til 1900. De bodde på fyret sammen med sine 4 barn. Lille julaften 1900 skjedde det en forferdelig tragedie der ute som endret livet til fyrvokterfamilien. Johan Fredrik forlot Ny Hellesund sammen med den eldste sønnen Aksel Henrik med kurs for Hellersøya og Songvår fyr. De hadde vært og hentet lønn, post og mat til julen, men kom aldri frem til fyrstasjonen. Kun vrakrester ble funnet av losbåtene som lette etter far og sønn.

Johanne Henriette fikk etter anmodning fra Fyrdirektøren drive fyrstasjonen frem til sommeren 1901. Historien har vært kjent, men vi har nå gjennom historiske arkiver fått detaljer om denne hendelsen som aldri tidligere har vært nedfelt. Hele historien kan leses på vedlagte utkast til tekst til minneplaten.

Som en viktig del av publiseringen om fyr- og kysthistorien mener vi det er viktig å dele denne historien og hedre Johanne Henriette med en minneplate ved ruinen etter den gamle fyrbygningen på Hellersøya.

JOHANNE HENRIETTE PEDERSEN
F: 28/6-1849 D: 13/9-1918

Songvår fyr's første og eneste kvinnelige fyrvokter

Johanne bosatte seg på Songvår fyr sammen med mannen sin Johan Fredrik Pedersen, som ble fyrvokter på Songvår i 1893.

Fyrvokterboligen med en integrert fyrlykt, ble bygget i 1888. Fyrvokterfamilien som bestod foreldrene og etter hvert 4 barn bodde her. I 1895 ba de Fyrdirektøren om lov til å dyrke opp eiendommen som tilhørte fyret. Det ble bygget både løe og fjøs slik at de kunne ha husdyr her ute på øya.

De første årene gikk barna på skole på Monøya i Ny Hellesund. Men etter hvert ble det ansatt guvernante som bodde sammen med familien på fyret og hadde ansvar for barnas skolegang.

Lille julaften 1900 skjedde det en stor tragedie som endret livet for fyrvokterfamilien. Fyrvokter Johan Fredrik Pedersen (51 år) og den eldste sønnen Aksel Henrik (24 år) omkom på vei ut til fyret. De kom med dampskip fra Kristiansand til Ny-Hellesund og gikk her om bord i en egen båt for å reise ut til fyret. Det var sterk vind fra nordvest. En losbåt fant vrakrester og dro ut til fyret hvor de ble etterlyst. Det ble lett på holmer og øyer i nærområdet, men man fant kun rester av båten.

På fyret satt enka og tre barn, en som var under konfirmasjonsalder, 10 år gamle Amund. I tillegg var Aksel Henriks forlovede kommet ned fra Bodø for å feire bryllupet som var planlagt. Det ble en sorgtung julefeiring på fyret dette året, og mange store avgjørelser måtte tas. Fyret måtte holdes tent, lampene måtte pusses og olje etterfylles. Dette visste Johanne, og hun tok jobben! Hun måtte også sørge for husly til seg og sine - penger å leve for.

Fyrdirektøren hadde anmodet om at postbåten Iversen i Ny-Hellesund telegrafisk kunne være ansvarlig for fyret. Men noen måtte utføre den konkrete jobben, og 22/1-1901 skrev fyrdirektøren i brev til enkefru Johanne Pedersen:

Forvarsdepartementet i skrivelse til fyrdirektøren har samtykket i at der utbetales et bidrag til fyrrets løst kr 1.50 pr dag mot at De antager en poolidelig Mand til Hjælp»

14/4-901 kommer det et nytt brev fra fyrdirektøren:

«Ved kongelig resolusjon av 2/4-1901 er besluttet at der tilstås Johanne Pedersen, enke efter fyrvokter ved Songvår fyr Johan Fredrik Pedersen, beløp af kr 186.19 som erstatning for kontantpenger, en Baad og en kasse varer der alt gik tabt i Mandens forlis under tjenestereise lille julaften 1900 hvorunder han omkom»

Johanne er seg sitt ansvar bevisst. Vi ser korrespondanse og regnskap fra Fyrvesenets arkiv at hun bestiller øje til fyrlykta, vedlikeholder det som trengs og fører regnskap. Hun er nøktern ser det ut for, og holder sine budsjetter. Hun underskriver all korrespondanse med «Johanne Pedersen midlertidig fyrvokter»

Vi har ikke funnet noe som kan bekrefte at Johanne tok en «poolidelig Mand til Hjælp»

Mest sannsynlig drev hun Songvår fyr alene og kanskje med hjelp av bane og hun som skulle bli svigerdatter.

Men 20/6-1901 var tida på fyret over. I 8 år hadde fyret på Hellersøya ytterst i havgøpet i Søgne vært hjemmet for familien Pedersen. En fyrvokter var ansatt sammen med fyrvoktersassistent. Den tragiske ulykken hadde vist at det trengtes fler en en ansvarlig for å sikre kontinuerlig drift på fyret.

Men kanskje lengtet den tidligere fyrvoktersken tilbake til Sørlandet? For ifølge kirkeboka fra Oddernes sokneprest kontor døde Johanne Henriette Pedersen i Oddernes prestegjeld 13/9-1918.

All ære til det som antagelig er Norges første fyrvokterkvinne - Johanne Henriette Pedersen på Songvår fyr.

2. PROBLEMSTILLINGEN:

Minneplaten ønsker vi å plassere foran ruinen etter den gamle fyrbygningen på Hellersøya. Vi har foreslått å plassere den på nordsiden av ruinen, hvor den vil være godt synlig for alle som gjester Hellersøya. Minneplaten vil bli produsert i et materiale som skal tåle det tøffe klimaet der ute og på en slik måte at den faller inn miljøet den blir stående i.

3. HOVEDMÅL:

Songvaar Fyrs Venner har gjennom leieavtalen med Kystverket forpliktet seg til å publisere fyr- og kysthistorien i Søgne. Vi mener dette er en viktig del av historien som fortjener å bli belyst. Sammen med «Kystkvinnene» i Søgne tror vi dette best kan gjøres med en minneplate over Norges første og kanskje eneste Fyrvokterinne. Vi vil også sørge for mediadekning når minneplaten skal avdukes. Selve historien vil bli presentert under bokbad på Lindesnes Fyrmuseum 12/3-26, og må ikke publiseres før etter dette.

4. BESKRIVELSE:

Minneplaten vil få en størrelse på 80 cm x 60 cm. Høyden vil være ca 100 cm. Rammen, som består av syrefaste rør som festes til betongelementet, som er gangveien rundt ruinen, med 3 bolter i hvert ben. I tillegg festes den med bolter inne i murpussen på ruinveggen. Dette for at den skal kunne tåle vindkast med orkan styrke. Selve minneplaten utformes også i syrefast plate og tekst og omriss av den gamle fyrbygningen graveres inn i platen. Vi mener tiltaket ikke anses å ville endre landskapets art eller karakter vesentlig.

5. Bilde av en tilsvarende minneplate men laget i pulverlakkert stål:

Kart over Sogneskjærgården

Kart over Hellersøya. Rød strek viser stien fra landingen og frem til ruinen

6. Grunneier dokumentasjon

Eiendomsinformasjon Kartverket 1018-18/28 Hellersø			
+ Eiendomsinformasjon (1)			
Type	Grunneiendom	Areal/Oppgitt areal	189 889,0
Kommune	1018 Søgne	Arealmerknad	Hjelpelinje vannkant
Gårdsnr	18	Grunnforurensing	Nei
Bruksnr	28	Tinglyst	Ja
Festenr		Seksjonert	Nei
Seksjonsnr		Har festegrunner	Nei
Bruksnavn	Hellersø	Punktfeste	Nei
Koordinater	429511.34 6431172.92 (32632)		
Kulturminne	Bosetning-aktivitetsområde - Automatisk fredet	Bekreftet grunnbokskrift	Bestill
		Grunnboksinformasjon	Vis

7. BILDER:

7. GRUNNEIERINFORMASJON: Kystverket

Kontaktperson hos [Grunneier Kystverket](#)

NAVN: [Belinda Pedersen](#)
E-POST: belinda.pedersen@kystverket.no
MOBIL: [99641257](tel:99641257)

9. KONTAKTPERSONER:

Kontaktperson for adopsjonsgruppen [Songvaar Fyrs Venner](#)

NAVN: [Geir Smebøle](#)
E-POST: post@songvaarfyr.com
MOBIL: [913 50 056](tel:91350056)

Kontaktperson i [Oksøy, Ryvingen og Flekkefjord landskapsverneområde](#)

NAVN: [Ronny Skansen](#)
E-POST: ronny.skansen@statforvalteren.no
MOBIL: [918 88 050](tel:91888050)

Kontaktperson i [Statens Naturoppsyn](#)

NAVN: [Fredrik Gustavsen](#)
E-POST: fredrik.gustavsen@miljodir.no
MOBIL: [994 10 176](tel:99410176)

for Songvaar Fyrs Venner

[Geir Smebøle](#)

daglig leder

Tlf 913 50 056

post@songvaarfyr.com

Vedlegg:

JOHANNE HENRIETTE PEDERSEN

F: 28/6-1849 D 13/9-1918

Song vår fyrs første og eneste kvinnelige fyrvokter

Johanne bosatte seg på Songvår Fyr sammen med mannen sin Johan Fredrik Pedersen, som ble fyrvokter på Songvår i 1893.

Fyrlykta, som var en integrert del av fyrvokterboligen, ble bygget i 1888. Fyrvokterfamilien som bestod foreldrene og etter hvert 4 barn bodde her. I 1895 ba de Fyrdirektøren om lov til å dyrke opp eiendommen som tilhørte fyret. Det ble bygget både løe og fjøs slik at de kunne ha husdyr her ute må øya.

De første årene gikk barna på skole på Monsøya i Ny Hellesund. Men etter hver ble det ansatt guvørnante som bodde sammen med familien på fyret og hadde ansvar for barnas skolegang.

Lille julaften 1900 skjedde det en stor tragedie som endret livet for fyrvokterfamilien. Fyrvokter Johan Fredrik Pedersen (51 år) og den eldste sønnen Aksel Henrik (24 år) omkom på vei ut til fyret. De kom med dampskip fra Kristiansand til Ny-Hellesund og gikk her om bord i en egen båt for å reise ut til fyret. Det var sterk vind fra nordvest. En losbåt fant vrakrester og dro ut til fyret hvor de ble etterlyst. Det ble lett på holmer og øyer i nærområdet, men man fant kun rester av båten.

På fyret satt enka og tre barn, en som var under konfirmasjonsalder, 10 år gamle Amund. I tillegg var Aksel Henriks forlovede kommet ned fra Bodø for å feire bryllupet som var planlagt. Det ble en sorgtung julefeiring på fyret dette året, og mange store avgjørelser måtte tas. Fyret måtte holdes tent, lampa måtte pusses og olje etterefylles. Dette visste Johanne, og hun tok jobben! Hun måtte også sørge for husly til seg og sine + penger å leve for.

Fyrdirektøren hadde anmodet om av poståpner Iversen i Ny-Hellesund telegrafisk kunne være ansvarlig for fyret. Men noen måtte utføre den konkrete jobben, og 22/1-1901 skrev fyrdirektøren i brev til enkefru Johanne Pedersen:

«Forsvarsdepartementet i skrivelse til fyrdirektøren har samtykke i at der utbetales et bidrag til fyrets røgt kr 1,50 pr dag mot at De antager en paalidelig Mand til Hjælp»

14/4-901 kommer det et nytt brev fra fyrdirektøren:

«Ved kongelig resolusjon av 2/4-1901 er besluttet at der tilstås Johanne Pedersen, enke etter fyrvokter ved Songvaar fyr Johan Fredrik Pedersen beløp af kr 186,19 som erstatning for kontantpenger, en Baad og en kasse varer der alt gik tabt i Mandens forlis under tjenestereise lille julaften 1900 hvorunder han omkom»

Johanne er seg sitt ansvar bevisst. Vi ser korrespondanse og regnskap fra Fyrvesenets arkiv at hun bestiller oje til fyrlykta, vedlikeholder det som trengs og fører regnskap. Hun er nøktern ser det ut for, og holder sine budsjetter. Hun underskriver all korrespondanse med

«Johanne Pedersen midlertidig fyrvokter.»

Vi har ikke funnet noe som kan bekrefte at Johanne tok en «paalidelig Mand til Hjælp.» Mest sansynelig drev hun Sonvår Fyr alene og kanskje med hjelp av bana og hun som skulle bli svigerdatter. Vi kan knapt ane hvor tungt og sorgfullt livet ble på fyret denne etterm vinteren og våren 1901. Men Johanne holdt ut og skjøttet sine plikter som fyrvokterske til alles tilfredshet. Hun holdt lys ifyrlykta, økonomien var i balanse og der er ingen tegn som tyder på at noegikk galt eller var i uorden denn spesielle perioden i Songvår fyrs histore.

Men 20/6-1901 var tida på fyret over. I 8 år hadde fyret på Hellersøya ytterst i havgapet i Søgne vært hjemmet for familien Pedersen . En fyrvokter var ansatt sammen med fyrvokterassistent. Den tragiske ulykken hadde vist at det trengtes fle en en ansvarlig for å sikre kontinuerlig drift på fyret.

I folketellingen i 1910 for Kritiania finner vi igjen deler av familien Pedersen. Enkefru og pensjonist Johanne H Pedersen og barna. Johanne Henriette f. 1885, butikkdame -manufaktur og Amund f 1890, typograflæring er alle bosatt i hovedstaden.

Men kanskje lengtet den tidligere fyrvoktersken tilbake til Sørlandet? For ifølge kirkeboka fra Oddernes sokneprest kontor døde Johanne Henriette Pedersen i Oddernes prestegjeld 13/9-1918.

All ære til det som er antagelig er Norges første fyrvokterkvinne – Johanne Henriette Pedersen på Songvår fyr.

Fra: Pedersen, Belinda Bernardino Bautista[belinda.pedersen@kystverket.no]
Sendt: 05.03.2026 14:12:38
Til: Skansen, Ronny[ronny.skansen@statsforvalteren.no]
Kopi: Senneset, Siv[siv.senneset@kystverket.no];Eriksen,
Tatjana[tatjana.eriksen@kystverket.no];
Tittel: VS: Songvaar Fyrs Venner - Søknad om etablering av minneplate på Songvår fyr

Hei,

Vedlagt er svar fra Agder fylkeskommune om etablering av minneplate på Songvår fyr.
Kystverket har ingen innvendinger til dette heller.

Hilsen
Belinda B. Pedersen
senioringeniør
Planleggingsseksjonen
Rederi, fyr og sjømerking
KYSTVERKET

Tlf:370 19730 / 996 41257
Sentralbord: 07847
www.kystverket.no

**Kystverkets visjon er å utvikle kysten og
havområda til verdens sikreste og reneste**

Fra: Eriksen, Pål Gitmark <Pal.Gitmark.Eriksen@agderfk.no>
Sendt: torsdag 5. mars 2026 13:14
Til: Pedersen, Belinda Bernardino Bautista <belinda.pedersen@kystverket.no>
Emne: VS: Songvaar Fyrs Venner - Søknad om etablering av minneplate på Songvår fyr

Hei Belinda,

Vi har fått en henvendelse om minneplate på Sognvår fyr.
Vi har ingen innvendinger mot dette og vurderer at det ikke krever dispensasjon fra fredningen. Det vil være opp til dere å akseptere eller ikke. Se nedenstående e-post, regner med du har fått samme søknad selv.

MVH
Pål Gitmark Eriksen
Rådgiver Kulturarv
Agder fylkeskommune

Fra: post@songvaarfyr.com <post@songvaarfyr.com>
Sendt: torsdag 5. mars 2026 00:50
Til: Eriksen, Pål Gitmark <Pal.Gitmark.Eriksen@agderfk.no>
Emne: VS: Songvaar Fyrs Venner - Søknad om etablering av minneplate på Songvår fyr

You don't often get email from post@songvaarfyr.com. [Learn why this is important](#)

Hei Pål

Hadde feil i e post adressen din nå jeg sendte denne først gangen. Kommer derfor som videresendt e post.

Fra: post@songvaarfyr.com <post@songvaarfyr.com>

Sendt: tirsdag 3. mars 2026 14:26

Til: 'pal.gittmark.eriksen@agderfk.no' <pal.gittmark.eriksen@agderfk.no>

Kopi: 'belinda.pedersen@kystverket.no' <belinda.pedersen@kystverket.no>; 'Skansen, Ronny' <ronny.skansen@statsforvalteren.no>;

Emne: Songvaar Fyrs Venner - Søknad om etablering av minneplate på Songvår fyr

Hei Pål

Viser til vår korrespondanse på SMS og sender deg søknaden som ble sendt til verneområdestyret 16/2-2026, vedrørende etablering av minneplate over Norges første og eneste fyrvokterkvinne.

Fru Pedersen ble Fyrvokterkvinne etter at hennes eldste sønn og mann ble borte på sjøen lille julaften 1900. En svært tragisk historie som fortjener å bli publisert nettopp på Songvår Fyr.

Mener vedlagte søknad gir en god beskrivelse både av historien og hvor vi ønsker å plassere den aktuelle minneplaten.

Vennlig hilsen
for Songvaar Fyrs Venner

Geir Smebøle

daglig leder

Daleheia 15 A

4640 Søgne

Tlf 913 50 056

Epost: post@songvaarfyr.com

Fra: post@songvaarfyr.com <post@songvaarfyr.com>

Sendt: mandag 16. februar 2026 23:21

Til: 'sfagpost@statsforvalteren.no' <sfagpost@statsforvalteren.no>

Kopi: 'Skansen, Ronny' <ronny.skansen@statsforvalteren.no>;

'beth.repstad1@gmail.com' <beth.repstad1@gmail.com>

Emne: Songvaar Fyrs Venner - Søknad om etablering av minneplate på Songvår fyr

Vennlig hilsen
for Songvaar Fyrs Venner

Geir Smebøle

daglig leder

Daleheia 15 A

4640 Søgne

Tlf 913 50 056

Epost: post@songvaarfyr.com

Arkivsaksnummer: 2026/1367-2

Saksbehandler: Ronny Skansen

Dato: 07.03.2026

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Verneområdestyret ORF	15/26	23.03.2026

Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde - Søknad om godkjenning av tilbygg til sjøbu ved Belteviga - FCB arkitektur og rådgivning

Innstilling fra forvalter

Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder gir dispensasjon til riving av eksisterende anneks/utedo og oppsetting av nytt tilbygg til sjøbu på 2,4m² på gnr/bnr. 9/5/7 ved Engelsviga på Flekkerøy i Kristiansand kommune. Dispensasjon gis med hjemmel i verneforskriften for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde, § 3 pkt. 1.3 bokstav b.

Dispensasjon gis på følgende vilkår:

- Bygnings- og rivnings-avfall skal transporteres ut av landskapsvernområdet og deponeres på lovlig måte.
- Bygging av nytt tilbygg til sjøbu skal være i den størrelse som er skissert i innlevert søknad, ca. 2,4m².
- Grunnmur, tak og fargevalg skal være i henhold til innlevert søknad.
- Verneområdestyret har bare vurdert søknaden etter verneforskriften. Vi forutsetter at det innhentes nødvendige tillatelser etter andre lovverk.
- Byggearbeidet skal skje med hensyn til natur og friluftsliv. Byggevirksomheten skal legges utenom hekke- og yngletid for vilt, dvs. utenom perioden 15.april – 15. juli.
- Når tiltaket er gjennomført sendes en kort rapport med bilde som viser gjennomført tiltak til verneområdestyret med kopi til Statens naturoppsyn v/Fredrik Gustavsén (Fredrik.Gustavsén@miljodir.no).

--- slutt på innstilling ---

Dokumenter i saken

Vedlegg:

- 1 Søknad verneområdestyret datert 21.01.26
- 2 Situasjonsplan
- 3 Plan og snitt tegning
- 4 Fasader
- 5 Grensekart
- 6 Forlikssavtale Miljødirektoratet - Andersen 18.11.25
- 7 Søknad - godkjenning av tiltak - Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde - Kristiansand 5/9 - Engelsviga - Belteviga - tilbygg til sjøbu

Saksopplysninger

FCB arkitektur og tegning as har søkt på vegne av Frode Andersen om riving av eksisterende anneks/utedo (ca. 18m²) og oppføring av ny utedo som tilbygg (ca. 2,4m²) i tilknytning til eksisterende sjøbu ved Engelsviga på Flekkerøy på gnr/bnr 5/9/7 i Kristiansand kommune innenfor Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde.

Det oppgis blant annet følgende i søknaden:

«Saken har sitt utspring i rettslig avklaring hvor Miljødirektoratet og eiere av diverse eldre sjøboder har vært parter. Utfallet av saken er en avgjørelse om at eierne kan ha en stk bygning hver på areal som vil matrikuleres på de respektive eierne. Familien Andersen v. Frode Andersen har, i tillegg til selve sjøboden, hatt et «anneks» samt en liten frittliggende utedobygning som har stått her siden ca 1956. Det er avgjort at annekset må rives og vi forstår videre direktoratets standpunkt slik at de ønsker at utedoen flyttes inntil selve sjøboden, slik at dette rent fysisk er en bygning.

Rivingen er pålagt jf rettskraftig dom og vi anser ikke at dette er avhengig av særlige vurderinger fra Verneområdestyret. Vi medtar likevel dette i søknaden, for ordens skyld, og fordi at det har direkte sammenheng med behovet for oppføring av et lite tilbygg til sjøboden som kan romme denne funksjonen.

Tilbygget som planlegges er av en slik størrelse og karakter at det ikke vil være avhengig av søknad om tillatelse etter Plan- og bygningslovens § 20. Ifht verneområdestyrets behandling så ønsker vi å nevne at vi tok kontakt for en tidlig dialog rundt dette, og at tiltaket er utformet etter de signaler som ble gitt. Man har plassert tilbygget i bakkant, der det vil gi minst synlighet og størrelsen er holdt nede til et absolutt minimum for å dekke det reelle behovet. I tillegg har man har lagd komplette tegninger slik at verneområdestyret har et godt grunnlag for å behandle saken.

Vi finner at dette er et lite og hensiktsmessig tiltak, som ikke egner seg til å forringe de interesser og verdier som skal ivaretas i behandlingen. Tomten vil ende opp med mindre bebyggelse pga riving beskrevet innledningsvis. Selve sjøboden og bruken av denne er godkjent og ikke kontroversiell. I forbindelse med denne bruken er det et rimelig og fornuftig ønske at man har anledning til å videreføre utedofunksjonen ved å flytte denne inntil boden.

Tilbygget er tegnet for å være tilpasset bodens uttrykk og vil ikke tilføre noe form for brudd mht det arkitektoniske uttrykket eller forholdet til bygde eller naturlig omgivelser.»

Hjemmelsgrunnlag

- Forskrift om Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde, Kristiansand, Søgne og Mandal kommuner, Vest-Agder, fastsatt ved Kronprinsreg.res. 29. april 2005 (verneforskriften).
- Lov om forvaltning av naturens mangfold av 19.06.2009 (naturmangfoldloven/nml.).
- Forvaltningsplan for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde, godkjent i oktober 2010 (forvaltningsplanen).

Verneforskriften

Formålet med vernet fremgår av verneforskriften § 2, som lyder: «Formålet med Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde er å ta vare på et sammenhengende og egenartet skjærgårdslandskap lite preget av tekniske inngrep, og som er representativt for sørlandskysten. Dette skjærgårdslandskapet karakteriseres av en sjøoverflate som brytes opp av mange lave, avslepne øyer, holmer og skjær, med tilhørende naturtyper, flora, fauna, kulturminner og kulturlandskap, herunder kystlynghei og de karakteristiske uthavnene.

Allmennheten skal ha mulighet til naturopplevelser gjennom utøvelse av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging».

«Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter», og innenfor området er det, med unntak av tiltak nevnt i verneforskriften § 3 punkt 1.2, forbud mot inngrep som bl.a. «oppføring og ombygging av bygninger, brygger og andre anlegg», jf. verneforskriften § 3 punkt 1.1. I henhold til verneforskriften § 3 pkt. 1.2 bokstav a., er ikke vernebestemmelsene ikke til hinder for «vedlikehold av bygninger, brygger, veier, vannkummer, vannledninger, sjømerker, lykter, grøfteløp og andre eksisterende anlegg».

I henhold til verneforskriften § 3 punkt 1.3 bokstav b), kan forvaltningsmyndigheten etter søknad, gi tillatelse til «ombygging og mindre tilbygg til eksisterende bygninger».

Naturmangfoldloven

I henhold til naturmangfoldloven § 7, skal prinsippene i §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet, og vurderingen skal fremgå av beslutningen.

Forvaltningsplanen

I forvaltningsplanen kapittel 4.7.1, er det angitt retningslinjer for tiltak og drift knyttet til bygninger innenfor verneområdet. Det er angitt noen retningslinjer for ombygging og mindre tilbygg til eksisterende bygninger:

- Tilbyggets omfang i forhold til eksisterende bygning.
- Hvorvidt bygningen endrer ytre karakter som for eksempel farge, takvinkel, takdekke, innsetting/ blanding av vindu, sprosser m.m.
- Om oppføring av tilbygget skjer i sammenheng med en bruksendring av det opprinnelige bygget.
- Tidligere tilbygg og utvidelser vurderes i sammenheng med omsøkte tilbygg.

- Det totale byggets størrelse og dominans. Man ønsker å unngå store bygninger som dominerende i det øvrige landskapet.
- Eventuelle effekter på landskapets art eller karakter.

Vurdering

Et av hovedmålene med etablering av landskapsvernområdet er å hindre videre utbygging i området. Verneforskriften gir likevel en generell tillatelse til vanlig vedlikehold av blant annet brygger og bygninger som eksisterer på vernetidspunktet. Verneforskriften gir også en åpning for forvaltningsmyndighetene til å tillate enkelte former for utbyggingstiltak, som blant annet ombygging og mindre utvidelse av eksisterende bygninger, jf. verneforskriften § 3 punkt 1.3 bokstav b.

Offentlig beslutningstaking som berører naturmangfoldet, skal bygge på et vitenskapelig kunnskapsgrunnlag så langt dette er rimelig, jf. naturmangfoldloven § 8. Det er ikke registrert noen truede eller rødlistede arter i området. Verneområdeforvalter mener at det foreliggende kunnskapsgrunnlaget gir tilstrekkelig informasjon om tiltakets konsekvenser for naturmiljøet i Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde til at det kan fattes vedtak i saken. Det legges her vekt på opplysninger som kommer frem i Naturbase, forvaltningsplan, informasjon i forbindelse med forarbeidet til vernet, samt informasjon i forbindelse med utarbeidelse av ny forvaltningsplan for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde. «Føre-var-prinsippet» etter nml. § 9 har liten relevans i saken.

I forbindelse med søknaden må man vurdere den effekten tiltaket kan ha på verneverdiene i landskapsvernområde, jf. nml. § 10 om «økosystemtilnærming og samlet belastning». Formålet med Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde er blant annet å ta vare på et sammenhengende og egenartet skjærgårdslandskap lite preget av tekniske inngrep. Det er tidligere gitt tillatelse til utvidelse av eksisterende bygninger i landskapsvernområdet. Selv om en enkeltstående tillatelse ikke vil være i strid med verneformålet eller påvirke verneverdiene på stedet, må det alltid vurderes om en tillatelse kan skape presedens for tilsvarende søknader i fremtiden, og således bidra til en gradvis forringelse av verneverdiene i området. I verneområdet er det ifølge forvaltningsplanen for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde 62 fritidsboliger.

Saken med å rive eksisterende anneks/utedo på ca 18m² og oppsett av et mindre tilbygg til eksisterende sjøbu på ca 2,4m² vil være et positivt tiltak for vernet, der en reduserer og samler bygningsmassen på et sted, Verneområdeforvalter kan ikke se at det foreligger noe annet en at dispensasjon bør innvilges som omsøkt. Det forutsettes at avfallet fra anneks/utedo som skal rives fraktes ut av landskapsvernområdet og deponeres på lovlig måte.

Konklusjon

Ut fra vurderingen over, finner verneområdeforvalter således at det i denne saken foreligger grunnlag for å gi dispensasjon til riving av eksisterende anneks/utedo og oppsett av nytt tilbygg til eksisterende sjøbu på inntil 2,4 m² som omsøkt etter § 3 punkt 1.3 bokstav b) i verneforskriften for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde.

Klage

Dette vedtaket kan påklages til Miljødirektoratet av en part eller annen med rettslig klageinteresse i saken, jf. forvaltningsloven § 28 tredje ledd, jf. § 2 tredje ledd. Klagefristen er 3 uker fra det tidspunkt underretning om vedtaket er kommet frem til vedkommende part, ev. fra den dag vedtaket første gang ble kunngjort, jf. forvaltningsloven § 29 første ledd. En eventuell erklæring om klage skal fremsettes for verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder, og være undertegnet samt nevne det vedtak det klages over og den endring som ønskes, jf. forvaltningsloven § 32. Klagen bør begrunnes, og andre opplysninger av betydning for saken bør nevnes.

Med visse unntak har partene rett til å se sakens dokumenter, jf. forvaltningsloven §§ 18 og 19

**Verneområdestyret
v Ronny Skansen**

Skippergata 4
4611 Kristiansand
Telefon :38 07 16 50
E-post :post@flatnes.no
Bank :Spareskillingsbanken
Kto.nr. :3060.07.53998
Enhetsreg :NO 977 519 136 MVA

Deres ref:

Vår ref: FKS

Kr.sand, den: 21.01.2026

Engelsviga/Belteviga – 5/9/7**SØKNAD OM VERNEOMRÅDESTYRETS GODKJENNING AV TILTAK****BAKGRUNN**

Kort oppsummert har saken utspring i rettslig avklaring hvor Miljødirektoratet og eiere av diverse eldre sjøboder har vært parter. Utfallet av saken er en avgjørelse om at eierne kan ha en stk bygning hver på areal som vil matrikuleres på de respektive eierne.

Familien Andersen v. Frode Andersen har, i tillegg til selve sjøboden, hatt et «anneks» samt en liten frittliggende utedobygning som har stått her siden ca 1956. Det er avgjort at annekset må rives og vi forstår videre direktoratets standpunkt slik at de ønsker at utedoen flyttes inntil selve sjøboden, slik at dette rent fysisk er en bygning.

TILTAK SOM SØKES GODKJENT

1. Riving av anneks og utedo
2. Gjenoppføring av utedo som tilbygg til sjøboden

BESKRIVELSE OG BAKGRUNN FOR GODKJENNING

Rivingen er pålagt jf rettskraftig dom og vi anser ikke at dette er avhengig av særlige vurderinger fra Verneområdestyret. Vi medtar likevel dette i søknaden, for ordens skyld, og fordi at det har direkte sammenheng med behovet for oppføring av et lite tilbygg til sjøboden som kan romme denne funksjonen.

Tilbygget som planlegges er av en slik størrelse og karakter at det ikke vil være avhengig av søknad om tillatelse etter Plan- og bygningslovens § 20. Ifht verneområdestyrets behandling så ønsker vi å nevne at vi tok kontakt for en tidlig dialog rundt dette, og at tiltaket er utformet etter de signaler som ble gitt. Man har plassert tilbygget i bakkant, der det vil gi minst synlighet og størrelsen er holdt nede til et absolutt minimum for å dekke det reelle behovet. I tillegg har man har lagd komplette tegninger slik at verneområdestyret har et godt grunnlag for å behandle saken.

Vi finner at dette er et lite og hensiktsmessig tiltak, som ikke egner seg til å forringe de interesser og verdier som skal ivaretas i behandlingen. Tomten vil ende opp med mindre bebyggelse pga riving beskrevet innledningsvis. Selve sjøboden og bruken av denne er godkjent og ikke kontroversiell. I forbindelse med denne bruken er det et rimelig og fornuftig ønske at man har anledning til å videreføre utedofunksjonen ved å flytte denne inntil boden.

Tilbygget er tegnet for å være tilpasset bodens uttrykk og vil ikke tilføre noe form for brudd mht det arkitektoniske uttrykket eller forholdet til bygde eller naturlig omgivelser.

Vi ber om at vi kontaktes dersom det er ønskelig at vi supplerer denne søknad med ytterligere dokumentasjon eller redegjørelser.

AKTUELL KONTAKTINFORMASJON

Eier/tiltakshaver:

Frode Andersen, tlf 90639248, frode@bolten.no

Eiers konsulent:

FBC v Fredrik Kielland Sværd, tlf 95047797, fredrik@flatnes.no

Med vennlig hilsen

Fredrik Kielland Sværd

Daglig leder

Kopi til eier/tiltakshaver

VEDLEGG:

- 1: Situasjonsplan
- 2: Tegninger
- 3: Inngått forliksavtale
- 4: Grensekart

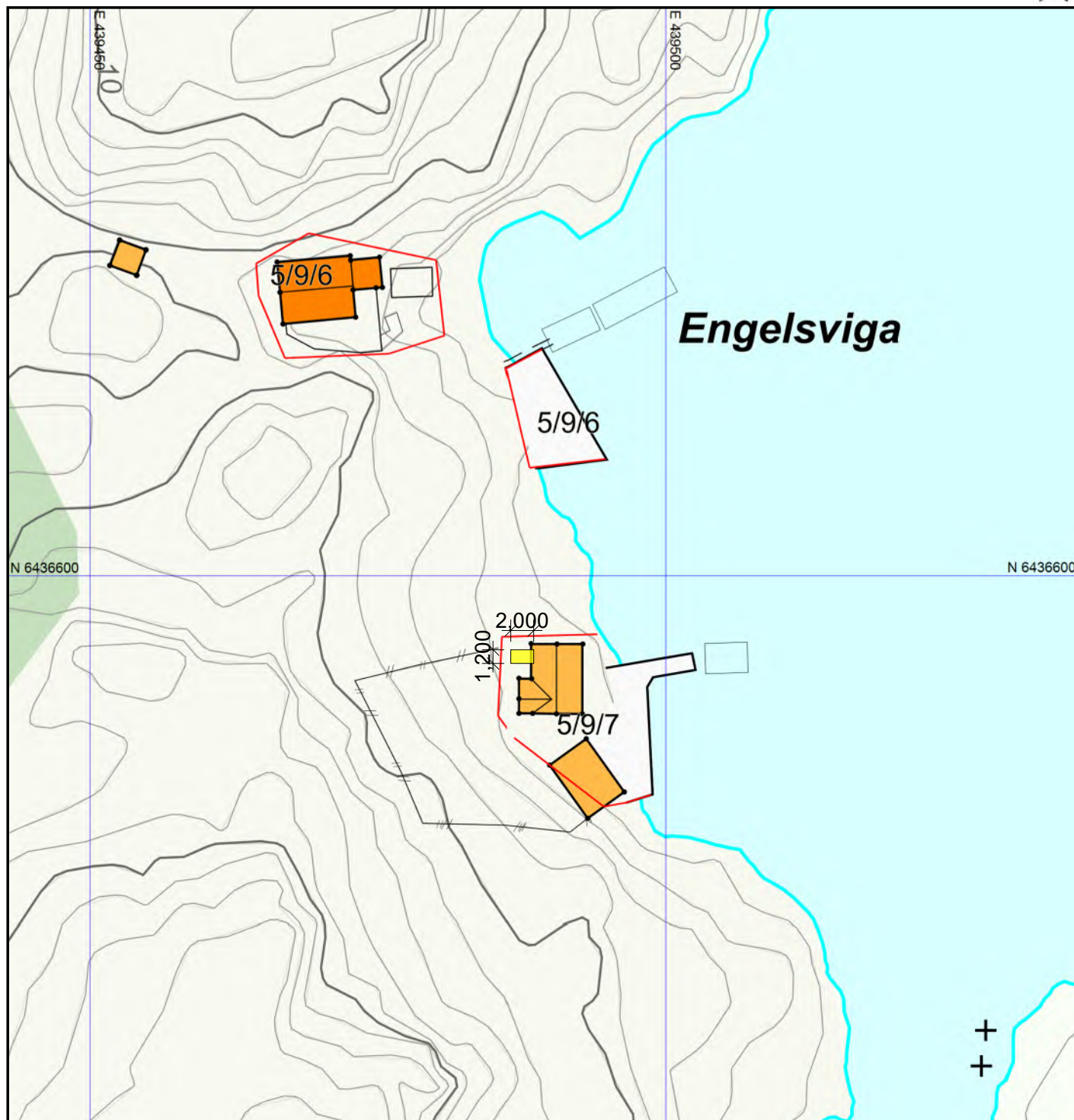

Utskrift fra Norkart AS kartklient

Dato: 20.01.2026

Målestokk: 1:500

Koordinatsystem: UTM 32N

Rev	Nr	Beskrivelse	Dato	Sign	Kontr

Tiltakshaver

Frode Andersen

Prosjekt

Tilbygg til sjøbu Engelsviga/Beltviga

Kommune:

Flekkerøy

Gnr./Bnr./Festenr.:

5/9/7

Flatnes Bygg Consult

Tegn :

MBT

GODKJ.

Målestokk

1:500

Dato

20.01.26

Prosjektnr.:

5760

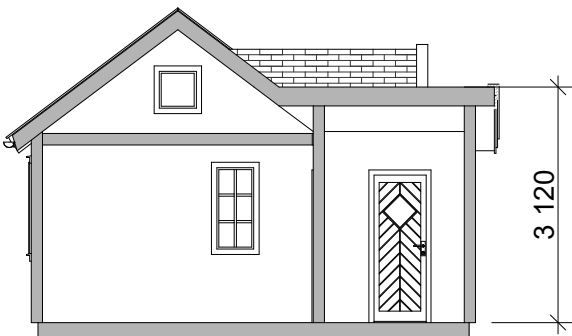
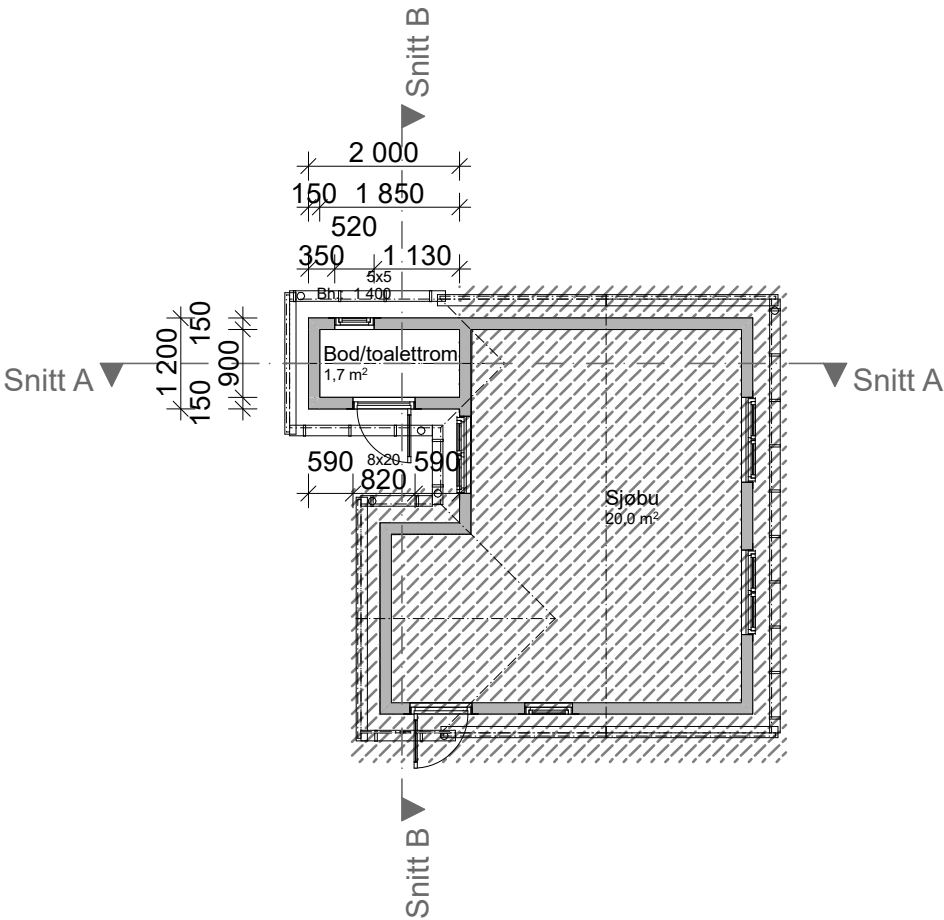
Type tegning:

Situasjonsplan

Tegningsnr.:

A21-001

TEGNINGEN MÅ HVERKEN HELT ELLER DELVIS KOPIERES ELLER BENYTTES VED UTFØRELSE AV ARBEID SOM FLATNES BYGG CONSULT AS IKKE MEDVIRKER I

1:100 Snitt A

1:100 Snitt B

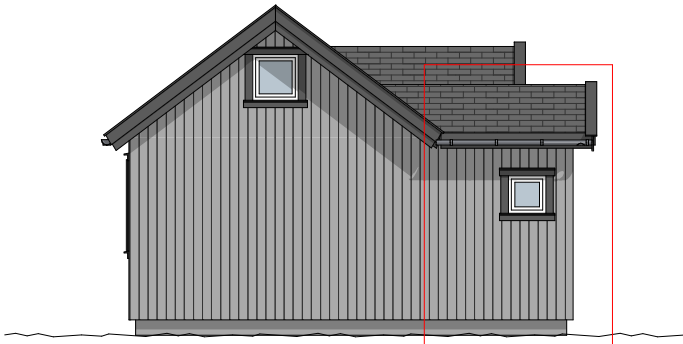
Rev	Nr	Beskrivelse	Dato	Sign	Kontr

- Eksisterende bygg er tegnet ihht mottatt skisse.
- Takvinkel tilpasses eksisterende bygg

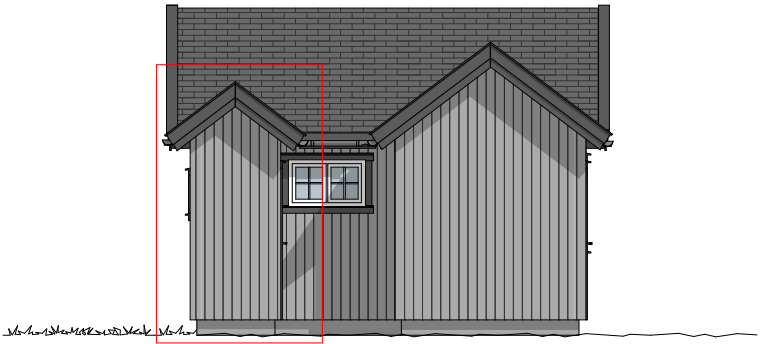
Areal BYA		Areal BRA		
Navn	Areal gulv	Navn	Etasje	Areal gulv
BYA Sjøbu		BRA Sjøbu		
	22,99		1. etasje	20,02
BYA Tilbygg		BRA Tilbygg		
	2,40		1. etasje	1,67
25,39 m²		21,69 m²		

Tiltakshaver					
Frode Andersen					
Prosjekt			Kommune:		Gnr./Bnr./Festnr.:
Tilbygg til sjøbu Engelsviga/Beltviga			Flekkerøy		5/9/7
 Flatnes Bygg Consult			Tegn : MBT		
			GODKJ.		
			Målestokk 1:100,		
			Dato 20.01.26		
			Prosjektnr.: 5760		
			Type tegning: Plan og snitt		Tegningsnr.: A22-101

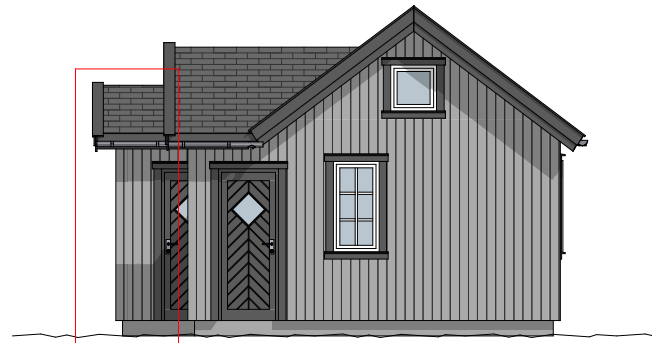
TEGNINGEN MÅ HVERKEN HELT ELLER DELVIS KOPIERES ELLER BENYTTES VED UTFØRELSE AV ARBEID SOM FLATNES BYGG CONSULT AS IKKE MEDVIRKER I

1:100 Fasade Nord

1:100 Fasade Vest

1:100 Fasade Sør

1:100 Fasade Øst

Rev	Nr	Beskrivelse	Dato	Sign	Kontr

Tiltakshaver					
Frode Andersen					
Prosjekt			Kommune:		Gnr./Bnr./Festenr.:
Tilbygg til sjøbu Engelsviga/Beltviga			Flekkerøy		5/9/7
 Flatnes Bygg Consult			Tegn : MBT		
			GODKJ.		
			Målestokk 1:100		
			Dato 20.01.26		
			Prosjektnr.: 5760		
			Type tegning: Fasader		
			Tegningsnr.: A40-101		

© Flatnes Bygg Consult AS 1997 | www.flatnes.no

TEGNINGEN MÅ HVÆRKEN HELT ELLER DELVIS KOPIERES ELLER BENYTTES VED UTFØRELSE AV ARBEID SOM FLATNES BYGG CONSULT AS IKKE MEDVIRKER I

439475

439500

AGDER JORDSKIFTERETT
Grensekart - Festetomter over
BERGE, GNR. 5 I KRISTIANSAND
i Kristiansand kommune

SAK NR. 24-183545REN
Datert 02.12.2025
Blad 5 av 5
Teknisk utreder -
Senioringeniør Kenneth Stubstad

Tomter**FKB Eiendom og Festetomter****GNR, BNR, FNR**

- 5, 9 - Miljødirektoratet
- 5, 9, 1 - Tobiassen
- 5, 9, 2 - Berge
- 5, 9, 3 - Sørvig
- 5, 9, 4 - Daniels
- 5, 9, 5 - Kristiansen/Langård
- 5, 9, 6 - Knudsen
- 5, 9, 7 - Andersen

6436600

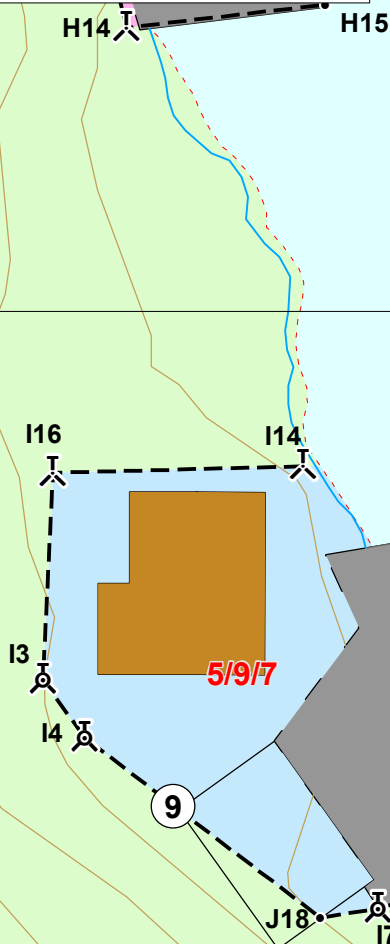
6436575

6436550

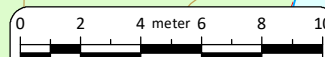
6436600

6436575

6436550

5/9**TEGNFORKLARING**

- Bolt i fjell
- Bolt i stein
- Annet merke
- Umerka punkt
- Fastlagt eiendomsgrense
- Punktnummer
- Grensenummer

Målestokk 1:250

Koordinatsystem:
Bakgrunnskart:
Kartgrunnlag Kartverket, Norge Digitalt

FORLIKSAVTALE

Denne avtalen vedrørende grensejustering mv. («**Avtalen**») er i dag inngått mellom:

Sven Bjørn og Torhild Andersen («**Andersen**»)

og

Miljødirektoratet, org.nr. 999 601 391 («**Mdir**»)

(i fellesskap omtalt som «**Partene**»).

1 BAKGRUNN

- 1.1 Mdir er eier av gnr. 5 bnr. 9 i Kristiansand kommune, hvor det etablert flere sjøboder med tilhørende bryggeanlegg.

Mdir har henvendt seg til samtlige sjøbodeiere på vestsiden av Grunnevågkilen med ønske om å matrikulere arealene hvor sjøbodene er oppført som festegrunn. I den forbindelse ble det avdekket en viss uenighet om rettighetenes innhold og omfang. Mdir krevde på den bakgrunn sak for Agder jordskifterett (sak 24- 183545REN- JAGD/JKRI), hvor dom («**Jordskiftedommen**») ble avsagt 13. juni 2025 (bilag 1).

Etter forhandlinger før ankefristens utløp, har Partene kommet til enighet om følgende:

2 GRENSEJUSTERING OG FJERNING AV ANNEKS

- 2.1 Partene er enige om at sjøbodtomten til Andersen («**Sjøbodtomten**») skal omfatte de arealer som fremgår av kart inntatt som bilag 2. Sjøbodtomten omfatter de arealer vist som Flate I, samt det areal som er innenfor rød strek mellom Flate I4 til J9.
- 2.2 Andersen forpliktes å rive annekset innenfor Flate J (i bilag 2) innen 1. mai 2026. Riving skal skje innen denne datoen, uansett utfall av søknadsprosess, jf. punkt 3.1.

3 TOALETTLØSNING

- 3.1 Andersen har i dag et utetoalett innlemmet i annekset som skal rives. Andersen hevder at toalettet ble oppført i 1956 og senere innlemmet i annekset ved oppføring av dette i 1978. Som en følge av at annekset nå skal rives, ønsker Andersen å søke kommunen om tillatelse til å etablere en ny enkel toalettløsning i form av et lite tilbygg (1-2 kvm) i direkte tilknytning til eksisterende sjøbu. En eventuell etablering skal skje innenfor Sjøbodtomten.
- 3.2 Mdir vil ikke på privatrettslig grunnlag motsette seg en søknad og eventuell oppføring av et slikt tilbygg, dersom dette blir godkjent av kommunen. Mdir understreker at verken servitutavtalen av 1994 eller Jordskiftedommen avklarer om det er adgang til utvidelse av eksisterende sjøboder. Det gis ved denne Avtalen ikke generell aksept for utvidelser.

4 FORHOLDET TIL JORDSKIFTEDOMMEN

- 4.1 Med unntak av det som fremgår i punkt 2 ovenfor, skal Jordskiftedommen gjelde i sin helhet.

5 AVSLUTTENDE BESTEMMELSER

- 5.1 Avtalen reguleres av norsk rett.
- 5.2 Avtalen kan tinglyses på gnr. 5 bnr. 9 i Kristiansand kommune. Dersom Sjøbodtomten opprettes som egen festegrunn, kan avtalen også tinglyses på grunnboksbladet til Sjøbodtomten.
- 5.3 Enhver tvist mellom Partene skal søkes løst ved forhandlinger. Om forhandlinger ikke fører frem, skal tvisten avgjøres ved de alminnelige domstoler med Agder tingrett, rettssted Kristiansand, som vernetting i første instans.

* * *

18. november 2025

Signaturer (elektronisk):

Sven Bjørn og Torhild Andersen:

Miljødirektoratet v/ Trond Flydal

Frode Andersen iht. fullmakt (bilag 3)

Vedlegg:

Bilag 1 – Dom avsagt 13. juni 2025

Bilag 2 – Avgrensning av sjøbodtomten til Andersen

Bilag 3 – Fullmakt av 15. mai 2020

PENNEO

Signaturene i dette dokumentet er juridisk bindende. Dokument signert med "Penneo™ - sikker digital signatur". De signerende parter sin identitet er registrert, og er listet nedenfor.

"Med min signatur bekrefter jeg alle datoer og innholdet i dette dokument."

Frode Andersen

Underskriver

På vegne av: Sven Bjørn og Torhild Andersen

Serienummer: bankid.no no_bankid:9578-5998-4-1543216

IP: 193.214.xxx.xxx

2025-11-18 10:03:15 UTC

QES

Trond Flydal

Underskriver

På vegne av: Miljødirektoratet

Serienummer: bankid.no no_bankid:9578-5999-4-1050073

IP: 185.76.xxx.xxx

2025-12-01 13:21:29 UTC

QES

Dette dokumentet er signert digitalt via [Penneo.com](https://penneo.com). De signerte dataene er validert ved hjelp av den matematiske hashverdien av det originale dokumentet. All kryptografisk bevisføring er innebygd i denne PDF-en for fremtidig validering.

Dette dokumentet er forseglet med et kvalifisert elektronisk segl. For mer informasjon om Penneos kvalifiserte tillitstjenester, se <https://eutl.penneo.com>.

Slik kan du bekrefte at dokumentet er originalt

Når du åpner dokumentet i Adobe Reader, kan du se at det er sertifisert av **Penneo A/S**. Dette beviser at innholdet i dokumentet ikke har blitt endret siden tidspunktet for signeringen. Bevis for de individuelle signatørenes digitale signaturer er vedlagt dokumentet.

Du kan bekrefte de kryptografiske bevisene ved hjelp av Penneos validator, <https://penneo.com/validator>, eller andre valideringsverktøy for digitale signaturer.

Fra: Fredrik Kielland Sværd[fredrik@fbc-ark.no]
Sendt: 27.01.2026 08:55:56
Til: Postmottak SFAG[sfagpost@statsforvalteren.no]
Kopi: Skansen, Ronny[ronny.skansen@statsforvalteren.no];
Tittel: Søknad vedr. 9/5/7 - Engelsviga/Belteviga

Hei

Viser til tidligere dialog på tlf og sender med dette søknad om mindre tiltak på eiendommen 9/5/7.

Med vennlig hilsen

Fredrik Kielland Sværd

Daglig leder

Skippergata 4, 3. etasje
4611 Kristiansand
Tlf. kontor 38 07 16 50 / tlf. direkte 95 04 77 97

Arkivsaksnummer: 2025/6105-4

Saksbehandler: Ronny Skansen

Dato: 09.03.2026

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Verneområdestyret ORF	16/26	23.03.2026

Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde - Søknad om utvidelse av hytte på Sesøy - Børre Friberg

Innstilling fra forvalter

Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder gir dispensasjon til mindre tilbygg på ca. 4m² i form av bod i tilknytning til eksisterende hytte på gnr/bnr. 20/4 på Sesøy i Lindesnes kommune.

Dispensasjon gis med hjemmel i verneforskriften for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde, § 3 pkt. 1.3 bokstav b.

Dispensasjon gis på følgende vilkår:

- Bygnings- og rivnings-avfall skal transporteres ut av landskapsvernområdet og deponeres på lovlig måte.
- Bygging av nytt tilbygg til eksisterende hytta skal være i den størrelse og utforming som er skissert i innlevert søknad, ca. 4m².
- Grunnmur, tak og fargevalg skal være i henhold til innlevert søknad.
- Verneområdestyret har bare vurdert søknaden etter verneforskriften. Vi forutsetter at det innhentes nødvendige tillatelser etter andre lovverk.
- Byggearbeidet skal skje med hensyn til natur og friluftsliv. Byggevirksomheten skal legges utenom hekke- og yngletid for vilt, dvs. utenom perioden 15.april – 15. juli.
- Tillatelsen er gjeldende i fire år (april 2030).
- Når tiltaket er gjennomført sendes en kort rapport med bilde som viser gjennomført tiltak til verneområdestyret med kopi til Statens naturoppsyn v/Fredrik Gustavsen (Fredrik.Gustavsen@miljodir.no).

--- slutt på innstilling ---

Dokumenter i saken

Vedlegg:

- 1 Søknad - Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde - Lindesnes - 20/4 - Sæsøy 7 - utvide hytte - bygge bod datert 02.02.26
- 2 Bilde 1
- 3 Bilde 2
- 4 Bilde 3
- 5 10.01.26 Plan, snitt og fasader
- 6 Situasjonsskart med mål
- 7 Avstandserklæring signert

Saksopplysninger

Svein Høksaas as har søkt på vegne av Børre Friberg om oppføring av bod (ca. 4m²) i tilknytning til eksisterende hytte på Sæsøy på gnr/bnr 20/4 i Lindesnes kommune innenfor Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde.

Det oppgis blant annet følgende i søknaden:

«Tiltakshaver ønsker å oppgradere/vedlikeholde hytta og da utvide med 4m² BRA som blir en bod i bakkant/side av hytta. Hytta blir på under BRA 25m² til sammen.

Tiltaket blir utført i bakkant av hytta og det blir ikke utført sprengning eller andre terreng inngrep som vil påvirke område eller hinder allmenhetens bruk i område.

Vi kan ikke se at dette vil påvirke verneområdet da utvidelse er så liten og utvidelsen skjer i bakkant som gjør det lite eller ingen ting synlig fra sjøen, tiltaket kommer ca 34 meter fra nærmeste sjøkant.

Hytta og område er i familiens eie og sønn (Børre Friberg) ønsker å vedlikeholde bygget og utvide med 4m² BRA for å kunne lagre møbler da hytta er så liten i utgangspunktet.»

Hjemmelsgrunnlag

- Forskrift om Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde, Kristiansand, Søgne og Mandal kommuner, Vest-Agder, fastsatt ved Kronprinsreg.res. 29. april 2005 (verneforskriften).
- Lov om forvaltning av naturens mangfold av 19.06.2009 (naturmangfoldloven/nml.).
- Forvaltningsplan for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde, godkjent i oktober 2010 (forvaltningsplanen).

Verneforskriften

Formålet med vernet fremgår av verneforskriften § 2, som lyder: «Formålet med Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde er å ta vare på et sammenhengende og egenartet skjærgårdslandskap lite preget av tekniske inngrep, og som er representativt for sørlandskysten. Dette skjærgårdslandskapet karakteriseres av en sjøoverflate som brytes opp av mange lave, avslepne øyer, holmer og skjær, med tilhørende naturtyper, flora, fauna, kulturminner og kulturlandskap, herunder kystlynghei og de karakteristiske uthavnene.

Allmennheten skal ha mulighet til naturopplevelser gjennom utøvelse av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging».

«Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter», og innenfor området er det, med unntak av tiltak nevnt i verneforskriften § 3 punkt 1.2, forbud mot inngrep som bl.a. «oppføring og ombygging av bygninger, brygger og andre anlegg», jf. verneforskriften § 3 punkt 1.1.

I henhold til verneforskriften § 3 pkt. 1.2 bokstav a., er ikke vernebestemmelsene ikke til hinder for «vedlikehold av bygninger, brygger, veier, vannkummer, vannledninger, sjømerker, lykter, grøfteløp og andre eksisterende anlegg».

I henhold til verneforskriften § 3 punkt 1.3 bokstav b), kan forvaltningsmyndigheten etter søknad, gi tillatelse til «ombygging og mindre tilbygg til eksisterende bygninger».

Naturmangfoldloven

I henhold til naturmangfoldloven § 7, skal prinsippene i §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet, og vurderingen skal fremgå av beslutningen.

Forvaltningsplanen

I forvaltningsplanen kapittel 4.7.1, er det angitt retningslinjer for tiltak og drift knyttet til bygninger innenfor verneområdet. Det er angitt noen retningslinjer for ombygging og mindre tilbygg til eksisterende bygninger:

- Tilbyggets omfang i forhold til eksisterende bygning.
- Hvorvidt bygningen endrer ytre karakter som for eksempel farge, takvinkel, takdekke, innsetting/ blanding av vindu, sprosser m.m.
- Om oppføring av tilbygget skjer i sammenheng med en bruksendring av det opprinnelige bygget.
- Tidligere tilbygg og utvidelser vurderes i sammenheng med omsøkte tilbygg.
- Det totale byggets størrelse og dominans. Man ønsker å unngå store bygninger som dominerende i det øvrige landskapet.
- Eventuelle effekter på landskapets art eller karakter.

Vurdering

Et av hovedmålene med etablering av landskapsvernområdet er å hindre videre utbygging i området. Verneforskriften gir likevel en generell tillatelse til vanlig vedlikehold av blant annet bygninger som eksisterer på vernetidspunktet. Verneforskriften gir også en åpning for forvaltningsmyndighetene til å tillate enkelte former for utbyggingstiltak, som blant annet ombygging og mindre utvidelse av eksisterende bygninger, jf. verneforskriften § 3 punkt 1.3 bokstav b.

Offentlig beslutningstaking som berører naturmangfoldet, skal bygge på et vitenskapelig kunnskapsgrunnlag så langt dette er rimelig, jf. naturmangfoldloven § 8. Det er ikke registrert noen truede eller rødlistede arter i området. Verneområdeforvalter mener at det foreliggende kunnskapsgrunnlaget gir tilstrekkelig informasjon om tiltakets konsekvenser for naturmiljøet i

Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde til at det kan fattes vedtak i saken. Det legges her vekt på opplysninger som kommer frem i Naturbase, forvaltningsplan, informasjon i forbindelse med forarbeidet til vernet, samt informasjon i forbindelse med utarbeidelse av ny forvaltningsplan for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde. «Føre-var-prinsippet» etter nml. § 9 har liten relevans i saken.

I forbindelse med søknaden må man vurdere den effekten tiltaket kan ha på verneverdiene i landskapsvernområde, jf. nml. § 10 om «økosystemtilnærming og samlet belastning». Formålet med Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde er blant annet å ta vare på et sammenhengende og egenartet skjærgårdslandskap lite preget av tekniske inngrep. Det er tidligere gitt tillatelse utvidelse av eksisterende bygninger i landskapsvernområdet. Selv om en enkeltstående tillatelse ikke vil være i strid med verneformålet eller påvirke verneverdiene på stedet, må det alltid vurderes om en tillatelse kan skape presedens for tilsvarende søknader i fremtiden, og således bidra til en gradvis forringelse av verneverdiene i området. I verneområdet er det ifølge forvaltningsplanen for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde 62 fritidsboliger.

Å utvide et mindre tilbygg i form av bod på ca 4m² til eksisterende hytte, slik at total arealet blir på i underkant av 25m² vil i utgangspunktet ikke påvirke verneverdiene og formålet med vernet nevneverdig. Verneområdeforvalter mener at dispensasjon kan innvilges som omsøkt. Det forutsettes at avfallet som skal rives fraktes ut av landskapsvernområdet og deponeres på lovlig måte.

Konklusjon

Ut fra vurderingen over, finner verneområdeforvalter således at det i denne saken foreligger grunnlag for å gi dispensasjon til oppsett av et mindre tilbygg på inntil 4 m² i form av bod i tilknytning til eksisterende hytte som omsøkt etter § 3 punkt 1.3 bokstav b) i verneforskriften for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde.

Klage

Dette vedtaket kan påklages til Miljødirektoratet av en part eller annen med rettslig klageinteresse i saken, jf. forvaltningsloven § 28 tredje ledd, jf. § 2 tredje ledd. Klagefristen er 3 uker fra det tidspunkt underretning om vedtaket er kommet frem til vedkommende part, ev. fra den dag vedtaket første gang ble kunngjort, jf. forvaltningsloven § 29 første ledd. En eventuell erklæring om klage skal fremsettes for verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder, og være undertegnet samt nevne det vedtak det klages over og den endring som ønskes, jf. forvaltningsloven § 32. Klagen bør begrunnes, og andre opplysninger av betydning for saken bør nevnes.

Med visse unntak har partene rett til å se sakens dokumenter, jf. forvaltningsloven §§ 18 og 19.

Fra: svein.hoksaas@vabb.no[svein.hoksaas@vabb.no]
Sendt: 02.02.2026 14:18:39
Til: Postmottak SFAG[sfagpost@statsforvalteren.no]
Kopi: Skansen, Ronny[ronny.skansen@statsforvalteren.no];
Tittel: Søknad om utvidelse av hytte på Sæsøy

Hei Ronny

Sender som avtalt søknaden om utvidelsen.

Lagt ved bilder og tegninger samt søknaden som ble sendt kommunen.

Topp om du kunne gitt beskjed om du har mottatt saken og evt saksbehandlingstid her.

Og ta gjerne kontakt hvis dere trenger utfyllende opplysninger.

Mvh Svein Høksaas

1.Vedlagt bilder av hytte

Hytta og område er i familiens eie og sønn (Børre Friberg) ønsker å vedlikeholde bygget og utvide med 4m² BRA for å kunne lagre møbler da hytta er så liten i utgangspunkte .

2.Søknad er sendt inn slik at kommunen kan behandle den som en byggesak, de vil ha en godkjenning fra Verneområdstyret.

3. Styret må vurdere denne som en liten utvidelse og forskjønnelse av bygningsmassen og området ved denne oppgraderingen av bygget.

Tiltakshaver er også snekker og vil utføre denne på en god og tilpasset måte.

4. Tegninger ligger ved og Naturmangfoldloven lovfester miljørettslige prinsipper som skal ligge til grunn for offentlige beslutningstaking (§ 8-12.) Vi kan ikke se at ett slik vedlikehold og minimal utvidelse skal ha noen innvirkninger på naturmangfoldloven.

5 sit kart ligger ved

6.Bilder ligger vedlagt

7: Grunneier: Børre Friberg, mobil 46804010. Kongefjellveien 42 Mandal ,
fribergborre@gmail.com

8. Ansvarlig søker til kommunen: Svein Høksaas AS , 91307448,svein.hoksaas@vabb.no

Tiltakshaver ønsker å oppgradere/vedlikeholde hytta og da utvide med 4m² BRA som blir en bod i bakkant/side av hytta.

Hytta blir på under BRA 25m² til sammen.

Tiltaket blir utført i bakkant av hytta og det blir ikke utført sprengning eller andre terreng inngrep som vil påvirke område eller hinder allmenhetens bruk i område.

Vi kan ikke se at dette vil påvirke verneområdet da utvidelse er så liten og utvidelsen skjer i bakkant som gjør det lite eller ingen ting synlig fra sjøen, tiltaket kommer ca 34 meter fra nærmeste sjøkant.

LNFR område vil heller ikke bli tilsidesatt ved å gi denne tillatelsen, område vil heller ikke bli mer privatisert ved å gi denne tillatelsen da det ikke kommer i konflikt med stier eller andre bruksområder.

Vi håper kommunen ser positivt på denne disp søknaden

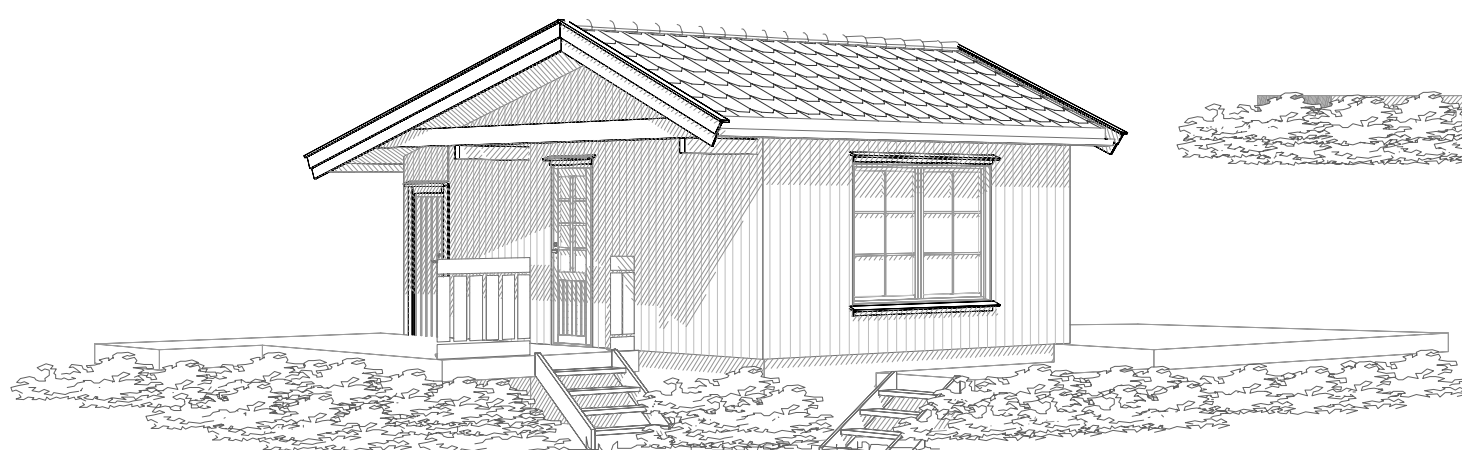
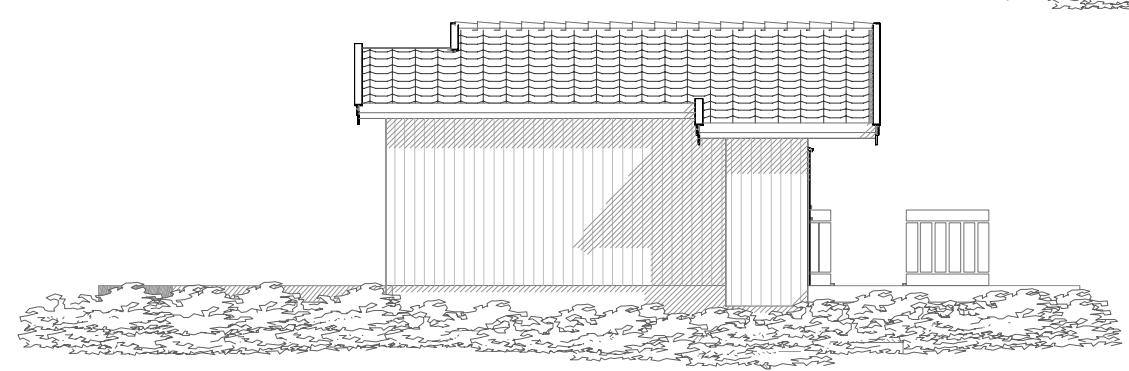
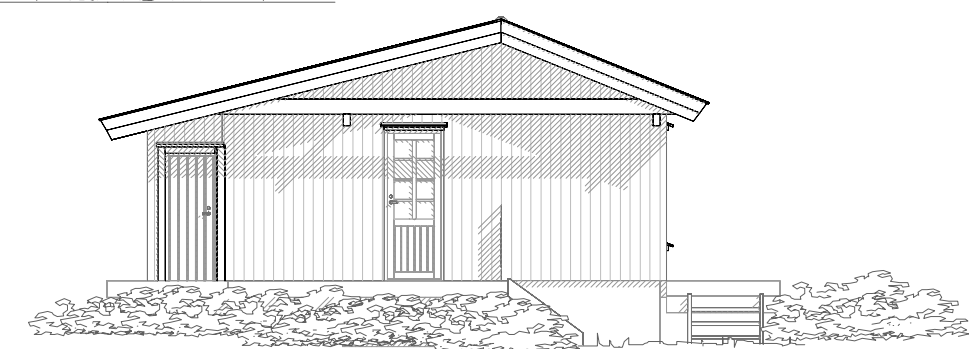
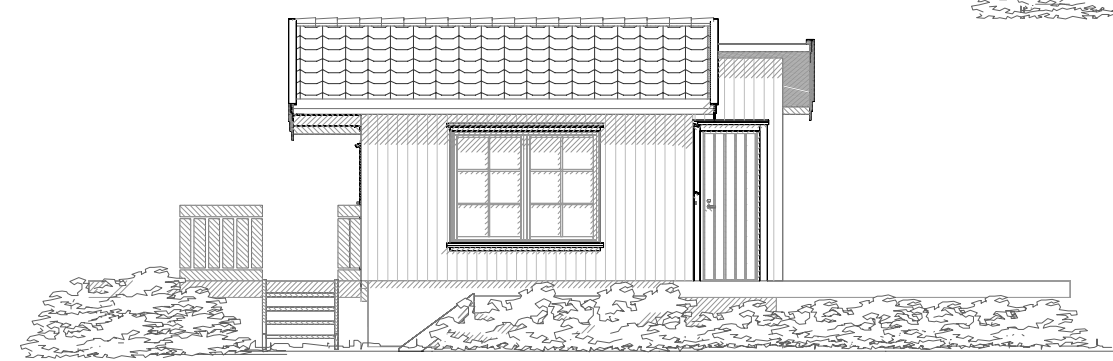
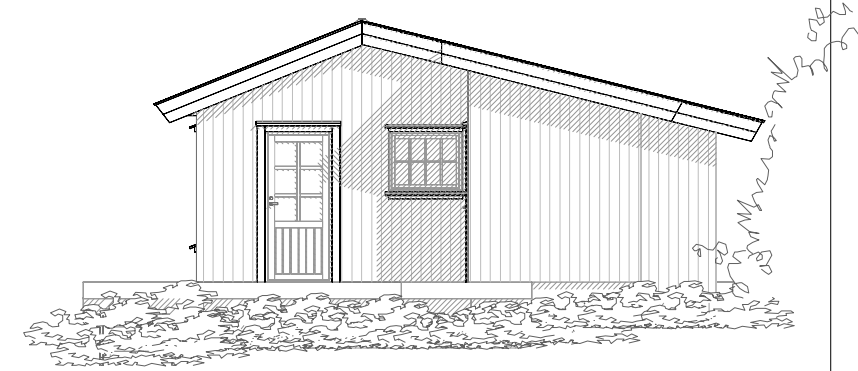
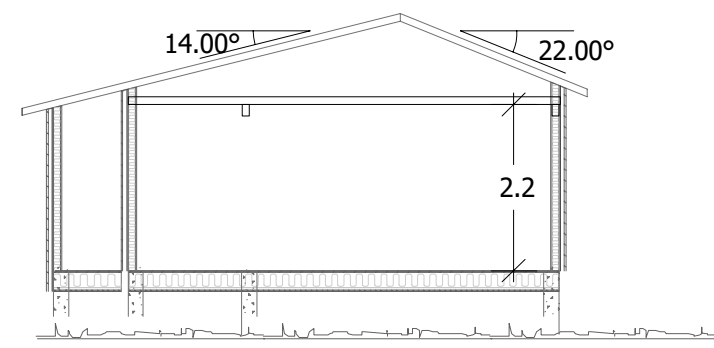
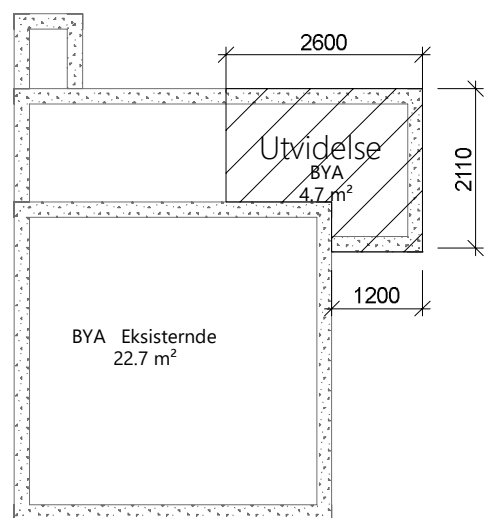
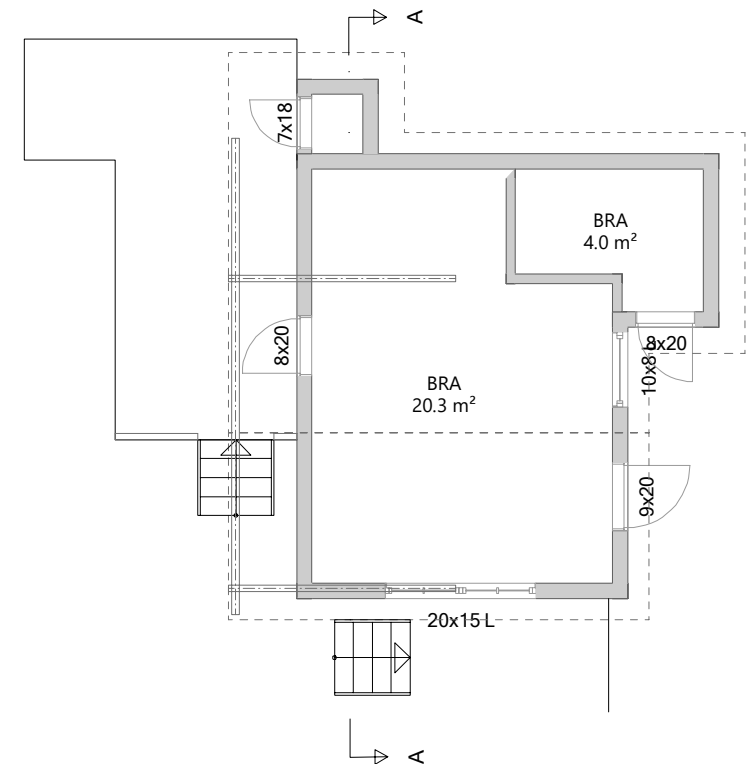
272

273

274

A 20.09.2024 Svein Endret tak vinkel, utvidelse, justert vindu og dør

Adir, Langåsen 2, 4513 Mandøll
mobil: 913 07 448 • privat: 38 26 29 56
E-post: svein.hoksaas@vabb.no

© Tegningen er beskyttet i.h.t. lov om opphavsrett.

Tiltakshaver: **Børre Friberg**

Byggeplass: **Sæsøy**

Kommune: **Lindesnes**

Gnr: **20** Bnr: **4** Mål: **1 : 100**

Fasader 1 - 4

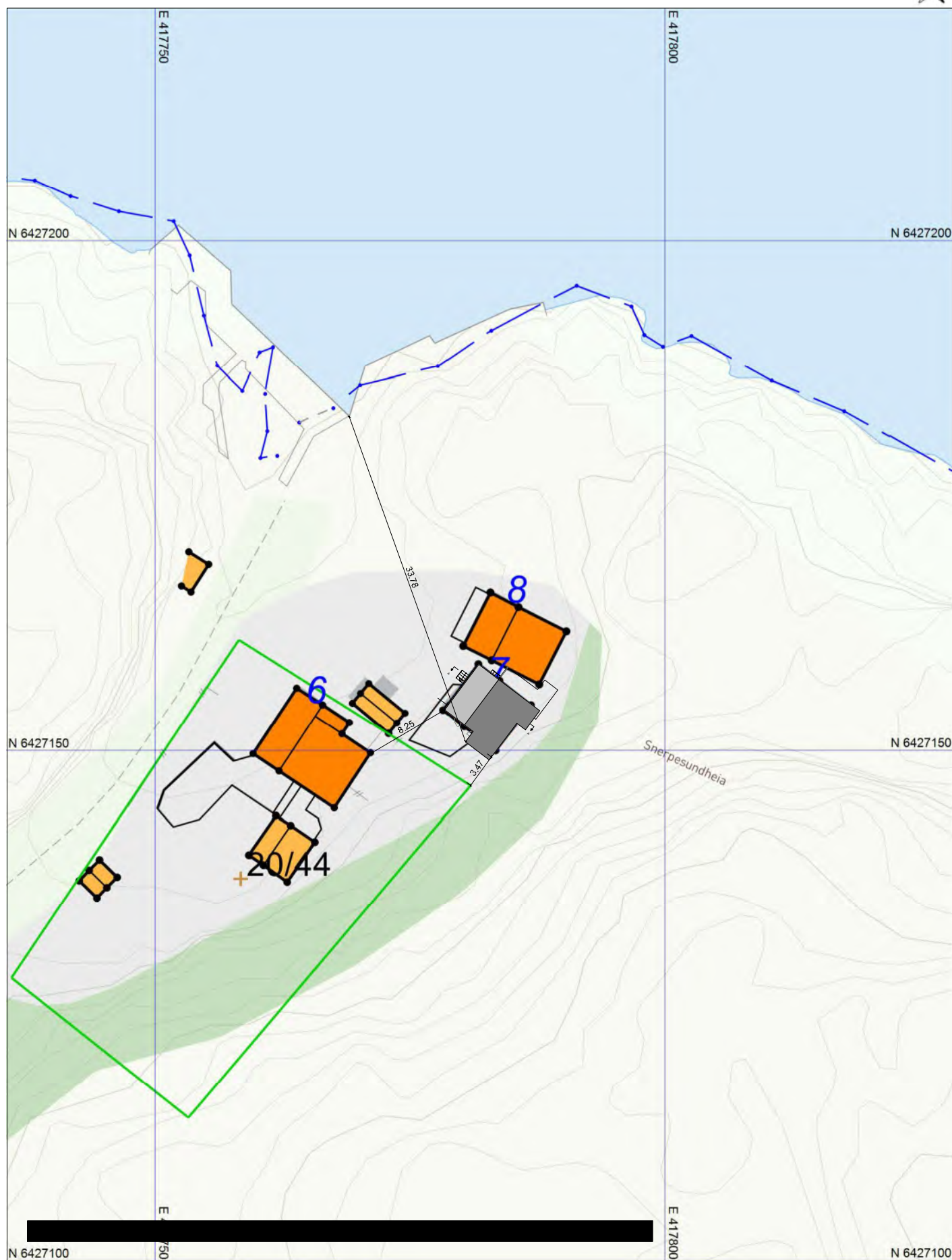
Dato: **19.03.2024**

Tegn: **Svein**

Prosjekt nr.: **508**

Tegn.nr.: **508**

Børre Friberg hytte

Det tas forbehold om riktigheten eller fullstendigheten av opplysningene i dette dokumentet. Det kan ikke rettes krav som følge av at disse opplysningene benyttes som grunnlag for beslutninger.

Erklæring

Erklæring vedrørende godkjenning for plassering av nybygg/tilbygg/påbygg/terrenginngrep nærmere nabogrense enn 4 meter.

Erklæringen gjøres gjeldende der hvor ikke de reguleringsmessige forhold ivaretar avstandsforholdet til nabogrense.

Undertegnede STEINAR FRIBERG som eier av gnr. 20 bnr. 44

gir herved BØRRE FRIBERG som eier av gnr. 20 bnr. 4

rett til å bygge/sprengning inntil 3,5 meter fra vår felles grense, jfr Plan- og bygningslovens § 29-4 bokstav a.

Jeg er gjort kjent med at bygninger nærmere enn 8 meter fra hverandre ikke kan oppføres uten at brannhemmende tiltak iverksettes. (TEK § 11-6)

Eventuelt Tinglysning:

Erklæringen bør tinglyses som heftelse på gnr. 20 bnr. 44

Sted Mandal Dato 12.03.2025

Signatur

Steinar Friberg

Eier av gnr. 20 bnr. 44

Børre Friberg

Eier av gnr. 20 bnr. 4

PS:

Mandal kommune har vedtatt en retningslinje om at bygning ikke kan plasseres nærmere nabogrense enn 1 meter. Dersom nabo samtykker i plassering nærmere enn 1 meter, vil det bli stilt krav om at naboens eiendom kan benyttes i forbindelse med oppføring av bygningen og ved senere vedlikehold av denne. Dette kreves tinglyst som heftelse på naboens eiendom. Tinglysning kan også være aktuelt i andre tilfeller.

ST 17/26 Eventuelt